

T.C.
İZMİR KÂTİP ÇELEBİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI POLİTİK EKONOMİ ANABİLİM DALI

SURİYELİ MÜLTECİLERİN SOSYAL UYUMUNDA
SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ ROLÜ:
İZMİR ÖRNEĞİ

Yüksek Lisans Tezi

HAKKI CANER BAYRAK

İZMİR - 2018

T.C.
İZMİR KÂTİP ÇELEBİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI POLİTİK EKONOMİ ANABİLİM DALI

SURİYELİ MÜLTECİLERİN SOSYAL UYUMUNDA
SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ ROLÜ:
İZMİR ÖRNEĞİ

Yüksek Lisans Tezi

HAKKI CANER BAYRAK

DANIŞMAN: DR. ÖĞRETİM ÜYESİ İREM ÖZGÖREN KINLI

İZMİR - 2018

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Suriyeli Mültecilerin Sosyal Uyumunda Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü: İzmir Örneği” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

/2018

Hakkı Caner BAYRAK

TS EN ISO 9001:2015	T.C. İZMİR KÂTİP ÇELEBİ ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü	
	TEZ/PROJE SINAVI TUTANAK FORMU	Dok. No: FR/604/21 İlk Yayın Tar.: 03.10.2017 Rev. No/Tar.: 00/.. Sayfa 1 / 1

GÖNDEREN : Uluslararası Politik Ekonomi Anabilim Dalı Başkanı
 GÖNDERİLEN : Sosyal Bilimler Enstitüsü

Anabilim Dalımız Yüksek Lisans / ~~Doktora~~ Programı öğrencisi Hakkı Caner ZAYRACI ile ilgili Tez/Proje Sınav Tutanağı aşağıdadır.

Tarih: Uluslararası Politik Ekonomi Anabilim Dalı Başkanı
 Sayı :
 İmza Hakkı Caner ZAYRACI

SINAV TUTANAĞI

Tez/Proje Sınav Jürimiz tarafından incelenen Suriyeli Mültecilerin Sosyal Uyumunda Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü: İzmir Örneği başlıklı yüksek lisans / ~~doktora~~ tezi ile ilgili olarak jürimiz 25/04/2018 tarihinde toplanmış ve adı geçen öğrenciyi Tez/Proje Sınavına tabi tutmuştur. Sınav sonucunda adayın tezi hakkında ~~OLUŞTURULMUŞ~~ OYBİRLİĞİ ile aşağıdaki karar verilmiştir.

KABUL

Kabul Edilen Yüksek Lisans / Doktora tezi:

i) Bilime yenilik getirmiştir

ii) Yeni bir bilimsel yöntem geliştirmiştir

iii) Bilinen bir yöntemi yeni bir alana uygulamıştır

iv) Uygulama yapmıştır (sadece Yüksek Lisansta geçerlidir)

RED

DÜZELTME *

Tez Sınav Jürisi	Unvanı ve Adı Soyadı
Tez Danışmanı	<u>Dr. Öğr. Üyesi İrem ÖZGÖREN KIRLI</u>
Üye	<u>Doç. Öğr. Üyesi İbrahim SAYLAN</u>
Üye	<u>Prof. Dr. Aliş TAPAK</u>
Üye	
Üye	

Eki : Tez Değerlendirme Formu (Her bir jüri için).
 * Tez sınavında düzeltme kararı verilmesi halinde jüri tarafından öngörülen düzeltmelere ilişkin bir jüri raporu eklenmelidir. Düzeltmeler için Ek süre her defasında en fazla yüksek lisans öğrencileri için 3 ay, doktora öğrencileri için 6 aydır.

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

SURİYELİ MÜLTECİLERİN SOSYAL UYUMUNDA SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ ROLÜ: İZMİR ÖRNEĞİ

Hakkı Caner Bayrak

İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Uluslararası Politik Ekonomi Anabilim Dalı

Göç, dünya tarihinin başlangıcından bugüne kadar insanı özne yaparak devam eden bir süreçtir. Çeşitli zamanlarda şekil değiştirmiş olsa dahi sürekli olarak devam etmiştir. Bugün dünyadaki insanların neredeyse tamamı yer değiştirmiş ve buldukları yere gelmiştir. Günümüzde, kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması ise birlikte bilinirliği artan göç artık sadece bir disiplinin çalışma alanı değil birçok disiplinin çalışma alanı haline gelmiştir.

2011 yılında başlayan Suriye iç savaşı ile birlikte Türkiye, daha önce tecrübe etmediği bir insan hareketliliğine maruz kalmıştır. Henüz tam olarak durumu tanımlayamadan, dört milyon mülteci ülke sınırlarında içeri giriş yapmıştır. Hemen hemen her alanda bu derece büyük bir insan hareketliliğine hazırlıksız yakalanan Türkiye, bu insan hareketliliğini yönetebilmek için çeşitli adımlar atmış ve atmaktadır.

Bu çalışmada, STK'ların Türkiye'nin mülteci tecrübesi içerisindeki rolü, geçtiğimiz yedi yılda nelerin başarıldığı ve hangi noktalarda eksik kalındığı ve bütün bu süreçleri içerisinde yer alan aktörler arasındaki ilişkiler bütünü İzmir özelinde çeşitli saha görüşmeleri ve gözlemler neticesinde açıklanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Suriyeli Mülteciler, Sosyal Uyum, Sivil Toplum Kuruluşu, Zorunlu Göç

ABSTRACT

Master Thesis

THE ROLE OF THE NON GOVERNMENTAL ORGANIZATIONS IN SUPPORTING SOCIAL COHESION OF SYRIAN REFUGEES: THE EXAMPLE OF IZMIR

Hakkı Caner Bayrak

Izmir Katip Çelebi University

Graduate School of Social Sciences

International Political Economy Program

Immigration is a process which accepts human as a subject from the beginning of the world's history up to now. It has continued consistently even if it has changed its aspect at various times. Almost all of the people in the World changed their places and moved to the places where they are now. Today, the awareness of immigration became the field of many disciplines as mass media became widespread all over the World.

With the beginning of Syria's civil war in 2011, Turkey has been exposed to a social mobility which it hasn't experienced before. Yet Turkey has not defined the situation 4 millions of refugees checked into the borders of Turkey. As Turkey was unprepared to this situation that there was a great social mobility in almost every area, the government took various steps and it is taking consistently.

This study has been trying to explain the role of NGO's (Non-Governmental Organizations) in the refugee experience of Turkey, what was achieved within the last seven years, what is deficient within the process and the actors who took place in these processes and their relations with each other as a result of various meetings and observations particular to İzmir.

Keywords: Syrian Refugees, Social Cohesion, Non-Governmental Organizations, Forced Migration

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ	i
ÖZET.....	ii
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR	vii
ÖNSÖZ.....	viii
GİRİŞ	1
1. MÜLTECİ KRİZİNİN DÜNÜ VE BUGÜNÜ.....	9
2. MÜLTECİ KRİZİNİN BAŞLANGICINDAN BUGÜNE İZLENEN POLİTİKALAR	23
2.1. DEVLET-STK İLİŞKİLERİ.....	25
2.2. STK VE MÜLTECİ İLİŞKİLERİ.....	29
2.3. YEREL YÖNETİMLER VE MÜLTECİLER.....	36
2.4. YEREL YÖNETİMLER VE STK İLİŞKİLERİ	42
2.5. ULUSLARARASI YARDIM, ULUSLARARASI VE YEREL STK’LAR 43	
3. TÜRKİYE’DEKİ MÜLTECİLERİN GENEL DURUMU VE SOSYAL UYUM	49
3.1. SOSYAL UYUM.....	49
3.1.1. Ekonomik Alan	52
3.1.2. Politik Alan	53
3.1.3. Sosyokültürel Alan.....	55
3.2. TÜRKİYE ÖZELİNDE SOSYAL UYUM ÇALIŞMALARI.....	57
3.2.1. Ekonomik Alan	60
3.2.2. Politik Alan	66
3.2.3. Sosyokültürel Alan.....	68
3.3. TÜRKİYE’DE MÜLTECİLERLE ÇALIŞAN STK’LARIN YAPILARI VE ÇALIŞMA ŞEKİLLERİ.....	72
3.4. SOSYAL UYUM SÜRECİNCE STK’LARIN ROLÜ	73
4. İZMİR ÖZELİNDE STK ÇALIŞMALARI VE SOSYAL UYUM.....	76
4.1. İZMİR’DE MÜLTECİLER VE GENEL DURUMLARI	76
4.2. STK YAPILARI VE ÇALIŞMALARI.....	81
4.3. GÖÇ YÖNETİMİ SÜRECİNCE AKTÖRLER VE İLİŞKİLERİ	91
4.3.1. Mülteci – Mülteci ve Mülteci – STK İlişkileri.....	92

4.3.2. STK – STK ve Devlet – STK İlişkileri	96
4.3.3. Yerel Yönetim – STK ve Yerel Yönetim - Mülteci İlişkileri	101
4.3.4. Devlet-Mülteci İlişkileri ve Mülteci Politikaları.....	106
4.4. SOSYAL UYUM ÇALIŞMALARI VE KARŞILAŞILAN PROBLEMLER.....	109
SONUÇ.....	114
KAYNAKÇA	119
EKLER.....	126

KISALTMALAR

AB: Avrupa Birliği

BM: Birleşmiş Milletler

BMMYK: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

STK: Sivil Toplum Kuruluşu

YUKK: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

ÖNSÖZ

Bu tez çalışmasında, Türkiye’de mültecilerle çalışmakta olan STK’ların, mülteci sorununa yaklaşımları, sürecin genel seyri içinde STK’ların rolü ve sosyal uyum olgusu İzmir özelinde incelenmeye çalışılmıştır. Çağımızın yaşadığı en büyük dramlardan biri olan Suriye iç savaşı, başlangıcından bugüne yedi yıl geçmesine rağmen bütün yıkıcılığı ile devam etmektedir. Suriye iç savaşı bugüne kadar yüzbinlerce insanın hayatını kaybetmesine, sakat kalmasına ve yerinden edilmesine rağmen herhangi bir çözüm bulunamamış ve hatta çözüme inanılmayan bir noktaya gelmiştir. Suriye’de yerinden olan ve Türkiye’ye gelen Suriyeli mültecilerin, sosyal uyum noktasında ne durumda olduğu ve bu süreçte STK’ların aldığı rol, yapmakta oldukları ve yapacakları çalışmaları incelemek bu çalışmayı hazırlamamadaki temel motivasyonumdu.

Bu çalışmamda bütün aksiliklere rağmen beni yalnız bırakmayan Doç. Dr. Neslihan Demirtaş Milz ve Dr. Öğretim Üyesi İrem Özgören Kınılı hocalarıma ayrıca lisans yıllarımdan beri beni destekleyen Doç. Dr. Çiğdem Üstün, Doç. Dr. Sait Akşit, Dr. Öğretim Üyesi Mete Ulaş Aksoy, Dr. Öğretim Üyesi Can Zeyrek, Dr. Ela Gökalp Aras hocalarıma teşekkürü borç bilirim. Bütün başarılarımın mimarı olan aileme beni bu çalışmada destekledikleri için teşekkür ederim.

GİRİŞ

Modern dünyada yaşayan neredeyse her insan topluluğu, hayatlarının bir bölümünde insan hareketliliğinin parçası olmuştur. Bu doğrultuda, günümüzde modern insan ‘göçmen’ olarak tanımlanmaktadır. (Akçiçek, 2015, s. 52) Bu yer değiştirme doğadan kaynaklanan sebeplerden olabileceği gibi insandan kaynaklanan sebeplerle de ortaya çıkabilmektedir. Anadolu coğrafyası göçe aşina bir bölgedir; tarih boyunca çeşitli göçlerin konusu olmuş ve olmaya devam etmektedir. Biz bu çalışmamızda, Anadolu’nun şahit olduğu son büyük göç olan Suriyeli mültecilerin zorunlu göçünü inceledik.

Uluslararası Göç Örgütünün tanımına göre göç, uluslararası bir sınırı geçerek ya da bir devlet içinde yer değiştirme durumudur. Süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun, insan yer değiştirmek durumunda oldukları durumlar göç olarak tanımlanmaktadır. Bu tanıma, mülteciler, yerinden edilmiş kişiler, yerinden çıkarılmış kişiler ve ekonomik göçmenler de dâhildir. (Uluslararası Göç Örgütü, 2009) Suriye’de iç savaşın başlamasıyla birlikte 2011 yılından itibaren Türkiye, önemli bir insan hareketliliğinin yaşandığı bir coğrafya haline gelmiştir. Bunun bir sonucu olarak 2013 yılında çıkarılan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile birlikte ilk defa Türk mevzuatında kapsamlı bir göç tanımı yapılmıştır. (Sağiroğlu, 2016, s. 53) Buna göre göç: *“Yabancıların, yasal yollarla Türkiye’ye girişini, Türkiye’de kalışını ve Türkiye’den çıkışını ifade eden düzenli göç ile yabancıların yasa dışı yollarla Türkiye’ye girişini, Türkiye’de kalışını, Türkiye’den çıkışını ve Türkiye’de izinsiz çalışmasını ifade eden düzensiz göçü ve uluslararası korumayı ifade eder.”*(madde 3/1)

Göç türü ve şekli değişim gösterdikçe, yeni göçlerin hem aracı hem de sonucu olan yeni şartlar yaratmaktadır. (Sert, 2015, s. 40) Zorunlu göçler sebebiyle yaşadıkları yerlerden göç etmek durumunda kalan insanların hareketliliği her zaman bölgeden bölgeye değişebilen ve içinde farklı dinamikler barındıran bir konu olmuştur. Kaynak ülke, hedef ülke ve bu ülkelerin siyasi, ekonomik ve toplumsal durumları, göç süreci ile doğrudan ilgili başlıklardır. Bu durumlar aynı zamanda göç sürecinin sonuçlarını da etkilemektedir. Göç olgusu genel olarak iki ana başlık altında incelenmektedir.

Zorunlu göç, insanların doğal ya da insan eliyle yapılmış felaketler veya savaşlar gibi pek çok nedenden dolayı evlerini, yurtlarını terk edip, güvenli bölgelere gitmek zorunda kalmaları durumudur. (Hazan, 2015, s. 183) Gönüllü göç ise, insanların yaşamlarını sürdürmekte oldukları alanı gönüllü olarak terk etme durumlarıdır. Gönüllü göç sürecinde etkili olan itici ve çekici faktörler bulunmaktadır. Göç edilen ülkenin sunduğu refah ortamı ya da yaşanan ülkenin sunduğu imkânların yetersiz kalması durumunda göç kararı alınabilmektedir. Bununla birlikte, zorunlu göçler ya da gönüllü göçler, başta geçici olma motivasyonu ile yola çıkılsa da, ilerleyen süreçte kalıcı hale gelebilmektedir.

2011 yılında başlayan Suriye iç savaşıyla birlikte Türkiye-Suriye sınırında insan hareketliliği başlamış ve yakın bir zamana kadar da hızla devam etmiştir. Sürecin başında Türkiye Cumhuriyeti bu durumun geçici bir durum olduğunu düşünmüş ve hazırlıklarını buna göre yapmıştır. Ancak savaşın başladığı 2011 yılından günümüze uzun bir süre geçmesine rağmen sınırı ilk geçen mülteciler hala Türkiye sınırları içerisinde yaşamlarını devam ettirmektedirler. Sürecin başında 100.000 rakamı sınır olarak belirlenmiş olmasına rağmen¹ bugün Türkiye yaklaşık dört milyon mülteciye ev sahipliği yapmaktadır. 2011 yılında geçici bir sorun olarak değerlendirilen daha sonra ise savaş bittiği zaman ülkesine dönecekleri beklenen Suriyeli mülteciler bugün itibariyle Türkiye'nin bir gerçeği olarak kabul edilmek durumundadır. Savaş bitecek olsa bile Suriye'nin yeniden inşasına ihtiyaç vardır ve 2011 yılından beri Türkiye'de yaşayan, burada bir hayat kuran insanların tekrardan Suriye'ye dönmesi bazı mevcut şartlar altında düşük bir ihtimal olarak değerlendirilmektedir. Bu bütün mültecilerin kalıcı olduğunu göstermediği gibi bütün mültecilerin gidecekleri anlamına da gelmemelidir. İşte bu doğrultuda Suriyeli mültecilerin Türk toplumuna sosyal uyumu kritik öneme sahip bir gerçeklik olarak önümüzde durmaktadır.

Sosyal uyum sürecinin en önemli aktörlerinden biri sivil toplum örgütleridir. Sivil toplum, kendi kendini meydana getiren, kendi sağladığı kaynaklarla ayakta kalan, devletten özerk, özel alan ile devlet arasında tampon olarak bulunan örgütlü bir sosyal yapılandırma. (Kalaycıoğlu & Sarıbay, 2009, s. 544) Türkiye, sahip olunan devlet anlayışı ve toplumsal kültür bakımından sivil toplum kültürü zayıf bir geçmişe

¹<https://www.sabah.com.tr/gundem/2012/10/16/multeci-sayisi-psikolojik-siniri-asti> (Erişim Tarihi: 11.04.2018)

sahiptir. (Oruç, 2013, s. 415) Bu zayıf geçmiş öncelikle Osmanlı İmparatorluğu gibi merkezi idarenin çok güçlü olduğu bir sistemden gelmesi ve Türkiye Cumhuriyeti tarihinde ise demokratikleşme kültürünün tam olarak yerleşmemesinden kaynaklanmaktadır. Günümüzde, STK'lar devlet-vatandaş ilişkilerinde kritik rol oynadığı gibi, devlet-mülteci ilişkilerinde de önemli bir aktör olarak yer almaktadır.

Devlet-mülteci ilişkilerinde STK'ların önemli bir aktör olmasının bazı sebepleri bulunmaktadır. STK'lar devletlere nazaran mülteciler açısından daha güvenilir olarak değerlendirilmekte ve mültecilerle daha yakın ilişkiler kurabilmektedir. Ayrıca devletler mültecileri bir bütün olarak değerlendirirken, STK'lar daha özel alanlarda çalışmalar yaparak ve hedef kitlelere yönelerek mültecilerin sosyal uyumunda önemli bir aktör olarak yer almaktadır. Bugün gelinen durumda Türkiye'de onlarca STK, Suriyeli mültecilerle birlikte çalışmakta ve mültecilerin sorunlarının çözülmesinde inisiyatif almaktadır.

Türkiye, Suriyeli mültecilerin büyük bölümünün kalıcı olarak Türkiye topraklarında bulunduğunu kabul ederek bu mültecilere yönelik politikalar belirlemek durumundadır. Göçmenlerin eğitim, sağlık, çalışma hakkı ve güvenlik gibi konularda ciddi sıkıntıları bulunmakta ve bu sorunların kısa vadeli politikalarla çözülmesi mümkün görülmemektedir. Bu sorunların çözülmesinde ise en önemli aktörlerden ve araçlardan biri STK'lardır. STK'lar hem mültecilerle sürdürülebilir iletişim kurma noktasında hem de bu ilişkinin karşılıklı olması noktasında ciddi çalışmalar yürütmektedir. Bu nedenle sosyal uyum sürecinin en önemli aktörlerinden biri olacak STK'ların süreç içerisinde aktif bir oyuncu olarak tanınması ve süreç içerisindeki rolünün değerlendirilmesi sürecin başarılı bir şekilde yönetilmesi açısından kritik öneme sahiptir.

Mülteci çalışmaları Türkiye'de özellikle 2011 yılından sonra akademik çevrelerce ilgi duyulan bir konu haline gelmiştir. Bugüne kadar yapılan çalışmaların bütünü incelendiğinde, erken dönem çalışmalarının daha çok güvenlik merkezli çalışmalar olduğu, ilerleyen zamanda yoğun mülteci hareketliliğinin ekonomik etkileri ile çalışmaların artış gösterdiği ve son dönemlerde yapılan çalışmalarda entegrasyon ve sosyal uyum konusunda çalışmalar yapılmaya başladığı görülmektedir. Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin sosyal uyumu konusunda yapılan çalışmaların

genellikle bir ana başlık özelinde sosyal uyumla ilişkilendirilen çalışmalar olduğunu gözlemlemekteyiz. İşsizlik ve Sosyal Uyum başlıklı (Özpinar, Çilingir, & Düşündere, 2016) çalışmasında sosyal uyum sürecince ortaya çıkabilecek ekonomik temelli gerginlikler, Göç ile Gelen Öğrenciler ve Sosyal Uyumları (Sezgin & Yolcu, 2016) çalışmasında, iç savaş nedeniyle ülkelerini terk etmek zorunda kalan Suriyeli mülteciler ve onların Türkiye'deki üniversitelerde eğitim hayatlarına katılımı ve karşılaştıkları problemler, Türkiye'de Yabancıların Uyumunda Yerel Yönetimlerin Rolü (Daoudov, 2015) başlıklı çalışmada, uyum sürecince yerel yönetimlerin sorumlulukları, Kopuştan Uyuma Kent Mültecileri (Erdoğan, Şener, Sipahioğlu, Kavukçuer, & Başçeri, 2017) başlıklı çalışmada kent mültecileri, sosyal uyum ve belediyelerin rolü, bu ilişkiler bütününe işleyişi, yasal mevzuat ve Suriyeli mültecilerin genel durumundan bahsedilmiştir.

Çalışmamızın bir diğer temel parçası olan STK'ların mültecilerle olan ilişkileri ve mülteci sorunu sürecince aktörlerin birbirleri ile olan ilişkileri konularında da çalışmalar mevcuttur. Bu alanda yapılan en geniş kapsamlı çalışma Türkiye'de Sivil Toplum ve Suriyeli Mülteciler (Mackreath & Sağnıç, 2017) başlıklı çalışmadır. Bu çalışmada mülteci politikaları yönetim sürecince yer alan bütün aktörler ve ilişkileri, mültecilerle çalışan STK'lar, hak temelli ve inanç temelli çalışan STK'ların pratikleri, uluslararası STK'lar gibi durumu birçok farklı açıdan ele alan yaklaşımlar mevcuttur. STK'ların karşılaştıkları engeller ve bu engelleri aşma pratiklerinden bahsedilmiş ve aynı zamanda STK'larla yapılan saha görüşmeleri ile birlikte mültecilerle yürüttükleri çalışmalar ve bu doğrultuda devletle kurmaya çalıştıkları ilişkiler anlamlandırılmaya çalışılmıştır. Bir diğer önemli çalışma ise STK'ların Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler için Yaptıkları Çalışmalar ile İlgili Rapor (Çobanır & Hassa, 2012) başlığıyla yayımlanan ve STK'ların Türkiye genelindeki çalışmalarından bahseden çalışma, özellikle kent mültecileri ve STK ilişkilerinin incelendiğini bir kaynaktır. Bu çalışmada özel olarak STK'ların yürüttükleri faaliyetler, etkinlikler özelinde incelenmiştir. Sığınmacıların Korunmasında Türk STK'lar (Kalaycı, 2016) başlıklı çalışmada, Türk STK'ların faaliyetleri sınıflandırılmış ve bu faaliyetlerin mültecilerin hayatına dokunma noktasındaki durumları incelenmiştir. Uluslararası Göç ve Sivil Toplum: Suriyeli Göçmen STK'lar (Apak, 2015) çalışmasında, Türkiye'de kurulan göçmen STK'lar ve bu STK'ların etkinliğinin nasıl sağlanacağı ve nasıl bir politika

yürütülmesi gerektiği incelenmiştir. Son olarak, Suriyeli Topluluklarla Etkileşim: İstanbul'daki Yerel Yönetimlerin Rolü (Woods & Kayalı, 2017) başlıklı çalışmada, yerel yönetimlerin mültecilere cevap verebilme durumları ve genel olarak yerel yönetimlerin süreç içerisinde yer almalarının önemi incelenmiştir.

Biz çalışmamızda Suriyeli mültecilerin Türk topluma sosyal uyumunda STK'ların rolünü inceleyeceğiz. Bu alanda daha önce yapılan çalışmalarda sosyal uyum konusuna gereken önemin verilmediği, devlet desteğinin sürecin olmazsa olmazı olan sosyal uyum sürecinde, devletin sürece tam olarak katkı sağlayamadığı düşünülmektedir. Ayrıca sosyal uyum üzerine inşa edilmiş ve mültecilerin sosyal uyum süreçlerini ele alan herhangi bir akademik çalışma ya da politika belgesi bulunmamaktadır. Devletin etkisinin sınırlı kalma durumunun STK'lar tarafından ne kadar telafi edildiği çalışmamızın sorularından biridir. Öncelikle mülteci sorununun nasıl Türkiye'nin ana gündem maddelerinden biri haline geldiği ve bu süreçte yer alan etkili faktörleri inceledik. Sonrasında sosyal uyum sürecinin ne olduğu, hangi aşamalardan oluştuğu ve Türkiye'nin bu aşamalardaki mevcut durumunu ortaya koyduk. Son olarak sosyal uyum sürecinin en önemli aktörlerinden biri olan STK'ların, Türkiye'de yürütülen sosyal uyum süreçlerinin neresinde olduğu ve kendi örgütlülükleri içinde ne gibi çalışmalar yapmakta olduklarını yaptığımız derinlemesine yarı-yapılandırılmış saha görüşmeleriyle ortaya koymaya çalıştık. Yapılan bu saha görüşmelerine ait ilgili kısımlar, görüşme yapılan kişi ve kurumların izin verdiği ölçüde, çalışmamızın ek kısmında yer almaktadır. STK'lar yapılan görüşmeler sırasında isimleri açıklanmamak kaydıyla görüşme metinlerinin yayınlanmasına izin verirken, yerel yönetim temsilcisi herhangi bir konuşma kaydının yayınlanmasına izin vermemiştir.

Araştırmanın en önemli iki veri kaynağından birincisini, hâlihazırda Türkiye ve Suriye'den göç alan ülkeler hakkında, Suriyeli mültecilerin durumu, sosyal uyum ve STK konularında yazılmış raporlar ve birincil görgül çalışmalar oluşturacaktır. İkinci olarak bu tez kapsamında, değişik alanlarda faaliyet gösteren beş STK ve bir yerel yönetim çalışanı ile derinlemesine yarı-yapılandırılmış görüşmeler yapılmış, araştırmanın sorularına cevap aranmıştır. Bunun yanı sıra, bu STK'ların işleyişini anlamak üzere gözlem tekniği ile de veri elde edilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca, görüşme yapılması mümkün olmayan STK'ların yaptıkları çalışmalar ve çalışma pratiklerine

açık kaynaklar üzerinden ulaşmaya ve çalışmamıza aktarmaya özen gösterdik. STK'lar ile görüşme sürecinde ve öncesinde STK'ların hak temelli ya da inanç temelli olmalarına dikkat edilmiş ve bu sınıflandırma üzerinden görüşmelere şekil verilmeye çalışılmıştır. İlerleyen bölümlerde daha ayrıntılı bahsedilecek olmakla birlikte, hak temelli STK'lar bireyin birey olma durumu üzerinden sahip olduğu haklarla ilgili çalışmalar yaparken, inanç temelli STK'lar ise bireylerin hayatlarını idame ettirilmesine destek vermek amacıyla kurulan örgütlenmelerdir.

Araştırmamıza ikincil olarak veri sağlayacak üçüncü kaynak da, sosyal uyum ve uluslararası göç rejimi ile ilgili görgül ve kuramsal çalışmalardır. Sosyal uyumun ne olduğu, nasıl algılanması gerektiği, sosyal uyum ile ilgili güncel yaklaşım ve pratikler incelenerek, araştırmanın bulguları arasında bir diyalog kurulmaya çalışılmıştır.

Çalışma boyunca niteliksel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. STK yetkilileri ile derinlemesine yarı-yapılandırılmış görüşmeler yapılmış, bu görüşmeler yoluyla, STK'ların faaliyetleri ve finansal ağları, Suriyeli mülteciler ile ilgili yaptıkları çalışmalarda karşılaştıkları problemler ve sosyal uyum ile ilgili sorunlar ve çalışmalar bağlamında veri elde edilmeye çalışılmıştır.

Çalışmamızda görüşme tekniğinin kullanılmasının en büyük sebebi, bu yöntemin insanların gerçeğe ilişkin algılarına, gerçeği anlamlandırmalarına ve gerçeğin inşa edilmesini kavramalarında en ideal yol olmasıdır. (Punch, 2014, s. 165) Görüşme/mülakat önemli bir veri toplama aracıdır. Sosyal bilimlerde, özellikle saha çalışmalarının tercih edildiği çalışmalarda, genellikle görüşme tekniği kullanılır. (Bal, 2015, s. 278) Çalışmamızda yarı-yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşme öncesinde mülteci sorunu ve sahadaki durumu kavramak için hazırlanmış açık uçlu sorular tarafımızca STK temsilcilerine yönlendirilmiş olmakla birlikte, görüşme sırasında STK'ların yorumları üzerinden ortaya çıkan bazı bilgiler üzerinden STK temsilcilerine fırsat soruları sorulmuştur. Fırsat soruları ile birlikte aynı zamanda belirlenen sınırların dışına çıkılarak, sahadaki durumun çok daha net bir şekilde çalışmamıza aktarılması amaçlanmıştır.

Uluslararası hukuk bakımından mülteciler konusundaki hukuki düzenlemeler 1951 tarihli 'Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Konvansiyonu' ve bunu tamamlama niteliğine sahip olan 1967 Protokolü ile düzenlenmiştir. Bu sözleşmeye

göre: “Mülteci; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışından bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahıstır.”² Bununla birlikte İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 14.maddesinde, “Herkesin zulüm altında başka ülkelere sığınma ve sığınma olanaklarından yararlanma hakkı vardır.”³ hükmüyle bütün uluslararası ve ulusal düzenlemeleri çevreleyecek bir özellik taşımaktadır.

Türkiye Cenevre Sözleşmesi’ni 24 Ağustos 1951 tarihinde imzalamış ve 29 Ağustos 1961 tarihinde ‘ihtirazı kayıtlı’ onaylamıştır. Türkiye, kendin koruma düşüncesiyle Cenevre Sözleşmesi’ni iki önemli çekince ile sınırlandırmıştır. Bunlardan birisi ‘Bu sözleşmenin hiçbir hükmü, mülteciye Türkiye’de Türk uyruklu kimselerin haklarından fazlasını sağladığı şeklinde yorumlanamaz’ çekincesidir. İkinci ve çalışmamızı doğrudan ilgilendiren bir diğer çekince ise coğrafi çekinedir. Buna göre Türkiye, sadece Avrupa ülkelerinden, teknik ifadesi ile Avrupa Konseyi’ne üye olan ülkelere gelen sığınmacıları ‘mülteci’ olarak kabul etmektedir. Avrupa ülkeleri dışından gelmekte olanlar ise Türk hukukuna göre ‘sığınmacı’ olarak tanımlanmaktadır. (Erdoğan M. M., 2015, s. 45) Türkiye bu çekinceyi koymuş olmasına rağmen Evrensel İnsan Hakları Beyannamesine taraf bir ülke olarak gelen mültecileri kabul etmek zorundadır. Coğrafi çekince günümüzde sadece Türkiye, Madagaskar, Kongo ve Monako tarafından uygulanmaktadır. Türkiye içinse coğrafi çekincenin ne pratik ne de teorik bir anlamı kalmamıştır. (Erdoğan M. M., 2015, s. 46)

Türkiye, hem AB ile sürdürmekte olduğu üyelik müzakereleri hem de Suriyeli mültecilerin neden olduğu insan hareketliliği nedeniyle yasal düzenleme yapmak durumunda kalmıştır. Bu yasal düzenleme 2013 yılında çıkarılan 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)⁴ ile gerçekleştirilmiştir. Bu kanun ile birlikte uluslararası koruma çeşitleri olarak, ‘mülteci’, ‘şartlı mülteci’,

² <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/179-199.pdf> (Erişim Tarihi:03.03.2018)

³ <http://www.danistay.gov.tr/upload/insanhaklarievrenselbeyannamesi.pdf> (Erişim Tarihi: 03.03.2018)

⁴ <http://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.6458.pdf> (Erişim Tarihi: 03.03.2018)

‘ikincil koruma’ ve ‘geçici koruma’ terimleri getirilmiştir. YUKK ile birlikte eski mevzuatın bel kemiğini oluşturan ve sadece Avrupa’dan gelenleri mülteci olarak tanımlayan yaklaşım tekrar edilmektedir. (Erdoğan M. M., 2015, s. 51) YUKK’un 91.maddesinde tanımlanan ‘Geçici Koruma’ kavramının içeriğinin Bakanlar Kurulu tarafından bir yönetmelik ile belirleneceği ifade edilmektedir. Geçici Koruma Yönetmeliği⁵ 22 Ekim 2014’te Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.⁶ Bu yönetmelik Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşları için şu ifadeye yer vermektedir: “28 Nisan 2011 tarihinden itibaren Suriye Arap Cumhuriyeti’nde meydana gelen olaylar sebebiyle geçici koruma amacıyla Suriye Arap Cumhuriyeti’nden kitlesel veya bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşları ile vatansızlar ve mülteciler, uluslararası koruma başvurusunda bulunmuş olsalar dahi geçici koruma altına alınırlar. Geçici korumanın uygulandığı süre içinde, bireysel uluslararası koruma başvuruları işleme konulmaz.” (Geçici Madde 1) Buna göre, Türkiye’de ikamet etmekte olan ve savaştan kaçan Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşları geçici koruma statüsü altındaki kişiler olarak tanımlanmaktadır.

Mülteciliğin temel bir insan hakkı olduğuna inandığımız ve bu doğrultuda yapılan çalışmaları desteklediğimiz için çalışmamız boyunca ülkesini terk etmek ve Türkiye’ye göç etmek durumunda kalan Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşlarını için mülteci tanımlamasını kullanacağız.

⁵ <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/3.5.20146883.pdf> (Erişim Tarihi:03.03.2018)

⁶ <https://www.pusulahaber.com.tr/gecici-koruma-yonetmeli-yururluge-girdi-93018h.htm> (Erişim Tarihi:03.03.2018)

1. MÜLTECİ KRİZİNİN DÜNÜ VE BUGÜNÜ

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliğinden Selen Elif Ay'ın vurguladığı gibi Suriye krizi, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra gerçekleşen en büyük mülteci krizi olmuştur. (TÜSEV, 2015, s. 2) Bu çapta büyük bir krize ne Birleşmiş Milletler ne de bölge ülkeleri zamanında ve yeterli tepki verebilecek kapasiteye sahip değillerdi. Türkiye, diğer bölge ülkeleri gibi hazırlıksız yakalanan ülkelerdendi. Çalışmamız sırasında da gözlemlendiği gibi, bazı STK temsilcileri, hükümetin mülteci meselesinin kalıcı bir olgu olduğunu kavrama noktasında ve bu yönde politikalar oluşturma konusunda geç ve küçük adımlar attığını vurgulamışlardır.⁷ Sadece bölge ülkeleri değil, Avrupa Birliği gibi göçmen ve mülteci tecrübesi olan devlet üstü örgütlenmeler dahi bu hazırlıksız yakalanma durumunu ilerleyen aşamalarda kabul etmişlerdir.⁸ Zaten bu derece büyük bir krize kurumsal ve yasal olarak hazırlıklı olabilmek de çok mümkün gözükmemektedir. Bu kriz uluslararası kurumların her zaman vurguladığı ve gerekli gördüğü 'külfet paylaşımı' olgusu için de bir sınav olmuştur. Uluslararası toplumun 'külfet paylaşımı' konusundaki duyarsızlığı zaman zaman küçük adımlar atılsa dahi hala mevcuttur.⁹

BM tarafından açıklanan son rakamlara göre Suriye'yi terk etmek zorunda kalan ve gittiği ülkede kayıt yaptıran 5.563.521 kişi Suriye dışındaki ülkelerde mülteci olarak bulunmaktadır. Bu mültecilerden 3.506.532 kişi Türkiye'de, 995.512 kişi Lübnan'da ve 657.628 kişi ise Ürdün'de yaşamaktadır.¹⁰ 2017 için Bölgesel Mültecilik ve Dayanıklılık Programının bölge ülkeleri için gerekli gördüğü yardım miktarı 4.633.255.733 dolar olarak belirlenmiştir. Bu miktarın yalnızca %53'üne denk gelecek şekilde sadece 2.448.957.733 dolar yardım olarak toplanmıştır. Uluslararası kurumlar

⁷<https://www.izgazete.net/genel/39mülteci-meselesine-hazirliksiz-yakalandilar39-h16683.html> (Erişim Tarihi: 12.01.2018)

⁸<http://www.mynet.com/haber/dunya/merkel-mülteci-krizine-hazirliksiz-yakalandik-2637154-1> (Erişim Tarihi:12.01.2018)

⁹<http://aa.com.tr/tr/politika/cumhurbaskani-erdogan-merkel-ile-fasillar-ve-mültecileri-gorustu/447822>(Erişim Tarihi: 12.01.2018)

¹⁰ <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php> (Erişim Tarihi: 13.02.2018)

ve bölgedeki ülkelerin yardım beklediği ülkeler, kriz bölge ülkelerini etkilediği sürece seyirci kalmışlar, ancak ve ancak mülteci krizi onların kapılarına dayandığı zaman tepki vermeye başlamışlardır. Gecikmeli olarak verilen bu tepki yapıcı ve çözüm odaklı olmamıştır. Bu konuda Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu ‘Külfet paylaşımı konusunda uluslararası toplum çok duyarsız. Ne zaman Suriye'den göç etmek zorunda kalan mülteciler Avrupa kapılarına dayandı, duyarlı olmaya başladılar¹¹.’ diyerek AB ülkelerini eleştirmiştir. AB ülkelerinin genel duruşu mültecilerin kendi sınırlarından uzakta ve kamplarda ihtiyaçlarının giderilmesi noktasında birleşmiştir. Bunun mümkün olmadığı ise ilerleyen süreçte en önemli sorumluluklarından birisi mültecilere insani yardım ulaştırmak olan Birleşmiş Milletler gibi dünyanın en büyük uluslararası örgütlenmelerinden birinin dahi Türkiye’deki mülteci kamplarını fonlayacak gücü olmadığını açıklaması ve kampların bakımını Türk hükümetine devretmesi ile görülmüştür.¹² İltica ve Göç Bürosundan bir yetkilinin dile getirdiği gibi Türkiye herhangi bir ülkenin ‘atık alanı’ olmak istememektedir. (Eroğlu, 2015, s. 218)

2012 yılında BM Mülteciler Yüksek Komiseri Antonio Guterres’in bir söyleşide, Türkiye, Ürdün ve Lübnan’ın acil yardıma ihtiyaç duyduğunu lakin durumun Avrupa’nın mültecilere kapısını açacak kadar acil olmadığını açıklaması, BM tarafından da krizin tam olarak okunamadığını göstermektedir.¹³ BM önderliğinde AB ülkeleri ve ABD gibi Batılı güçlerin, krizden etkilenen bölge ülkelerine yardım etmeleri ve sorumluluğu paylaşmaları beklenirken; sorunun bir parçası haline gelen bu ülkelere daha fazla sorumluluk yüklenmeye çalışılmıştır. Sahadaki gerçeklik ise her ne kadar bölge ülkeleri bu sorunun çözümünde tek aktör olmadıklarını vurgulasalar dahi öyle gözükmemektedir.

Mülteci krizi üzerine çalışmalarını sürdüren ve Türkiye, Ürdün ve Lübnan’daki kampları ziyaret ederek çeşitli görüşmeler yapan gazeteci Rula Jabreal mülteci krizinde AB ve ABD’nin sınıfta kaldığını, tüm yükün Suriye sınırındaki Türkiye,

¹¹<https://www.memurlar.net/haber/586211/bunlar-avrupa-kapilarina-dayandi-duyarli-olmaya-basladi.html> (Erişim Tarihi: 09.01.2018)

¹²<http://www.hurriyetdailynews.com/un-shrinks-food-aid-to-syrian-refugees-in-turkey-as-funding-dwindles--79300> (Erişim Tarihi: 10.01.2018)

¹³<http://www.dw.com/tr/t%C3%BCrkiyenin-deste%C4%9Fe-ihtiyac%C4%B1-var/a-16315562> (Erişim Tarihi: 15.01.2018)

Ürdün ve Lübnan'a yüklendiğini söylemiştir.¹⁴ AB ülkelerinin soruna bu şekilde yaklaşımlarının temelinde göç konusuna yaklaşımlarında Türkiye ile ciddi farklılıklarının olmasının etkili olduğu gözlemlenmektedir. Göç konusu Batılı ülkelere güvenlik açısından değerlendirilirken (Akgül, Kaptı, & Demir, 2015, s. 13) Türkiye'de göç konusu ve özellikle Suriyeli mülteciler konusu güvenlik politikaları bakımından değil de insani bir yaklaşımla ele alınmaktadır.¹⁵ AB'nin Suriyeli mültecilerle ilgili yaşadığı problemler, Türk basınında 'mülteci krizi değil insanlık krizi' başlığı altında yayınlanmış ve durumun özeti niteliğinde olmuştur.¹⁶ Sürecin ilerlemesiyle birlikte, Türkiye'nin koşulsuz misafirperverlikten hak temelli bir yaklaşıma doğru yönelmesi¹⁷ insani yaklaşımın sadece söylem olarak değil aynı zamanda bir politika olarak da devam ettiğini göstermektedir.

Ülkelerin göçe olan yaklaşımlarını belirleyen en önemli faktörlerin başında göç ile olan tarihi-kültürel ilişkileri gelmektedir. Türkiye, tarihin hiçbir döneminde kendisini hedef ülke konumunda bir göç ülkesi olarak görmediği için etkili bir göç politikasına sahip değildi. Türkiye'nin krizin ilk zamanlarında herhangi bir göç politikasına sahip olmadığı ve hatta henüz göç ile ilgili çalışmaları yürütecek herhangi bir kurumunun olmadığı, mülteci konusunda çalışmalar yürütebilecek uzmanlara dahi sahip olmadığı ve sorumluluğun farklı farklı kurumlara dağıtılmış olduğu basında yer almış ve eleştirilmiştir.¹⁸ Bununla birlikte tarihi, siyasi ve ekonomik faktörler Türkiye'ye ve Türkiye'den göçün kontrol edilmesini zorlaştırmaktadır. (İçduygu & Keyman, 2000, s. 385-395) Bu durum, belirgin ve düzenleyici bir göç politikası olmayan Türkiye'nin, krizden daha derinden etkilenmesine neden olmuştur. Türkiye'nin Avrupa Birliği ile üyelik müzakerelerini sürdürdüğü ve bir göç politikası belirlemeye çalıştığı döneme denk gelen Suriye mülteci krizi, bu sebeple, Türkiye'yi hazırlıksız yakalamıştır. Cumhuriyet tarihi boyunca birçok göç krizi ile mücadele etmek durumunda kalan Türkiye için genellikle bu krizler geçici ya da Osmanlı

¹⁴<https://www.nytimes.com/2017/09/27/opinion/turkey-syrian-refugees.html>(Erişim Tarihi:12.01.2018)

¹⁵<http://aa.com.tr/tr/analiz-haber/multeci-krizi-ve-turkiye-ahlaki-realizm-/927594>(Erişim Tarihi:12.01.2018)

¹⁶<http://aa.com.tr/tr/analiz-haber/avrupada-yasanan-multeci-krizi-degil-insanlik-krizi/660204>(Erişim Tarihi:12.01.2018)

¹⁷<http://aa.com.tr/tr/analiz-haber/multeci-krizi-ve-turkiye-ahlaki-realizm-/927594>(Erişim Tarihi:21.02.2018)

¹⁸<https://www.yenisafak.com/yazarlar/kemalozturk/goc-bakanligi-goc-politikasi-gocmen-kuslar-2038825>(Erişim Tarihi:12.02.2018)

İmparatorluğunun Balkanlardaki varlığından kalan Türkçe konuşan toplulukların ülkeye dönüşü şeklinde gerçekleşmiştir.

Türkiye'nin bu nedenle bugüne kadar göç konusunda uyguladığı politikalar uzun vadeli değil, sadece kısa vadede sona ermesi beklenen ya da herhangi bir uyum süreci gerektirmeyen sorunlara yönelik çözümler şeklinde gerçekleşmiştir. 2011 yılında Suriye krizi patlak verdiğinde ve ilk mülteci kafesi Hatay'ın Yayladağ ilçesinden giriş yaptığında¹⁹ Türkiye, sorunun bu noktalara geleceğini öngörememişti. Bu doğrultuda Türkiye Suriye'den gelen mültecilere karşı 'açık kapı politikası' uygulamış ve mültecilere sınırlarını açmıştı. Açık kapı politikasının uygulanıyor olması hem bazı olumlu yorumlar²⁰ hem de bazı sert eleştirilere neden olmuştur. Açık kapı politikasının sonucunda sınırı geçen mülteci sayısının aralıksız arttığı ve bu durumun Türkiye'nin iktisadi ve sosyal dengelerini bozduğu vurgulayan bazı eleştiriler basında yer almıştır.²¹ Bununla birlikte BM, Türkiye'nin mültecilere karşı uyguladığı açık kapı politikasını övmüş ve Türkiye'ye bu politikadan dolayı teşekkür etmiştir.²²

Açık kapı politikasının bir sonucu olarak Türkiye'ye giriş yapan Suriyeli mülteci sayısının artması üzerine Türkiye, kendi topraklarında tesis ettiği kamplarla birlikte sınır ötesinde 2012'nin ikinci yarısından itibaren kamplar kurmaya²³ ve mültecilere Suriye içlerinde yardım ulaştırmaya başladı. (Dinçer, ve diğerleri, 2013, s. 11) Türkiye sınırı boyunca oluşturulan 400 kampta 700 bin kişinin yaşadığı tahmin edilmektedir.²⁴ Türkiye bu sayede sınırdan ülke içlerine doğru yönelen hareketliliği yavaşlatmayı amaçlamaktaydı. Bir bakıma sınırın Suriye tarafında bir güvenli bölge inşa edilmeye başlanmıştı. Rejim güçlerine ait savaş uçaklarının sınırın Suriye tarafında kalan kampları vurabilmek için Türk hava sahasını kullanmaları gerekmesi ve Türkiye'nin buna izin vermemesi bir bakıma sınırlı bir güvenli bir bölge inşa edilmesine neden olmuştur.

¹⁹ <https://dogruhaber.com.tr/haber/3166-suriyeden-turkiyeye-goc-basladi/> (Erişim Tarihi:23.10.2017)

²⁰ <https://www.setav.org/5-soru-surgun-ile-savas-arasinda-suriyeli-multeciler/> (Erişim Tarihi:21.02.2018)

²¹ <http://www.anadolutelgraf.com/haber/-Acik-kapi-politikasi-yanlistir-/124701> (Erişim Tarihi:12.01.2018)

²² <http://aa.com.tr/tr/dunya/bmden-acik-kapi-politikasina-ovgu/376566?amp=1> (Erişim Tarihi:12.02.2018)

²³ <https://www.haber3.com/guncel/turkiye-sinir-otesine-multeci-kampi-kuruyor-haberi-1776883> (Erişim Tarihi:12.01.2018)

²⁴ http://m.milliyet.com.tr/amp/suriyelilerin-sinir-hattindaki-kamplarda-hatay-yerelhaber-2487095/?ID=2487095&__twitter_impression=true (Erişim Tarihi: 27.12.2017)

Türk hükümeti, Suriye'den ilk kafilenin girişinden 11 ay sonra, mülteci kriziyle mücadele etmenin yasal ve idari çerçevesini çizen 'Türkiye'ye Toplu Sığınma Amacıyla Gelen Suriye Arap Cumhuriyeti Vatandaşlarının ve Suriye Arap Cumhuriyetinde İkamet Eden Vatansız Kişilerin Kabulüne ve Barındırılmasına İlişkin Yönerge' ile ortaya koymuştur. (Erdoğan M. M., 2015, s. 13) Türkiye, bu tarihten itibaren, bu krizin kısa süreli bir mülteci krizi olmadığından yola çıkarak gerekli önlemleri almak için harekete geçmiştir. Ancak bu dönemde, yine de mültecilerin kalıcı olduğuna dair yaklaşım ortaya konmamış, sadece Türkiye'de kalacakları sürenin uzayacağı öngörülmüştür.

2013 yılının başlarına kadar neredeyse bütün mülteciler kamplarda kalmaktaydı. (İçduygu, 2015, s. 1) Bu durum mültecilerin geçici olduğu algısını güçlendirmiş ve toplumun mültecilere yönelik algısında etkili olmuştur. Mültecilerin geçici statüde görülmesi mültecilerin uyum süreci için kötü bir başlangıç olmuştur. (Bedirhan, 2009, s. 3) 2014 yılından itibaren ise öncelikle bu konuda çalışmalar yürüten akademik camia ve STK'lar mülteci krizinin geçici olmadığını ve mültecilerin büyük bölümünün kalıcı olduğunu ve bu nedenle mültecilerin kalıcılığını kolaylaştıran çalışmalar yapılması gerektiğini konuşmaya başlamıştır.²⁵

Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin çok büyük bir bölümünün kamplar dışında yaşaması ev sahibi toplumla öyle ya da böyle bir şekilde karşılaşacağı ve iletişim kuracağı gerçeğini yansıtmaktadır. (Erdoğan M. M., 2015, s. 37) Zaman içinde mültecilerin kent içi görünürlüğüne artması, Türkiye özelinde otomatik olarak göçmen karşıtı tavırların gelişmesi olgusuna yol açmamıştır. Türk toplumu krizin başında ve hemen sonrasında genel olarak yapıcı tepkiler vermiş, mültecilere ayni ve nakdi yardım sağlama noktasında hem örgütsel olarak hem de bireysel olarak önemli adımlar atmıştır. Bununla birlikte Türk toplumunun %75'i göçü bir problem olarak görmektedir. (Trends, 2014)

Gündelik yaşamda, halkın tepkisi, mültecilerle kendi yaşam alanlarında çok yoğun olarak karşılaşmaya başladıkları noktada belirgin hal almıştır. Mültecilerin sosyo-kültürel yaşam alanlarında görülmesiyle başlayan sürecin, ilerleyen safhalarda

²⁵ <http://www.aljazeera.com.tr/haber/suriyeliler-kalici-entegrasyon-sart>(Erişim Tarihi:12.01.2018)

mültecilerin ekonomik hayata dâhil olmasıyla birlikte bazı gerginliklerin yaşanmasına neden olduğu gözlemlenmektedir. Bir bakıma 2011 yılından itibaren Türkiye'ye gelmeye başlayan mültecilerin bugüne kadar Türkiye'de kalması ve Suriye'deki iç savaş durumunun henüz çatışmasızlığa yönelmemesi nedeniyle mültecilerin kalışının uzaması bazı sıkıntıların yaşanmasına neden oldu.²⁶ Mültecilerin yoğun olarak yaşadıkları bazı yerlerde yerel halk ile mülteciler arasında sıkıntılar yaşandığı zaman zaman medyaya yansımıştır. Özellikle sınır bölgelerinde ve Suriyeli mültecilerin yoğun yaşadıkları ve ekonomik hayata dâhil olduğu kentlerde bu tür çatışmaların yoğunlaştığı gözükmektedir. Mersin Akdeniz ilçesinde alacak verecek davası yüzünden²⁷ ve İzmir Ayakkabıcılar Sitesinde ise Suriyeli mültecilerin varlığı nedeniyle işlerini kaybeden yerel halkın tepkisi sonucunda yaşanan sıkıntıların²⁸ gösterdiği gibi yerel halk ve Suriyeli mülteciler arasında artan iletişim ağlarının, aynı zamanda bazı problemlere neden olabileceği görülmektedir.

Türkiye gibi mülteciler konusunda insani değerleri temel alarak hareket eden bir ülkenin, insani değerlerden vazgeçmeden bu tür problemlerin kendi topraklarına yansıyabileceğini düşünerek hareket etmesi gerekmektedir. Ayn El Arab bölgesinde DEAŞ terör örgütünden kaçan Suriyeli mültecilere kapısını açan ve çok kısa sürede 200.000²⁹ mülteciyi topraklarına alıp onlara koruma imkânı sunan Türkiye'nin sergilediği yapıcı mülteci siyasaları, öncelikle BMMYK³⁰ sonrasında ise bütün dünya tarafından sempati ile karşılanmış ve Türkiye dünyada mülteciler konusunda örnek gösterilen ülke konumuna gelmiştir. Lakin devam eden süreçte bazı dönemlerde açık kapı politikası askıya alınmış ve 2015 sonrasında acil durumlar dışında tamamen terk edilmiştir. (TÜSEV, 2015, s. 1) Bununla birlikte açık kapı politikasının devam ettiğine dair açıklamalar hükümet tarafından sıklıkla tekrar edilmektedir³¹.

²⁶http://www.istanbulgercegi.com/suriyelilerle-gerginlikler-neden-artti_131740.html(Erişim Tarihi: 13.02.2018)

²⁷<http://utancgunlugu.com/multeciler/2673-mersinde-suriyeli-multecilerle-yerel>(Erişim Tarihi: 13.02.2018)

²⁸<http://www.gazetemizmir.com/ayakkabicalar-sitesinde-issizlik-eylemi/2208/>(Erişim Tarihi: 13.02.2018)

²⁹<http://www.haberekspres.com.tr/gundem/askere-tas-atan-milletvekili-h68492.html>(Erişim Tarihi: 13.02.2018)

³⁰<http://www.yenisafak.com/dunya/bmden-turkiyenin-siginmacilar-politikasina-ovgu-29082012-405607> (Erişim Tarihi: 06.11.2017)

³¹<https://www.refugeenewsturkey.org/single-post/2017/12/19/Turkey-will-continue-its-open-door-refugee-policy-despite-the-lack-of-sufficient-support-from-European-countries>(Erişim Tarihi: 02.01.2018)

Mülteci krizinin yaşandığı ilk günlerde Türkiye'nin sınır güvenliğini sağlamak için birtakım yenilikler yapması gerektiği medyada sıkça dile getirilmiştir.³² Suriye sınırı ile başlayan ve Irak-İran sınırları ile devam etmesi beklenen 'duvar örme' işlemi bunlardan en önemlisidir.³³ Türkiye-Suriye sınır hattı boyunca örülecek duvar ve sürekli izleme sağlayacak sistemlerin kurulmasıyla birlikte Türkiye sınır güvenliğini sağlamayı ve yasadışı geçişleri önlemeyi amaçlamaktadır. Hem havadan hem karadan 24 saat izlenecek olan Türkiye-Suriye sınırının güvenli hale getirmesi amaçlanmaktadır. AB Fonları desteği ile tedarik edilen birçok sınır gözetleme teknolojisi TSK'nın hizmetine sunulmuştur.³⁴

Devletin başka bir ülkede zulüm gördüğüne inandığı insanların sınırı geçmesine izin vermesi, o insanlarla alakalı bir takım sorumluluklarını kabul ettiği anlamına gelmektedir. (Adıgüzel, 2016, s. 108) Türkiye yukarıda bahsedilen hazırlıksız yakalanma durumu sonucunda bir bakıma açık kapı politikası izlemek durumunda kalmıştır. Suriye'de yaşanan iç savaşın henüz başlarında Türkiye, Suriye rejiminin halktan yükselen sesleri şiddetle bastırmamasını ve bu sesleri dinlemesini talep etmiş ve muhaliflere olan desteğini açıklamıştır. Bu doğrultuda ilerleyen süreçte Türkiye'de Geçici Suriye Hükümeti kurulmuştur.³⁵ Suriye rejimi gösterilerin ilk başladığı aylarda halkı dinlemeye başlamış ve krizin çözüleceğine dair bazı umutlar belirmiştir.³⁶ Lakin ilerleyen zamanda halktan gelen taleplere yönelik somut adımlar atılmamış ve gösteriler şiddet ile bastırılmaya çalışılmıştır. Şiddet olaylarının ardından mülteci sayısında artış yaşanmaya başladığında Türkiye daha önce muhaliflere vermiş olduğu desteği geri çekecek durumda olmadığından sınırlarını açık tutmak durumunda kalmıştır. Bu nedenle bu süreç sonrasında Türkiye'nin mültecilerin sorunlarıyla alakalı devlet düzeyinde sorumluluklarını kabul etmesi ve harekete geçmesi hem uluslararası kurumlar hem de mülteciler tarafından bir beklenti olarak kabul edilmiştir.

³² <http://www.aljazeera.com.tr/gorus/yeni-bir-sinir-guvenligi-sistemi-sart>(Erişim Tarihi:12.01.2018)

³³ <http://www.dw.com/tr/t%C3%BCrkiye-kom%C5%9Fular%C4%B1yla-aras%C4%B1na-duvar-%C3%B6r%C3%BCyor/a-40052642>(Erişim Tarihi:12.01.2018)

³⁴ <http://www.star.com.tr/guncel/suriye-siniri-son-teknoloji-ile-gozleniyor-haber-1285795/>(Erişim Tarihi:12.01.2018)

³⁵ <http://www.insanhaber.com/politika/gecici-suriye-hukumeti-istanbulda-kuruldu-h13727.html>(Erişim Tarihi:12.01.2018)

³⁶ <http://www.internethaber.com/suriyeliler-idamin-kalkmasini-istiyor-340934h.htm>(Erişim Tarihi:12.01.2018)

Dönemin Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu 2012 yılında sınırı geçen mülteci sayısının 100 bini bulması halinde Türkiye'nin bu kadar kişiyi barındıracak yerinin bulunmadığını ve bu doğrultuda Suriye'de güvenli bölgeler kurulabileceğini dile getirmişti.³⁷ Hükümetin bu öngörülerinin aksine sınırı geçen mülteci sayısı 2017 yılı itibariyle 3.551.078 rakamına ulaşmış durumdadır.³⁸ Türkiye sınırına yakın bölgelerde Suriye rejiminin sürdürmekte olduğu operasyonlar nedeniyle bu sayının ilerleyen zamanda artmasından endişe edilmektedir.³⁹ Türkiye bu durumun gerçekleşmesini engellemek için sınırın Suriye tarafında kamplar kurmaya devam etmektedir.⁴⁰ Şartların ve açık kapı politikasının sonucunda Türkiye, dünyada en fazla Suriyeliye ve mülteciye ev sahipliği yapan ülke konumuna gelmiştir. (İçduygu, 2015, s. 1)

Sadece Suriyeli mülteciler değil aynı zamanda açık kapı politikasının bir sonucu olarak Suriyeli mültecileri için açılan kapılardan Irak, Afganistan, Somali, Pakistan gibi ülkelere Türkiye'ye gelen 300 bini aşkın mültecinin giriş yaptığı bilinmektedir. (Erdoğan M. , 2016, s. 70) Hükümet son zamanlarda yaptığı bazı açıklamalar ile Suriyeli mültecilerin gönüllü geri dönüşü konusunda ise bir takım olumlu gelişmeler yaşandığını belirtmiştir. 2016 yılında Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından başlatılan Fırat Kalkanı harekâtı ile birlikte, TSK tarafından terörist unsurlardan temizlenen bölgelere geri dönüş göçleri⁴¹ olmuştur. Bir diğer gelişme ise Zeytin Dalı harekâtıdır. Türk Silahlı Kuvvetlerinden yapılan açıklamaya göre, “20 Ocak 2018 saat 17.00’de başlatılan Zeytin Dalı harekâtı ile Suriye’nin Kuzeybatısında Afrin bölgesinde PKK ve DEAŞ’a mensup teröristleri etkisiz hale getirmek, dost ve kardeş bölge halkını bunların baskısından kurtarmak amaçlanmaktadır.”⁴² Cumhurbaşkanı Erdoğan, Fırat Kalkanı harekâtı ile temizlenen alanı kastederek ‘2 bin kilometrekarelik alanı ele

³⁷<http://haber.sol.org.tr/devlet-ve-siyaset/davutoglu-multeci-sayisi-100-bini-gecerse-suriyede-guvenlikli-bolge-gundeme-gelir> (Erişim Tarihi:23.10.2017)

³⁸<https://m.bianet.org/bianet/siyaset/183687-bakan-soylu-turkiye-de-3-milyon-551-bin-78-multeci-var> (Erişim Tarihi: 23.10.2017)

³⁹<http://www.karar.com/gorusler/mehmet-emin-cengiz-yazdi-idlipte-beklenen-catisma-patlak-verdi-549571>(Erişim Tarihi:12.01.2018)

⁴⁰<https://www.timeturk.com/kizilay-idlib-teki-kamp-ve-yetimhanelere-destek-veriyor/haber-751046>(Erişim Tarihi:12.01.2018)

⁴¹<https://www.haberler.com/suriye-ye-donusler-yogunlasti-9432543-haberi/>(Erişim Tarihi: 31.10.2017)

⁴² http://www.tsk.tr/BasinFaaliyetleri/BA_47(Erişim Tarihi: 26.03.2018)

geçirdiğimizde 130 bin mülteci geri döndü. İnşallah Afrin de halledildiği zaman Afrin'e dönecekler. İdlib'e dönecekler.' demiştir.⁴³

Son olarak Suriye'de çatışmasızlık bölgeleri oluşturulmasını öngören ve Türkiye, Rusya ve İran tarafından Astana anlaşması imzalandı⁴⁴. Bu anlaşma ile birlikte, İdlib vilayetinin tamamı, Lazkiye, Halep ve Hama vilayetlerinin belli bölümleri, Humus vilayetinin belli bölümleri, Şam/Doğu Guta bölgesi ve Dera ve Kuneytra vilayetlerinin belli bölümlerini kapsayan çatışmasızlık bölgeleri oluşturulmasına karar verilmiştir. Bu doğrultuda Türk Silahlı Kuvvetleri İdlib bölgesinde kimi kaynaklara göre 14⁴⁵ kimi kaynaklara göre 12⁴⁶ noktada gözlem bölgesi kurması planlanmaktadır. Bu gözlem noktaları ile birlikte 2,4 milyon yerli nüfusu ve 1,2 milyon ülke içinde yerinden edilmiş insan barındıran İdlib bölgesinde çatışmasızlık mümkün kılınarak yeni bir mülteci hareketliliğinin önüne geçilmesi amaçlanmaktadır.

Hükümet Suriye sorununun kısa vadede çözüleceğine yönelik bir beklenti içine girmesine rağmen geride bıraktığımız yedi yılda Suriye sorunu çözüme kavuşmamıştır ve bütün bölgeyi etkileyen bir göç dalgasına neden olmuştur. Suriye ile sınırı olan bölge ülkeleri hem göç dalgaları ile hem de çeşitli güvenlik sorunları ile uğraşmak durumunda kalmıştır. Türk Hükümetinin bu sorunu sürecin başlarında kısa vadeli olarak yorumlaması Türkiye'nin mültecilerle alakalı olarak uluslararası desteğe duyacağı ihtiyacın öngörülememesine neden olmuştur. Mültecilerin Türkiye sınırını geçmesiyle birlikte AB ve BM'den gelen yardım teklifleri hükümet tarafından kibar bir dille reddedilmiştir.⁴⁷ Bölgesel güç olma hedefiyle hareket eden Türkiye'nin Suriyeli mültecileri herhangi bir destek almadan ihtiyaçlarını gidermesini bir itibar meselesi olarak gördüğü söylenebilir. (Canyurt, 2015, s. 139) Türkiye'nin vermeye çalıştığı bu mesaj, yardım veren kuruluş ve ülkelerde 'Türkiye'nin zaten ihtiyacı yok, diğerlerinin var' algısına yol açabilmektedir. (Erdoğan M. M., 2015, s. 11) Lakin

⁴³<https://www.gazeteduvar.com.tr/politika/2018/01/28/erdogan-oso-ile-mehmedim-birlikte-yuruyor/>(Erişim Tarihi: 13.02.2018)

⁴⁴<http://www.dw.com/tr/astana-anla%C5%9Fmas%C4%B1-y%C3%BCr%C3%BCr%C3%BCr%C4%9Fe-girdi/a-38733656> (Erişim Tarihi:13.02.2018)

⁴⁵<http://www.aksam.com.tr/guncel/suriye-idlib-sehri-nerede-iste-haritasi-idlib-kimin-elinde-idlip-nufusu-son-durum/haber-667915>(Erişim Tarihi:13.02.2018)

⁴⁶<http://www.cagdasses.com/tsk-idlibe-gozlem-noktasi-kuruyor-6027.html> (Erişim Tarihi:13.02.2018)

⁴⁷<http://t24.com.tr/haber/turkiye-suriyelilere-bm-yardimini-hicbir-zaman-kabul-etmedi,243322> (Erişim Tarihi:23.10.2017)

Suriye iç savaşının 21.yüzyılın en büyük mülteci krizlerinden biri olması ilerleyen zamanlarda Türkiye'nin yardım taleplerini yüksek perdeden dile getirmesine neden olmuştur.⁴⁸

Suriye krizi yönetimine genel olarak bakarsak Türkiye'nin kriz boyunca hayata geçirdiği politikalar belirsizlikler ve sınırlı rasyonellik barındırmaktadır. (Akgül, Kaptı, & Demir, 2015, s. 1) Bu durum sürecin başından beri Türkiye'nin hem Suriye rejimine karşı bakışını hem de mültecilere⁴⁹ karşı bakışını net bir şekilde ortaya koyamamasına neden olmuştur. Türkiye'nin Suriye rejiminin kısa sürede devrileceğine dair öngörüsü mültecilerin de kısa vadede ülkelerine döneceği öngörüsünü beraberinde getirmiştir. 2012 yılında dönemin Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu Suriye rejiminin daha ne kadar dayanabileceği ile ilgili bir soruya "Bu süreci artık yıllarla değil, aylarla veya haftalarla ifade etmek gerekir." diye cevap vermiştir.⁵⁰ Sürecin başlarında Suriye rejimi ile iletişim yollarını açık tutmaya çalışan ve hatta Şam'da Esad ile görüşme yapan⁵¹ Davutoğlu'nun aradan bir yıl geçtikten sonra bu kadar net açıklamalar yapması Suriye rejimi ile Türk hükümetinin bütün iletişimi kestiğini göstermektedir.

2018 yılı itibariyle Suriye rejimi zaman zaman devrilme tehlikesi yaşasa dahi İran ve Rusya'nın ekonomik ve askeri destekleri ile ayakta kalmayı başarmış ve bu durum doğrudan sınırı geçen mülteci sayısına etki etmiştir. Rejim, bu desteklerle önce kaybettiği kritik bölgeleri geri almış ve sonrasında muhaliflerin kontrolü altında bulunan şehirleri hava bombardımanı ile tahrip etmeye başlamıştır. Bu hava bombardımanları sonucunda şehirlerde büyük yıkım yaşanması mülteci sayısının artmasına neden olmuştur. Bu durum Suriyeli mültecilerin Türkiye'de kalıcı olmaları durumunu da doğrudan etkilemektedir. Tehdit hissettikleri için yaşadıkları şehirlerden kaçan Suriyeli mülteciler artık geri dönmek isteseler bile bu mümkün olmayacaktır. Kaldı ki yapılan araştırmalar Suriyeli mültecilerin ülkelerine geri dönmek

⁴⁸<http://www.yenisafak.com/dunya/erdogan-multeciler-icin-verilen-sozler-tutulmadi-2534476> (Erişim Tarihi:23.10.2017)

⁴⁹http://www.adanagundemi.com/haber%C2%93turkiye%C2%92nin_multeci_politikasi_yok%C2%94-5741.html(Erişim Tarihi: 14.01.2018)

⁵⁰https://www.ntv.com.tr/turkiye/davutoglu-esada-omur-bicti,Nsez_e7zmEO7uz5O9Pv6hw(Erişim Tarihi: 31.10.2017)

⁵¹<http://www.yenisafak.com/dunya/davutoglu-esad-ile-gorustu-312332?p=1>(Erişim Tarihi:17.12.2017)

istemediklerini ortaya koymaktadır. (Esen A. , 2016, s. 12) Evrensel göçün doğasında kalıcılık olduğunu da unutmamak gerekir. (Erdoğan M. M., 2015, s. 17)

Uluslararası Af Örgütüne göre, rejim güçleri muhaliflerin kontrolü altında bulunan şehirleri geri almak için öncelikli olarak hastane, okul ve altyapı tesisleri gibi şehirlerde yaşamın devam etmesini sağlayacak yapıları bilinçli olarak hedef almıştır.⁵² Sonrasında sadece sivil kayıpları arttırmak için yapılan bombardımandan sonra muhaliflerden alınan şehirler bu sefer rejim güçleri içinde yer alan militanlar tarafından yağma⁵³ edilmiştir. Bu nedenle bu şehirlerde yaşamın tekrar inşa edilmesi kısa vadede mümkün gözükmemektedir. Türkiye’de yedinci yıllarını dolduran ve düzen kurmaya çalışan mülteciler için geri dönüş artık küçük bir ihtimal olarak akıllarının bir köşesinde yer almaktadır.

Mülteci krizinin bir diğer boyutu ise hâlihazırda birçok sıkıntı ile boğuşan Türkiye ekonomisine vurduğu darbedir. Başbakan yardımcısı Recep Akdağ, Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu’nun mültecilerle ilgili iddialarından sonra yaptığı açıklamada “Suriyeliler için harcanan toplam maliyet 84 milyar 880 milyon Türk lirası, dolar olarak 30 milyar 285 milyon 573 bin dolar harcama yapıldığını öngörüyoruz” açıklamasını yapmıştır. Sektörel bazlı olarak Suriyelilere harcanan maliyet analizini çıkardıklarını belirten Akdağ, 2011’den bu yana yedi yıl içinde Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı’nın (AFAD) Suriyelilere 5 milyar 586 milyon 594 bin lira harcadığını; güvenlik ve kamu düzeni hizmetleri için 9 milyar 228 milyon 707 bin lira, sağlık hizmetleri için 16 milyar 30 milyon 111 bin lira, eğitim hizmetleri için 15 milyar 489 milyon 968 bin lira, belediyeçilik hizmetleri için 17 milyar 527 milyon 481 bin lira, çeşitli vakıflar, dernekler, özellikle Türk Kızılay’ı tarafından 2 milyar 58 milyon 122 bin lira, belediyeler tarafından düzenlenen kampanyalar için 312 milyon 92 bin lira, Genel Müdürlüğünün 780 milyon 807 bin lira, kamplardaki amortisman maliyeti olarak 1 milyar 505 milyon 386 bin lira, diğer sivil toplum kuruluşlarının kayıtlı proje bazlı yardımları olarak 852 milyon 600 bin lira, vatandaşların ise yardım olarak 11 milyar 649 milyon 434 bin lira dağıttıklarını düşündüklerini belirtmiştir. Toplam maliyet 84

⁵²https://www.ntv.com.tr/dunya/uluslararasi-af-orgutu-rusya-ve-esad-hastaneleri-bilincli-vuruyor,iEBiZ-uAH0GtNJmmd1ZxWg?_ref=infinite(Erişim Tarihi:16.02.2018)

⁵³ <http://www.yenisafak.com/dunya/halepte-yagma-suruyor-2588444> (Erişim Tarihi:05.12.2017)

milyar 880 milyon 541 bin lira⁵⁴ olarak hesaplanmaktadır. Bu maliyetlerin Türkiye ekonomisine getirmiş olduğu yük ortadadır.

Toplumun alt kesiminde yer alan kitlenin ekonomik maliyetleri göğüslemek durumunda kalması uzun vadede Suriyeli mülteci krizinin çok daha büyük kitlesel problemlere neden olabileceğini göstermektedir. Suriye krizinin tek maliyeti mültecilere harcanan kaynak değildir; aynı zamanda krizin başından itibaren Türkiye hava ve kara sınır güvenliğini attırmak, Suriye rejiminden Türkiye'ye yönelecek tehditlere önlem almak ve 2016 sonrasında sınır ötesinde yürütülen Fırat Kalkanı harekâtı ile savunma harcamalarını arttırmak durumunda kalmıştır.⁵⁵ 2018 yılında başlatılan Zeytin Dalı Harekâtı ile bu artış eğiliminin devam etmesi beklenmektedir. Bu doğrultuda 696 sayılı KHK ile Savunma Sanayii Müsteşarlığı Cumhurbaşkanlığına bağlanmıştır⁵⁶. Bu değişiklik ile sürmekte olan savunma sanayii projelerinin hızlanması ve yeni projeler için bürokratik aşamaların hızlı bir şekilde geçilmesi amaçlanmaktadır. Bunu doğrular nitelikte 31 Ocak 2018 tarihinde Cumhurbaşkanlığı başkanlığında toplanan Savunma Sanayii İcra Komitesinin ardından yapılan açıklamada “Zeytin Dalı Harekâtı’nda ordumuzun ve güvenlik güçlerimizin gücüne güç katan yerli ve milli sistemlerimize yenilerini eklemeye yönelik projeler gözden geçirilerek yeni kararlar alınmıştır. Toplam 9,4 milyar dolar bedeli olan 55 projenin değerlendirildiği toplantıda, savunma sanayini geliştirme, güçlendirme ve destekleme amaçlı muhtelif yatırım ve iyileştirme faaliyetleri de gözden geçirilmiştir.” denildi.⁵⁷

Sürecin başlarında Suriye sorunu net okunamamış ve bu doğrultuda net politikalar üretilmemiştir. İlerleyen süreçte ise başka etmenler net politikalar üretilmemesinde etkili olmuştur. Hükümetin mültecilerin kalıcı olduğu gerçeğiyle yüzleşmeye başladığı zamanlarda ise⁵⁸ bu sefer de kendi vatandaşları, mülteciler ve uluslararası dengeler arasında kalarak net politikalar üretmesi mümkün olmamıştır. (Akgül, Kaptı, & Demir, 2015, s. 8)

⁵⁴<http://www.haberayyildiz.com/gundem/recep-akdag-suriyeliler-icin-harcanan-toplam-maliyeti-acikladi-6918h.html> (Erişim Tarihi: 07.12.2017)

⁵⁵<https://www.sondakika.com/haber/haber-savunma-ve-guvenlik-harcamalarinda-artist-10462217/>(Erişim Tarihi:17.01.2018)

⁵⁶<https://www.yenisafak.com/gundem/savunma-sanayii-mustesarligi-cumhurbaskanina-baglandi-2939307/>(Erişim Tarihi: 13.02.2018)

⁵⁷ <https://www.yenisafak.com/gundem/bestepede-bir-ilk-3048116/>(Erişim Tarihi:13.02.2018)

⁵⁸<http://www.gazetevatan.com/-turkiye-deki-1-milyon-600-bin-civarinda-suriyeli-kalici-olacak--694436-gundem/> (Erişim Tarihi: 27.12.2017)

Mülteci sorunu birçok açıdan siyaset üstü bir konu haline gelmiş durumdadır. Güvenlik, eğitim, ekonomi ve sağlık konusunda mültecilerin Türk toplumuna doğrudan etkisi bulunmaktadır. Göç politikalarının bu kadar kapsamlı bir hal alması ve kamu politikalarının ayrılmaz bir parçası haline gelmesi, göçü salt bir dış politika konusu olmaktan çıkarıp aynı zamanda bir iç politika aracına dönüştürmüştür. (Örselli & Babahanoğlu, 2016, s. 2065) Bu nedenle üretilcek politikaların artık sorunu bütün boyutlarıyla ele alan bütüncül bir yaklaşıma sahip olması bir gerekliliktir. Türk siyaseti bu doğrultuda kendini konumlandırmaya 7 Haziran 2015 seçimleriyle birlikte başlamıştır. İlk defa bu seçimlerde seçim beyannamelerinde meclise girme hakkı kazanan partiler mültecilerle alakalı vaatlerde bulunmuşlardır. (Tuğsuz & Yılmaz, 2015, s. 1) Vaatler ise siyaset üstü bir yaklaşımdan ziyade tam olarak partilerin siyasi yönelimlerine yakın yaklaşımlar ortaya koymuştur. Bu nedenle siyasi partilerinde mülteci krizinin başlaması üzerinden dört yıl geçtiği halde ortaya çıkan bu duruma yaklaşımı gelecek açısından umut vaat edici değildir. Özellikle seçim dönemlerinin yaklaşması sürecince bazı siyasi partilerin mültecilerin de oy kullanacağına dair söylemlerinin mültecilere bakışı olumsuz etkilediği görülmektedir. Bu iddialara yanıt olarak yapılan açıklamalar ise tatmin edici olmamıştır.⁵⁹

Suriyeli mültecilere vatandaşlık konusunun gündeme gelmesi⁶⁰ ve Türk siyasetini doğrudan etkilemesi beklenmektedir. (Cagaptay & Menekşe, 2014 , s. 10) Toplumsal çatışmayı daha çok ateşleyen ve mülteciler arasında sınıflandırmalar yapan yaklaşımların Türkiye'nin yararına olmadığı ortadadır. Mülteci konusu öncelikle insani açılardan değerlendirilmesi gereken bir konuyken siyasi partilerin ortaya koyduğu yaklaşımlar henüz olayın ciddiyetinin tam olarak anlaşılmadığı ya da siyasi partilerin mülteci krizini anlamlandırabilecek olgunluğa sahip olmadıklarını göstermektedir. Mülteci konusu çok çabuk provoke edilebilme özelliğine sahip olduğu için öncelikle hükümetin ve sonrasında siyasi partilerin sorumluluk bilinciyle hareket etmelerini gerektiren bir konudur. (Canyurt, 2015, s. 141) Suriyeli mültecilere yönelik olumsuzlaşan toplum algısı, siyasilerin 'oy kaygısı' ile yapacakları çıkışlar ile

⁵⁹<http://www.haberturk.com/gundem/haber/1086309-suriyeliler-oy-kullanabilecek-mi>(Erişim Tarihi:16.01.2018)

⁶⁰<https://www.ntv.com.tr/turkiye/cumhurbaskani-erdogandan-suriyelilere-vatandaslik-aciklamasi,jTW5Llm-c0OjgDrRd0v6oA>(Erişim Tarihi:16.01.2018),
<http://www.yeniakit.com.tr/haber/turk-vatandasi-olacak-suriyelilerde-aranacak-sartlar-192426.html>
(Erişim Tarihi: 18.01.2018)

birleŖtiđinde, Türk toplumu ve Suriyeli mülteciler arasında Ŗiddet olayları yaŖanması kaçınılmaz hale gelir. Suriyeli mültecilerin artık toplumun bir parçası olduğunu kabul edersek, siyasilerin daha sorumlu hareket etmesi uzun vadede Türkiye'nin yararına olacaktır gibi gözükmektedir.

Son olarak eklemek gerekir ki bu yoğunlukta bir kitlesel göç hareketi dünyanın neresinde olursa olsun yönetilmesi çok zor bir toplumsal olgudur. (Erdoğan, Ŗener, Sipahioğlu, Kavukçuer, & BaŖeri, 2017, s. 19) Bu anlamda, mültecilerin özellikle çok yoğun yaŖadıđı bölgelerdeki yerel halkın olumlu yaklaŖımı, hem de kamu ve STK görevlilerinin özverili alıŖmaları makro siyasaların bazı eksikliklerini giderdiği gözlemlenmektedir.

2. MÜLTECİ KRİZİNİN BAŞLANGICINDAN BUGÜNE İZLENEN POLİTİKALAR

Suriye yaşanmakta olan iç savaş sonucu oluşan göç hareketi, nedenleri itibariyle ‘siyasi’, şekli itibariyle ‘kitlesel’, taşıdığı şartlar itibariyle ‘zorunlu’ ve coğrafi sınırları itibariyle ise bir ‘dış göç’ hareketidir. (Tunç, 2015, s. 37) 2011 yılında Suriye’de iç savaşın ayak seslerinin duyulmasıyla birlikte başlayan süreç hala devam etmektedir. Türkiye, bu krizden en çok etkilenen bölge ülkelerinden biridir. Türkiye kriz süresince farklı dönemlerde farklı politikalar izleyerek süreci yönetmeye çalışmıştır. Her ne kadar politikalar konusunda toplumsal olarak ciddi eleştiriler seslendirilmese de sürecin iyi yönetilmediğine ilişkin algı daha görünürdür. (Akçiçek, 2016, s. 40) Algının bu şekilde oluşmasında kamu kurum ve kuruluşlarının halkı yeteri kadar bilgilendirmemesi ve bunun sonucunda doğruluğu olmayan birçok bilginin gündemi işgal etmesi etkilidir. Sosyal medyada sıkça yer bulan ve mültecilerle alakalı olarak gerçeği yansıtmayan haberler mültecilere olan tepkiyi arttırmaktadır. Bu gibi haberlere karşılık yine sosyal medya üzerinden mültecilerle ilgili dolaşıma sokulan haberlerin gerçeği yansıtmadığına dair paylaşımlar, ev sahibi toplumdaki yanlış algıların düzeltilmesi ile alakalı kamuoyu çalışmaları yapmaktadır.⁶¹

Göç yönetiminde verilerin sağlıklı bir şekilde toplanması en başta gelen konulardandır. (Erdoğan M. M., 2015, s. 33) Özellikle, Suriyeli mülteci krizinin ilk zamanlarında ülkeye giriş yapan mültecilerin kayıt altına alınması konusunda ciddi sıkıntılar olmuş ve kayıt dışı giriş yoğun olarak yaşanmıştır. Her ne kadar ilk mülteci akınlarının olduğu zamanlarda güvenlik birimleri parmak izi alma ve pasaport kayıtları gibi konularda ciddi çalışmalar yürütmüş olsa dahi daha sonraları büyük hareketliliklerde kontrol dışı mülteci girişleri gerçekleşmiştir. (Akgül, Kaptı, & Demir, 2015, s. 15)

⁶¹<https://teyit.org/turkiyede-yasayan-suriyelilerle-ilgili-internette-yayilan-13-yanlis-bilgi/> (Erişim Tarihi:18.01.2018)

Mülteci krizinin yönetimi sürecinde başta İçişleri Bakanlığı, AFAD, Valilikler, Kaymakamlıklar, Belediyeler, Kızılay ve özel olarak da güvenlikten sorumlu kurumlar Suriyeli mültecilerin sayısı ve kayıtlanması konusunda birbirinden farklı çalışmalar yürütmüştür. Merkezi bir sistem, Suriyeli mülteci sayısının beklenenin çok ötesinde artması sonucunda ancak 2013'ün ikinci yarısında kurulmuştur. (Erdoğan M. M., 2015, s. 32) Özellikle kayıt yaptırmayan mültecilerin 'kayıt dışı' statüsüne düşecek olması ve bu nedenle mevcut haklardan ve hizmetlerden yararlanamayacak olması mültecilerin çok büyük bir bölümünün kayıt olmasına ikna etmiştir.⁶² Özellikle kayıt olmadan sağlık hizmetlerinden yararlanılamıyor oluşu, Suriyeli mültecilerin kayıt olma konusundaki motivasyonunu güçlendirmiştir.

Kayıt olma konusunda hem Türkiye'den kaynaklanan hem de Suriyeli mültecilerden kaynaklanan çeşitli sorunlar bulunmaktadır. Öncelikle Türkiye'nin 1951 Cenevre Anlaşması'na koyduğu çekince nedeniyle Türkiye'deki Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşlarını 'şartlı mülteciler' olarak kabul ettiği için, mülteciler İçişleri Bakanlığı tarafından belirlenen illerde kalabilmektedir. Ancak Suriyeli mültecileri hızlı ve kontrolsüz sınır geçişi, il sınırlamasını pratikte ortadan kaldırmıştır. Aynı zamanda BMMYK Türkiye, Türkiye mültecileri 'şartlı mülteci' olarak kabul ettiği için, Suriyeli mültecilerin kayıt veya mülteci statüsü belirleme işlemlerini gerçekleştirememektedir. (Erdoğan M. M., 2015, s. 68) Suriyeli mülteciler ise, kayıt olmanın, daha sonra üçüncü ülkelere geçerken sıkıntı yaratabileceğini düşünmesi ve Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 16.maddesinde geçen 'Geçici korumanın uygulandığı süre içinde bu yönetmelik kapsamındaki yabancıların bireysel uluslararası koruma başvuruları, geçici koruma tedbirlerinin etkin şekilde uygulanabilmesi amacıyla işleme konulmaz' ifadesi ile bu kaygıların desteklenmesi nedeniyle kayıt olmak istemedikleri görülmektedir. (Erdoğan M. M., 2015, s. 70)

Mülteci krizinde şu andan itibaren üretilecek politikaların rasyonel ve uzun vadeli politikalar olarak şekillendirilmesi önem arz etmektedir. Kalıcı ve sürdürülebilir bir göç politikası için 'toplumsal meşruiyet' önemlidir. Mültecilere yönelik olarak devletin oluşturduğu politikaların ve sağladığı hizmetlerin, yerel halk tarafından kabullenilmesi büyük oranda devlet yetkililerinin bu konuya nasıl yaklaştığı ile

⁶²<http://www.gercekhaberci.com/suriyelilere-yeni-kimlik-kayitlar-guncellenecek/45612/>(Erişim Tarihi:18.01.2018)

alakalıdır. (Özer, 2015, s. 2) Devlet yetkililerinin yapıcı yaklaşımları ile kalıcı ve sürdürülebilir bir göç politikası oluşturulabilir. Sosyal uyum yerel halk ve mülteciler arasında gerçekleşen karşılıklı bir süreçtir; yerelde düzenleyici politikaların noksanlığı bu süreci zorlaştırır ve mültecilerin toplumsal bütünleşmesini olumsuz etkiler. Sosyal uyum çalışmaları için ayrılacak kaynak, vergi mükellefleri tarafından karşılanacaktır. Her ne kadar küreselleşen dünyada kamu harcamalarının sadece vatandaşlar için olmadığı ile ilgili tartışmalar sürmekte olsa da ülke dışından gelen ve vatandaş olmayanlara ayrılan kaynaklar yerel halk tarafından her zaman tepkiyle karşılanmaktadır. Bu nedenle sürecin sağlıklı bir şekilde yönetilebilmesi için yerel halkın düzenli olarak bilgilendirilmesi, sürece dâhil edilmesi ve süreci desteklemeleri sağlanmalıdır.

2.1. DEVLET-STK İLİŞKİLERİ

Türk toplumu ataerkil bir aile ve cemaatçi bir yapı temeline dayandığından siyasal kültürün devletçi ve otokratik nitelikler taşıdığı kabul edilmektedir. Osmanlı İmparatorluğu'ndan Cumhuriyet'e devam eden kimi sivil toplum kuruluşları tek parti döneminde etkilerini kaybetmiş ancak 1950'de başlayan çok partili hayatla birlikte STK'lar için yeni bir dönem başlamıştır. (Yiğitbaşı, 2016, s. 58) Sivil toplum, öncelikle sorunların çözümünde etkili bir aktör olarak görülmekte ve sivil toplumun sorunların çözümünde devlet ile işbirliği yapabileceği ifade edilmektedir. (Oruç, 2013, s. 400) 2005 yılında AB müzakerelerinin başlamasıyla birlikte sivil alanın genişlemesi mümkün olmuş, (Oruç, 2013, s. 412) STK'lar daha özgür bir ortamda hareket etmeye başlamıştır. Bu olumlu hava 2011 yılına kadar devam etmiştir.

Demokratikleşme süreci ile ilgili sıkıntıları devam eden Türkiye gibi bir ülke için sivil alanın demokratikleşme sürecinin desteklenmesi için gerekli olduğu bir gerçektir. Mülteci krizinin yönetimi süresince ise çoğu STK'nın, devletin sadece kendisine yakın görüşe sahip olan STK'larla işbirliği yaptığına ve hatta kendi STK'larını yarattığını dair bir algı olduğu anlaşılmaktadır. (Mackreath & Sağnıç, 2017, s. 3) Mülteci krizi süresince benzer ilişkilerin varlığı tartışma konusu olmuş ve devlet-STK ilişkileri bugüne kadar sağlıklı bir şekilde yürütülememiştir. Günümüzde hukuk devleti sayesinde, devletin farklı alanlarda faaliyet gösteren STK'lar arasında rekabete müdahale etme ihtimali önlenmektedir. Bu önlenemediği takdirde, devletin

sivil alana yapacağı her kayırcı ya da hedef alıcı müdahale, sivil toplumda var olan dengeyi bozacaktır. (Oruç, 2013, s. 401)

Suriyeli mültecilerin 2011 yılında sınırı geçtiği andan itibaren devlet ve Suriyeli mültecilerle çalışan STK'lar arasında çözüm bekleyen problemler vardır. Sariipek'in vurguladığı gibi devlet ve sivil toplum örgütü ilişkileri ikame değil, tamamlayıcılık ve işbirliği temelli olarak ilerlemektedir. (Sariipek, 2017, s. 92) Bu ilişkiler bütünü karşılıklı olarak tarafların birbirine karşılıklı güven duymasını gerektirmekte ve ortaklaşa çalışmalar yapmanın ne kadar gerekli olduğunu göstermektedir. Ancak bu şekilde devlet, ulaşamadığı alanlara STK'lar aracılığıyla ulaşırken, STK'lar ise devlet tarafından bir iş ortağı görülmenin meşruiyeti ile çalışmalarına devam ederek varlıklarını korumakla ilgili mücadele vermeden tam olarak uzmanlık alanlarına yönelme şansını yakalamaktadırlar. Lakin Suriyeli Mülteciler ile çalışan çoğu STK, hükümetin kendisi ile benzer ideolojilere sahip STK'larla çalışma motivasyonuna sahip olduğuna ve daha da ötesi kendi STK'larını yarattığına inanmaktadır. (Mackreath & Sağnıç, 2017, s. 3) Bu durum mültecilerle ilgili izlenecek yolun devlet tarafından tam olarak belirlenememesinin bir sonucu olarak da ortaya çıkmaktadır.

Bazı kamu kurumları özerk olmak istediklerinde STK formunda örgütlenme refleksi göstermektedirler. (Çiftçi, 2010, s. 3) Özellikle belediyelerin, sosyal amaçlı çalışmalar yürüten STK'lar üzerinden Suriyeli mültecilere ulaşmak istedikleri görülmektedir. (Esen A. , 2016, s. 17) Bu doğrultuda, mülteciler ile ilgili çalışmalar yapan sivil toplum kuruluşlarının yerine devlet tarafından kurulan sivil toplum kuruluşlarının ikame edilmeye çalışılması sürecin işleyişini olumsuz olarak etkilemektedir. Kendi doğal ortamında kurulan devlet-STK ilişkileri devlet tarafından yapılan bu müdahaleler ile biçim değiştirmekte ve olağan sürecin akışı bozulmaktadır.

Mülteciler ile ilgili yürütülecek süreçlerde, STK'lar bu sürecin vazgeçilmez aktörleri olarak sistem içerisinde yerlerini almaktadırlar. Bu STK'ların yukarıda bahsedildiği gibi devlet tarafından ikame edilen değil, sahadan gelen kuruluşlar olması sürecin verimliliği açısından önemlidir. Mültecilerin STK'lara erişme konusunda herhangi bir sıkıntılarının bulunmaması ve devlet kurumlarına nazaran daha ulaşılabilir olmaları, öte yandan mültecilere göre STK'ların devlete göre daha güvenilir olması bu kuruluşları mülteci sürecinin kilit aktörleri konumuna getirmiştir. (Apak, 2015, s. 276)

Bazı yaklaşımlara göre, devletin sınırı geçen bütün mültecilere sunduğu hakların eşit olarak dağıtılması gerekmektedir, bu doğrultuda eşitliğin bozulduğu noktada durumu eşitleme görevini üstlenecek yegâne yapılar STK'lardır. (Kalaycı, 2016, s. 1) Türkiye örneğinde mültecilerin sadece kamplarda konaklamak durumunda olmamaları ve mültecilerin çok büyük bir bölümünün kent mülteci olduğu gerçeği Türkiye'nin bütün mültecilere benzer hizmetleri sunmak istemesine neden olmuştur. Bu durum ise kamu kurum ve kuruluşları arasında son derece sağlıklı bir iletişim ağı kurulmasını gerektirmektedir. Bu doğrultuda, Başbakanlığa mevcut durumda birçok bakanlığın altında dağınık halde bulunan mültecilere ilişkin ofisleri koordine etmekten sorumlu bir Göç ve İnsanı Yardım Danışmanı atanmıştır. Bu birim, eğitim, sağlık ve sanitasyon, ekonomi ve işgücü, sosyal destek ve entegrasyon, dini eğitim ve hizmetler, insanı yardım, yerel yönetim ve altyapı hizmetlerine bakan 7 çalışma grubunu kapsamaktadır. (ORSAM, 2016, s. 7)

Devletin öncelikle kendi içinde mültecilerle ilgili çalışmalar için koordinasyonu sağlaması ve daha sonrasında bu alanda çalışan STK'larla iletişim ağları kurması mültecilerle ilgili sürecin daha sağlıklı yönetilmesinin önünü açacaktır. Bu doğrultuda göç yönetimi için oluşturulan önemli bir organ olan Göç Politikaları Kurulu, İçişleri Bakanının Başkanlığında, Aile ve Sosyal Politikalar, Avrupa Birliği, Çalışma ve Sosyal Güvenlik, Dışişleri, İçişleri, Kültür ve Turizm, Maliye, Milli Eğitim, Sağlık ve Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme bakanlıkları müsteşarlığı ile Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanı ve Göç İdaresi Genel Müdüründen oluşmaktadır. (Örselli & Babahanoğlu, 2016, s. 2071) Çünkü Suriyeli mülteciler neredeyse Türkiye'nin bütün şehirlerinde yaşamlarını sürdürmeye çalışmaktadır. Mültecilerle ilgili olarak kurulan sivil inisiyatiflerin bu kadar geniş bir alanda çalışması ya da koordinasyon görevini üstlenmesi şimdilik mümkün gözükmemektedir. Bu nedenle devletin bu noktada yapacağı girişimler Suriyeli mültecilerle ilgili yapılan çalışmaların kapasitesini arttıracaktır.

2013 yılında ise Devlet-STK ilişkilerinde Türkiye tarihi açısından alışılmadık ve mülteci krizini doğrudan ilgilendiren bir olay yaşandı. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK), STK'larla yapılan toplantılar ve görüşmeler sonucu tasarlandı ve yürürlüğe girdi. YUKK, birçok STK'dan coğrafi sınırlamanın kaldırılmasındaki büyük eksikliğe rağmen, yapıcı yorumlar almıştır. (Çelik & Aydın,

2016, s. 840) Aynı zamanda YUKK ile ilgili ortaya çıkan bazı eleştiriler de bulunmaktadır. Öncelikle yukarıda bahsedildiği gibi YUKK'un coğrafi sınırlamayı temel alarak hazırlanmış olması en temel eleştirilerden biridir. İkinci olarak, bir bakıma coğrafi sınırlamayı temel almış olması nedeniyle, mültecilerle ilgili olarak 'hak' değil daha çok devletin vereceği 'hizmetlerin' temel alınmış olması bir takım eleştirilere neden olmuştur. Son olarak, kamu kurumlarının ve özellikle de valiliklerin süreç yönetiminde aşırı yetkilendirilmesi, sürecin sağlıklı yürütülmesi önünde engel olabileceği için bir takım eleştirilere neden olmuştur. (Erdoğan M. M., 2015, s. 57)

Mülteci politikalarının belirlenmesi ve yürütülmesi konusunda mültecilerle temas eden kurum ve kuruluşların görevlendirilmesi sürecin verimliliği açısından kritik önem taşımaktadır. YUKK bazı konularda tarihte ilk olma özelliği taşımaktadır. Öncelikle, YUKK'un STK'ların fikri alınarak şekillendirilmiş olması dikkat çekici ve Türkiye'nin göç politikaları için olumlu bir adımdır. (Istanbul Policy Center, 2013, s. 8) YUKK'un tasarlanması sürecinde STK'ların muhatap alınması ve aynı zamanda YUKK içerisindeki birçok maddede STK'lar ile yapılabilecek ortaklaşa çalışmalardan bahsedilmesi süreç yönetimi açısından olumlu olarak değerlendirilmektedir. Yukarıda bahsedildiği gibi, mültecilere ve hayatlarına temas eden STK'ların, süreç içerisinde aktif bir şekilde sürece dâhil edilmesi ve mültecilerle çalışan kurumların bu sürece dâhil edilmesini kolaylaştıracak şekilde kapasitelerinin güçlendirilmesi gerekmektedir.

YUKK ile kurulan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ile göç yönetimi sivil ve kurumsal bir yapıya kavuşma şansı yakalamıştır. (Adıgüzel, 2016, s. 15) Ülkelerin göç politikalarının belirlenmesindeki temel faktörler, karşı karşıya kaldıkları göç tecrübeleridir. (Örselli & Babahanoğlu, 2016, s. 2062) AB üyesi ülkelere olan Fransa'da Göç ve Entegrasyon Bakanlığı'nın İçişleri Bakanlığına bağlanması göç ve güvenlik arasında doğrudan bir bağlantı kurduğu gerekçesiyle eleştirilmiştir. (Özer, 2015, s. 26) Türkiye'de de benzer bir şekilde Göç İdaresi Genel Müdürlüğü her ne kadar sivilleşmiş olsa dahi İçişleri Bakanlığı bünyesinde faaliyet göstermesi benzer eleştirilerin Türkiye için de geçerli olduğunu göstermektedir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurulmadan önce, bu alanda yapılacak işlemler farklı yönleri ile görev alan aktörler arasında dağıtılmıştı. İçişleri Bakanlığına bağlı Emniyet Genel Müdürlüğü'nün

Yabancılar Şubesi ve Valilikler özellikle ülkeye giriş yapan yasa dışı göçmenlerle ilgili işlemleri yürütmek için yetkiliydi. (Demirhan & Aslan, 2015, s. 46)

Yaklaşık 3,5 milyon mülteciye ev sahipliği yapan Türkiye'nin mülteci politikalarını şekillendirecek kurumun bakanlık düzeyinde olması ve çalışmalarını sadece güvenlik olgusu temelinde sürdürmesi göç yönetimi için olumlu bir girişim olabilir. Bu eksikliklere rağmen Türkiye'nin göç politikalarının güvenlik ağırlıklı bir yönetim anlayışından hukuk temelli bir yönetim anlayışına doğru dönüştüğünü söylemek mümkündür. (Sağiroğlu, 2016, s. 44) Hükümetin böylesine önemli bir konuda öncelikle STK'ları muhatap alarak yol haritası çıkarmaya çalışması ve göç olgusuna yaklaşımında kolluk kuvvetleri yerine sivil kurumları kullanmayı amaçlaması sürecin geleceği açısından önemli adımlardır.

Sonuç olarak, mülteci politikası oluşturulurken hem devlet hem de devlet dışı örgütlenmeler aktör olarak politika yapım sürecinde yer almalıdırlar. Kısaca, sürece katılan aktörlerin bu alanı tanımaları ve bu alanın temelini oluşturan mültecilerle alakalı tüm sorun ve süreçlere hâkim olmaları gerekmektedir. (Özer, 2015, s. 85) Devletin, alandan gelen ve sahayı daha iyi bilen, sahayla sürekli iletişimde olan STK'ları muhatap olarak kabul etmesi, bu kurumsal iletişimin etkin olmasını sağlayacak ve sadece şekil olarak değil, ihtiyaç tespitinin sonucunda ortaya çıkan karşılıklı bir ilişkiler bütünü oluşturacaktır.

2.2. STK VE MÜLTECİ İLİŞKİLERİ

Mültecilerin karşılaştıkları sorunların çözümünde resmi kurumlara görev düştüğü gibi sivil toplum kuruluşlarına da önemli görevler düşmektedir. Başta kültürel kimlik ve uyum sorunları olmak üzere, dil, eğitim, suç, şiddet, uyuşturucu gibi sorunların çözümü için sivil girişimlerin katkısı değerlidir. (Adıgüzel, 2016, s. 56) Bu gibi sorunların çözümü için STK'lar daha ulaşılabilir ve daha yakın hissettiren kurumlardır. STK'lar aynı zamanda mültecilerin insancıl yaşama hakları için de mücadele ederler. (Apak, 2015, s. 277)

Mültecilerin sahip olduğu hakları ve imkânları bilmesi hayatlarını devam ettirebilmeleri için önem taşımaktadır. Özellikle Türkiye gibi mültecilik hakkı konusunda çeşitli kısıtlamalara sahip ülkeler de bu imkânların bilinmesi ve bu imkânlarla ulaşılması sürecinin daha zor olduğu gözlemlenmektedir. Bu durum yani

resmi olarak mülteci statüsü verilmemesi önemli kamu hizmetlerine ulaşım konusunda mültecilere sıkıntı yaratmaktadır. (Libal & Harding, 2011, s. 163) Bununla birlikte mülteci statüleri olmadığı halde ülkemizdeki Suriyeli mülteciler bu statünün sağladığı hemen hemen bütün hakları kullanabilmektedir. (Akçiçek, 2015, s. 55) Bu haklar Türkiye tarafından mültecilere ‘hizmet’ olarak sunulmuştur. Devletin bu imkânları sunuyor olması, STK’ların mülteci sürecinde aktif bir aktör olduğu gerçeğini değiştirmemektedir. Ayrıca STK’ların mülteci ihtiyaçlarına cevap verme kapasiteleri daha yüksektir. (Ongan, 2013, s. 219)

Özellikle Türkiye örneğinde hükümetin ilgisinin çoğunu yoğunlaştırdığı mülteci kampları dışında kalan Suriyeli mültecilere asıl yanıtı veren Türkiye’deki sivil toplumdur. (Mackreath & Sağnıç, 2017, s. 20) STK’lar resmi kurumlar olmadığı için onlarla kurulacak iletişim daha güvenilir ve samimi bir zeminde ilerlemektedir. Bu nedenle mülteciler için STK’lar yaşamlarını sürdürülebilmeleri için en değerli ortaklardır. Göç edenlere yönelik faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının üstlendikleri roller dokuz genel başlık altında toplanabilir:

1.Savunuculuk: Türkiye örneğinde de görüldüğü gibi zorunlu göç mağdurlarının statüsünün belirlenme süreci bile yıllar alabilmektedir. Mülteciler için devlet tarafından belirlenecek olan hak ve imkânların, halktan gelecek tepkilere göre şekillenebildiği gözlemlenmektedir. Bu nedenle hakların ve imkânların belirlenmesi sürecinde kamuoyu oluşturulması kritik öneme sahiptir. Bu süreç içerisinde mültecilerin hayatlarını idame ettirme noktasında çaba göstermeleri nedeniyle, gerekli kamuoyunun mülteciler tarafından oluşturulması mümkün olamamaktadır. Bu nedenle STK’ların buradaki boşluğu doldurmaları gerekmektedir. STK’ların sahadan verilerle yazacakları raporlar ve yaratacakları farkındalık, mülteci haklarının savunuculuğu noktasında sonuca etki edebilecek etmenlerden biridir.

2.Hukuki yardım: Sınırı geçmeyi başarmış zorunlu göç mağdurları, mülteci statüsü almak için neler yapmaları gerektiğini ve ne tür belgeler hazırlamaları gerektiğini bilmemektedirler. Bu durum ilk olarak hukuki yardım ihtiyacının karşılanması gerekliliğini ön plana çıkarmaktadır. (Kalaycı, 2016, s. 12) Bu hukuki yardım sürecince devletler anlık konum

alamadıkları için mülteci taleplerine daha geç cevap verebilmektedirler. Zorunlu göç mağdurları, kendi ülkelerinden çıkış yapmaları sürecinde bazı durumlarda bütün maddi varlıklarını harcamak durumunda kalmakta ve yardıma muhtaç duruma düşmektedirler. Bu nedenle mültecilik statüsünün onlara sağladığı hak ve hizmetlere acil ihtiyaçları olabilmektedir. Bu nedenle başvuru sürecinin uzamasının onlara getireceği yük ortadadır. Mültecilere hukuki yardım sağlanması bu noktadaki tıkanıklığı açarak, sürecin daha hızlı ve verimli bir şekilde çalışmasını sağlayacaktır. Ayrıca böyle bir hukuki yardım süreci, mültecilerle çalışan kurum ve kuruluşların yoğunluğunu azaltarak, mülteci taleplerine daha hızlı yanıt verilmesini mümkün kılacaktır.

3.Aynı ve nakdi yardım: Mültecilik kişilerin tercih ettiği bir gerçeklik değil, zorunda bırakıldıkları bir durumdur. Bu doğrultuda, kişilerin mülteci durumuna düşmeleri çok ani gerçekleşen bir olaydır. Çatışma bölgelerinden kaçmak durumunda kalan insanlar o an için ulaşabildikleri değerli eşyalarını alıp, yaşam alanlarını terk etmek durumunda kalmaktadırlar. Başka bir ülkenin sınırlarından içeri girene kadar da herhangi bir noktada duraklamadan hareketliliklerini devam ettirmeye çalışmaktadırlar. Kimi zaman aldıkları değerli eşyaları, sınır bölgelerine yönelirken yolda geçişleri kontrol eden yerel güçlere, geçiş ücreti olarak vermek durumunda dahi kalabilmektedirler. Bu nedenle başka bir ülkenin güvenli topraklarına ulaştıkları zaman en temel ihtiyaçlarını dahi giderecek durumda olamayabilirler. Bu doğrultuda, yeni yaşam alanlarında hayatlarını devam ettirebilmeleri için STK'lar aynı ve nakdi yardımlarla mültecileri desteklemektedirler.

4.Sosyal ve psikolojik destek: Psikolojik olarak çökmüş durumda sınırı geçen mülteciler, sınırdan geçiş yaptıkları anda her ne kadar kendilerini savaş olan topraklara nazaran daha güvende hissetseler dahi, bu durum yaşam alanlarını terk ederek, savaştan kaçtıkları gerçeğini değiştirmemektedir. Bazı durumlarda, savaş sırasında silah kullanmış ve suça bulaşmış insanlar dahi sınırı mülteci olarak geçebilmektedir. Bu durumda bu tür kişilere sosyal ve psikolojik destek verilmesi

gerekmektedir. İç savaşlar sivil ölümlerinin yüksek oranda yaşandığı çatışmalardır. Mültecilerin büyük bir bölümü yakınlarını kaybetmeye başladıktan sonra göç etme kararı almaktadır. Bu nedenle, yakınlarını kaybeden, iç savaş süresince silah kullanmış ve suça bulaşmış kişilere sosyal ve psikolojik destek sağlanması ilerde yaşanabilecek bazı gerilimlerin önüne geçecektir.

5.İşgücü piyasasına erişim: Mültecilere devlet tarafından sınırsız ve sürekli hizmet sağlanması mümkün değildir. Bir noktadan sonra mültecilerin kendi ayakları üzerinde durması gerekmektedir. Bu nedenle çalışma izni almak ve işgücü piyasasına girmek için STK'ların mültecilere destek olması gerekmektedir.

6.Eğitim ve öğretim: Devlet desteği ile mülteci çocukların devlet okullarından yararlanması mümkün kılınabilmektedir. Ayrıca BM gibi uluslararası kurumlar mülteci çocuklar için çeşitli geçici eğitim merkezleri kurarak, okul çağındaki çocukların eğitim hayatlarına devam etmelerini desteklemektedir. Eğitim ve öğretime ihtiyacı olan ise sadece mülteci çocukları değil, mültecilerin tümüdür. Özellikle mülteciliğin kalıcı olma ihtimalinin olduğu durumlarda, yetişkinlere dil eğitimi verilmesi, kadınlara çalışma hayatına dâhil olabilmeleri için ev becerileri kazandırılması STK'ların kapasiteleri dâhilinde yapabilecekleri aktivitelerdir.

7.Sağlık: Mültecilerin sınırı geçtikten sonra kimi ülkelerde sağlık taramaları devlet tarafından yapılmaktadır. Bazı durumlarda ise zorunlu göç hareketliliğinin beklenin çok üstünde olması durumunda mültecilerin sağlık taraması yapılamamaktadır. Bu durumda mültecilerin sağlık taramaları STK'lar tarafından yapılabilmektedir. Aynı zamanda mültecilerle çalışan STK'lar, mültecilerin ihtiyacı olan ve ulaşması zor olan protez, gözlük ve baston gibi medikal ürünlere ulaşmaları konusunda mültecilere yardımcı olmaktadırlar. Türkiye özelinde gerçekleşen bir diğer durum ise hastanelerden mülteciler için STK'ların randevu almasıdır. Kimi STK'lar mültecilerin sağlık hizmetinden

yararlanabilmeleri için randevu alarak mültecilere yardımcı olmaktadırlar.

8.Danışmanlık ve yönlendirme: Mülteciler sınırı ilk geçtikleri sırada, genellikle kolluk kuvvetleri ile muhatap olmak durumunda kalmaktadırlar. Kolluk kuvvetleri ise mültecilere sahip oldukları hakları bilgilendirme konusunda ne yeterli zamana ne de yeterli birikime sahiptir. Tam bu noktada STK'ların aktif rol oynaması hem mültecilerin bilgilendirilmesi aşamasında hem de çatışmalardan kaçan mültecilerin sivillerle iletişime geçmesinin daha sağlıklı olması açısından kayda değer önem taşımaktadır. Daha sonra alan çalışmasının verileri ile de vurgulanacağı gibi iki ülkenin yasal mevzuatındaki uyumsuzluklar, mültecilerin sosyal uyumu konusunda ve gündelik hayatlarında büyük sorunlar yaratmakta, bu konuda da sahada büyük ölçüde hak temelli STK'lar mültecilere destek sağlamaktadır. Mültecilerin sınırı geçtiği an başlayan ve sosyal uyum süreci başarılı bir şekilde sonuçlanana kadar devam eden bir 'yabancılık' durumları söz konusudur. Bu arada geçen süreçte mültecilerin danışma ve yönlendirme konusunda destek almadan süreci başarılı bir şekilde tamamlamaları mümkün gözükmemektedir. Yaşam alanlarından ayrılmak zorunda kalarak başka bir ülke topraklarında yaşamlarını sürdürmek zorunda kalan mültecilerin girişecekleri neredeyse bütün işlerde en azından başlangıç aşamasında desteklenmesi gerektiği gözlemlenmektedir. Bu destekleme sürecince devletten ziyade daha hızlı aksiyon alabildikleri ve sahada oldukları için STK'ların aktif rol alması daha verimli olacaktır.

9.Bütünleşme: Mülteciler, geldikleri coğrafyadaki kültüre, sosyal çevreye, dil ve kültüre uyum sağlamak durumundadırlar. Bunların daha hızlı ve kolay olması, mültecilerin varlığının vatandaşlarca kabul edilmesi ve sığınmacıların sosyal uyumu gibi hizmetlerin sağlanmasında STK'lar etkin rol oynamaktadır. (Kalaycı, 2016, s. 3) STK'lardan mülteciler ve ev sahibi toplum arasında tampon rolü oynaması ve sosyal uyum sürecinde kolaylaştırıcılık sağlaması beklenmektedir.

Yerel örgütlenmeler mültecilere ulaşma noktasında önemli araçlardandır. Bu örgütlenmeler, yerel dışından yani başka bölgelerden gelen örgütlere göre mültecilere ulaşma konusunda daha güçlü bir meşruiyete sahiptir. Yerel örgütler aynı zamanda güven inşasında ve uzun vadeli ilişkiler kurma konusunda daha başarılıdır. (Libal & Harding, 2011, s. 166) Bölgeyi daha iyi bilen yerel STK'lar mülteci ihtiyaçlarını daha iyi tespit ettikleri için ve bölgede uzun süredir bulunmanın verdiği güvenle, mültecilerin ihtiyaçlarına daha hızlı cevap vermektedirler. Ayrıca yerel STK'ların yürüttükleri çalışmalar nedeniyle yerel düzeyde bürokrasi ile kurdukları ilişkiler, mülteci çalışmalarının yürütülmesinde süreci kolaylaştırma ya da zorlaştırma ihtimalini de barındırmaktadır.

STK'lar sadece mültecilerle çalışma noktasında değil aynı zamanda yerel halkta mültecilerle ilgili konularda farkındalık yaratılması ve sivil çalışmalara gönüllü kazandırılması noktasında sorumluluk alabilen yapılardır. Bu nedenle STK'ların aynı zamanda daha fazla gönüllüye ulaşmak ve mülteci çalışmalarında daha etkin bir sistem oluşturmak gibi öncelikleri de olmalıdır. Sadece ev sahibi toplumda değil, ülke içinde diğerlerine nazaran daha iyi durumda olan mültecilerin, diğer mülteciler için STK'larda gönüllü çalışması dil engeli ve güven konusunda sıkıntılar yaşayan STK'lar için önemli bir avantaj olabilmektedir.

STK'lar sadece mülteci – devlet ilişkisinde değil mülteci – mülteci ilişkisinde de önemli bir aktörlerdir. STK'lar Suriyeli topluluğun kendi unsurları arasında iletişim sağlamasında, yaşanan problemlerin daha güçlü ve tek bir ses olarak dile getirilmesinde ve hatta en önemlisi sosyal entegrasyonun mümkün kılınması sürecinde inisiyatif alabilecek durumdadırlar. (ORSAM, 2016, s. 14) BM'nin dünyanın farklı bölgelerinden elde ettiği deneyimler ve istatistikler, mültecilerin üçte birinin geri dönmeme ihtimali olduğunu göstermektedir.⁶³ Bu nedenle Suriyeli mültecilerin yaşadıkları problemleri ve dile getirmek istedikleri talepleri örgütlü bir yapı içerisinde dile getirmeleri sorunların çözümünde önemli bir rol oynayacaktır. Mültecilerin üçte birinin geri dönmeyeceği konusundaki tahminler, bundan sonraki adımın Suriyeli mültecilerin sosyal uyumu ile alakalı çalışmalar olacağını göstermektedir. Sosyal

⁶³<https://www.setav.org/5-soru-surgun-ile-savas-arasinda-suriyeli-multeciler/>(Erişim Tarihi:23.10.2017)

uyum çalışmalarında da yerele en yakın aktörler olan yerel yönetim unsurları ve sahadaki bilgiye en hâkim STK'ların çok önemli rol oynayacağı tahmin edilmektedir.

Mültecilerle çalışan STK'lar dışında mülteciler tarafından kurulacak sivil oluşumlar, mültecilerin buldukları toplumla ve devletle ilişkilerinde sağlıklı bir iletişim ağı kurmaları için kritik öneme sahiptir. (Zafer, 2016, s. 88) Bu doğrultuda Türkiye'de Suriyeli Sivil Toplum Kuruluşları Birliği (SSTKB) kuruldu. (Apak, 2015, s. 279) Bazı diğer örneklerde kamu yöneticilerinin ev sahibi toplum ve göçmenlerin birlikte yürüttükleri sosyal hizmet örgütlerinden ziyade, salt göçmenler tarafından yönetilen dernekleri desteklemeleri söz konusu olabilmektedir. (Akbaş, 2012, s. 340) Mültecilerin kendi kuracakları STK'lar aynı zamanda yine mültecilere yardım odaklı çalışırlarsa, ev sahibi toplumun mültecilere yönelik algılarının düzeltilmesi noktasında sorumluluk alabilirler.

Bununla birlikte mülteciler arasında sahip olunan ağlar üzerinden kurulacak olan sivil yapılanmalar özellikle bir organizasyona ya da derneğe dönüştüğü zaman mültecilere çeşitli faydalar sağladığı gibi içinde buldukları toplumu ekonomik, politik ve kültürel değerlerini yakından etkilemelerine neden olabilmektedir. (Yaman, 2016, s. 108) Mülteciler tarafından kurulacak STK'lar, tıpkı 'göçmen dernekleri' gibi tampon işlevi görebilmektedirler. Bir yandan yeni yerleşim mekânlarının bir parçası olmaya çalışırken diğer yandan da birçok sorunla karşılaşan mültecilerin çözüm önerileri arama noktasında bu STK'lardan destek alması mümkün olabilmektedir. (Bayraktar, 2014 , s. 204) Bunun ötesinde, formel ağlar içerisinde bir araya gelen Suriyeli sermaye, dernekler aracılığıyla kolektif bir ilişkiye bürünerek mülteciler için üretilen ve sunulan kamu hizmetine dönüşmektedir. (Yaman, 2016, s. 116) Bu sayede mültecilerin ev sahibi topluma olan maliyetleri azalmakta ve mültecilere karşı yönelen tehdit algısı azalabilmektedir.

2.3. YEREL YÖNETİMLER VE MÜLTECİLER

Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin durumu değerlendirilirken unutulmaması gereken en önemli noktalardan biri, mültecilerin çok büyük bir bölümünün kentlerde yaşayan, kent mültecileri olduğu gerçeğidir. (Erdoğan M. M., 2015, s. 37) Kent mültecileri doğaları gereği nicel olarak hesaplanamayan kitlelerdir. Aynı zamanda bu mültecilere yardım ulaştırmak STK'lar, hükümetler ve BMMYK için de kolay değildir. (Jacobsen, 2006, s. 275-277) Kent mültecileri kalabalıklar arasında fark edilmeden yaşamaya çalışan topluluklardır. Çalışmakta oldukları yerlere yakın, eski konutlarda barınma ihtiyaçlarını gideren mülteciler, şehrin sosyal imkânlarından uzakta, kendilerine göre 'güvenli alan' olarak tanımladıkları bölgelerde yaşamaktadırlar.

Özellikle saha çalışmamızda da destekler nitelikte ulaştığımız bazı bilgilere göre, Suriye'de yaşadıkları sosyal çevre ile birlikte, Türkiye'ye göç etmişlerdir. Yani Suriye'de komşu olan insanlar aynı şekilde Türkiye'de de komşu olmuşlar ve ayrıca Suriye'deki sosyal statülerini ve çalışma alanlarını Türkiye'ye de getirmişlerdir. Bu nedenle ev sahibi ülke vatandaşları ile azami ilişki kurarak, yaşamlarını devam ettirmeyi başaramaktadırlar. Bu azami ilişki, onların ev sahibi toplum tarafından fark edilememesine neden olmaktadır. Bu fark edilmeme/ edilememe durumu onlar için avantaj olarak yorumlanmakta ve kentte kendilerine yaşam alanı bulduklarına inandırmaktadır. Lakin aslında bu durum onların özellikle ev sahibi toplumun orta, üst-orta ve üst gelir grupları tarafından görünmez olmalarına neden olmaktadır. Bu durum ev sahibi toplumda mültecilerle ilgili olarak farkındalık yaratılmasını engellemekte ve sadece mültecilere sunulan hakların ev sahibi toplum tarafından bilinmesine neden olmaktadır. Bu durumun ortaya çıkmasında ise popülist yayınlara odaklanan ulusal medyanın payı büyüktür. Medyanın hak temelli yaklaşım yerine popülist bir yaklaşım ortaya koyarak mültecileri haber yapması ve bu haberlerin genellikle mültecilerle ilgili kötü çağrışımlar yaratacak şekilde yayımlanması, ev sahibi toplum ile mülteciler arasındaki mesafenin artmasına neden olmaktadır. Bu doğrultuda medya organlarının mültecilerle alakalı yayın yaparken daha sorumlu davranmaları gerekmektedir.

Yerel yönetimler, merkezin yetişemediği ya da düzenleme öngörmediği birçok sorunla yüz yüze gelmektedir. (Özer, 2015, s. 32) Türkiye’de göç her ne kadar merkeze ait bir sorunmuş gibi görünse de ve ilk bakışta yerel yönetimleri ilgilendirmiyor gibi algılansa da, göç eden kişilerin büyük ölçüde kent mülteci olarak kalıcı duruma gelmeleri ve yerel yönetimlerin görev alanlarında ikamet etmeleri, yerel yönetimleri göç olgusuyla karşılaşan en önemli aktör durumuna getirmektedir. (Demirhan & Aslan, 2015, s. 53) Büyük şehirlerdeki Suriyeli mültecilerin kırsala nazaran daha çok yardıma ihtiyaçları vardır. (Esen A. , 2016, s. 22) Bu durumun bir yansıması olarak Türkiye’de de yerel yönetimler, her ne kadar mültecilerin sorumluluk alanlarına girip girmediği ile alakalı tartışmalı durum devam ediyor olsa da, konuyla ilgili sorumluluk üstlenmişlerdir. (Erdoğan, Şener, Sipahioğlu, Kavukçuer, & Başçeri, 2017, s. 11)

Belediyelerin aldığı bu inisiyatif belediyelerin kendi ekonomik yapıları için de problem teşkil etmektedir. 5779 sayılı İl Özel İdarelerine ve Belediyelere Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkındaki Kanuna göre belediyelere sorumluluk bölgelerinde yaşayan vatandaş sayısına göre kaynak aktarılmaktadır. Bu doğrultuda mültecilere yapılan yardımlar belediyeler için bütçeye ek bir yük getirmektedir. Aynı zamanda ilçelerine gelen mülteciler altyapı hizmetleri için de bir külfet meydana getirmektedir. Bu doğrultuda kaynak sabit kalırken belediyelerin harcaması gereken miktar artmaktadır. İller Bankası belediyeler için kaynak aktarımını mültecileri görmezden gelerek yapmaktadır. Avrupa’da olduğu gibi yerel yönetimlere barındırdıkları mülteci miktarı da göz önüne alınarak ilave bir ödeme yapılmamaktadır. (Erdoğan M. , 2016, s. 81) Bu durum hizmetlerin aksaması nedeniyle yerel halkın tepkisine neden olmaktadır.

Belediyelerin mülteciler ile ilgili yaptığı harcamalar, 2017 yılının son aylarında merkezi yönetimin ilgisini çekmeyi başardı ve bu doğrultuda reform çalışmalarına başlandı. Başbakan Yardımcısı Mehmet Şimşek, reform çalışması ile Şanlıurfa, Gaziantep, İstanbul, Hatay ve Kilis gibi şehirlerin taşıdığı yükün hafifletileceğini belirterek, "Büyük bir yük taşıyorlar ama bunun karşılığında merkezi bütçeden bir gelir almıyorlar. Bu durumu dikkate alacak bir formül üzerinde çalıştık" dedi.⁶⁴ Yerel halkın tepkisi sadece hizmetlerin aksaması nedeniyle değildir. Aynı zamanda

⁶⁴<https://www.sabah.com.tr/ekonomi/2017/09/11/suriyeli-barindiran-sehre-hazine-tesviki>(Erişim Tarihi:14.02.2018)

mültecilere yapılan sosyal yardımlar, ihtiyaçlı ev sahibi halk tarafından bir tür adaletsizlik olarak algılanmakta ve tepki oluşturmaktadır. (Marma Belediyeler Birliği Çalıştay Raporu, 2015, s. 8) Bu durum aynı zamanda bugüne kadar büyük oranda gerginlik yaşanmayan yerel halk – Suriyeli mülteciler ilişkisine bir tehdittir. Türk vatandaşlarının, Suriyeli mültecilere ayrı bütçe ayrılmasına tepki gösterdiği bilinirken, Türk vatandaşlarına ayrılan bütçenin Suriyeli mülteciler için kullanılması toplumsal barışı tehdit edebilecek bir durumdur. Yerel yönetimlerin hizmetlerinde yaşanan aksamalar, yerel halk tarafından mültecilerin varlığına atfedilmekte ve toplumsal uyuma zarar vermektedir. Bu nedenle yerel yönetimlerin mültecilerle ilgili çalışmalarında daha dikkatli olması ve toplumsal tepkileri göz önünde bulundurarak çalışmalarını sürdürmesi gerekmektedir.

Kentsel alanlara yerleşen ve geçimlerini sağlayan mültecilerin kamplarda kalan mültecilere göre uzun vadede kendi kendilerine yeterlilik düzeylerini daha yüksek hale getirdikleri görülmektedir. (Woods & Kayalı, 2017, s. 5) Bu durum hem avantajları hem de dezavantajları olan bir durumdur. Türkiye'nin kalıcı olan mültecilere ayıracak sınırsız kaynakları yoktur ve yardımlar giderek azalacaktır. Bu nedenle mültecilerin kendi kendilerine yetecek duruma gelmeleri uzun vadede avantaj hanesine yazılacaktır. Şehirlerin mülteciler için çekim merkezi olması ve şehirlerin bu duruma sosyal, ekonomik ve altyapı açısından hazır olmaması ise dezavantaj olarak değerlendirilmektedir.

Türkiye'deki mültecilerin %92'si kentlerde yaşamaktadır. (Erdoğan, Şener, Sipahioğlu, Kavukçuer, & Başçeri, 2017, s. 12) Bu doğrultuda belediyelerin mültecilerle alakalı her konuda muhatap olarak kabul edilmesi bir zorunluluktur. Hem politika üretiminin hem de politikaların hayata geçirilmesinin yerelden ulusala doğru mümkün kılınması mülteci krizinin aşılmasında önemli bir adım olacaktır. Bu doğrultuda belediyelerin ve belediye bünyesinde yer alan Kent Konseyleri gibi yerelle güçlü iletişimi olan yapıların sürece dâhil edilmesi gerekmektedir. Bu konuda Türkiye genelinde henüz bir çalışma bulunmamasına rağmen mültecilerin yoğun olarak

yaşadığı bazı şehirlerde kent konseyleri çatısı altında mülteci meclisleri kurulmaya başlamıştır.⁶⁵

Türkiye’de göçmen toplulukların yerel karar alma süreçlerine düzenli olarak katılmasını sağlayacak kanuni ve idari bir düzenleme mevcut değildir. (Daoudov, 2015, s. 49) Bazı kent konseyleri çatısı altında mültecilerle çalışacak komisyonlar kurulmakta ve bu komisyonlar üzerinden mültecilerle çalışmalar yürütülmektedir.⁶⁶ En başarılı inisiyatif Marmara Belediyeler Birliği bünyesinde kurulan Göç Politikaları Atölyesi’dir. Aynı zamanda kent konseyleri yerel ortama uyum sağlama konusunda önemli bir araç olarak süreç içerisinde yer alabilir. (Yıldız & Özservet, 2016, s. 132) Türkiye’de belediyelerin mülteci sorunuyla alakalı olarak her geçen seslerini daha fazla yükselttiklerini görmekteyiz. 2017 yılı sonunda Ankara Çankaya Belediyesinin ev sahipliğinde yapılan Mülteci Dostu Belediyeler Çalıştayında mülteci sorunuyla alakalı yerel yönetimlere maddi kaynak sağlanması, sürdürülebilir bir kurumsal iş birliği mekanizmasının oluşturulması ve mültecilerin kalıcı olduğunu vurgulayan politikalar üretilmesi noktasında fikir birliğine varıldı⁶⁷.

Politika üretim aşamasında taban ne kadar sürece dâhil edilirse, politikaların başarılı olma ihtimali bir o kadar artmaktadır. Merkez tarafından tasarlanan ve hayata geçirilen politikalar, yerel ile ilgili sınırlı bilgiye sahip olduğundan yetersiz olabilir. (International Crisis Group, 2018, s. 10) Bu doğrultuda ulusal politikaların belirlenmesinde belediyelerin sürece dâhil edilmesi ne kadar önemliyse, kent konseyleri gibi görece siyaset dışı oluşumların politika yapım sürecine dâhil edilmesi, politikaları bir o kadar başarılı hale getirecektir. Bu sayede tabandan gelen talepler kent konseyleri aracılığıyla üst makamlara daha kolay ve daha sağlıklı bir şekilde iletilecektir. Aynı zamanda kent konseyleri kendi yerellerinde çözebilecekleri problemlere daha hâkim oldukları için diğer kent konseyleri ile de paylaşım yaparak, birçok sorunun yerel düzeyde çözülmesini sağlayabilirler.

⁶⁵ <https://www.gercekgundem.com/konak-kent-konseyi-bize-dusen-multecilererekosulsuz-hosgeldiniz-demektir-280438h.htm> (Erişim Tarihi: 14.02.2018) , <https://www.refugeenewsturkey.org/single-post/2017/12/05/%C5%9Ei%C5%9Flide-m%C3%BClteci-meclisi-kuruldu>

⁶⁶ <http://kentkonseyi.denizli.bel.tr/Default.aspx?k=haber-detay&id=17563>(Erişim Tarihi: 14.02.2018)

⁶⁷<https://www.refugeenewsturkey.org/single-post/2017/12/09/M%C3%BClteci-Dostu-Belediyeler-%C3%87a1%C4%B1%C5%9Ftay%C4%B1-%C3%87ankayada-yap%C4%B1d%C4%B1>(Erişim Tarihi: 02.01.2017)

Bütün bu gerekliliklere rağmen yerel yönetimlerin mültecilerle hangi esaslara göre faaliyette bulunacağı konusunda bir belirsizlik bulunmaktadır. (Erdoğan, Şener, Sipahioğlu, Kavukçuer, & Başçeri, 2017, s. 40) Yerel yönetimler ve özelde belediyelerin yürüteceği politikalar bu belirsizlikten doğrudan etkilenmektedir. Bu nedenle bazı belediyeler kendi kurdukları dernek ya da vakıflar üzerinden Suriyeli mültecilere ulaşmaktadırlar. (Esen A. , 2016, s. 17) Belediyeler tarafından dile getirilen önemli sıkıntılardan birisi ki bu yukarıda bahsedilen belirsizlik ile doğrudan ilgilidir, mültecilere harcanan paranın ilerleyen zamanda Sayıştay tarafından ‘usulsüzlük’ olarak değerlendirilebileceği ve belediyelere ciddi sıkıntılar çıkarabileceği ihtimalidir. Burada sadece belediyelerin yetkileri ile ilgili belirsizlik değil aynı zamanda mülteci krizinin yönetimi ile ilgili olan mevcut belirsizlik de etkilidir. Mültecilerin kalıcı olduğu kabul edilir ve bu doğrultuda politikalar üretilmeye başlanırsa belediyeler, yerel düzeyde en önemli aktörler olduğu için, sürecin önemli bir ortağı olacaklardır. Bunun sonucunda ise belediyelere mülteci sorununun çözümü ile alakalı olarak hem sorumluluk devri hem de kaynak aktarımı yapılması mümkün olacaktır. Belediyelerin ilerleyen zamanda ‘usulsüzlük’ yaptıkları gerekçesiyle yaşanabilecek sıkıntıları aşmak için sıklıkla kullanılan yöntem ise STK’lar üzerinden ve STK’ların mekânlarını kullanarak hizmet verme şeklinde gerçekleşmektedir. (Erdoğan, Şener, Sipahioğlu, Kavukçuer, & Başçeri, 2017, s. 105)

Suriyeli mültecilere yönelik belediye yardımları bölgeden bölgeye değişiklik göstermektedir. (Mackreath & Sağnıç, 2017, s. 18) Bu durumun ortaya çıkmasında birçok farklı neden bulunmaktadır. Belediyeler için bir çıkmaz durumu söz konusudur; eğer yardım ederlerse bölgeleri mülteciler için bir çekim alanı olacaktır. (Erdoğan, Şener, Sipahioğlu, Kavukçuer, & Başçeri, 2017, s. 77) (Woods & Kayalı, 2017, s. 19) Bu durumda belediyeler bir sonraki seçimleri düşünerek çıkar odaklı karar vermeyi tercihleri arasına koymaktadırlar. Eğer yardım etmezlerse öncelikli olarak insani bir trajediye seyirci kalmış olacaklar ve aynı zamanda bu harekete geçmeme durumu STK’ların ve mülteci sorununa seyirci kalmayan vatandaşların tepkisini çekecektir. Bu nedenle belediyeler ara bir formül bulmuşlardır; bazı belediyeler mültecilerle ilgili faaliyetleri konusunda herhangi bir duyuru yapmamakta bir bakıma bu çalışmalarla alakalı bir karartma uygulamaktadır (Erdoğan, Şener, Sipahioğlu, Kavukçuer, & Başçeri, 2017, s. 122) Alanda çalışan STK’lar ve aktivistler bu çalışmalardan haberdar

olmakta ve belediye üzerine baskı kurmamakta, vatandaşlar ise sorunun sadece görünen tarafı ile ilgilendikleri için belediyeye tepki göstermemektedirler. Lakin elbette sürecin bu şekilde devam etmesi mümkün değildir.

Rasyonel politikalar eşliğinde halka mülteci politikaları net bir dille anlatılmalı ve mültecilerle ilgili yürütülen çalışmaların gerekliliği konusunda halk ikna edilmelidir. Son zamanlarda kent mültecilerini ağırlayan belediyelerin her geçen gün daha fazla ‘uyum’ merkezli hizmetler vermeye başladığı gözlemlenmektedir. (Erdoğan, Şener, Sipahioğlu, Kavukçuer, & Başçeri, 2017, s. 121) Yerel yönetimlerin uyum konusunda yaptığı çalışmalar bazı diğer örneklerde de gözlemlendiği kadarıyla ulusal uyum politikalarına göre daha gelişmiş durumda olabilmektedir. (Strang & Ager, 2010, s. 601) Bu durumun böyle ortaya çıkmasında, yukarıda bahsedildiği gibi, yerel yönetimlerin ihtiyaç belirleme konusunda daha güçlü aktörler olması etkilidir.

Mülteci krizinde en gerekli hamlelerden biri ise yerel otoritelere kriz yönetiminde fırsat verilmesidir. (Orhan & Gündoğar, 2015, s. 36) 6458 sayılı YUKK ile yerel yönetimlere sınırlı bir görev tanımı yapılmıştır. Bu tanımlama ile yürütülecek uyum faaliyetlerinde yerel yönetimlerden ‘öneri ve katkı’ beklenmektedir. Bunun ötesinde, yabancılara sosyal ve kültürel hizmetlerin sunulmasında işbirliği yapılacak aktörler arasında ‘kamu kurum ve kuruluşları ile STK’lar’ açıkça zikredilirlerken, yerel yönetimler uygulama kısmında aktör olarak yer almamıştır. (Erdoğan, Şener, Sipahioğlu, Kavukçuer, & Başçeri, 2017, s. 42) Sorunu en iyi bilenler yerel otoritelerdir, bu doğrultuda yerel otoritelere yetki devri yapılması çözümlerin daha hızlı hayata geçirilmesine neden olacaktır. Yerel otoriteler, üst otoritelerden harekete geçmek için izin beklerken sorunlar daha da büyümekte ve sorunun çözümü için harcanan maliyetler artmaktadır. Dünyanın hemen her yerinde yerel otoriteler, özellikle ciddi sayıda kent mültecisi barındıran bölgelerdeki yerel otoriteler, mülteciler konusunda inisiyatif sahibi olurlar. (Erdoğan, Şener, Sipahioğlu, Kavukçuer, & Başçeri, 2017, s. 43) Çalışmanın analiz kısmında bu konu ile ilgili sahada elde edilen veriler tartışılacaktır. Özellikle belediyelerin karşılaştığı sınırlılıklar ve problemler ve belediye STK işbirliğinin varlığı ya da kapsamı irdelenecektir.

2.4. YEREL YÖNETİMLER VE STK İLİŞKİLERİ

Yerel yönetimlerin ve özellikle belediyelerin sosyal ve hukuki danışmanlık, insani yardım, sağlık, eğitim, mesleki eğitim, gibi konularda STK'larla işbirliği yapması önem taşımaktadır. Belediye kanununa göre belediyeler, STK'larla ortak projeler yapabilirler. (Esen A. , 2016, s. 30) Bu doğrultuda daha önceden bahsedilen Sayıştay denetimi nedeniyle sıkıntı yaşamaması mümkün olan belediyeler için rahat çalışmalarını önündeki engeller kalkmış olacaktır. Elbette bu durumun geçici bir çözüm olarak uygulamaya konulması gerektiğini vurgulamak gerekmektedir. Daha önce çalışmamızda dile getirildiği gibi bazı STK'ların kayırılması kadar, yerel yönetimlerin sivil alanda faaliyet yürütmesi de problem teşkil etmektedir. Kurumsal kapasite olarak STK'larla karşılaştırılmayacak kadar güçlü olan belediyelerin, sivil alanda çalışmalar yürütmesi uzun vadede belediyelerin sivil alanda tekel olmasına ve sivil alanın daralmasına neden olacaktır.

Kent mültecilerine ev sahipliği yapan bazı belediyeler mültecilere yönelik birçok çalışmayı STK'lar ile işbirliği içinde yaptıklarını belirtmiştir. Öte yandan bazı belediyeler ise bu çalışma tarzına biraz daha mesafeli yaklaşmaktadırlar. STK'ların yürüttüğü çalışmalar konusunda denetimden uzak oldukları, özellikle yardım toplama yöntem ve içeriğinde bazı problemler olduğu ve bu gibi sorunların ileride belediyelerine sıkıntı yaratabileceği ihtimali nedeniyle, STK'larla işbirliği yapmak yerine onların çalışmalarına izin vermekle yetindiklerini belirtmişlerdir. (Erdoğan, Şener, Sipahioğlu, Kavukçuer, & Başçeri, 2017, s. 97)

Belediye ve STK ilişkilerinde yaşanmakta olan bir diğer sıkıntı ise her iki tarafın ideolojik yaklaşımları sebebiyle işbirliği yapmadığı ya da yapmak istemediği gerçeğidir. (Erdoğan, Şener, Sipahioğlu, Kavukçuer, & Başçeri, 2017, s. 97) Daha önce bahsedildiği gibi, mülteci sorunu, siyaset üstü bir sorun olarak ele alınması gereken bir konudur. Bu doğrultuda, ana akım siyasetten beklenen yaklaşım ile yerel düzeyde siyasetten beklenen yaklaşım aynıdır. Mülteci sorununun çözümünde yapılması gerekenler yerel tarafından belirlenerek, bütün tarafların katılımıyla hayata geçirilmelidir.

2.5. ULUSLARARASI YARDIM, ULUSLARARASI VE YEREL STK'LAR

Mülteci krizi başladığı andan itibaren uluslararası yardım konusunda Türkiye ve yardım beklenen devletler ve kurumlar arasında süregelen bir gerilim mevcuttur. Mültecilerle ilgili olarak Türkiye'ye yapılan yardımların istenilen düzeyde olmamasının tek sebebi uluslararası toplumun bu konuya ilgisiz kalması değildir. Türkiye ve uluslararası toplum arasında yardımların ne şekilde yapılacağı ile ilgili ciddi anlaşmazlıklar vardır. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından hazırlanan Bölgesel Mültecilik ve Dayanıklılık Müdahale Planına (3RP) göre Suriye krizinden etkilenen bölge ülkeleri arasında Türkiye, Mısır'dan sonra ihtiyaç duyduğu yardımı en az alan ülkedir. 2016 yılında Türkiye'ye ulaşması gereken yardım miktarı 843 milyon dolar olarak belirlenmiş lakin Türkiye bunun sadece 435 milyon dolarını alabilmiştir. (UNDP, 2016)

Yardımların gerekli olan miktardan çok daha az olmasının bazı nedenleri vardır. Öncelikle, 2011 yılından beri süreç yönetiminde Türkiye'nin yaptığı hatalardan biri kullanmakta olduğu dildir. Hükümet sürecin başlarında yardım tekliflerini teşekkür ederek reddetmiş ve süreci yönetecek yeteneklere sahip olduğunu uluslararası kamuoyuna açıkça ifade etmiştir. İlerleyen süreçte hükümetin sorunu kısa vadeli olarak yorumladığını ve öngörüsüz davrandığını kabul etmek gerekmektedir. 2012 yılının ikinci yarısında kamp dışı mülteci sayısı artış göstermiştir. Bu dönem aynı zamanda hükümetin uluslararası yardım talepleri için sesini yükselttiği döneme denk gelmektedir. (Kirişçi, 2014, s. 23) Yani hükümet bir noktadan sonra yarıldığını kabul etmiş ve uluslararası yardım için çağrı yapmıştır. Hükümetin uluslararası yardımlarla alakalı yapıcı bir dil kullanması gerekmektedir. (Dinçer, ve diğerleri, 2013, s. 42)

2015 yılında Türkiye, AB ile yürütülen uzun müzakereler sonucu üç milyar avroluk maddi destek sağlanması konusunda anlaşma sağladı.⁶⁸ Ancak AB'nin Suriyeli mülteciler için sağlamayı taahhüt ettiği üç milyar avronun sözleşmeye bağlanması 2017 sonunu bulmuştur.⁶⁹ Bu sözleşmeye bağlanan projeler ile AB

⁶⁸ <https://www.haberler.com/ab-ile-pazarliktan-anlasma-cikti-vize-serbestisi-7871844-haberi/> (Erişim Tarihi: 02.01.2018)

⁶⁹ <https://www.refugeenewsturkey.org/single-post/2017/12/27/T%C3%BCrkiye%E2%80%99ye-3-milyar-avroluk-s%C4%B1%C4%9F%C4%B1nmac%C4%B1-deste%C4%9Finin-tamam%C4%B1-s%C3%B6zle%C5%9Fmeye-ba%C4%9Fland%C4%B1> (Erişim Tarihi: 02.01.2018)

destekleriyle BM, Sivil Toplum Kuruluşları ve Türk Hükümetinin ortaklığında 72 farklı proje yürütülecektir. Mültecilere mali destek programının iki başlık altında yürütüleceği süreçte, insanı ihtiyaçların karşılanmasına yönelik olarak 1,4 milyar avro ayrılmıştır. Mültecilerin eğitimi için 705 milyon avroluk destek sağlanacağını açıklayan AB Türkiye Delegasyonu Başkanı Büyükelçi Christian Berger, bu yardım kapsamında 175 okul inşa edileceğini, 5 bin 600 öğretmene dil eğitimi verileceğini ve 32 milyon avroluk bir burs paketinin hayata geçirileceğini açıkladı. Son olarak sağlık harcamalarıyla alakalı olarak 400 milyon avroluk bir yardım sağlanacağını ve bu yardım ile Kilis ve Hatay'da yapılacak hastanelerin fonlanacağını belirtmiştir.

Mülteci krizinin ilk günlerinde yaşanan iletişim probleminin çözülmesi ve AB'nin üstüne düşen sorumluluğu bir noktadan sonra kabul etmek zorunda kalmasıyla birlikte süreç her iki taraf içinde olumlu bir şekilde ilerlemektedir. Bu yardım paketinden sonra ikinci bir yardım paketi için görüşmelere başlandığı ve bu yardım paketi ile sınır güvenliği ve Suriyeli mültecilerin çalışma koşullarına yönelik desteklerin de sağlanacağı 2017'nin son günlerinde basına yansımıştır.⁷⁰ Bununla birlikte 2015 yılında imzalanan anlaşma kapsamındaki yardımların 2017 sonunda anlaşmaya bağlanması süreç yönetiminde hala birtakım sıkıntılar olduğunu göstermektedir.

İkinci olarak, Türkiye'nin STK'lara karşı sergilediği duruş kritik öneme sahiptir. Türkiye bahsi geçen plana göre göç krizinin yönetiminde 10 farklı ortakla çalışmalar yürütmektedir, Bu rakam Lübnan için 132, Irak için 82 ve son olarak Ürdün için 58'dir. (UNDP, 2016) Bahsi geçen ülkeler mülteci krizine karşı olabildiğince sorumluluk dağıtan bir yapı ile hareket ederken Türkiye sorunu tek elden yönetmek için çaba göstermektedir. Elbette bahsi geçen ülkelerle Türkiye'nin kurumsal kapasitesini karşılaştırmak mümkün değildir lakin Türkiye bu krizden tek başına çıkabilecek ekonomik, siyasi ve entelektüel kapasiteye sahip değildir. Türkiye ancak ve ancak uluslararası STK'larla çalışarak kapasitesini arttırabilir. (İçduygu, 2015, s. 12)

STK'larla ilgili unutulmaması gereken bir diğer nokta ise Suriye krizi sona erdiği zaman birçok uluslararası STK'nın Türkiye'de faaliyetlerine son vereceği gerçeğidir. Bu nedenle Türkiye, uluslararası STK'ları sürecin bir parçası yaparak aynı

⁷⁰<https://www.refugeenewsturkey.org/single-post/2017/12/29/T%C3%BCrkiye-m%C3%BClteci-yard%C4%B1mlar%C4%B1nda-yeni-a%C5%9Fama> (Erişim Tarihi: 02.01.2017)

zamanda yerel STK'ların ve sivil toplum çalışanlarının eğitim eksikliklerinin tamamlanmasına izin vermelidir. Sonuç olarak, sürecin sonunda uluslararası STK'lar Türkiye'deki faaliyetlerine son verdiği zaman arkalarında yerelde güçlü STK'lar bırakacaklardır. Bununla birlikte yerel STK'ların kapasitelerini arttırmak için irade göstermeleri gerekmektedir.

Uluslararası bir STK çalışanı olan Paulo Lubrano, yerel STK'ların mevcut yapılarını koruduklarını, sadece çalışma alanlarına ek olarak bir mülteci birimi eklediklerini, ekstra personel almadıklarını ve bunun sadece mevcut personelin iki kat çalışmasına neden olduğunu vurgulamıştır. (Mackreath & Sağnıç, 2017, s. 30) Bu durum STK'ların kapasite artırımına gitmediklerini ve sadece mülteci konusunda uzmanlaşmış personel yetiştirmediklerini sadece artan fon miktarlarına ulaşmak için çalışmalarına mültecileri de kattıklarını göstermektedir. Bu olumsuz yoruma rağmen Uluslararası STK'ların varlığından yararlanarak kapasitelerini geliştiren STK'lar hâlihazırda mevcuttur. Bu STK'lar, birlikte çalıştıkları Uluslararası STK'lardan yeni kavramı teknik ve boyutlar öğrenmişlerdir. Bunlar, kapasitenin geliştirilmesi ve muhtemelen sivil toplumun daha uzun vadede iyileştirilmesine yol açmaktadırlar. (Mackreath & Sağnıç, 2017, s. 41)

Yerelde çalışmalarını sürdüren ve aktif olan STK'lar için kapasitelerini geliştirmeleri uzun vadede toplumsal fayda açısından kritik öneme sahiptir. Ancak bu sayede bağımsız birer STK olmaları mümkün olmaktadır. Yerel STK'ların çalışmalarını yürütürken hem maddi hem de insan gücü açısından uluslararası STK'lara bağımlı olmaları sürdürülebilirlik konusunda sıkıntı yaşamalarına neden olacaktır. (Libal & Harding, 2011, s. 166) Türkiye'nin sadece uluslararası STK'lara izin vermesi yeterli değildir; yerel düzeyde mültecilerle çalışan ulusal STK'ların kurumsal kapasitelerinin artırılması için desteklenmesi gerekmektedir. Bu sayede uluslararası STK'ların çalışmalarını sona erdirip başka bir kriz bölgesine odaklanmaları gerektiği vakit, Türkiye'de artık sürecin devamını getirecek ulusal STK'lar çalışmalarını devam ettirebilir.

Türkiye göç krizinin yönetimini tek elden, devlet eliyle, yapmak istemekte, bu doğrultuda nakdi yardım talep etmektedir. Birçok uluslararası kurum ise yardımları kendi elleriyle yapmak istemekte ve nakdi yardım yerine aynı yardım yapmayı tercih etmektedir. (Erdoğan M. M., 2015, s. 11) Suriyeli mülteci ağırlayan bölge ülkelerinin

aksine Türkiye, bazı güvenlik ve siyasal nedenlerden dolayı mülteci kamplarının mali ve genel koordinasyonunu uluslararası örgütlerle paylaşmamaktadır. (İçduygu, 2015, s. 11) Sadece uluslararası örgütlerle değil aynı zamanda yerel ve ulusal düzeyde çalışmalar yürüten STK'ların kamplara ulaşımı noktasında ciddi engellemeler bulunmaktadır. Bazı STK temsilcileri STK'ların sistematik olarak hem mülteci krizi yönetiminin hem de uluslararası toplantıların dışında bırakıldığını belirtmektedir. (Dinçer, ve diğerleri, 2013, s. 37) Bu durum uluslararası toplumun yardımına muhtaç olan mülteci toplumuna yardımların ulaşması önündeki büyük engellerden biri olarak önümüzde durmaktadır.

Türkiye aynı zamanda kurumları aracılığıyla Türkiye'deki Suriyeli mültecilere yardım ulaştırmaya çalışan birçok uluslararası STK'ya faaliyet izni vermemektedir. (Mackreath & Sağrıç, 2017, s. 21) Bu durum yardımların dolaylı yollardan, geç ve yetersiz ulaşmasına ya da hiç ulaşamamasına neden olmaktadır. Burada vurgulanması gereken bir diğer nokta ise Türk bürokrasisinin sürece hazırlıksız yakalanmasının sonucu olarak bazı STK'ların hükümetin kendilerine kötü niyetli yaklaştığını düşünmesidir. Mülteci krizi başladığı ve uluslararası STK'ların mültecilere yardım etmek için Türkiye'ye ilk başvurdukları anda bu konuda daha önce herhangi bir tecrübesi olmayan Türkiye'nin bir izin mekanizması yoktu. Bu durumdan dolayı bürokrasinin yavaş ilerlemesi yabancılara 'kötü niyet' gösterildiği gibi bir yorumun ortaya çıkmasına neden olmuştur. (Ravat, 2015, s. 125)

Devlet-STK ilişkilerinde mülteci krizi noktasında gündemi en çok meşgul eden konulardan bir tanesi olan bu uluslararası STK'ların faaliyet izinleri tamamen devlet tarafından kaynaklanan sıkıntılar nedeniyle tıkanmamaktadır. STK-Devlet ilişkileri karşılıklı süreçlerdir ve hareketli bir zeminde ilerlemeye çalışan ilişkiler bütününden oluşmaktadırlar. Devlet daha önce STK'lara süreç içinde ihtiyaç duyulduğuna dair bir takım işaretler göstermiştir. Bu nedenle bu süreçleri karşılıklı olarak yorumlamak gerekmektedir. Uluslararası STK'ların Türkiye'de rahat çalışmasının önünde kendi koydukları engeller de mevcuttur. Öncelikle, uluslararası kuruluşların faaliyetlerini yönetirken yerel aktörlerle koordineli olmaması yerel yöneticiler tarafından tepkiyle karşılanmaktadır. Yerel aktörler, yerel aktör olmalarının doğası gereği kendi yerellerinde gerçekleşen her hareketlilikten haberdar olmak istemektedirler ve buna hakları olduğu düşüncesine sahiptirler. Bununla birlikte, uluslararası kuruluşlar yerel

aktörlerle iletişime geçse dahi iletişime geçtikleri bu aktörler genellikle ideolojik olarak batıya daha yakın aktörler olmakta ve bu durum mevcut olan tepkinin ve şüphelerin daha çok artmasına neden olmaktadır. Son olarak, bazı uluslararası kuruluşların ofislerinin önünde tabela asmamaları ya da izin alma prosedürlerine başvurmadan faaliyet göstermeye çalışmaları şüphe çekmektedir. (Ravat, 2015, s. 126) Bu nedenle yerel aktörlerle, uluslararası kurumların daha sık ve sağlıklı ilişkiler kurmaları mülteci krizinin daha iyi yönetilebilmesi için bir gerekliliktir.

2014 yılı öncesinde Türk hükümeti herhangi bir Uluslararası STK'nın ülkede faaliyet göstermesi konusunda kaygı duyuyordu. 2013 yılının sonuna kadar sadece 10 ila 12 STK'nın kayıt yaptırmasına izin verilmiş ve kayıt başvurularının reddedildiği birçok durum yaşanmıştır. (Mackreath & Sağnıç, 2017, s. 21) Dışişleri Bakanlığı'nın 1 Kasım 2013'te yaptığı açıklamada Suriyeli mültecilerle konusunda çalışma izni verilen Uluslararası STK sayısının 10 olduğu bildirilmiştir. Bu STK'lar: Danimarka Mülteci Konseyi, International Medical Corps, Mercy Corps, GOAL, International Rescue Committee, CARE(Cooperative for Assistance and Relief Everywhere), Concern Worldwide, Medical Emergency Relief International, Deutsche Welth Hungerhilfe, Save the Children International. (Erdoğan M. M., 2015, s. 166) Nisan 2014 tarihinde İçişleri Bakanlığı'ndan alınan bilgiye göre 24 STK bakanlık izni almış ki bunların çoğu ABD merkezli STK'lardır, 22 başvuru askıya alınmış ve 10 başvuru ise reddedilmiştir. (Kirişçi, 2014, s. 46) Bu doğrultuda Türkiye'de faaliyet göstermek isteyen STK'ların başvurularının yaklaşık %50 oranında kabul edildiği görülmektedir. AFAD Acil Durum Uzmanı Kaan Yıldız'a göre ise 2015 yılında Türkiye'de faaliyet gösteren uluslararası STK sayısı 42'ye ulaşmıştır.⁷¹

Devletin mülteci sorununu tamamıyla kendisinin yönetmeye çalışması gerçekçi değildir. Mülteciler sadece kamplarda yaşamının ötesinde artık Türk sosyal hayatının bir parçası olmaya başlamış durumdadır. Devletin kitlesel göçlerde bütün sorumluluğu üzerine alarak her noktaya ulaşmaya çalışması bir süre sonra sürecin tıkanmasına ve devletin hiçbir şey yapamayacak duruma gelmesine neden olacaktır. (Çobanır & Hassa, 2012, s. 21) Bu nedenle sürecin bir bütün olarak yorumlanması ve buna uygun olarak sivil toplum & kamu birlikteliğini yansıtan uzun vadeli politikalar üretilmesi

⁷¹ <http://www.refworld.org/docid/5592a9944.html> (Erişim Tarihi: 16.01.2018)

zaruridir. STK'ların bu konudaki çekinceleri onların da planlama yaparken kısa vadeli hareket etmelerine neden olmakta ve kapasite artırımına gitmeleri önünde engel oluşturmaktadır. Mülteci krizi yönetimi süreci uzun vadeli politikalar üretilmesi gereken bir süreçken, STK'ların yarın var olup olamayacaklarını bilmeden çalışmalar yürütmeye çalışması, STK'ların yaptıkları çalışmaların kalitesini düşürmektedir.

Son olarak alanda çalışan STK'ların belli başlıları birbirinden haberdar olsa da bu alanda genel bir koordinasyondan bahsetmek mümkün değildir. (Kutlu, 2015, s. 13) Devletin mülteci çalışmalarında, sürecin başından beri devam eden koordinasyon eksikliği ciddi eleştirilere maruz kalmış ve ilerleyen zamanda yeni politikalar üretilmesine neden olmuştur. Henüz kamu kurumları arasında tam olarak bir koordinasyon olduğunu söylemek mümkün olmasa dahi olumlu gelişmeler ve yasal çalışmalar gözlemlenmektedir. Devlete göre daha esnek çalışma şartlarına sahip olan ve doğaları gereği çok hızlı örgütlenebilen STK'ların sürecin başlangıcından bugüne kadar geçen zamanda koordinasyon konusunda sınırlı bir yok kat etmiş olması, ilerisi için umut verici değildir.

3. TÜRKİYE'DEKİ MÜLTECİLERİN GENEL DURUMU VE SOSYAL UYUM

3.1. SOSYAL UYUM

Sosyal uyum literatüründe oldukça farklı yaklaşımlar yer almaktadır. Sosyal uyum olgusunun işlev ve içerik bakımından taşıdığı belirsizlik, sade ve net bir tanım yapılmasını engellerken, gerek akademik yazında gerekse politik alanda tercihler doğrultusunda esnek bir potansiyel barındırmasına neden olmaktadır. (Ongan, 2013, s. 212) Sosyal uyum kavramının taşıdığı muğlaklık ancak yürütülen politikalar çerçevesinde aşılabilir. Bu muğlaklık siyasetçilere hareket esnekliği sağladığı için 'sosyal uyum' kavramı siyaseten kullanışlı bir hal almaktadır. (Unutulmaz, 2015, s. 140) Sosyal uyum başlığı altında yürütülen asimilasyona yönelik politikalar olduğu gibi tam tersi şekilde çok kültürlü yaşamı destekleyen politikalar da bulunmaktadır. Hayata geçirilen politikalar, politik alanın sosyal uyumdan ne anladığını göstermesi bakımından önemli referanslardır. Sosyal uyum, sadece ülke dışından gelen insanların ev sahibi topluma uyumu şeklinde değil aynı zamanda aynı ülkede yaşayan farklı ekonomik sınıfların birbirine uyumu şeklinde de yorumlanmaktadır. Çalışmamızda sosyal uyumu göç ederek başka ülke topraklarında yaşamlarını sürdürmeye çalışan insanlar üzerinden ele aldık.

Göç, bireylerin yeniden bir toplumsallaşma sürecine girmelerini sağlayan ve sadece buldukları toplumla ilişkilerini değil aynı zamanda tüm aidiyet ve kimlik değerlerinin sorgulanmasına neden olan bir olgudur. Sahip olunan kimlik değerleri, göç edilen mekândaki değerlerle ne kadar uyuyorsa yeniden toplumsallaşma süreci o kadar hızlı gerçekleşecektir. (Adıgüzel, 2016, s. 51) Zorunlu göç hali ise, hiçbir adaptasyon süreci yaşanmadan, mültecilerin doğrudan toplumsal yapıya dâhil olmalarını gerektirir. (Yılmaz S. A., 2016, s. 195)

Göçler sonucunda birey ve toplumlar sadece fiziksel olarak yer değiştirmekle kalmazlar aynı zamanda bireysel ve sosyal hayatlarını saran bütün ilişkilerini yeniden tasarlamak zorunda kalırlar. (Adıgüzel, 2016, s. 3) Bu nedenle göç etme kararı ile başlayan süreç, göç edilen yerde bütün bireysel ve sosyal ilişkiler yeniden inşa edilerek devam eder. Göç olgusu, göç için harekete geçildiği zaman başlayan ve varılan yere uyumla tamamlanan bir süreçtir. (Akıncı, Nergiz, & Gedik, 2015, s. 67) Göç sürecinin tamamen sona ermesi uzun yıllar alabilir ve hatta süreç iyi yönetilemezse göç eden kitleler hayatlarının sonuna kadar yerel toplumdan izole olarak yaşayabilirler. Dünyanın birçok ülkesinde göçmenler tarafından kurulmuş ve kendi kendine yetebilen yaşam alanları bulunmaktadır. Göç sürecinin tamamen sona ermesi durumu, göç eden kitlelerin ev sahibi ülkede uyum içerisinde yaşamaları ile mümkündür.

Uyum süreci, mültecilerin mücadele etmek zorunda oldukları sorunların başında gelmektedir. Uyum, mültecilerin kaynak ülkelerinden geldikten sonra yaşamaya çalıştıkları toplum ile bütünleşerek, o toplumun bir parçası olma süreçleridir. Yani bir nevi ‘yeniden toplumsallaşma’ sürecidir. (Adıgüzel, 2016, s. 155) Bu yeniden toplumsallaşma süreci başarılı bir şekilde geçilirse ancak o zaman bir uyumdan söz edilebilir. Göç alan her toplum kendi uyum süreçlerini etkileyen kendilerine has farklı kültürel, yapısal ve politik niteliklere sahiptir. (Martikainen, s. 1) Bu nedenle uyum çalışmalarında birbirinden farklı yöntemler izlenmektedir. Göç edilen ülke ve göçe konu olan ülkenin benzerlikleri ve farklılıkları bu süreçte etkilidir. Örneğin: Göç edilen ülke ile değerler uyuşmuyorsa yani göç edilen kültür, göç öncesinden çok farklı bir yapıda ise mülteciler gelenekçi ve muhafazakâr davranma eğilimi gösterirler. (Adıgüzel, 2016, s. 154) Bu durum sosyal uyum sürecinin başarısız olmasına neden olabilir. İçinde yaşadıkları toplumun fırsat ve değerlerini büyük ölçüde reddetme davranışı sonucunda, mülteciler kendi kendilerine yetebilecekleri varsayımı ile hareket ederek kendi yaşam alanlarını oluştururlar ve bu alandan dışarı çıkmak için herhangi bir çaba göstermezler. Gettolaşma süreci ise bu durumun yapıtaşıdır; bu sosyo-kültürel izolasyon eğilimi kendini gettolaşma süreci ile var eder.

Mültecilerin kendileri ile benzer kaderi yaşayan ve ülkelerini terk etmek zorunda kalan diğer mültecilerle aynı mekânı paylaşması bilinen bir durumdur. Gettolaşma eğilimi gösterebilecek bu mekânlarda, aidiyetin sıkışmasının, bir uyum problemi olduğu konusunda genel bir uzlaşmadan bahsedilebilir. (Erder, 2006, s. 39-43) Bu

gettolaşma, mülteci toplulukların sosyal uyumu önündeki engellerden biridir. Özellikle bir süre sonra kendine yetmeyi başarabilen gettolar adeta göç edilmek zorunda kalınan ülkenin küçük bir modeli haline gelmektedir. Bu durumun yaşanmasının ardından o bölgede yaşayan insanların ev sahibi toplumla ilişkileri minimum seviyede gerçekleşmektedir.

Bazı modernist ve çizgisel uyum yaklaşımlarına göre, mültecilerin gittikleri ülkeye zaman boyutunda uyumu; ilk birkaç ay, ilk bir iki yıl, dört beş yıl sonra ve 10 yıl sonrasında farklılık gösterebilmektedir. Buna göre, ilk bir iki yıl içerisinde kayıplarıyla yüzleşen mülteciler bu kayıplarını telafi etmek için çalışmaktadırlar. Bu sırada mültecilerin işlerini sık sık değiştirdikleri, başlangıçta yerleşmek durumunda kaldıkları yerlerden mültecilerin yoğun olarak yaşadığı semtlere doğru bir hareketlilik içerisinde girdikleri gözlemlenmektedir. Bu yaklaşıma göre, dört beş yıl sonra ise mültecilerin ‘uyum süreçleri’ neredeyse tamamlanmaktadır. İlk zamanlardaki kayıpları telafi etmeye yönelik istekleri azalmakta, göç etmek zorunda kalmadan önceki yaşamıyla, göç ettikten sonraki yaşamı arasındaki farkı kabul etmeye başlamakta ve bir umutsuzluk ortaya çıkmaktadır. Zaman içerisinde mültecilerin çoğu hayatlarından bıkmakta ve içinde yaşadıkları topluma yabancılaşmaktadırlar. On yılın ardından ise statülerinin daha fazla düşmesini istememekte ve ülkelerindeki kurumlardan çok fazla beklenti içine girmektedirler. Böyle çizgisel bir bütünleşme yaklaşımının her zaman mültecilerin gerçek hayatta yaşadıkları uyum sorunlarını tanımlamadığı ortadadır. Zaman boyutunun önemi göz önüne alınsa da konuyu bütün boyutlarıyla ve bağlamsal olarak değerlendirecek uyum yaklaşımlarına ihtiyaç bulunmaktadır.

Göçmenlerin sosyal uyumunun tam olarak gerçekleştirilebilmesi için bütüncül bir yaklaşımla ve bütünleşmenin değişik boyutları göz önüne alınarak siyasalar geliştirilmelidir. Sosyo-kültürel, politik ve ekonomik alanlarda, ekonomik aşamalar halinde başarılı olmayan sosyal uyum politikaları sürdürülebilir olmayacaktır. Uyum konusunda yapılan çalışmalarda çok başlı politikalar yürütmek gerekmektedir. Bu doğrultuda mültecilerin sosyal uyumunda sorunlar yaşanması sadece kimlik üzerinden çözümlenebilecek bir durum değildir, bu kitlelerin toplumsal ve ekonomik uyumlarının göz ardı edilmesi sosyal uyum sürecinde sorunlar yaşanmasına neden olmaktadır. (Baştürk, 2009, s. 537) Bunu destekler nitelikte bir gerçeklik ise sınır

bölgelerinde kültürel farklılıkların daha az olduğu kentlerde zaman zaman yaşanan mülteciler ve ev sahibi ülke vatandaşları arasındaki şiddet olaylarıdır. Kültürel farkları çok sınırlı olan ve hatta bazı bölgelerde dil konusunda dahi benzeşen Suriyeli mülteciler ve yerel halk arasında bir takım gerginlikler yaşanmıştır. (Kutlu, 2015, s. 11) Bu doğrultuda, Bernard (1999) bu sınıflandırmayı kapsayıcı bir şekilde üç farklı alanda, iki farklı düzeyde sınıflandırmıştır:

	Formel Bağlar	Güçlendirici Bağlar
Ekonomik Alan	İçerme / Dışlanma	Eşitlik / Eşitsizlik
Politik Alan	Meşruiyet / Gayri Yasallık	Katılım / Pasiflik
Sosyokültürel Alan	Kabul Görme / Reddedilme	Aidiyet / İzolasyon

Tablo 1: (Bernard, 1999, s. 20)

3.1.1. Ekonomik Alan

Göçe sebep olan nedenler her ne olursa olsun nihai sonuç göçün konusu olan bütün insanların nihai durumda emek haline dönüşecekleri gerçeğidir. (Akalin, 2015, s. 89) Ekonomi, göç ile ilgili hem en büyük sorun hem de en büyük çözümdür. Ev sahibi toplum ile mülteciler arasında bir uyumdan söz edilebilmesi için çalışma hakkının verilmesi ve mültecilerin ekonomik hayata dâhil edilmesi bir zorunluluktur. Lakin bu durumun hayata geçirilmesi sırasında ev sahibi toplumdan gelecek tepkileri ve ev sahibi toplumun kaybedeceği maddi fırsatları göz önünde bulundurmak ve bunlara göre hareket etmek bir gerekliliktir. Ev sahibi toplumun destek vermediği ve zararlı çıktığı bir ekonomik dâhil etme sürecinin başarılı bir şekilde devam etmesi mümkün değildir. Mültecilere sınırlı ekonomik fırsatların sunulduğu bir ülkede, mültecilerin etnik kimliklerini referans olarak toplumdan kendilerini dışlaması daha önce farklı ülkelerin tecrübelerinde görüldüğü üzere mümkündür. (Tol, 2012, s. 308)

Mültecilerin çalışma hakları ile alakalı hukuki düzenlemelerin yapılmaması ve mültecilerin emek piyasasına ucuz işçi olarak dâhil olması, ev sahibi ülke vatandaşlarını olumsuz etkilediği gibi mülteciler için de olumsuz bir durum ortaya çıkarmaktadır. Düşük ücretlerle sömürülen mülteciler yaşamlarını devam ettirmek için çalışmak durumunda olduklarından ev sahibi toplumun sermaye sahipleri tarafından insani olmayan şartlarda çalıştırılarak sömürülmektedir. İnşaat sektöründe çalışan

mültecilerle yapılan bir görüşmede, bir işçi, Türklerle aynı yerde aynı işi yaptıklarını ama onların daha fazla kazandığını belirtmiş ve bunu bilerek işe girdiklerini söylemiştir. (Akdeniz, 2014, s. 75) Bu durumun bir adım ötesinde ise Suriyeli mülteciler arasında ayırım yapılmaktadır. Aynı işi yapan yetişkin Suriyeli mülteciler, çocuk mülteci işçilere göre daha fazla ücret almaktadır.⁷² Bazı durumlarda ev sahibi toplumun bireyleri ile aynı işleri yapan mülteciler daha ucuza çalıştırılmaktadır. Bu ücret farklılığının bir sonucu olarak özellikle ekonominin kırılgan olduğu durumlarda, krizin yükünü hafifletmek için ucuz emek gücünün seçilecek olması algısı, ev sahibi ülke işgücünde, ucuz emeği temsil eden mültecilere karşı bir nefrete dönüşebilmektedir. (İnce, 2011, s. 187) Bu nedenle emek piyasasının her iki tarafında hakları göz önünde bulundurularak, eşitlik ilkesi bağlamında şekillendirilmesi gerekmektedir.

Sosyal uyum süreci önündeki en büyük engellerden biri mültecilerin ekonomik göçmenlerle karıştırılmasıdır. (Kavlak, 2011, s. 360) Mülteciler ülkelerinde yaşamlarını tehdit eden olaylardan kaçarak başka ülke topraklarında yaşam şansı arayan kitlelerdir. Her ne kadar bütün göç çeşitlerinde her mülteci sürecin sonunda ekonomik göçün bir parçası olsa dahi, mültecinin ülkesini terk ederken ki motivasyonu ekonomik değil sadece yaşamını devam ettirme kaygısıdır. Bu gerçekliğin ev sahibi topluma anlatılması ve ev sahibi toplumda farkındalığın yaratılması, ekonomik fırsatların daralması nedeniyle mültecilere yönelen tehdit algısının kontrol edilebilir düzeyde kalmasına yardımcı olacaktır.

3.1.2. Politik Alan

Mültecilerin göç edilen ülkeye uyumlarındaki başarı ya da başarısızlıklar o ülkedeki hükümetin ve toplumun tutumlarına, göç politikalarına, mültecilere yönelik destek faaliyetlerine, ulusal kimlik ve etnik kimlik algısı/kalıp yargılar ve son olarak da mültecilerin ruh ve beden sağlıklarına yönelik kolaylaştırıcılıklarına bağlı olmaktadır. (Sue, 1977, s. 620) Bu bahsedilen şartların neredeyse tamamı siyasi alan tarafından şekillendirilen politikalarla ilintilidir. Sosyal uyum bir bakıma siyasi bir

⁷²<https://www.refugeenewsturkey.org/single-post/2018/02/18/M%C3%BClteci-%C3%A7ocuklar%C4%B1n-s%C3%B6m%C3%BCr%C3%BClen-eme%C4%9Fi> (Erişim Tarihi: 21.02.2018)

vizyon olarak değerlendirilebilir. (Unutulmaz, 2015, s. 144) Bu nedenle siyasal alan sorumluluk alıp, ortaya bir irade koymadığı müddetçe sosyal uyum mümkün değildir.

Başarılı bir sosyal uyum dilin öğrenilmesi, mesleki eğitim ve sosyal statü atlama imkânı verilmesiyle mümkündür. (Derya, 2016, s. 79) Bu sayede mülteciler ile ev sahibi toplum arasında temel bir fırsat eşitliği yaratılmaktadır. Bu imkânları vermek ise ev sahibi devletin sorumluluğundadır. Mültecilerin ülkedeki varlığının yasal olmadığı durumda mültecilere herhangi bir hak verilmesi mümkün olsa bile sürdürülebilir değildir. Ev sahibi devletin mültecilere ülkede bulunmaları ile ilgili meşru haklarını vermesi ve bunu kanunlar çerçevesinde koruması gerekmektedir. Bundan sonrası için mültecilerin kişisel çabaları etkili olacaktır.

Kalıcı bir uyum içinse yasal statü, ekonomik sürdürülebilirlik ve ev sahibi toplumla uyum gerekli aşamalarıdır. (Yıldız & Özservet, 2016, s. 125) Bu şartların sağlanabilmesi için ev sahibi devletin hakları temin etmekten ötesine geçerek mülteciler için çalışmalar yürütmesi gerekmektedir. İlk kısımda sunulan imkânlar devlet tarafından tanınacak hakları, sonucunda mültecilerin çabaları ile ulaşılabilecek olgulardır. Burada bahsedilen şeyler içinse mülteciler, ev sahibi toplum ve devlet arasında ortaklaşa çalışmalar yürütülmeli, ev sahibi toplum ve mülteciler yapıcı iradelerini ortaya koyarken, devletin bu süreci maddi ve manevi olarak desteklemesi gerekmektedir.

Mülteciler açısından bakıldığında, göç ettikleri ülkede sahip oldukları hakların ve devletin onlara sağladığı hizmetlerin, göç edilen ülkede varlıklarını sürdürebilmeleri ve sosyal yaşama uyum sağlayabilmeleri açısından önemli olduğunu görmekteyiz. (Özer, 2015, s. 114) Mültecilere sunulan bu haklar mülteciler tarafından da kalıcılığın kabul edilmesini kolaylaştırmaktadır. Daha önce bahsedildiği gibi sosyal uyum süreci karşılıklı bir süreçtir. Bazı diğer örneklerde sosyal uyum sürecinin karşılıklı bir süreç olduğu kabul edilmeden sosyal uyumun gerçekleşmesi beklenmiş ve bu gerçekleşmemiştir. İlerleyen süreçte ise bu durumun gerçekleşmemesinden uyum sağlayamayan mülteciler sorumlu tutulmuştur. (Yılmaz O. , 2016, s. 304) Devletin mültecilerin kalıcı olduğunu kabul ederek çalışmalar yürütmesi ne kadar önemliyse mültecilerin de kalıcı olduklarının farkına vararak yeni hayatlarını planlamaları o derece önemlidir. Bu nedenle devletin mültecilere sunduğu hakların

farkında vararak geleceklerini şekillendiren mültecilerin sosyal uyumlarının sağlanması daha etkili bir şekilde gerçekleşmektedir.

3.1.3. Sosyokültürel Alan

Farklı kültürlerde yetişmiş bireyler bir araya geldiklerinde genellikle ilk tepkileri kendi alışkanlıklarının doğru ve uygun olduğu düşüncesiyle hareket etmeleridir. Bu nedenle alışılmışın dışında yaklaşım ve tarzlar, “eksik”, “gayri ahlaki” veya “ilkel” olarak algılanabilir. (Ügeöz, 2003, s. 36) Zorunlu göçün söz konusu olduğu durumlarda mültecilerin sınırı hep birlikte geçmesi yani kitlesel bir hareket söz konusudur. Bu nedenle bu kitleler genel olarak belirli alanda konaklama eğilimi göstererek yaşamlarını devam ettirmeye çalışırlar. Bu durumun sonucu olarak kendi alışkanlıklarını devam ettirirler ve bu alışkanlıklar ev sahibi toplum tarafından kabul görmeyen alışkanlıklar ise mülteci kitlelerinin sosyokültürel alandan izolasyonu söz konusu olabilmektedir. Farklı bir yol olarak ise gittikleri yerlerin dilini öğrenmeleri ya da orada yaşayanların hayat tarzına benzer hayat tarzı benimsemeleri yani yeniden kültürlenme talebinde bulunmaları da mümkündür. Bu talebin göçmenlerin hayatını kolaylaştıracağı yönündeki kabul her ne kadar güçlü olsa dahi göçmenlerin açık ya da kapalı bir takım baskılarla karşılaşması muhtemeldir. (Akçiçek, 2015, s. 53)

Yeni bir ülkeye gelişte ilk dönemde yaşanan duygusal boşluk, yabancılaşma olarak ifade edilmektedir. (Aksoy, 2012, s. 299) Bu yabancılık durumunun en belirgin olduğu alan ise ev sahibi toplumun sosyokültürel sahasıdır. Bu sahada mülteciler yaptıkları her hareketle ev sahibi toplumdaki farklı olduklarını gösterebilmektedirler. Bu nedenle ötekileştirmeye en fazla maruz kalınabilecek alan burasıdır. Mültecilerin buldukları konuma ilk geldikleri anda ev sahibi toplumla herhangi bir bağları bulunmamaktadır. Daha da zoru ise mülteciler, yani ev sahibi toplum tarafından tanımlanan şekliyle ‘ötekiler’, masum olduklarını kanıtlayana kadar güvenilmezdirler. (Strang & Ager, 2010, s. 593) Bu ‘ötekiler’, ‘hiçbir şey olmadıklarında her şey olabilirler’ ve bu nedenle de ‘düşman/tehdit’ algısı ile değerlendirilirler. (İnce, 2011, s. 182) Zorunlu göç mağduru olan ve ev sahibi toplum tarafından ‘güvenilmez’ ve ‘düşman’ olarak tanımlanan bu kitleler, içindeki buldukları durum her ne kadar zor olsa dahi kendilerini kanıtlamak durumunda kalmaktadırlar. Bu derece büyük bir baskı mültecilerin içe kapanmalarına neden olabilmektedir. Zorunlu göçlerin öznesi haline

gelen göçmenlerin yaşadıkları yıkım, gönüllü göçmenlerin yaşadıkları duruma nazaran çok daha ağırdır. Bu fark göçün öznesi olan bireylerin ev sahibi topluma uyum sağlamalarında büyük rol oynamaktadır. (Martikainen, 2005, s. 8) Bu nedenle sosyokültürel alanda ev sahibi toplumun ve mültecilerin kuracakları güven ilişkileri önem arz etmektedir. Ev sahibi toplumun sosyokültürel hayatında kabul görmeyen mültecilerin izole bir şekilde yaşamlarını devam ettirmeye çalışması kaçınılmaz bir sonudur. Bu kaçınılmaz son, paralel yaşamlar ortaya çıkarmaktadır. Bu kavrama göre farklı topluluklar yan yana fakat birbirlerine temas etmeden yaşamaktadır. (Unutulmaz, 2015, s. 155) Bu durum ise uzun vadede sosyal uyum ile ilgili adımlar atılmak istendiği zaman bu durumun daha külfetli olmasına neden olmaktadır. Bu paralel yaşam durumu kendini tam olarak gerçekleştirilmeden atılacak adımlar sayesinde maliyetlerin azaltılması mümkün olabilir.

Uyum tek taraflı olarak uygulanmak istenir ve süreç tek taraflı yürütülmek istenirse bu durumda taraflar arası uyumsuzluk süreci baş göstermeye başlar. (Bayraktar, s. 196) Sürecin tek taraflı yürütülmeye çalışılması bir bakıma asimilasyon politikası olarak değerlendirilebilir. Bu durumda topluma eklenmek istenen kitlenin daha fazla direniş göstermesi olağan bir sonuçtur. Buradaki ilk adım bu sürecin karşılıklı bir süreç olduğunu kabul etmektir. Yani uyum süreci hem mültecilerin hem de ev sahibi toplumun birbirleriyle etkileşimlerinin bir sonucu olarak yeni duruma uyum sağlamaları sonucunda gerçekleşen iki yönlü bir süreç olarak şekillenmektedir. (Martikainen, s. 3) Bu nedenle uyum süreci çift ayaklı olarak ilerlemesi gereken bir süreçtir. Yerel halk mültecilerle uyum sürecine dâhil olmadığı müddetçe başarılı bir uyum sürecinin yürütülmesi mümkün gözükmemektedir.

Bireyler bir defa kendilerine olan güvenlerini kaybedip toplumdan izole oldukları zaman onları tekrardan toplumsal hayata dâhil etmek zorlaşmaktadır. (Strang & Ager, 2010, s. 595) Gettolaşma süreci başlamadan önce uyum çalışmalarının başlaması ve yerel halk ile mülteciler arasında fiziksel sınırlar oluşmasının engellenmesi gerekmektedir. Bu nedenle mültecilerle yürütülen çalışmaların hızlı bir şekilde konum alabilen, gerektiği zaman bireysel problemlere yönelik olarak esneyebilen ve ehil kişiler tarafından yürütülen çalışmalar olması toplum içinde izole olan insanlar yaratmaması açısından önemlidir.

Son olarak, mültecilerin eğitim hayatına dâhil edilmeleri yerel halk ve mülteciler arasındaki bağları güçlendirmektedir. Bu durum sosyal uyum için dolaylı yollardan destek sağlamaktadır. (Libal & Harding, 2011, s. 173) Suriyeli mültecilerin eğitim hayatına dâhil edilmesiyle farklı ırk, etnik yapı ve sosyal gruplardan gelen öğrencilerin hep bir arada yaşama pratiği geliştirilebilir. Bir arada yaşama pratiği uzun vadede toplumsal zenginliğe ve çok kültürlü yapının gelişmesine katkı sağlayacaktır. (Orhan & Gündoğar, 2015, s. 9) Bu durum sadece Suriyeli mülteciler sorununun çözümüne değil aynı zamanda Türkiye'nin demokratikleşme kültürüne katkı sağlayacaktır. Eğitime erişim sadece ülkede bulunan zorunlu göç mağdurlarının değil, aynı zamanda ev sahibi ülkenin de bir problemidir. Kaliteli eğitime erişim, sadece mültecilerin kendi hayatlarını şekillendirme noktasında değil aynı zamanda uzun vadede kendi ülkelerine dönme durumu gerçekleştiği takdirde, kendi ülkelerinin istikrarına ve bekasına etkileri de dikkate alınarak planlanması gereken süreçtir. (Özer, Ateşok, & Komsuoğlu, 2016, s. 145) Uzun vadede, mültecilerin kendi ülkelerine dönmeleri durumu gerçekleşmez ise, bu durumda eğitim hayatına dâhil edilen mültecilerin, içinde buldukları topluma katkı sunmaları mümkün olacaktır. Bu nedenle mültecilerin her şartta, eğitim hayatına dâhil edilmesi gerekmektedir.

3.2. TÜRKİYE ÖZELİNDE SOSYAL UYUM ÇALIŞMALARI

Göç ve Entegrasyon Politika Endeksine göre Türkiye uyum politikaları konusunda göç alan geneli AB üyesi 38 ülke arasında 38. sıradadır.⁷³ Bu sıralamadaki kötü konumu değerlendirirken unutulmaması gereken önemli noktalardan biri Türkiye'ye yönelen göçün zorunlu göç olduğudur. Her ne kadar göç kontrol edilecek bir olgu olmasa dahi bazı gelişmiş ülkeler göçmen kabul etme süreçlerini kurumsallaştırmışlardır. Bunun bir sonucu olarak göç süreçlerini belirli düzeylerde kontrol etmeyi başarmışlardır. Türkiye içinse farklı bir durum söz konusudur. Türkiye'ye yönelen göç, çevre ülkelerdeki iç karışıklıklar nedeniyle ülkelerini terk etmek zorunda kalan insanların oluşturduğu bir hareketliliktedir. Bu nedenle kontrol edilmesi ve yönetilmesi zordur. Kaldı ki, hiçbir ülke Türkiye'nin yaptığını yapmamıştır. 80 milyon nüfusuyla Türkiye, 3,4 milyon kayıtlı, yaklaşık 350 bin

⁷³ <http://www.mipex.eu/turkey> (Erişim Tarihi:10.04.2018)

kayıtsız mülteciye ev sahipliği yapmaktadır. (International Crisis Group, 2018, s. 1) Türkiye'ye doğru aniden oluşan bu zorunlu göç dalgası, Türkiye'nin uyum politikalarından ziyade, zorunlu göç mağdurlarının yaşamlarını devam ettirebilmelerine odaklanmasına neden olmuştur. Bu nedenle Türkiye, göç ve entegrasyon politikaları ile ilgili eleştirileceği zaman, yukarıda bahsedilen durumların göç önüne alınması gerekmektedir. Kontrollü göç alan ülkeler, göçmen alımı sürecinde, göçmenlerin ülkeye gelmesiyle birlikte uyum politikalarını uygulamaya sokmaktadır. Hatta ve hatta göçmenler tarafından başvuru aldığı anda dahi, gelecek göçmenlerin uyum sağlama durumlarına göre değerlendirme yapılmaktadır. Sadece uyum sağlama konusundaki başarı ihtimalleri değil aynı zamanda sağlık sistemine getirecekleri yüke göre bile hazırlık yapılmaktadır. (Kümbetoğlu, 2015, s. 60) Türkiye'nin böyle bir şansı olmadığı gibi hem uluslararası hukuk hem de insani yaklaşım nedeniyle sınırlarını kapatması mümkün değildir. Sınırı geçen mültecilerin öncelikle hayatlarını devam ettirmesini sağlamaya yönelik çalışmalar yürüten Türkiye, henüz kapsamlı uyum politikaları uygulayacak kurumsallığa ulaşamamıştır. Türkiye'nin Suriyeli mültecilerin topluma entegre edilmesi ve sosyal uyum çalışmalarına bir an önce başlaması ile ilgili haberler gündeme gelmiştir.⁷⁴

Evrensel mülteci profili ile karşılaştırma yapıldığında mültecilerin ağırlıklı olarak farklı dil, kültür ve yaşam tarzlarına sahip oldukları, sosyo-ekonomik düzeylerinin düşük olduğu, sığınma talebinde bulunan nüfus içerisinde kadın ve çocuk oranının yüksek olduğu ve eğitim seviyelerinin düşük olduğu görülmektedir. Türkiye'deki mültecilerin bu açılarından evrensel mülteci profili ile uyum gösterdiğini söylemek mümkündür. (Tunç, 2015, s. 38) Her ne kadar sosyal uyum çalışmalarında her ülke ve her topluluk için ayrı yollar üretilmesi gerekse de bu benzerlik, Türkiye ile benzer durumda olan diğer ülkelerin tecrübelerinden yararlanılabileceğini ortaya koymaktadır.

Mültecilere yönelik olarak Türkiye'de medyanın kullanmış olduğu mevcut dil yapıcı değildir. Suriyeli mültecileri konu edinen haber bültenlerinde, manşet haberlerde ve köşe yazılarında mültecilerin korkulacak, suça eğilimli kişiler olarak sunulması veya polis operasyonları bağlamında habere dönüştürülmesi; ekonomide

⁷⁴<https://theconversation.com/turkey-urgently-needs-to-integrate-its-syrian-refugees-35984> (Erişim Tarihi: 21.02.2018)

yaşanan anlık durağanlıkların ve işsizlik rakamlarındaki görece artışların Suriyeli mültecilerle bağ kurularak medyada konu edilmesi, mültecilerin görünürlüğü ev sahibi toplum açısından olumsuz göstermektedir. (Çağlar & Özkır, 2014, s. 488) Türkiye gibi televizyon izleme oranının yüksek olduğu bir ülkede özellikle akşam haberlerinde mültecilerle alakalı ya şiddet içeren haberler ya da siyasilerin mülteci krizine yönelik insani olmayan yaklaşımlarını gösteren haberler yapılması sürecin geleceği açısından ciddi tehditler barındırmaktadır.

Sancılı da olsa Suriyeli mültecilerin Türk toplumuna uyum süreci başlamıştır. (Orhan & Gündoğar, 2015, s. 8) Sosyal uyumun başarılı bir şekilde gerçekleşebilmesi için bazı ön koşullar bulunmaktadır: Kültürel farklılıklardan oluşan toplum anlayışı, minimum düzeyde ön yargı, kültürel gruplar arası karşılıklı anlayış ve birbirinden farklı gruplardan oluşan toplum anlayışına bağlılık. (W.Berry, 1997, s. 11) Türkiye özelinde baktığımızda, göçün büyüklüğü ve aniliği de göz önüne alındığında bu ön koşulların büyük bölümünün sağlanmadığı görülmektedir. Bu nedenle, Suriyeli mülteciler ile ilgili yapılacak sosyal uyum çalışmalarının aynı zamanda Türkiye'deki demokrasi kültürünün gelişmesine de katkısı olacağını ön gören çalışmalar da bulunmaktadır. (Erdoğan M. M., 2015, s. 21) Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin entegrasyonu ile ilgili yapılan bir çalışmada, Suriyeli mültecilerin %80 oranında entegre olabileceğine inanırken, Türklerin %80'i, Suriyeli mültecilerin entegre edilebileceğine inanmamaktadır. (International Crisis Group, 2018, s. 3) Toplumsal desteğin bu kadar düşük olduğu bir sosyal uyum sürecinin verimli bir şekilde sürdürülerek, başarılı bir şekilde tamamlanması mümkün değildir. Daha önce belirtildiği gibi, Türkiye'nin sosyal uyum çalışmalarını sadece Suriyeli mülteciler üzerine değil aynı zamanda ev sahibi toplum üzerine de şekillendirmesi gerekmektedir.

Uluslararası deneyim, hâlihazırda kendileri ekonomik ve sosyal zorluklarla karşı karşıya olan toplumlarda yabancıların 'günah keçisi' ilan edilme eğilimi bulunduğunu göstermektedir. (ORSAM, 2016, s. 9) Türkiye'nin hem yukarıda bahsedilen ön koşulları yeterli düzeyde sağlamaması hem de ülkenin büyük bir bölümünün özellikle mültecilere ev sahipliği yapan şehirlerin hâlihazırda ekonomik ve sosyal zorluklarla karşı karşıya olması, mülteciler ve ev sahibi toplum arasında gerginlik yaşanma ihtimalini arttırmaktadır. Bu doğrultuda yapılan bir araştırmada Türklerin %75'inin

Suriyeli mültecilerle barış içinde yaşayabileceğine inanmadığı ortaya çıkmıştır. (International Crisis Group, 2018, s. 7) Bu araştırmanın gösterdiği mevcut durumda dahi, henüz medyaya yansıyan çok büyük sıkıntılar yaşanmadığı halde, Türk toplumunun Suriyeli mültecilerle birlikte yaşama olan inancı çok zayıftır. Bu durumu güçlendirecek bazı durumların yaşanması iki halk arasındaki mesafeyi daha da arttırarak gerginlikler yaşanmasına neden olabilir.

2013 yılında çıkarılan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununa göre uyum süreçlerine ilişkin iş ve işlemleri yürütmek, Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün görevleri arasındadır. (madde 104/f) Bu doğrultuda Türkiye’de uyum süreçleri ile alakalı muhatap alınacak tek merci Göç İdaresi Genel Müdürlüğüdür. Bununla birlikte YUKK mültecilerin ev sahibi topluma dâhil edilmesi ve aralarında sosyal bir uyum ortaya çıkarılması için herhangi bir çözüm içermemektedir. (Dinçer, ve diğerleri, 2013, s. 41) Bu nedenle hâlihazırda uyumla ilgili sorumlu bir kurum bulunurken devlet eliyle yürütülen herhangi bir çalışma bulunmamaktadır. Türkiye’nin uyum politikalarını Paul Bernard tarafından ortaya atılan ve sosyal uyum sürecini ekonomik, politik ve sosyokültürel olarak üç farklı alanda; formel ve güçlendirici bağlar olarak ele alan model üzerinden inceleyeceğiz. (Bernard, 1999)

3.2.1. Ekonomik Alan

Mültecilerin Türk ekonomisine etkileri konusunda farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Siyasi gündemin konusu olan ve hükümetin de artık kabul ettiği bir biçimde Suriyeli mülteciler için yapılan harcamalar Türkiye ekonomisine ağır bir yük getirmiştir ve getirmeye de devam etmektedir. Türk ekonomisinin bu yükü daha ne kadar süre kaldırabileceği bilinmezken mültecilerin kalıcılığının kabul edilmesi ve buna göre çalışmalar yürütülmesinin ihtiyaç olduğu gerçeğinin maliyeti ise henüz hesaplanamamaktadır. Bunun yanı sıra, yetkili ağızlardan mültecilerin geldikleri bölgelerdeki fabrikaların tam kapasite çalışmasına sundukları katkılar da dile getirilmektedir. Suriyeli mültecilerin Türkiye ekonomisine sunduğu ucuz iş gücü ile alakalı farklı yaklaşımlar mevcuttur. Bahsedildiği gibi fabrikaların tam kapasite çalışmasına katkı yaptığı dile getirildiği gibi⁷⁵ Gaziantep’te yaşayan mülteciler

⁷⁵ <http://www.karar.com/ekonomi-haberleri/50-ulkeye-lc-waikiki-markasini-giydirecek-688622#>

üzerinden yapılan bir araştırmada Suriyeli mültecilerin Türk ekonomisine katkı sağlamayacağı tam tersine üretim şeklini ve işçi ücretlerini olumsuz etkileyeceği dile getirilmiştir. (Sönmez & Mete, 2015, s. 239) (Esen O. , 2016, s. 6)

Bu noktada, Suriyeli mültecilerin emek arzı açısından homojen bir grup oluşturmadıkları, kırsal kökenli ve vasıfsız işçiler olduğu kadar kent kökenli ve belirli vasıflara sahip yüksek eğitilmiş olanları da bulunmaktadır. Bu nedenle Suriyeli mültecilerin çalışma yaşamına katılımı sadece buldukları yörenin ihtiyacı olan, yani yerli işçilerin yapmak istemedikleri işleri yapan işçiler olarak görmek hatalı olacaktır. (Lordoğlu, 2015, s. 427) Bu doğrultuda Suriyeli mültecilerin eğitim durumlarının sanıldığı aksine Türkiye'deki nüfusun durumundan daha kötü olmadığını vurgulayan çalışmalar mevcuttur. (Esen O. , 2016, s. 5)

Suriyeli mültecilerin çalışma durumlarına işverenler açısından farklı yaklaşımlar mevcuttur. Özellikle sınır bölgelerinde işçi bulmakta zorlanan fabrikalar ve mevsimlik işçi bulmakta zorlanan çiftçilerin mültecilerin varlığı ile alakalı bir sıkıntılarını bulunmamaktadır çünkü mülteciler onlar için yerli işçiye nazaran daha ucuz bir iş gücü oluşturmaktadır. Aynı zamanda bazı işverenlerin mülteci çalıştırma konusunda istekli görünmedikleri ve eğer aynı işi benzer şartlarda yapabilecek ev sahibi ülke vatandaşı bulmaları durumunda, tercihlerini ev sahibi ülke vatandaşlarından yana kullanmaktadırlar. (Koyuncu, 2016, s. 115) Bu noktada unutulmaması gereken nokta ise, Suriyeli mültecilerin çalıştığı şartları, ev sahibi ülke vatandaşlarının kabul etmemesidir. Uygun olmayan şartlarda, düşük ücretle ve sigortasız olarak çalıştırılan Suriyeli mültecilerin, tercih şansı olmaması, onları her iş için uygun hale getirmektedir. Ev sahibi ülke vatandaşları için ise aynı durum geçerli değildir ve bu nedenle işverenler için daha maliyetli olmaktadır. Başta tekstil olmak üzere üretime dayalı sektörlerde, mülteciler gelmeden önce, eleman açığının fazlaştığı ve birçok firmanın eleman ihtiyacından dolayı tam kapasite üretim yapamadığına dikkat çekilmektedir. (Üstün, 2016, s. 6) Lakin mültecilere sunulan şartların ne kadar insani olduğu ve mültecilerin bu işlerde daha ucuza çalışması nedeniyle işsiz kalan ev sahibi ülke vatandaşlarının durumu tartışmaya açıktır.

Genel olarak Suriyeli mültecilerin Türk ekonomisinin büyümesine katkı yaparken, işsizlik ve enflasyon rakamlarının yükselmesini de etkiledikleri

söylenbilir.⁷⁶ Özellikle mültecilerin yoğunlukta olduğu sınır illerinde işsizlik ve enflasyon rakamlarının ülke geneline göre daha fazla artması, yaklaşık yedi yıldır Suriyeli mültecilere ev sahipliği yapan bölge halkını zorlamaktadır. Kayıt dışı sektörde çalışan her on mülteci 6-7 Türk işçisini işinden etmektedir. Özellikle kadınlar ve eğitim düzeyi düşük olanların daha fazla etkilendiği görülmektedir.

Mültecilerin istihdam edilmemesi durumunun aynı zamanda kayıtlı sektör istihdamına dolaylı etkileri bulunmaktadır. Kayıt dışı sektörlerdeki her 10 mülteci, kayıtlı sektörde 3-4 yeni istihdam yaratmaktadır. Türkiye’de kayıt dışılığın yüksek oranda seyrettiği tarım ve tekstil gibi sektörlerde çalışmalarına göz yumulan Suriyeli mülteciler, savaştan önce bu sektörlerde çalışan Türk vatandaşlarının işlerini almışlardır. Aynı zamanda bu sektörlerde kayıt dışılığın olağan bir durum haline gelmesi ve Suriyeli mültecilerin ucuz işgücü olarak bu sektörlerde faaliyet göstermesi Türk vatandaşları için bu sektörlerde çalışma şansının kalmamasına neden olmuştur. Bu doğrultuda Türk vatandaşları, hizmet ve sanayi gibi kayıt dışılığın görece düşük olduğu sektörlerde iş bulmuşlar ve kayıtlı sektörde istihdamın artmasına neden olmuşlardır. Bunların sonucunda mültecilerin işgücü piyahasındaki mevcut istihdam yapısını değiştirdikleri söylenebilir. Kayıt dışı, kadın, yarı zamanlı, vasıfsız Türk işçilerinin istihdamında azalma görülürken, kayıtlı erkek istihdamında artış gözlenmektedir. (Esen O. , 2016, s. 6)

Kamp dışında kalan mültecilerin nicel olarak fazla olması nedeniyle, devlete ciddi bir yük getirmediğini iddia eden çalışmalar da bulunmaktadır. Bu çalışmalara göre, mültecilere ev sahipliği yapılırsa dahi sadece kamplarda kalan mültecilere çeşitli imkânlar sunulduğu tezi ileri sürülebilmektedir. Bu konuda uluslararası çevreler tarafından, mültecilere yönelik harcamaların Türkiye’nin bütçesini etkilemeyeceğine dair yapılan açıklamalar dikkat çekicidir. (Korkmaz, 2016, s. 96) Unutulmaması gereken bir nokta da, kent mültecilerinin de Türkiye ekonomisine belirli bir etki ve yük getirdiği gerçeğidir. Bu nedenle yukarıda dile getirilen görüşün pratikte bir karşılığı bulunmamaktadır. Türkiye, kent mültecilerine kayıt yaptırdıkları takdirde Türk vatandaşlarının yararlandığı şekilde sağlık hizmetlerinden yararlanma şansı sunmuş ve birçok yerel yönetim mültecilerle çalışmalar yürütmeye başlamıştır. Bu

⁷⁶<http://www.businessht.com.tr/piyasalar/haber/1198056-suriyeli-multecilerin-turkiye-ekonomisine-makro-etkisi-belirginlesiyor> (Erişim Tarihi: 03.01.2018)

doğrultuda devletin mülteci sorunundan ekonomik olarak etkilenmediğini söylemek temelsiz bir eleştiri olarak değerlendirilebilir.

Suriyeli mültecilerin ekonomik hayata dâhil edilmesi mevzusu çok dikkatli şekilde planlama gerektiren bir süreçtir. Mültecilerin iş piyasasına erişimlerini kolaylaştıracak düzenlemeler yapma Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerden kaynaklanan bir yükümlülüktür. (Üstün, 2016, s. 5) Türkiye bu anlaşmalardan doğan yükümlülüklerini gerçekleştirme konusunda biraz geç de olsa harekete geçmiştir. Yapılan bazı çalışmalara göre, Suriyeli mülteciler, insan kaynağı ve adaptasyon açısından Türkiye ekonomisine entegre edilmekten uzaktır. (Sönmez & Mete, 2015, s. 240) Yapılan çalışmalarda yoğun göçe maruz kalan illerde işçi ücretlerinin düştüğü, alım gücünün olumsuz etkilendiği ve yapılan işin kalitesinin düştüğü tespit edilmiştir. (Sönmez & Mete, 2015, s. 240) Her ne kadar farklı yaklaşımlar mevcut olsa dahi mülteciler, 2011 yılından beri Türk ekonomik hayatının bir parçası olmayı başarmışlardır. Bu doğrultuda, Suriyeli mültecilerin emek piyasasına dâhil edilmeleri sırasında doğacak rekabet ve bunun yaratacağı sosyal çatışmalar dikkate alınmalıdır. (Özpınar, Çilingir, & Düşündere, 2016, s. 1)

2016 yılında çıkarılan Uluslararası İşgücü Kanunu, Suriyeli mültecilerin çalışma hayatına dâhil edilmesini mümkün kılmakta ama şu anki mevcut durumda çalışmakta olan Suriyeli mültecilere kapsamamaktadır. Kanun yürürlüğe girdiğinden beri çalışma izni alan Suriyeli sayısı çok azdır. 2016 yılında çalışma izni alabilen Suriyeli sayısı 13 bin 298 kişi olmuştur.⁷⁷ Bu rakam Türkiye'de bulunan ve çalışma çağında olan Suriyeli mülteci sayısıyla karşılaştırıldığında yetersiz bir rakam olarak karşımıza çıkmaktadır. Son yapılan araştırmalara göre 750.000 ile 900.000 arasında Suriyeli mülteci çalışma hayatında aktif olarak yer almaktadır. (International Crisis Group, 2018, s. 5)

Türkiye'de bulunan Suriyeli mülteciler ekonomik göçmen değildirler, Türkiye'deki çalışma fırsatları için ülkelerini terk etmemişlerdir. Hâlihazırda Türkiye işsizliğin %12 civarında seyrettiği gelişmekte olan bir ülkedir. Bu nedenle Suriyeli mültecilerin ekonomik hayata dâhil edilmesi toplumda Türk vatandaşlarına ait olan işlerin mülteciler tarafından ele geçirilmesi olarak yorumlanabilir. Aynı zamanda bu

⁷⁷<http://www.haberturk.com/ekonomi/is-yasam/haber/1356673-turkiyede-calisma-izni-verilen-yabanci-sayisi> (Erişim Tarihi:05.12.2017)

konuda da farklı yaklaşımlar mevcuttur. Kimi yaklaşımlara göre Suriyeli mülteciler hâlihazırda Türk vatandaşlarının çalışmak istemedikleri sektörlerde çalışmaktadırlar; bu nedenle Suriyeli mültecilerin Türk vatandaşlarını işinden ettiğine yönelik yaklaşım doğru değildir. (International Crisis Group, 2018, s. 13)

Öte yandan, mülteci alan bazı bölgelerde, düşük eğitilmiş Türk vatandaşı erkeklerin, Türkiye'deki genel oranlar ile kıyaslandığında daha hızlı işsiz kaldığına dair raporlar mevcuttur. (Özpinar, Çilingir, & Düşündere, 2016, s. 3) Yani sınır illeri gibi yoğun göç alan illerdeki düşük eğitilmiş erkekler, Türkiye'nin geri kalan illerinde yaşayan düşük eğitilmiş erkeklere göre daha hızlı işsiz kalmaktadır. Suriyeli mülteci yoğunluğunun fazla olduğu bölgelerde eğitimsiz insanların çalıştığı sektörlerdeki istihdam oranı düşmektedir. Bununla birlikte mültecilerin hizmetler ve sanayi sektörlerinde istihdamı olumsuz etkilemedikleri de görülmektedir. (Esen O. , 2016, s. 8) Bu nedenle mültecilerin hizmet ve sanayi sektöründe çok ciddi bir etkisi bulunmadığı, lakin daha emek yoğun sektörlerde olumsuz etkilerinin olduğu söylenebilir. Bu durumun sonucunda iki toplum arasındaki gerilimin artması olağan bir sonuç olarak karşımıza çıkacaktır. Bu sürecin politika yapımcılar tarafından STK'lar ve kamuoyu muhatap alınarak şekillendirilmesi gelecek tepkileri biraz olsun azaltabilir. Çünkü Suriyeli mülteciler hayatlarını idame ettirmek için çalışmak zorundadırlar.

Suriyeli mültecilerin dilenmelerini ya da yasal olmayan yollardan para kazanmaları istenmiyorsa, çalışma koşulları ile düzenlemelerin ona göre yapılması gerekmektedir. (Akçiçek, 2015, s. 59) Dilenen mültecilerin kamplara gönderilmesi gibi çözümler sadece günü kurtaran, kısa vadeli çözümlerdir. Son olarak, tüm dünyadan Suriye topraklarında yerinden edilmiş olarak yaşayan ve yardıma ihtiyacı olan insanlara yardımlar Türkiye üzerinden sağlanmaktadır. (Koyuncu, 2016, s. 108) Bu nedenle özellikle sınır bölgesinde yer alan gıda ve tekstil sektöründe üretim yapan fabrikaların tam zamanlı çalışarak taleplere cevap vermek durumunda kaldığına dair bilgiler mevcuttur. Bu sayede sınır bölgesinde mülteci sorunu ile ekonomik olarak zor zamanlar geçirmekte olan ev sahibi topluma aynı zamanda sürecin fayda sağladığı da vurgulanmaktadır. Aynı zamanda özellikle savaşın ilk yıllarında ciddi bir düşüş yaşanan ihracat rakamlarının bu yardımlar sayesinde artmaya başladığı gözlemlenmektedir.

Toplumla yeni katılan üyeler bir işte çalıştıklarında, ekonomiye katkıda bulduklarında, vergilerini ödediklerinde ve yasalara uydukları zaman sisteme dâhil olmuşlardır. (Şahin, 2010, s. 106) Türkiye’de ise Suriyeli mültecilerin çalışma izni olmasa bile denetimsizlikten kaynaklanan sebeplerden dolayı iş kurabilmektedirler. Bu denetimsizlik durumunun sonucunda ortaya çıkan haksız rekabet durumu, Türk esnafları olumsuz olarak etkilemektedir. Birçok denetimden geçen, vergi ve prim ödeyen, sigortalı işçi çalıştıran Türk esnaflar, herhangi bir vergi ödemeyen ve denetimden geçmeyen Suriyeli mülteciler tarafından kurulan işletmelerle rekabet edememekte ve işyerlerini kapatmaktadırlar.⁷⁸ Bu durum, yerel halkta, mültecilere karşı olan tepkiyi arttırmakta ve mültecilerin yerel halk tarafından dışlanmasına neden olmaktadır.

Suriyeli mültecilerin kalıcı olduklarının kabul edildiği hükümet tarafından sıkça dile getirildiğine göre bu gibi eşitsizlik yaratan durumların çözülmesi gerekmektedir. Özellikle vergilendirme konusunda Suriyeli mültecilere gösterilen hoşgörü, ev sahibi toplumla mülteciler arasında gerginlik unsuru olmaya adaydır. (Lordoğlu, 2015, s. 428) Aynı zamanda, Türkiye’de ekonomik sistem içine dâhil olmayı seçmiş Suriyeli girişimciler de bulunmaktadır. TOBB verilerine göre;⁷⁹ 2012 yılı öncesinde kurulmuş Suriye sermayeli bir firma mevcut değilken, 2013 yılında kurulan 3,875 şirketten 489’u, 2014 yılında kurulan 4,736 şirketten 1,257’si, 2015 yılında kurulan 4,729 şirketten 1,599’u, 2016 yılında kurulan 4,523 şirketten 1,764’i ve son olarak 2017 kurulan 6,731 şirketten 1,202 tanesi Suriye ortaklıdır. Bu şirketlerin toplam istihdamının ise 100.000 kişiye yaklaştığı söylenmektedir.⁸⁰ Suriyeli mültecilerin bu şekilde de Türkiye ekonomisine bir destek sağladıkları görülmektedir.

Mültecilerin ekonomik hayatın bir parçası olmalarını sonucunda Türkçe öğrenmeleri uyum süreci açısından kritik önem taşımaktadır. AFAD tarafından 2013’te gerçekleştirilen bir çalışmaya göre kamp dışı mültecilerin %86’sı Türkçe öğrenmek istemektedir. (Kirişçi, 2014, s. 29) Bu durum, kamp dışı mültecilerin yani kent mültecilerinin Türkiye’de kalıcı olma noktasında motivasyonları olduğunu

⁷⁸<https://www.dunya.com/yurttan-haberler/vergi-vermeyen-suriyeli-esnaf-haksiz-rekabet-yaratiyor-haberi-251317> (Erişim Tarihi:03.01.2018)

⁷⁹<https://www.tobb.org.tr/BilgiErisimMudurlugu/Sayfalar/KurulanKapananSirketistatistikleri.php> (Erişim Tarihi: 21.02.2018)

⁸⁰<https://www.timeturk.com/8-bini-askin-suriyeli-sirket-100-bin-kisiye-istihdam-sagliyor/haber-755434> (Erişim Tarihi: 21.02.2018)

göstermektedir. Farklı kültürlerin bir arada yaşadığı çok kültürlü toplumlarda yaşam iki dilde düşünüp, konuşmayı ve yazabilmeyi gerektirmektedir. İlerleyen zamanda yaşadığı toplumun dilini öğrenememiş ve toplumun yaşam tarzını kavrayamayan mültecilerin kendilerini yabancı hissetmesi ve bunun sonucu olarak da yabancı muamelesi görmeleri doğal karşılanmalıdır. (Yılmaz O. , 2016, s. 305) Türkiye'deki mültecilerin Türkçeyi bu derecede öğrenme isteklerinin olması uyum konusunda önemli bir artıdır ve değerlendirilmelidir. Bunun dışında Türkçe öğrenme konusundaki bu isteklilik durumu mültecilerin kalıcı olduğunu da göstermektedir.

Dünyada göç ülkesi olarak tanımlanan gelişmiş ülkelerin uzun vadede göçlerden fayda sağladığı görülmektedir. Ancak Türkiye ekonomisi, göçten fayda sağlayan Almanya ya da ABD ekonomisi kadar mültecileri sisteme dâhil edecek ve aynı zamanda kendi vatandaşlarını mağdur etmeyecek düzeyde bir kapsama kapasitesine sahip değildir. (Esen O. , 2016, s. 9) Bu nedenle Türkiye örneğinde çalışmalar yapılırken, Türkiye'nin içinde bulunduğu şartlar değerlendirilerek politikalar üretilmesi gerekmektedir.

3.2.2. Politik Alan

Göç yönetimi aktör, uygulama ve söylem olmak üzere üç temel unsur üzerine kuruludur. (Geiger & Pecoud, 2010, s. 1) Burada aktör ile tanımlanmak istenen yetkileri elinde bulunduran politika yapıcılardır. Politika yapıcılar tarafından belirlenen stratejiler bürokrasi tarafından hayata geçirilir. İkinci esas unsur olan uygulama bölümünün temel belirleyicisi yasal düzenlemeler ve uygulamalardır. Son olarak göç yönetimini, göç konusundaki söylem belirler. (Sağiroğlu, 2016, s. 46) Bu üç unsur taban olarak kabul edilerek, diğer unsurlar piramidi andıran şekilde bu unsurların üstüne inşa edilmektedir. Bu doğrultuda bu üç unsur arasındaki uyum, hayata geçirilecek diğer unsurların sağlam bir zeminde ve amaca ulaşacak şekilde hareket etmelerini sağlar.

2016 yılında kurulan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü bünyesinde yer alan ve yeni göç anlayışının somut bir göstergesi kabul edilebilecek birimlerinden biri Uyum ve İletişim Daire Başkanlığıdır. Uyum kavramının bir kurum isminde kullanılması ve iletişim konusunun üst seviyede ele alınması, sürecin geleceği açısından umut verici olarak değerlendirilmektedir. (Sağiroğlu, 2016, s. 57) Daha önce dile getirildiği gibi

Suriyeli mültecilerin Türkiye'ye uyum süreçleri başlamıştır, bu nedenle bu sürecin devlet desteği ve kurumsal bir şekilde yürütülmesi bir gerekliliktir.

Yasa yapımında dikkat edilmesi gereken en önemli noktalardan biri ise toplumsal alanda meşrulaşmadan yapılan düzenlemelerin göç konusunda sağlıklı değerlendirmeler yapılmasını engellemesi durumudur. (Özer, 2015, s. 77) Yani mültecilerle ilgili olumsuz durumların toplumsal hafızada yer etmesi ve gerekli düzenlemeler yapılmadan halkın olumsuz tecrübeler yaşaması, Türkiye'de mülteciler konusunda sağlıklı yorumlar yapılmasını engellemektedir. Bu konuda devletin ön alıcı hamleler yaparak süreci yönetmesi bir gerekliliktir. Mesela Suriyeli mültecilerin trafik ışıklarında ve sokaklarda dilenmesi yerel halkın tepkisini çeken⁸¹ bir konu olarak ulusal basında birçok defa yer aldı. Bunun üzerine yerel halka rahatsızlık veren dilenciler toplanarak, mülteci kamplarına gönderildi⁸². Dilencilerin uzun müddet rahatsızlık verdikleri bilinmesine rağmen uzun süre bu duruma müdahale edilmemesi süreç yönetiminde yaşanan sıkıntılara küçük bir örnek olarak verilebilir.

Devletin üst kademesindeki siyasilere çok, daha alt kademedeki bürokratların da mültecilerle ilgili politikaların yürütülmesindeki bilgi ve yetkileri, sürecin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesi için belirleyicidir. Yapılacak düzenlemelerin kâğıt üzerinde kalmaması, toplumsal alanda karşılığının olması ve bu politikaların uygulanması için aktarılabilecek kaynak önemlidir. Aslında genellikle yabancı düşmanlığını başlatan da besleyen de ekonomik boyut olmaktadır. Kamu kaynaklarının vatandaşlar ve vatandaş olmayanlar arasında nasıl paylaşılacağı süreç boyunca gündemde olacak ve sürecin geleceğini belirleyecek en önemli etmendir. (Özer, Türkiye ve Fransa Örnekleriyle Uluslararası Göç ve Yabancı Düşmanlığı, 2015, s. 133) Öte yandan mültecilere yönelik negatif yaklaşımları tamamen ekonomik kaygılara bağlamamak gerektiğini ortaya koyan yaklaşımlar da mevcuttur. Önceleri sosyo-ekonomik problemlerin kaynağı olarak gören mülteciler, zamanla suç ve terör sorunlarıyla da ilişkilendirilmeye başlanmıştır. (Adıgüzel, 2016, s. 123)

Mültecilere devlet tarafından verilen haklar tek başına bir anlam ifade etmemektedir; o haklara ulaşmaları için mültecilerin desteklenmesi gerekmektedir.

⁸¹<http://www.sanliurfaolay.com/guncel/adim-basi-suriyeli-dilenci/665> (Erişim Tarihi: 22.12.2017)

⁸²<http://www.fibhaber.com/gundem/nevsehir-de-suriyeli-dilenciler-kampa-gonderildi-h59207.html> (Erişim Tarihi: 22.12.2017)

(Strang & Ager, 2010, s. 601) Devletin bu konuda krizi bir noktaya kadar getirip geri çekilme şansı bulunmamaktadır. Mültecilere sınırları açtığı andan itibaren sorumluluk kabul eden ve bazı hakları mültecilere sunan Türkiye, bu hakların mültecilere ulaşması noktasında gerekli çalışmaları yapmakla mükelleftir. Bununla birlikte Türkiye sorumluluklarını kabul ederek hareket ederse yaşanması mümkün başka sıkıntılar ortaya çıkabilecektir. Mültecilerle ilgili süreçlerin yönetiminde ve yapılan düzenlemelerde yerli halktan gelecek tepkiler her zaman önem taşımaktadır. (Özer, Türkiye ve Fransa Örnekleriyle Uluslararası Göç ve Yabancı Düşmanlığı, 2015, s. 129) Hem mültecilerin desteklenmesi konusunda hem de yerel halkın mültecilere yardım konusunda ikna edilmesi noktasında STK'ların etkili bir ortak olabileceği devlet tarafından değerlendirilmelidir.

3.2.3. Sosyokültürel Alan

Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (HUGO) tarafından Ekim 2014'de yapılan bir çalışmada, Türk toplumunun Suriyeli mülteciler ile arasına çok ciddi bir kültürel mesafe koyduğunu, mültecilerin varlığından çok yüksek düzeyde endişe duyduğunu, Suriyeli mültecilerin bir an önce ülkelerine geri dönmesini beklediklerini ve Suriyeli mültecilere vatandaşlık verilmesi ihtimaline karşı çıktıkları gözlenmektedir. (Erdoğan M. , 2016, s. 78) Özellikle Türk toplumunun, mültecilerle arasına kültürel mesafe koyduğu bulgusu daha önce bahsedilen ve sosyokültürel uyumun en önemli şartlarından biri olan 'kabul görme' olgusu için büyük bir problem olarak değerlendirilebilir.

Türk toplumu tarafından kabul görmeyen ve reddedilen Suriyeli mültecilerin ilerleyen zamandan toplumda izole bir hayat sürmesi olası sonuçlardan biridir. Bununla birlikte mülteci krizinin başlarında yapılan bir araştırmaya göre Türkiye'de yaşayan Suriyeli mülteciler en fazla yardımı komşularından almaktadır. Bununla birlikte bu yardımların ilk zamanlarda daha fazla olduğu ama geçen zamanla birlikte yardımların azaldığı gözlemlenmektedir. (Çetin, 2016, s. 1008) Bu durum aslında sosyal uyum süreci ile alakalı çok önemli bir veriyi bizlere sunmaktadır. Ev sahibi Türk toplumu sürecin başlarında mültecilere yardım etmeyi görev bilmiş ve bu noktada yaşanan sıkıntılara sessiz kalmamıştır. Lakin uzun vadede sürecin uzamasıyla birlikte misafirliğin sınırları zorlanmış ve ev sahibi Türk toplumu mültecilere karşı

daha sınırlı hareket etmeye başlamıştır. Bu durumu aynı zamanda farklı bir şekilde yorumlayabiliriz; ev sahibi Türk toplumu mültecilerin kalıcı olduklarını anlayana kadar mültecilere karşı daha yardımsever bir yaklaşım sergilemiştir. Mültecilerin kalıcı olduğunun belirtilerinin görülmesi ve mülteci nüfusunun hızla artması üzerine ise yerel halk mültecilerin kalıcılığına katkı sunduklarına inanarak yapmakta oldukları yardımları yapmamaya başlamışlardır. Bunu destekler nitelikte bir diğer araştırmaya göre ise özellikle Suriyeli mültecilerin nüfusu yükseldikçe, tehdit algısı artmaktadır. (Tunç, 2015, s. 45) Özellikle mültecilerin kalıcı olduğunun anlaşılması benzer ekonomik düzeyde bulunan ev sahibi Türk toplumu tarafından mültecilerin kendilerine yönelik bir tehdit olarak yorumlanmasına neden olmuştur. Bu durum yardımların giderek azalmasına neden olmuştur. Bu süreç sağlıklı bir şekilde yürütülemezse uzun vadede iki topluluk arasında şiddet olaylarının görülmesine varacak derecede başka olaylar yaşanması beklenebilir.

Zorunlu göç mağduru mültecilerin dini ile ev sahibi toplumda yaygın olan dini aynı olması ya da çeşitli açılardan benzer olması, bu dinin veya dinlerin hoşgörü, misafirperverlik gibi değerleri yüceltmesi de sosyal uyum sürecini olumlu anlamda etkilemektedir. (Zafer, 2016, s. 88) Bununla birlikte hoşgörü kavramının sosyal uyumla özdeşleşmediğini çünkü sosyal uyumun olduğu yerde hoşgörüye gerek olmadığını savunan görüşler bulunmaktadır. (İnce, 2011, s. 191)

Türkiye'nin Suriyeli mültecilerin sosyal uyumu konusundaki avantajlarından biri din konusudur. Suriye'de sürmekte olan iç savaş farklı yaklaşımlar olmakla birlikte bir yönü ile mezhep savaşıdır. Türkiye'ye sığınan mültecilerin çok büyük bir bölümü Müslüman olmakla birlikte, mezhepsel anlamda sınırın Türkiye tarafı ile genel anlamda benzerdir. Bu benzerliğin olmadığı şehirlerde yerel halktan tepkiler gelmekte olsa da bu güne kadar herhangi bir toplumsal olay yaşanmamıştır. Bununla birlikte Türkiye'de mültecilerle alakalı yapılan araştırmalarda, Türk vatandaşlarının Suriyeli mültecilerle alakalı genel görüşü 'savaştan kaçan mağdur din kardeşlerimiz' söyleminde birleşmektedir. Bu durumdan dolayı Türk vatandaşlarının Suriyeli mülteciler ile alakalı daha yapıcı oldukları görülmektedir. Süre uzadıkça gerekli çalışmalar yürütülmezse bu durumun tersine dönme ihtimali bulunmaktadır. Bu nedenle sosyal uyumla alakalı çalışmaların zaruretle hayata geçirilmesi gerekmektedir.

Hâlihazırda Suriyeli mültecilerin yaşadığı bölgelerdeki suç oranlarında herhangi bir artış görünmese de sosyal uyum çabaları mültecilere amaç ve aidiyet duygusu kazandırmakta yetersiz kalırsa, gelecekte gettolaşma, suç oranlarında ve hatta radikalleşmede artış yaşanma ihtimalinin göz ardı edilmemesi gerekmektedir. (ORSAM, 2016, s. 9) Şu an Türkiye'ye sığınmış olan mülteciler Suriye'deki iç savaşı bire bir yaşamış ve ülkelerinden kaçmak durumunda kalmış insanlardır. Uzun vadede ise Suriye'yi sadece terk etmek zorunda kaldıkları ülkeleri olarak bilecek nesiller yetişecektir. Yani Türkiye'ye minnettar olan ve borcunu ödemek isteyen bir nesilden sonra bambaşka bir nesil gelecektir. Bu neslin gelmesi ise Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin doğum oranlarına bakılırsa çok uzun sürmeyecektir.

Daha önce farklı ülkelerde yapılan araştırmalarda suç oranlarının birinci nesilde yok denecek kadar azken nesiller ilerledikçe artış gösterdiği gözlemlenmiştir. Yani suç oranlarının şimdi düşük olması, ilerde katlanarak artmamasını ne yazık ki sağlayamamaktadır. (Erdoğan M. , 2016, s. 33) Kaldı ki Türkiye'de son yapılan çalışmalara göre, 2017 yılının ikinci yarısında Suriyeli mültecilerle ilgili şiddet olayları 2016'nın aynı dönemine göre üç kat arttı. (International Crisis Group, 2018) Bu nedenle yaklaşmakta olan ve yaşanacak bu sürece karşı Türkiye özelinde ön alıcı çalışmalar yapılması uzun vadede radikalleşme gibi mücadele etmesi zor ve ağır bedeller ödeten bir takım düşüncelerin filizlenmeden etkisiz hale getirilmesinde etkili olacaktır.

Suriyeli mültecilerin eğitim hayatına dâhil edilmesi konusundaki çalışmalar ise devam etmektedir. AB'nin Türkiye'ye Suriyeli mülteciler için yapacağı 3 milyar avroluk yardımın bir kısmının daha önceki bölümlerde ayrıntılandırıldığı gibi eğitime ayrılması planlanmaktadır. Türkiye'nin birçok bölgesinde Suriyeli mülteci çocuklar için Geçici Eğitim Merkezleri açılmıştır. 2017 yılında ise açılan bu merkezlerin kapatılması kararı verilmiştir. GEM'lerin mültecilerin ülkeye giriş yaptığı ilk dönemden bugüne kadar ki süreçte hatalarıyla ve eksikleriyle görevlerini yapmış olduklarını ve misyonlarını tamamladıklarını söyleyen İstanbul İl Milli Eğitim Müdürü Ömer Faruk Yelkenci, GEM'lerin 4 yılın sonunda işlevlerini tamamlayacağını ve 2016/2017 eğitim yılının sonuna kadar kapatılacağını söylemiştir.⁸³ Yakın zamanda

⁸³<http://www.guncelegitim.com/haber/12430-mebden-flas-kapatma-karari.html>(Erişim Tarihi: 21.02.2018)

GEM'ler de eğitim görmekte olan Suriyeli mültecilerin kademeli olarak devlet okullarına yönlendirildiği ile ilgili haberler basına yansımıştır.⁸⁴ 2017 Ocak ayında başlayan ve 3 yıl sürmesi planlanan ve AB tarafından desteklenen 'Kriz Zamanlarında Herkes İçin Eğitim Projeleri' ile 17 ilde, 60'ı prefabrik, 95'i betonarme olacak 155 okul yapılacağı açıklanmıştır. Bu projenin 3 yıl içerisinde bitirilmesi planlanmaktadır.⁸⁵

Türkiye özelinde önemli bir sıkıntı ise Türk vatandaşlarının Suriyeli mültecilerle evlenmesidir. Toplumsal barış önündeki en büyük sıkıntılardan biri bu evliliklerdir. Özellikle Kilis, Şanlıurfa ve Hatay gibi sınır kentlerinde yaşanan bu evlilikler halk arasında tepkiye neden olmaktadır. Ayrıca bu evliliklerin büyük bir bölümü dini nikâh yoluyla gerçekleşmektedir. Sınır kentlerinde bir evlilik ekonomisi olduğunu da söylemek mümkündür. Evlenmek isteyen erkekler önce aracılara başvurmakta ve onlara ödeme yapmakta daha sonra ise evlenecekleri kadının ailesine ödeme yapmaktadır. Bu durum Suriyeli mülteciler açısından ise bir çıkış kapısı olarak görülmektedir. Hem para kazanan aileler hem de kızlarının geleceğini garanti altına almaktadırlar. Bölge dışında ise İstanbul yine bu tür evliliklerin yaşandığı şehirlerden biridir.

İstanbul'un en büyük nüfusa sahip ilçelerinden biri olan Bağcılar ilçesinde 2017 yılında Suriyeli mültecilerle 127 evlilik gerçekleştirildi.⁸⁶ Bu durumun diğer bir boyutu ise çocuk istismarıdır. Evlendirilen Suriyeli kadınların bir bölümü çocuk yaşta olanlardır. (Orhan & Gündoğar, 2015, s. 16) Suriyeli mültecilerle birlikte hayatımıza giren bu ahlaki dram, mültecilerin ne kadar savunmasız olduğunu göstermekle birlikte, toplumsal uyum çalışmalarının ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Suriye ve Türkiye'de evlilik ile ilgili kanunlar birbirinden çok farklıdır ve Suriyeli mültecilerin Türkiye'deki kanunlara uyum sağlaması mümkün kılınmazsa ilerde daha ciddi sorunlar yaşanabilecektir. Uzun yıllardır Türkiye'nin en acı gerçeklerinden biri olan çocuk gelinler, Suriyeli mülteciler ile birlikte tekrardan gündeme gelmiştir.

⁸⁴ <http://mebgiris.com/node/558> (Erişim Tarihi: 21.02.2018)

⁸⁵ <https://www.refugeenewsturkey.org/single-post/2017/12/18/Suriyeli-m%C3%BClteciler-%C3%A7ocuklar%C4%B1n-T%C3%BCrkiyedeki-okulla%C5%9Fma-oran%C4%B1-kendilerinde-i%C3%A7-sava%C5%9F-%C3%B6ncesindeki-okulla%C5%9Fma-oran%C4%B1n%C4%B1-bile-geride-b%C4%B1rakt%C4%B1> (Erişim Tarihi: 21.02.2018)

⁸⁶ http://m.milliyet.com.tr/amp/bagcilar-da-bir-yilda-5-bin-300-cift-istanbul-yerelhaber-2487068/?ID=2487068&__twitter_impression=true (Erişim Tarihi:27.12.2017)

3.3. TÜRKİYE’DE MÜLTECİLERLE ÇALIŞAN STK’LARIN YAPILARI VE ÇALIŞMA ŞEKİLLERİ

STK’lar hem devletin ulaşamadığı alanlarda mültecilerin barınma ve gıda ihtiyaçları gidermek için yardım odaklı çalışmalar yaparlarken hem de mültecilerin insanca yaşama hakkını elde etmeleri için çalışmaktadırlar. (Apak, 2015, s. 277) Bazı yaklaşımlara göre tartışmalı olan bu ayrıma göre kuruluşlar “hak temelli STK’lar” ve “inanç temelli STK’lar” olarak ikiye ayrılmaktadır. Bu ayrımı eleştirenlere göre ise inanç temelli yaklaşım gösteren bazı STK’ların tarafsızlık içinde çalışmaları ve hak temelli yaklaşım gösteren STK’ların ise belirli ideolojilere yakın olarak çalışmaları mümkündür. (Ravat, 2015, s. 117) Bu yaklaşımı destekler şekilde STK’lar arasındaki bu ayrımın sahada teoride olduğu kadar net gözükmediğini sadece kategorik olarak böyle bir ayrımın yapıldığını belirtmekte fayda var.

Türkiye’de Sivil Toplum ve Suriyeli Mülteciler çalışmasında (Mackreath & Sağnıç, 2017, s. 15) bahsedildiği gibi ‘hak temelli’ yaklaşım yardım etme davranışının aksine mültecilerin özne olarak güçlendirilmesini ve katılım ihtiyaçlarını tanımaktadır. Hak temelli yaklaşım açıkça insanların onurlu bir yaklaşımla yaşamaları için gerekli olan asgari şartların yerine getirilmesine odaklanır. (Çiftçi, 2010, s. 18) Aynı zamanda ‘hak temelli’ gruplar mültecilerle devlet arasında bir nevi arabuluculuk çalışması yürüterek mültecilerin kendileri ile ilgili süreçlerden haberdar olmasını ve devlet tarafından hak olarak verilmesine rağmen uygulamada devlet tarafından reddedilen bazı hakların mülteciler tarafından kullanılmasını sağlayacak çalışmalar yürütüyorlar. (Mackreath & Sağnıç, 2017, s. 22) Bu nedenle hak temelli yaklaşım bu hizmetleri ‘hayır’ olduğu için değil, o kişinin buna ‘hakkı’ olduğu için yapar. (Çiftçi, 2010, s. 19)

İnanç temelli organizasyonlar ise dini atıflar yaparak çalışmalar yürüten ve sosyal sorumluluk alanında çalışmalarını yoğunlaştıran organizasyonlardır. Aynı zamanda inanç temelli organizasyonlar manevi destek verme konusunda da çalışmalar yürütmektedir. (Aksürmeli & Tekten, 2016, s. 352) İnanç temelli STK’lar yardım odaklı çalışan ve mültecilerin gündelik hayati ihtiyaçlarını sağlayan organizasyonlar olarak hareket etmektedirler. Bu STK’ların, çalışmalarını temelde ‘hayırseverlik’ düsturu ile yürütmesi, bazı yaklaşımlar tarafından, sorunu temelde çözmekten uzak pratikler bütünü olarak değerlendirilmektedir. (Çiftçi, 2010, s. 15) Bu doğrultuda, hak

temelli yapılanmaları uzun vadeli çalışmalar yapan, inanç temelli yapılanmaları ise kısa vadeli çalışmalar yapan organizasyonlar olarak değerlendiren yaklaşımlar mevcuttur.

Mülteci krizinin etkilediği bölgede mültecilerle çalışan STK'ların büyük bir bölümünün inanç temelli, bölge dışında mültecilerle çalışan STK'ların ise hak temelli olduğu görülmektedir. (Erdoğan M. M., 2015, s. 207) Bir bakıma sınırı geçen ve acil yardıma ihtiyacı olan mültecilerle sınır bölgesinde çalışan STK'ların inanç temelli olması olağan bir durumdur. Yardım odaklı çalışan STK'ların tam olarak sınır hattında bulunması ve mültecilerin acil ihtiyaçlarını karşılamak istemesi onların görev tanımlarına uygundur. Bölgeden uzaklaştıkça mülteciler kendi ayakları üzerinde durmak zorunda kalmaktadırlar. Bu durumda mültecilerin ihtiyacı olan STK'lar inanç temelli ve acil yardım ulaştıran STK'lar değil, hak temelli ve mültecilerin kendi kendilerine yaşamalarını destekleyecek STK'lardır.

Suriyeli mültecilerle çalışan kurum ve kuruluşların hak temelli yaklaşım benimsemesi özellikle sosyal uyum açısından önem taşımaktadır. (TÜSEV, 2015, s. 2) Mültecilerin uluslararası alanda tanınmakta olan haklarına ulaşması, mülteci bireylerin öncelikle ekonomik hayata dâhil edilmesini ve sonrasında sosyal ve kültürel haklara erişiminin kolaylaştırılması nedeniyle ilk basamak olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle hak temelli çalışmaların, sosyal uyum sürecince aktif rol alabileceği gözlemlenmektedir.

3.4. SOSYAL UYUM SÜRECİNDE STK'LARIN ROLÜ

2016 yılında yürürlüğe giren Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu 96.maddesinde uyum başlığı altında Göç İşleri Genel Müdürlüğü'nün kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, STK'lar, üniversiteler ile uluslararası kuruluşların öneri ve katkılarından da faydalanarak uyum faaliyetleri yürütebileceği belirtilmektedir. Yani YUKK ile birlikte, yürütülecek olan uyum faaliyetlerinde STK'ların bir aktör olarak yer alabileceği belirtilmiştir.

STK'lar, mültecilerin durumları ve yaşadıkları sorunlar ile alakalı yayınladıkları kitaplar, raporlar ve yazılarla mültecilerin durumu hakkında topluma bilgi vermekte, toplumun duyarlılığını arttırmakta ve farkındalık yaratmaktadırlar. (Kalaycı, 2016, s.

15) STK'ların yaptıkları yayınlar diğer yayınlara nazaran sahadan daha fazla aktarım içerdiği için süreçle alakalı daha sağlıklı bilgiler sunmaktadır. Bu nedenle STK'ların uyum sürecinde de muhatap olarak alınması ve bilgilerine başvurulması gerekmektedir.

Suriyeli mültecilerle çalışan kurumların hak temelli yaklaşım benimsemesi uyum açısından önem taşımaktadır. (TÜSEV, 2015, s. 2) Hak temelli çalışmaların sorunların çözümüne yönelik fayda sağladığı bilinmektedir. STK'ların bütüncü rolünün hayırseverliği temel alması ve bütün faaliyetlerinin bu temel üzerine kurgulanması, sorunların niteliğinden uzak ve çözüme katkı yapmayan bir yaklaşımın ortaya çıkmasına neden olmuştur. (Çiftçi, 2010, s. 15) Bu durum mültecilerin uyum süreçlerine dâhil edilmesinden ziyade sadece hayatlarını idame ettirmelerine yardımcı olacak süreçlerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Uyum kavramı birçok alt başlığın bir üst başlığı olarak ortaya çıkmaktadır. Bu doğrultuda kültürel uyum, mültecilerin yerel değerlerle, kurullarla ve davranış modelleriyle ilişkisi ve uyumu hem de ev sahibi toplumun mültecilerin hayatlarına yönelik oluşturdukları reaksiyonlarla alakalıdır. Kültürel uyumun mekânı sivil toplumdur ve hatta günümüz dünyasında medyadır. (Martikainen, s. 4) Sadece ev sahibi toplumda mültecilere yardım için kurulan STK'lar değil, mülteciler tarafından kurulan STK'lar da bu sürecin destekçisi olacaktır. Suriyeli topluluğun kendi iç iletişimlerini sağlamasında, beklentilerini doğru kanallardan ve sağlıklı bir şekilde iletebilmesinde ve hatta sosyal uyum sürecinde yaşanabilecek gerilimlerin hafifletilmesinde STK'lar önemli bir aktör olabilir. (ORSAM, 2016, s. 14)

Türkiye'de Suriyeli mülteciler tarafından kurulan STK'lar mevcuttur. Lakin bu STK'ların çok büyük bir bölümü sadece kâğıt üzerinde kalmıştır. (Esen A. , 2016, s. 34) Bu derneklerin yöneticilerinin büyük bölümü Suriyeli mültecilerden oluşmaktadır ve bu nedenle iletişim konusunda ciddi sıkıntılar yaşanmaktadır. Derneklerin yine büyük bir bölümünün sivil toplum çalışmaları yapmak için değil ticari amaçlar için kurulduğunu gözlemlemek mümkündür. (Esen A. , 2016, s. 726) Mülteciler tarafından ev sahibi toplumda kurulan STK'ların uyum konusunda alacakları sorumluluk süreci olumlu anlamda etkileyecektir. Bu nedenle Suriyeli mültecilerin örgütlenmesinin kolaylaştırılması ve iki toplum arasındaki etkileşimin artırılması için çalışmalar yürütülmesi gerekmektedir.

Suriyeli mültecilere destek sağlayan Uluslararası STK'ların verdikleri destek sadece Suriyeli mültecileri kapsamakta ve bu destek sadece sosyal hizmet olarak gerçekleşmektedir. Yani bu örgütlerin Türk toplumunu ya da kalıcı veya geçici şekilde birlikte yaşayan iki grubun birleşmesinden kaynaklanacak toplumu güçlendirmek gibi bir amaçları yoktur. (Mackreath & Sağnıç, 2017, s. 41) Ancak daha önce vurgulandığı gibi mültecilik sadece kişilerin kendi sorunları değil aynı zamanda içinde buldukları toplumla paylaşmak zorunda oldukları bir sorundur. Bu nedenle Türkiye çapında yürütülecek mülteci çalışmalarında hedef kitle olarak sadece Suriyeli mültecilerin belirlenmemesi uzun vadede her iki toplumun faydasına olacaktır.

4. İZMİR ÖZELİNDE STK ÇALIŞMALARI VE SOSYAL UYUM

4.1. İZMİR'DE MÜLTECİLER VE GENEL DURUMLARI

İzmir'de mültecilerle çalışan STK'larla yaptığımız görüşmelerde öncelikle STK'ların mülteciler ile ilgili farkındalığını gözlemlemeye çalıştık. Bu doğrultuda mülteci çalışmaları ile ilgili en temel konulardan biri olan mültecilerin nicel olarak belirlenmesi noktasında STK'ların durumsal farkındalığı ölçülmeye çalışılmıştır. STK'lar arasında İzmir'de yaşayan mülteci sayısını 3-4 bin veren STK'lar olmakla birlikte 400.000 rakamını veren STK'lar da olmuştur. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından açıklanan rakamlara göre İzmir'de 132.664 Suriyeli mülteci bulunmaktadır.⁸⁷ İzmir'deki mültecilerin sayısı ile ilgili STK'lar nezdindeki bu kafa karışıklığının en büyük nedeni, mülteci sürecini yöneten aktörlerin (merkezi yönetim, yerel yönetimler ve STK'lar) kurumsal iletişimlerinde yaşanan sıkıntılar ve eksiklikler gibi gözükmektedir. Öncelikli olarak sürecin ilk dönemlerinde bütün yetkinin ve yapılacak işlemlerin merkezi yönetim elinde toplanması, sonrasında ise yerel yönetimlerin, sahada çalışmakta olan STK'lara bilgi akışı sağlayamaması kadar STK'ların çok fazla çalıştıkları yerel bölgelere ve mahallelere odaklanması da bu durumun ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Görüşmeler boyunca STK'ların bir bölümü sadece çalışma yaptıkları bölgelerden bahsederek, oralardaki mültecilerin durumu ve sayısı üzerinden İzmir'de bulunan mültecilerin genel durumlarını değerlendirmeye çalışmışlardır. Bu doğrultuda, yerel halkta durumsal farkındalık yaratılamaması eleştirilerinin ötesinde, mültecilerle çalışan STK'larda da, yerel yönetimlerle bilgi paylaşımında yaşanan sıkıntılar ve STK'ların belirli bölgelerde sıkışıp kalmaları durumu nedeniyle henüz bir farkındalık oluşmamıştır.

Yaptığımız görüşmeler ve diğer görgül kaynaklardan elde ettiğimiz bilgiler ışığında, bizim elde ettiğimiz izlenim ise İzmir'de 200.000 civarında mültecinin yaşadığıdır. İzmir'de yaşayan mültecilerin nicel durumu hakkındaki belirsizliğin bazı

⁸⁷ http://www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-koruma_363_378_4713(Erişim Tarihi:15.02.2018)

nedenleri bulunmaktadır. İzmir’de yaşamlarını sürdürmekte olan mülteciler her ne kadar İzmir’de ikamet ediyor olsalar dahi, tarım sektöründe çalıştıkları için İzmir’in çevre ilçelerinde yaşamlarını sürdürmektedirler. Hatta tarım sektöründe çalışan bazı Suriyeli mülteciler, zaman zaman başka bölgelere giderek oralardaki tarım arazilerinde çalışmakta ve daha sonrasında geri dönmektedirler. İzmir merkeze yakın bölgelerde yaşayan mülteciler ise işyerlerine yakın semtlerde yaşamları ve mültecilerin şehrin diğer göçmen grupları ile birlikte, düşük gelirli bölgelerde ikamet etmeleri onları bir bakıma görünmez kılmaktadır. Son olarak, başka illerde kayıtlı olmasına rağmen İzmir’de yaşayan mülteciler olması nedeniyle de resmi rakamlar ve sahadan gelen rakamlar arasında ciddi bir fark olduğu gözlemlenmektedir.

İzmir genelinde açık kaynaklardan elde edildiği bilgilere göre mültecilerle çalışan 12 STK bulunmaktadır. Bu STK’lara internet sayfalarında yer alan iletişim numaraları ve mail adresleri üzerinden ulaşılmaya çalışılmıştır. STK’lara ulaşım sağlanırken ikili ilişkiler kullanılmamış, açık kaynaklar üzerinde yayımlanan bilgiler ışığında STK’larla iletişim kurulmaya çalışılmıştır. Bu sayede ayrıca STK’ların ulaşılabilirliği ölçülmeye çalışılmıştır. Telefon yoluyla ulaşılan STK’lardan beş tanesi görüşme yapmayı kabul etmiş, iki tanesi geri dönüş sağlayacağını iletmış ama herhangi bir geri dönüş yapmamıştır. Mail yoluyla başvuru yapılmasını şart koşan ve uygun görülmesi durumunda geri dönüş yapılacağını belirten iki STK’ya mail yoluyla başvuru yapılmasına rağmen geri dönüş yapılmamıştır, üç STK’ya ise açık kaynaklarda yer alan iletişim numaraları üzerinden ulaşılammıştır. STK’ların görüşme yapma konusunda çekingen tavır sergiledikleri ve ancak hem çalışma ile ilgili hem de görüşmenin gizliliği ile ilgili bilgi aldıktan sonra görüşmeyi kabul ettiği görülmektedir.

Hak temelli ve inanç temelli STK’lar arasında bir karşılaştırma yapılırsa, hak temelli STK’lara ulaşmanın bir nebze daha zor olduğu tecrübe edilmiştir. Bununla birlikte inanç temelli STK’ların güncel politik olaylarla ilgili daha fazla görüş bildirirken, hak temelli STK’ların genellikle mülteciler konusunda görüş bildirdikleri gözlemlenmiştir. Telefon ile ulaşılan STK’lardan üç tanesinin, anlık olarak Arapça iletişim kurma becerisine sahip olduğu gözlemlenmiştir. Görüşmeler, görüşmeyi kabul eden STK’ların ofislerinde gerçekleştirilmiştir. Bu sayede çalışmalar ve işleyiş ile ilgili gözlem yapma şansı yakalanmıştır. Belirtilen STK’ların ofisleri, mültecilerin

yoğun olarak yaşamakta olduğu ve şehrin merkezi kabul edilebilecek Çankaya ve Basmane bölgelerinde yer almaktadır.

Mültecilerin İzmir’de yaşadığı bölgeler ile alakalı ulaşılan bilgiler, STK’ların çalışma yürüttüğü bölgelere göre değişmektedir. Çalışma bölgelerinin oluşmasında ise en önemli etmenin mültecilerin Suriye’nin hangi şehirden geldikleri bilgisi olduğu anlaşılmaktadır. Mültecilerin geldikleri şehirlere göre onlarla çalışan STK’lar değişebilmektedir. Örneğin, mülteciler tarafında kurulan ve yönetilen, hem hak temelli hem de inanç temelli çalışmalar yapan bir STK’ya (Ek-5) göre mülteciler genel olarak İzmir’in Konak, Karabağlar, Buca, Bornova ve Bayraklı ilçelerinde yaşamaktadırlar. Hak temelli çalışmalar yürüten diğer iki STK ise (Ek-1 ve Ek-2) Kadifekale ve Ballıkuyu gibi daha özel mekânlardan bahsetmiştir. Bu daha özel mekânlardan bahseden STK’lar, çalıştıkları mültecilerin genel olarak Kuzey Halep, Haseke, Ayn El Arap ve Afrin bölgesinden geldiğini vurgulamışlardır. Çalışmalarını Ayakkabıcılar Sitesinde sürdürmekte olan bir diğer inanç temelli STK (Ek-4), çalıştıkları mültecilerin çok büyük bir bölümünün Pınarbaşı’nda yaşamakta olduğunu ve Halep şehir merkezinden gelen mülteciler olduğunu vurgulamıştır. STK’ların mültecilerle ilgili yaklaşımlarının yerelde sıkıştığı ve bu nedenle kısıtlandığı görülmektedir. Kendilerine hedef kitle olarak belirledikleri mültecilerle çalışmalarını yürüten STK’lar, Suriyeli mültecilerin tamamını kendi hedef kitleleri üzerinden anlamaya ve anlamlandırmaya çalışmaktadırlar.

Aynı zamanda görüşülen STK’ların tamamı, tarım sektöründe çalışan mültecilerin İzmir’in hemen hemen bütün çevre ilçelerinde yerleştiklerini vurgulamışlardır. Mültecilerin geldikleri şehirlerle alakalı bir diğer ilgi çekici bilgi ise zorunlu göç mağdurlarının birlikte hareket etme refleksi gösterdiklerinin gözlemlenmesidir. Hem inanç temelli hem de hak temelli çalışmalar yürütmekte olan bir STK temsilcisi (Ek-5) “*Mesela Cerablus Bornova’ya gelmiş, Haseke Kadifekale’ye gelmiş ya da bir köy komple Buca’ya Gediz Mahallesine gelmiş.*” demiştir. Bu örneklerden anlaşılacağı üzere Suriye’de savaş öncesinde komşu olarak yaşayan insanlar, zorunlu göç mağduru oldukları anda hep birlikte hareket etmiştir. Bu durum onların Türkiye’de hayata tutunmalarını kolaylaştırmış olsa da aynı zamanda sosyal uyumlarının sağlanmasına olumsuz bir etki bırakmıştır. Sosyal çevrelerinin aynı kalması bu zorunlu göç mağduru insanların, ev sahibi toplumla ilişki kurmalarına

engel olabilmektedir. İnanç temelli bir STK (Ek-2) temsilcisinin benzer şekilde belirttiğine göre ilk gelen mülteci kabileleri, daha önceden göç etmiş akrabalarının yanına yerleşmişlerdir. Bu durum onların Türkiye’de hayata tutunmalarını kolaylaştırmıştır. Bu kolaylaştırma durumunun yukarıda bahsedildiği gibi olumsuz taraflar da bulunmaktadır. Özellikle İzmir’e daha önce iç göçle gelmiş olan ve İzmir’in sosyo-kültürel hayatında ‘öteki’ olarak tanımlanan topluluklara, sınır ötesinden ve mülteci kimliği ile katılan topluluklar ‘ötekinin ötekisi’ olarak değerlendirilmiştir. Hâlihazırda daha önce gelen kitlelere yönelmiş bulunan tehdit algısı, yeni gelen mülteci kitlelere de aynı şekilde ve daha yoğunluklu olarak yöneltilmiştir.

Görüşülenlerin anlatılarında, İzmir’in ekonomik hayatına mültecilerin aktif katılımı ile ilgili örnekler vurgulanmıştır. Görüşülen STK’lar özellikle tarım sektöründe mültecilerin aktif bir şekilde yer aldığını, dönem dönem başka şehirlere giderek de tarım sektöründe çalıştıklarını belirtmişlerdir. Bornova – Ayakkabıcılar Sitesinde ve Basmane çevresinde yoğun bir şekilde çalışma hayatına katılan mülteciler, ayakkabıcılık, tekstil, inşaat, hizmet ve tarım sektörü gibi emek yoğun sektörlerde faaliyette bulunmaktadır. İzmir çevresinde Foça, Menemen, Torbalı, Kiraz, Tire, Bayındır gibi çevre ilçelerde yoğun bir şekilde kırsal işlerde çalıştıkları STK’lar tarafından aktarılmıştır.

Mültecilerin iş bulma sürecinde mültecilere destek olan, hem hak temelli hem de inanç temelli çalışmalar yürüten bir STK temsilcisi (Ek-5), 2016 yılında çıkarılan Uluslararası İşgücü Kanununun eksik yanlarından bahsetmiştir. Buna göre, mültecilerin iş imkânlarının artırılması için konulduğu iddia edilen %10 barajının, mültecilerin aktif çalışma hayatına katılımlarını engelleyici bir tarafı olduğunu söylemiştir. Mültecilerin çalıştığı sektörlerde zaten kayıtlı işçi çalıştırma oranının düşük olduğunu vurgulayan STK temsilcisi, emek yoğun sektörlerde %10 sınırının olmamasının mültecilerin çalışma hayatına dâhil olmasını daha da kolaylaştıracağını söylemiştir. Yani genel olarak Suriyeli mültecilerin rahatlıkla çalışabileceği tekstil, ayakkabıcılık ve inşaat gibi sektörlerde bu sınırın olmasının mültecileri olumsuz anlamda etkilediğini vurgulamıştır. İnanç temelli bir STK temsilcisi ise (Ek-3) *”Türkiye bu istihdam işinde ciddi hatalar yaptı. Biz Suriyelilere, kapıyı açarak çok büyük iyilik yaptı ve biz Türkiye’ye olan borcumuzu ödeyecek durumdayız. İlk zamanlarda daha çoktu, doktorlar, mühendisler ve akademisyenler sokakta kâğıt*

toplamak zorunda kaldılar, bir yolunu bulan Avrupa'ya gitti. Türkiye şu an giden gitti zaten diye düşünüyor ama hala çok fazla insan var burada, kalifiye elaman babında... Eğer o insanlara çalışma izni verilirse, o insanlar Türkiye için güzel şeyler yapabilir, daha az ücretle çalışsalar bile Avrupa yerine Türkiye'yi tercih ederler. Çünkü hem borçluyuz hem de Türkiye'de kalırsak geri dönmek daha kolay ama Avrupa'ya gidersek, dönüş şansımız daha az.” demiştir. Çalışma izinleri konusunda hem kamuoyundan hem işverenlerden hem de mültecilerle çalışan STK'lardan çok farklı fikirler gelmektedir. Politika yapıcıların bütün bu fikirleri göz önünde bulundurarak, politikalara tekrardan şekil vermesi gerekmektedir.

Suriyeli mültecilerin sınırı geçtiği günden bugüne kadar tartışılan ve birçok politikaya şekil veren en önemli noktalardan birisi mültecilerin kalıcılığı mevzusudur. Bu doğrultuda STK'larla yapılan saha görüşmelerinde, STK'ların bu konuda inanç temelli ve hak temelli STK'lar olarak farklı yaklaşımları olduğu gözlemlenmiştir. İnanç temelli STK'lar mültecilerin savaş bittikten sonra ülkelerine dönmek istediğini ve çok az bir kesimin burada kalacağını vurgulamışlardır. Hak temelli STK'lar ise mültecilerin Türkiye'de kalıcı olduklarını, savaş bitse dahi ülkelerine dönmeyeceklerini söylemişlerdir. Hem hak temelli hem de inanç temelli çalışmalar yürüten ve Suriyeli mülteciler tarafından kurulan bir STK (Ek-5) temsilcisi ise mültecilerin büyük bir bölümünün savaş biter bitmez ülkelerine geri döneceğini vurgulamıştır. Böyle bir durumun ortaya çıkmasında, STK'ların çalıştıkları kitlelerin Suriye'nin neresinden geldiği önemli bir etkidir. Halep merkez ve Kuzey Halep bölgesindeki mültecilerle çalışma yürüten STK'lar, belirtilen bölgelerden gelen mültecilerin geri döneceklerini çünkü oralarda mal sahibi olduklarını vurgulamışlardır. Haseke, Afrin ve Ayn El Arab bölgesinden gelen mültecilerle çalışan özellikle hak temelli STK'lar ise mültecilerin geri dönmeyeceklerini ve artık Türkiye'de kalıcı olduklarını vurgulamışlardır.

İnanç temelli çalışmalar yürüten bir STK temsilcisi (Ek-1), *“Milliyetçi reflekslerle yaklaşım, yurttaş olma bilincinin dışında hareket ettiğimizde şunu fark etmek gerekiyor; bu çocuklar burada kalacaklar, gitmeyecekler ve bunlar bizim yeni neslimiz olacak o yüzden onları bir şekilde kazanmamız lazım, bu her açıdan önemli hem kriminal anlamda hem sosyo-ekonomik anlamda hem de kamu güvenliği ya da kamu huzurunun sağlanabilmesi önemli.”* diyerek mültecilerin kalıcılığının olduğunu

vurgulamış ve sosyal uyum sürecinin bir an önce başlatılması gerektiğini vurgulamıştır. Kendisi de Suriyeli olan bir STK çalışanı (Ek-3) *“Eğer yarın ortalık sakinleşirse, koşarak giderler. %60’ı böyle. Özellikle arazi sahibi olanlar hemen dönerler.”* diyerek mültecilerin hala dönüş hedefleri olduğunu belirtmiştir. Kalıcılık konusunda STK’ların bir görüş birliğine varabildiği gözlemlenmemiştir. Bütün STK’lar farklı farklı rakamlarla mültecilerin kalıcılığını ifade etmişlerdir. Bununla birlikte, dönüş için şart koşulan Suriye’de iç savaşın bitmesi ve barış ortamının sağlanmasına dair herhangi bir olumlu gelişme yaşanmamakta ve bu durum mültecilerin Türkiye’de kalıcılığını arttırmaktadır. Sorun kısa vadede çözülmezse yukarıda bahsedilen oranların değişime uğraması beklenebilecek bir sonuçtur.

4.2.STK YAPILARI VE ÇALIŞMALARI

Saha görüşmelerimizi sırasında görüştüğümüz STK’ların hak temelli ve inanç temelli olmalarına yönelik bir sınıflandırma yapmaya özen gösterdik. Saha görüşmeleri sırasında ise teoride yapılan bu ayrımın sahada karşılığı olmadığına dair bulgulara ulaştık. Amaç olarak Suriyeli mültecilere hukuki destek vermeyi belirleyen bir STK’nın sahaya indikten sonra acil insani ihtiyaçları sağlama noktasında konum aldığını gördük. Suriyeli mültecilerle çalışma yürüten, ister hak temelli ister inanç temelli örgütler olsun, bir noktadan sonra mutlaka ayni veya nakdi yardım yapmayı amaçlayan çalışmalar yürütmektedirler. Bu durumun en önemli nedenlerinden bir tanesi, Suriyeli mültecilerin özellikle ilk geldikleri zamanlarda her şeye ihtiyaçları olması gibi gözükmektedir. Bu nedenle hak temelli çalışmalar yürüten dernekler de acil ihtiyaçların sağlanması noktasında acil yardım amacıyla faaliyetler düzenlemişlerdir.

İnanç temelli STK’ların hak temelli STK’lara nazaran çalışma alanlarını daha esnek olarak belirledikleri gözlemlenmiştir. Mültecilere hukuki destek vermediklerini belirten bir inanç temelli STK temsilcisi, böyle bir talep gelmesi halinde elbette mültecilere yardım edeceklerini, hâlihazırda gönüllüleri arasında birçok avukat bulunduğunu söylemiştir. İnanç temelli STK’ların genel olarak mülteci taleplerine yönelik olarak çalışmalarına yön verdiklerini söylemek mümkündür. Hak temelli

STK'ların biraz daha proje bazlı çalışmalar yürütmek durumunda olması, bu tür bir esnekliğe sahip olmamaları durumunu getirmiştir.

Suriyeli mültecilerle çalışmalar yürüten STK'ları öncelikle 2011 öncesince çalışmalar yürüten ve 2011 sonrasında kurulan STK'lar olarak sınıflandırabiliriz. 2011 öncesi dönemde zaten sivil alanda çalışmalar yürütmekte olan STK'lar, mülteci hareketliliğinin yaşanmasından sonra çalışmalarının kapsamını genişletmiş, mültecilerle çalışan yeni birimler kurarak, çalışmalarını devam ettirmiştir. 2011 sonrasında kurulan STK'lar genellikle bireysel olarak mültecilere destek olmaya çalışan kişilerin, örgütlülüğü tercih etmesi ve sivil alandaki boşluğu görerek, harekete geçmeleriyle oluşan STK'lardır. Bir STK temsilcisinin vurguladığı gibi (Ek-2) "*Örgütlülük ihtiyaçtan doğar.*" mottosu ile çalışmalarına başlayan STK'lar odak noktalarına sadece mültecileri almışlardır. Ayrıca 2011 öncesi dönemde, yani iç savaş çıkmadan önce Suriye ile bağlantısı olan ya da mülteciler ile bireysel çalışmalar yürüten kişiler, 2011 sonrası dönemde örgütlü bir şekilde hareket etmenin daha kapsayıcı ve operasyonel olacağını fark ettikleri için örgütlenme refleksi göstermişlerdir. Sürecin başlarında bireysel olarak yardım etmek isteyen kişiler, bunun bir süre sonra mümkün olmadığını ve yetersiz kaldıklarını fark ettikleri için örgütlü davranış içine girmişlerdir. Kaldı ki, örgütlü davranışa rağmen STK'lar hala birçok mülteciye temas edilemediğini çünkü imkânlarının buna yetmediğini belirtmişlerdir.

STK'ların kuruluş amaçları üzerinden bir karşılaştırma yapılırsa, görüştüğümüz hak temelli STK'lar temel insan haklarına yönelik yapılan ihlallerin rapor edilmesi ya da bu ihlallere uğrayan vatandaş ya da vatandaş olmayan insanların haklarının savunulmasını amaçlamaktadır. Hak temelli örgütlerden bir tanesi 2011 yılından sonra mülteciler üzerine yoğunlaşan hak ihlallerine karşı mücadele etmek amacıyla kurulmuştur. Hedef kitle olarak sadece hak ihlaline uğrayan mültecileri belirlemesine rağmen ilerleyen zamanda, mültecilere insani yardım ulaştırılması ve sosyal uyum ile alakalı çalışmalar yapmıştır. Görüşülen inanç temelli STK'lar ise uzun yıllardır Türkiye'de ve Dünya'da yardım faaliyetlerine devam eden STK'lardır. Bu STK'lardan bazıları sadece İzmir ve Türkiye genelinde değil aynı zamanda Suriye içlerinde ve mültecilerin yaşadığı diğer ülkelerde de yardım faaliyetlerini sürdürmektedir. Bu STK'lar yapılarında çok büyük değişiklikler yapmamış, sadece hedef kitleleri içine mültecileri katarak çalışmalarına devam etmişlerdir.

Genel olarak İzmir genelinde çalışmalarını yürüten STK'ların hak ihlalleri, insani yardım, eğitim, sağlık, istihdam sağlama, raporlama, kamuoyu yaratma ve sosyal uyum konularında çalışmalar yaptığı gözlemlenmiştir. Hak ihlalleri konusunda çok ciddi sıkıntılar olduğunu vurgulayan hak temelli bir STK temsilcisi (Ek-1) *“Mevcut durumda dahi birçok düzeltmeye rağmen ciddi sıkıntılar var, hukuki destek konusunda STK'lar yetersiz kalıyor, zaten tamamen bizlerin yetişebilmesi mümkün değil.”* diyerek daha fazla STK'nın bu konuda çalışmalar yürütmesini ve kamuoyu oluşturulmasının gerekliliğini vurgulamıştır.

Türkiye'nin göç politikalarına, kanunlara ve yönetmeliklere, göç sorunu devam ederken düzenlemeler yapmak durumunda kalması, mültecilerin dâhil olduğu hukuki süreçlerle ilgili ciddi sıkıntılar yaşanmasına neden olmaktadır. İnsani yardım konusunda hem hak temelli hem de inanç temelli STK'lar çalışmalarını sürdürmektedir. Mülteci alanında çalışmalar yürüten her kurum ya da kuruluş mutlaka insani yardım yapmakta ve mültecilerin hayatlarına dokunmaktadır. Hak temelli ve inanç temelli STK'lar özellikle Türkçe kursları olmak üzere mültecilere eğitim imkânları sunmaktadır. Uluslararası kurumlarca desteklenen bu STK'lardan bir tanesi Türkçe öğretmenleri istihdam ederek, her yaşta mültecinin Türkçe öğrenmesini kolaylaştırmaktadır. Suriyeli mültecilerin Türkçe öğrenimi konusunda bütün STK'lar hemfikirdir. Bu konuda en başarılı çalışmayı ise, hem hak temelli hem de inanç temelli çalışmalar yürüten ve Suriyeli mülteciler tarafından kurulan bir STK yapmaktadır. İnanç temelli STK'larda Türkçe öğrenimi ile ilgili bir çalışmaya rastlanmazken, hak temelli STK'larda küçük bazı girişimlerin olduğu gözlemlenmiştir.

İzmir bölgesinde özellikle 2014 yılında mültecilerin Avrupa'ya ulaşmak için İzmir'i bir kıyı başı olarak kullandıkları süreçte, mültecilerin hemen hemen her şeye ihtiyaç duyduğu bütün STK'lar tarafından vurgulanmıştır. Bu durumun en büyük sebebi ise mültecilerin İzmir'e yaşamlarını sürdürmek için değil, konaklama için gelmiş olmalarıdır. Mültecilerin yaşadığı belli başlı sıkıntılardan bahseden STK'lar özellikle sağlık hizmetleri ile ilgili sıkıntıları vurgulamışlardır. İzmir'de sağlık hizmetlerine ulaşım noktasında sıkıntılar yaşandığını aktaran STK'lar bu durumun kurumlardan kaynaklanan bir problem değil kişilerle alakalı olduğunu belirtmişlerdir. Özellikle iletişimsizlik yaşanan durumlarda bazı sağlık çalışanlarının fevri davranışlar sergilediği görüşmelerimiz boyunca vurgulanmıştır. Bu doğrultuda Suriyeli bir

mülteci olan STK (Ek-5) temsilcisinin aktardığı bilgiye göre, Sağlık Bakanlığının 2018 Şubat ayında hem Arapça hem de Türkçe bilen personel istihdam etmek için İstanbul, Ankara ve Gaziantep'te sınav yaptığı ve yakın zamanda sağlık kurumlarında tercüman istihdam edeceği bilgisini vermiştir. Bu istihdam sayesinde sorunların asgariye indirilmesi amaçlanmaktadır.

Sağlık konusunda özel olarak çalışan STK'lar bulunmakla birlikte yine hak temelli ve inanç temelli çalışan bazı STK'ların bünyesinde gönüllü doktorlar ya hemşireler bulunmakta ve bu gönüllüler sayesinde yeni gelen mültecilerin sağlık kontrolleri yapılmakta ve aynı zamanda bazı mültecilerin belirli aralıklarla sağlık kontrolü yapılmaktadır. Bu STK'lar mülteciler için hastanelerden randevu almakta ve randevu zamanı geldiğinde hastaya yardımcı olmak için tercüman ve aynı zamanda rehberlik edecek birini yönlendirmektedir. Aynı zamanda özellikle inanç temelli STK'larda sıklıkla görülmekle birlikte hak temelli STK'lar da Suriyeli mültecilerin medikal ihtiyaçlarını da karşılamaktadır: Baston, gözlük ve protez gibi ihtiyaçlar hem bağışçılar sayesinde hem de bazı kurumlardan alınan fonlar sayesinde mültecilere ulaştırılmaktadır.

Suriyeli mültecilerle çalışmakta olan ve Suriyeli mülteciler tarafından kurulan bir STK'nın (Ek-5) temsilcisinin aktardığı bilgiye göre; deri, ayakkabı ya da tekstil sektöründe faaliyet gösterenler tarafından kurulan meslek örgütlerinin kendilerine ulaşarak istihdam taleplerini ilettiklerini belirtmiştir. Göç sürecinin kendi dinamiklerini yarattığı bu örnek ile birlikte daha net bir şekilde görülmektedir. Daha önceki bölümlerde, devletin Suriyeli mültecilerin kayıtsız olarak çalıştırılmasına göz yumduğu vurgulanmıştır. Bu doğrultuda, bazı sektörel STK'ların, mültecilerle çalışan STK'lara ulaşarak işçi talep etmesi artık durumun ne kadar olağan hale geldiğini göstermesi açısından önemlidir. Bu durum ciddi bir ahlaki drama da işaret etmektedir. Kayıtsız olarak çalıştırılan mülteciler, hem insani olmayan şartlarda hem de düşük ücretle çalışmakta bırakılmaktadır. Çalışmakta başka şansları olmaması ise onları işverenler karşısında savunmasız hale getirmektedir. Bu durumun bu şekilde devam etmemesi için STK'ların kamuoyu yaratması bir gerekliliktir. Aksi takdirde hem sermaye sahiplerinin hem de devletin bu konuda bir adım atması ihtimal dâhilinde gözükmemektedir.

STK'lar sahada oldukları için mümkün olduğu kadar raporlama ve yayın yaparak, sahadaki durumu yansıtmaya çalışmaktadırlar. Hak temelli çalışmalar yürüten STK temsilcileri, sahadan veri içermeyen raporların mevcut olduğunu ve bu durumun sorunun çözümüne hizmet etmediğini aksine durumun mevcut durumun anlaşılmasını olumsuz etkilediğini vurgulamışlardır. Bu raporlar ve sahada gördükleri sorunlar üzerinden kamuoyu oluşturma çalışmaları yapan STK'lar, sorunların daha bilinir ve görünür olması noktasında çaba göstermektedirler. Özellikle bazı hak temelli STK'lar uluslararası fon alarak, rapor yazmakta olan STK'ların bunu bir seri üretim haline getirdiklerini ve maddi gelir elde ettiklerini vurgulamışlardır. Bu sayede birçok yerde yayımlanan raporların aynı şeyleri tekrar etmekten başka bir şey barındırmayan ve gerçeği yansıtmayan yayınlar olduğunu vurgulamışlardır.

Son olarak azınlıkta da olsa, bazı STK'lar Suriyeli mültecilerin sosyal uyumları için çeşitli etkinlikler düzenlemektedir. Bu etkinliklerin büyük bir bölümünün sadece Türkçe öğretmek olduğunu burada tekrardan vurgulamak gerekmektedir. Hem inanç temelli hem de hak temelli STK'lar Türkçe öğretmek konusunda mültecilerle çalışmalar yürütmektedir. Bu etkinlikler henüz yeterli seviyede değildir, ilerleyen zamanda Suriyeli mültecilerin kendi yaşamlarını idame ettirebilmeleri mümkün kılınırsa, sosyal uyum ile ilgili etkinliklerin artabileceği gözlemlenmektedir.

STK'ların varlığı hem Suriyeli mülteciler tarafından hem de ev sahibi toplum tarafından desteklenmektedir. Türk toplumunun özellikle 2011 yılında iç savaş başladıktan sonra mültecilerin gelmesiyle birlikte, örgütlülük bilinci ile hareket ederek, Suriyeli mültecilere yardım etmek için STK'lar etrafında örgütlenmesi, hem Türk toplumu için hem de Suriyeli mülteciler için önemli bir gelişme olmuştur. İlerleyen süreçte Suriyeli mültecilerin bu STK'ların çatısı altında çalışmalar yürütmeye başlamasıyla, mültecilerle çalışan STK'lar kapasite artırımına gitmiştir. Kendisi de inanç temelli bir STK'da çalışmakta olan bir Suriyeli ile yaptığımız görüşmede, STK'ların bu süreç içerisindeki ve genel olarak önemini vurgulayarak (Ek-3) "*Eğer bir ülkede STK'lar yoksa o ülke demesin ki ben devletim.*" diyerek STK'ların önemini vurgulamıştır. Türkiye'ye gelmeden önce Türkçe bilmediğini, savaşın başlamasıyla birlikte Türkiye'ye gelmek durumunda kaldığını aktaran bu STK temsilcisi, Suriye'de yapmakta olduğu işin dünyanın birçok yerinde karşılığı olduğunu yalnız Türkiye'de olmadığını belirtmiş ve hem İngilizce bilmesi hem de Türkçeyi hızlı

bir şekilde öğrenmesi nedeniyle bir STK'da çalışmaya başladığını dile getirmiştir. Bu doğrultuda Türkiye'de STK'ların çok ciddi çalışmalar yürüttüğünü ve bunu gözlemlerken STK'ların devlet için ne kadar önemli olduğunu anladığını vurgulamıştır.

Mültecilerle çalışma yürüten STK'ların bir bölümünde gönüllülerine, mültecilerle çalışmadan önce bazı eğitimler verildiği gözlemlenmektedir. Bu tür eğitimleri veren STK'lar genellikle hak temelli çalışmalar yürüten STK'lardır. Zaten inanç temelli çalışmalar yürüten STK'lar mülteci çalışmaları için sadece kapasitelerini geliştirmiş ve çalışmalarına devam etmişlerdir, yeni tür bir çalışma yapmadıkları için gönüllülerine herhangi bir eğitim vermelerine gerek kalmamıştır. Hak temelli çalışan bir STK'nın temsilcisi (Ek-1) *“Biz bu eğitimleri gönüllülerimizi sahaya hazırlamak için veriyoruz, hem doğru dili kullanmak hem bilinçlendirmek hem de hızlı bir şekilde pratik çözümlere ulaşmak amacıyla.”* demiştir.

Hak temelli çalışmalar yürüten STK'lar inanç temelli STK'lar ile kıyaslandığında güvenlik güçleri ile yaşadıkları sıkıntıları daha çok vurgulamışlardır. Bu doğrultuda, mülteci haklarının STK gönüllüleri tarafından bilinmesi bu iletişimin daha sağlıklı bir zeminde ilerlemesine yol açacak gibi gözükmektedir. Hak temelli STK temsilcisi (Ek-2) *“Her iki tarafın yapıcı yaklaştığı durumlarda sıkıntımız olmuyor. Biz sahip olduğumuz hakları anlatıyoruz, onlar tabii tepki gösteriyor ama dinliyorlar bizi, devlet görevlisi normaldir; ilk başta kabul etmiyor ama sonradan bakıyoruz; bizim dediğimiz gibi olmuş, iletişim kurabildiğimiz ve haklarımızın farkında olduğumuz sürece sıkıntılarımızı çözebiliriz.”* diyerek bu süreçte STK çalışanlarının mülteci hakları konusundaki farkındalığının ne kadar önemli olduğunu göstermiştir.

STK'ların gönüllü bulma konusunda çoğunlukla sıkıntı yaşamadıkları gözlemlenmektedir. İnanç temelli STK'lar hâlihazırda çalışmaları katılacak gönüllü bulma noktasında sıkıntı yaşamadıklarını hatta çalışmalara dâhil edilmeyi bekleyen birçok gönüllünün sistemin dışında bekletildiğini vurgulamışlardır. İnanç temelli STK'ların bu tür sıkıntılar yaşamamasının temelinde proje bazlı değil de, yardım odaklı çalışmalar yürütmeleri etkilidir. Yardım odaklı çalışmalarda gerekli olan insan gücü kısıtlıdır ve zaten mültecilerle çalışmadan öncede bu tür faaliyetler yürütmekte olan inanç temelli STK'ların hâlihazırda kurmuş oldukları ve işlemekte olan bir

sistemleri mevcuttur. Hak temelli çalışmalar yürüten sadece bir STK gönüllü bulma noktasında sıkıntı yaşadıklarını ve bu nedenle projelerini hayata geçiremediklerini vurgulamıştır. Bu STK temsilcisi proje bazlı gönüllü bulmanın zor olduğunu çünkü sivil alanda gönüllülük motivasyonu ile çalışan bireylerin, uzun vadeli projelerde yer almak istemeyen eğilimleri olduğunu ve bunun taraflarınca normal karşılandığını vurgulamıştır: (Ek-1) *“İşsizlik genel bir sorun, insanlar burada gönüllü olarak yer alıyorlar, biz onlara herhangi bir ödeme yapamıyoruz, bu nedenle uzun soluklu bir projede çalışmamalarını anlayışla karşılıyoruz.”* demiştir. Bu noktada gönüllülük kavramı ile alakalı bir sıkıntı yaşandığı gözlemlenmektedir. Gönüllülük, doğası gereği herhangi bir ücret karşılığı yapılmamaktadır. Mültecilerle ilgili yürütülen projelerin ise uzun vadeli projeler olması ve yetenekli personele ihtiyaç duyulması STK’lar için bir ikilem ortaya çıkarmaktadır. Hem yetenekli olan hem de uzun vadeli çalışmalar yürütecek gönüllü bulunması zordur, bu nedenle STK’ların bu gibi iş ve işlemleri yürütecek çalışanlar istihdam etmesi gerekmektedir. Bu durumda ise STK’ların mali ve ekonomik yapıları ile ilgili bazı sıkıntılar ortaya çıkmakta ve süreç tıkanmaktadır.

İzmir’de mültecilerle çalışan ve bizim görüşme yaptığımız STK’ların kendi çalışma alanlarına özgü hedef kitleler belirledikleri saha görüşmelerimiz sırasında gözlemlenmiştir. Sadece hukuki destek vermeyi amaçlayan bazı STK’ların hak ihlalleri ile ilgili noktalarda Geri Gönderme Merkezlerindeki mültecilerle çalıştığı gözlemlenmiştir. İnanç temelli STK’lar arasında ise sadece yetim, ağır hasta, yaralı ve dullarla ilgilenen STK’lar (Ek-3) bulunmaktadır. Bazı STK’lar ise bütün mültecileri hedef kitleleri olarak belirlemiş ve her alanda mültecilere destek olmayı amaçlamaktadır. Bu tür STK’ların, mülteci krizinden sonra kurulduğu gözlemlenmektedir. Mülteci krizinden önce kurulan STK’lar ise ulaşmaya çalıştıkları hedef kitleyi değiştirmeden, sadece kapsamını mültecilerle genişleterek çalışmalarına devam etmişlerdir. Mülteci krizi sonrasında kurulan STK’ların çalışma alanı belirlemeden faaliyete geçmelerinde, onlara ulaşan mültecilerin talepleri etkili olmuştur. Zaten Suriyeli mültecilerle çalışmak için kurulan bu STK’ların daha önceden de çalışmalar yürüten ve mültecilerle bağı olan bireyler tarafından kurulduğunu vurgulamıştık. Bu nedenle her alandaki eksikliği uzun uzun gözleme şansına sahip olmaları, onları her alanda çalışmaya motive etmiştir.

STK'ların genel olarak mülteci gönüllü barındırma noktasında bir motivasyonları olduğu gözlemlenmektedir. Bu motivasyon STK'dan geldiği gibi aynı zamanda, mültecilerin de benzer bir şekilde STK'larda gönüllülük yapma motivasyonu olduğu gözlemlenmektedir. Özellikle mültecilerle iletişim konusunda sıkıntı yaşanması, mülteci gönüllülerin sürecin bir parçası olmasını zorunlu kılmaktadır. Aynı zamanda hak temelli çalışmalar yürüten bir STK temsilcisinin vurguladığı gibi; (Ek-1) *“hem ülke hikâyesini bilen hem de geleneksel tavırların söz konusu olduğu ilişkilerde, mülteci gönüllülere ihtiyacımız var.”* vurgusu önemlidir. Bu sayede aynı zamanda çalışmaların verimliliği de artmaktadır.

Özellikle sosyal uyum çalışmalarında mülteci gönüllülerin sürece dâhil edilmesi ve STK'larda aktif rol alması sürecin sağlıklı bir şekilde yürümesi için önemlidir. Bu sayede yukarıda STK temsilcisinin bahsettiği gibi hem ulaşılmak istenen insanların kültürüne hâkim hem de dil konusunda bir bariyeri olmayan insanların STK'larda gönüllülük yapması sosyal uyum sürecinin başarılı bir şekilde tamamlanmasına etki edecektir. Elbette bu faaliyetlere katılacak gönüllü mültecilerin, bireysel olarak güçlendirilmesi gerekmektedir. Gönüllülük yapabilmek, kişinin kendi hayatından ödün vermesini gerektirmektedir. Bu doğrultuda bireysel olarak güçlü olmayan kişilerin gönüllü faaliyetlere katılması zordur. Daha önce de bahsedildiği gibi devletin STK'ları desteklemesi ve gönüllü faaliyetlerde bulunan bireylerin en azından bir bölümünün profesyonel çalışan olarak sürece katılımının sağlanması önemlidir.

STK'ların profesyonel çalışan sahibi olma durumları ise farklılık göstermektedir. Görüşülen STK'ların bir kısmının Suriyeli mülteci çalışanı bulunmaktadır. Mülteci hareketliliği olmadan önce sıcak yemek dağıtımını yapan inanç temelli STK (Ek-4), mülteciler geldikten sonra, mültecilerin talepleri nedeniyle kapasitesini geliştirmiş ve mültecilere de yardım ulaştırmaya başlamıştır. Bu süreç içerisinde iki mülteciyi profesyonel olarak istihdam ettiklerini dile getiren inanç temelli STK temsilcisi, bunu yapmalarındaki temel amaçlardan bir tanesinin iletişimi kolaylaştırmak olduğunu söylemiştir.

Suriyeli mülteci istihdam etmenin STK'lar açısından bazı faydaları bulunmaktadır. Her ne kadar kendileri yüksek sesle dile getirmese de Suriyeli mültecilerin daha uygun maliyetlerde çalıştığını bilinen bir gerçektir. Suriyeli mülteci çalıştırmanın bir diğer faydası ise Suriyeli mültecilerle iletişim bu sayede

kolaylaşmasıdır. Suriyeli mülteci istihdam eden inanç temelli bir STK temsilcisi, bu istihdam gerçekleştikten sonra mültecilerden gelen taleplerin arttığını dile getirmiştir. *“Yemek dağıtımını yapmak amacıyla yola çıkan aracımıza hiç beklemediğimiz yardım talepleri ile ulaşıyor mülteciler. Bu durumun Suriyeli bir mülteciyi işe aldıktan sonra artış gösterdiğini gözlemledik. Çalışanımızın hem Arapça bilmesi hem de kadın olması, diğer mültecilerle olan ilişkimizi doğrudan ve olumlu bir şekilde etkiledi.”* (Ek-4) demiştir. Benzer bir şekilde 2011 öncesi dönemde de insani yardımlar üzerine çalışan bir inanç temelli STK, mülteci hareketliliği yaşandıktan sonra, mülteci ihtiyaçlarını karşılayabilmek için sadece mültecilerle çalışacak bir birim kurarak kapasite artırımına gitmiştir. Bu birimin başına ise bir Suriyeli mülteci istihdam ederek, çalışmaların daha hızlı ve verimli olmasını mümkün kıldıklarını vurgulayan STK temsilcisi, arada tercüman olduğu zaman mültecilerle iletişim kurmanın ve onların hayatlarına dokunmanın zor olduğunu dile getirmiştir.

Görüşülen STK’lar arasında bir STK, profesyonel çalışanlarla süreci devam ettirmeye çok önem verdiğini vurgulamış ve bu kadar başarılı olmalarının, bu kadar mülteciye ulaşmalarının en önemli sebebinin bu olduğunu dile getirmiştir. Bünyesinde profesyonel olarak hemşire, öğretmen ve doktor barındıran bu STK, çalışmalarının yüksek verimini bu kurumsallaşmaya bağlamaktadır: (Ek-5) *“Bu sayede işi sadece Suriyeli mülteciler olan insanlarla çalışıyoruz. Gönüllülük ile destek sunan insanlara müteşekkirimiz ama profesyonel çalışanın STK’mıza dâhil olması, çalışmalarımızı daha olumlu etkiledi. Öncelikle hep buradalar, hep ofisimizde ve sürekli hizmet sunabiliyorlar, ikinci olarak uzun soluklu plan ve projeler yapabiliyoruz; çünkü yarını görebiliyoruz.”* demiştir.

Sürdürülebilirlik sağlama noktasında henüz STK’ların tam bir kurumsallaşmaya ulaştıklarını söylemek zordur. Uluslararası kurumlar ile çalışan ve onların fon desteği ile proje yürüten STK sayısı, sürecin ilk dönemlerine göre artmış olması gelecek açısından umut verici bir gelişme olarak değerlendirilmektedir. Özellikle STK’ların uluslararası fon aldıktan sonra İl Dernekler Müdürlüğü ile ve sonrasında Vergi Daireleri ile sürdürmekle zorunlu oldukları süreçler STK’ları zorlamaktadır. Kurumsallaşma için en önemli aşamalardan biri olan düzenli bir mali yapı bahsedilen süreçler nedeniyle sıkıntıya düşmektedir. Bu süreçte, Türkiye’nin uzun yıllardır sivil

alan için tartışmakta olduğu STK mevzuatları ve onları mali yükümlölükleri, STK'ların faaliyetlerini zaman zaman kısıtlamaktadır.

Görüşme yaptığımız STK'ların büyük bir bölümü sürdürülebilirliklerini aidat ve bağışlarla sağladıklarını açıklamıştır. Bazı STK'lar ise bir politika olarak fon veren kurumlarla çalışma yürütmediklerini açıklamıştır. Daha önceki bölümlerde bahsettiğimiz ve bir eleştiri olarak getirdiğimiz, uluslararası faaliyet gösteren kurumların mülteci sorununun çözümünde rol almaması durumu bu politik duruştan etkilenmektedir. Lübnan, Ürdün, Irak ve Mısır gibi bölge ülkeleri, mülteci sorununun çözümünde farklı kurum ve kuruluşlarla çalışmalar yürütmektedir. Bu kurum ve kuruluşların bir bölümü ise yurtdışı fonları ile varlıklarını devam ettiren yapılardır. Türkiye'nin yaşadığı mülteci tecrübesinde, sınırlı sayıda kurum ve kuruluşla ortaklaşa çalışma yürütülmesinin bir sebebi de bu politik duruştur. Bunun dışında uluslararası kurumlardan çok ciddi destek olarak mültecilerle daha verimli çalışmalar yürüten STK'lar da bulunmaktadır.

2011 sonrasında Suriyeli mülteciler tarafından kurulan ve her alanda çalışmalar yürütmekte olan bir STK temsilcisi Avustralya, İsviçre gibi ülkeler ve bazı diğer uluslararası kurumlardan fon olarak ulaştıkları mülteci sayısının binleri bulduğunu ifade etmiştir. Bu fonlar sayesinde profesyonel çalışan istihdam etmenin mümkün hale geldiğini vurgulayan STK temsilcisi, bu durumların sonucundan verimlilik konusunda her geçen gün daha iyi bir noktaya doğru yol aldıklarını vurgulamıştır.

Uluslararası fon alan STK'ların çalışmalarını aktarmada, planlama yapmada ve mültecilerle ilişkilerde daha başarılı ve verimli olduğu gözlemlenmiştir. Mültecilerle çalışan STK'ların nakdi yardımlar kadar aynı yardımlara da ihtiyaçları olduğu görölmektedir. Suriyeli mülteciler 2011 yılından beri Türkiye'de yeniden bir hayat kurmak için mücadele etmektedir. Özellikle İzmir bölgesinde mültecilerin barınma alanları ile alakalı sıkıntılar STK'lar tarafından ısrarla dile getirilmektedir. Mülteciler tarafından kiralanılan ve barınak olarak kullanılan yerlerin genellikle metruk binalar olduğu ve sağlıklı yaşama uygun olmadığı STK'lar tarafından vurgulanmıştır. STK'lar bu noktada, aynı yardımları ve ayrıca süreç boyunca mültecilere sağladıkları insan gücü ile birlikte önce bu konutları yaşanabilecek hale getirmekte sonrasında ise aynı yardımlarla eksiklikleri tamamlamaktadır. Bu aynı yardım sürecinde inanç temelli STK'ların daha başarılı olduğu gözlemlenmiştir.

Görüşme yaptığımız bir inanç temelli STK temsilcisi, annesi babası tarafından terk edilen çocuklar, eşlerini savaşta kaybeden kadınlar, evlatlarını ve eşlerini kaybeden yaşlı insanlar için evler açtıklarını ve bu evlerde o insanların hayatlarını idame ettirdiklerini belirtmiştir. Sürekli bu gibi evlerle ilgilenmek durumunda olan gönüllülerinin bulunduğunu ve bu sayede her türlü ihtiyacı karşılayabildiklerini ifade eden STK temsilcisi, yapay bir aile ortamı yaratarak o insanları yeniden topluma kazandırmayı amaçladıklarını belirtmiştir. Bu durumun oluşmasındaki en büyük etken ise inanç temelli STK'ların, hak temelli STK'lara nazaran daha esnek çalışmalar yapması ve daha geniş bir destekçi kitlesine ulaşmış olmalarıdır.

4.3. GÖÇ YÖNETİMİ SÜRECİNCE AKTÖRLER VE İLİŞKİLERİ

Çalışmamız kapsamında göç süreci içinde bulunan devlet kurumları, STK'lar ve mülteciler arasındaki ilişkileri gözlemlemeye çalıştık. Mültecilerin kendi arasında kurmuş oldukları dayanışma ağları, rekabet ya da Suriye içinde yaşanan iç savaşın Türkiye'deki mültecilerin birbirleri ile ilişkilerini nasıl etkilediği konusunda çeşitli bulgulara ulaştık. Devlet kurumları, STK'lar ve mülteciler arasında kurumsal bir ilişkinin henüz kurulamamış olmasının neden olduğu sıkıntılar neredeyse bütün STK'lar tarafından dile getirilmiştir. Bu iletişimsizlik durumu bazı noktalarda aşılmaya başlanmış olmakla birlikte henüz tam bir koordinasyonun sağlanamadığı STK'lar tarafından dile getirilmiştir. STK'lar 2011 yılında Suriye'de yaşanan olaylardan sonra ani bir şekilde gerçekleşen mülteci hareketliliğine devlet gibi kendilerinin de hazırlıksız yakalandıklarını vurgulamış ve süreç içerisinde hep beraber öğrenerek bugünlere geldiğini vurgulamışlardır. STK'lar her ne kadar devlet politikalarına ve devletle olan ilişkilerine dair eleştirilerini dile getirse de güncel politik olayları konuşma konusunda bir sınıflandırma mevcuttur.

Hak temelli STK'lar görüşmelerimiz boyunca güncel politik olaylar ve hükümet ile ilgili yorumlarını olabildiğince yüzeysel olarak yapmışlardır. Devlet ile ilgili bir problemleri olmadığı sadece mültecilerin uluslararası hukuktan ve insan haklarından dolayı sahip oldukları hakları hatırlatma ve uygulanmasını sağlama görevi ile hareket ettiklerini dile getiren hak temelli STK'lar herhangi bir durumda hedef gösterilmekten yana sıkıntı yaşamadıklarını belirtmişlerdir. İnanç temelli STK'lar içinse durum temel olarak benzer olmakla birlikte sadece inanç temelli bir STK, devletin STK'lara olan

bakışının vatandaş nezdinde çok etkili olduğunu ve devletin STK'ları tehdit olarak görmeye başlamasının kendilerinin çalışmalarını olumsuz etkilediğini vurgulamıştır.

4.3.1. Mülteci – Mülteci ve Mülteci – STK İlişkileri

Mültecilerin kendi aralarında kurdukları ilişkiler aynı zamanda mültecilerin kuracağı diğer ilişkileri doğrudan etkilemektedir. Bu doğrultuda mülteciler arasındaki iletişimin gözlemlenmesi kritik öneme sahiptir. Birbirleri ile dayanışma içinde oldukları konular kadar birbirleri ile çatışma yaşadıkları konular da mültecilerin sosyal uyum sürecini etkilemektedir.

Mültecilerin kendi aralarında bir dayanışma ortamı kurup kurmadıkları STK'lar tarafından farklı şekillerde değerlendirilmiştir. İnanç temelli STK'lar mültecilerin kendi aralarında etkin bir destek ağı ya da çatışma durumunun olmadığını vurgulamışlardır. Sadece inanç temelli bir STK, akraba olan mülteciler arasında bir dayanışma ortamı olduğunu ama akraba olmayanlar arasında herhangi bir dayanışma durumu olmadığını vurgulamıştır.

Hak temelli çalışmalar yürüten STK'lar ise mülteciler arasında bir dayanışma ortamı olduğunu vurgulamıştır. Hak temelli çalışmalar yürüten bir STK temsilcisi, mültecilerin kendi aralarında mevcut bulunan dayanışmanın bir tercihin ötesinde zorunluluk olduğunu dile getirmesi ve bu durumun bir ayrımcılık sonucunda oluştuğunu eklemesi, ilerleyen süreçte yaşanabilecek problemleri göstermesi açısından önemlidir. STK temsilcisi, (Ek-1) “*Mülteciler kendi arasında dayanışıyorlar. Dayanışmak zorundalar, çünkü mesela İzmir'in en büyük problemlerinden bir tanesi Kadifekale'de yaşayan Kürtlerle, beyaz Türklerin temas sorunyken Suriyelilerin gelmesiyle birlikte Kürtlerin şikâyet ettiği her şeyi Suriyelilere yaptığını gördük.*” diyerek mülteciler gelmeden önce yaşanan bazı problemlerin, mültecilerin gelmesiyle birlikte sadece başkalaşım geçirip, devam ettiğini göstermesi açısından önemlidir. Daha önce bahsedildiği gibi etnik farklılıkların bir gerginlik unsuru olmasından daha başka bir şekilde etnik olarak benzer olan topluluklar arasında bile gerginlikler yaşanabilmektedir.

Mülteciler gelmeden önce İzmir bölgesinde Kadifekale'de yaşanan Kürtlerle, şehrin sosyo-ekonomik olarak daha yüksek kesimlerinde yaşayan Türkler arasında bir

kopukluk olduğu bilinen bir gerçektir. Mülteciler geldikten sonra ise bunun sadece etnik bir sorun olmadığı ortaya çıkmıştır. Kadifekale’de yaşayan Suriyeli mültecilerin çok büyük bir bölümü Kürt’tür. Buna rağmen daha önce doğu illerinden İzmir’e göç etmek durumunda kalan Kürtlerle, Suriye’deki savaştan kaçarak mülteci durumuna düşen Kürtler arasında benzer sıkıntılar yaşanması, gelecekte yaşanabilecek gerginliklerin habercisidir. Elbette tamamen genellemeler üzerinden hareket edilmemelidir. Yukarıda bahsedildiği gibi daha önce doğu illerinden iç göçün parçası olan bazı Kürt vatandaşlar, savaş nedeniyle Suriye’den ayrılmak durumunda kalan Suriyeli Kürtlere, özellikle aralarında akrabalık bağı varsa yardımcı da olmuşlardır. Bu dayanışmanın aynı zamanda bir paylaşım ortamı ortaya çıkardığını vurgulayan hak temelli bir STK temsilcisi, ayrıca bütün mültecilerin sosyal medya üzerinden mültecilerin elde ettikleri sonuçları paylaştığını ve birbirlerine yol gösterdiğini belirtmiştir.

Mültecilerin kendi arasında çatışmalar yaşandığına dair bazı yorumlar, Suriye’de yaşanan bazı çatışmaların uzun vadede Türkiye içlerine taşınabileceği ile alakalı yol gösterici yorumlar olmuştur. Farklılıkların büyük problemler yaşanmasına neden olmayacağını savunan bir hak temelli STK temsilcisi, Suriye’nin “kozmpolit” bir yer olduğunu yani farklı kimliklerden birçok insanın uzun süredir barındırdığını ve bu nedenle farklılıkların bir çatışma sebebi olamayacağını söylemiştir. Mültecilerin kendi arasında yaşadıkları çatışmalara dair bir soruya cevap veren STK temsilcisi, (Ek-1) *“Özellikle işte yaşanan iç karışıklığın kimler tarafından olduğu, Esadçılar mı diğer taraftakiler mi? tartışması hep mevcut. Bir şekilde de Suriye ile temaslarını sürdüren insanlar var ve oraya gittikleri zaman fişlenmek ve oradaki mal varlıklarından olmak istemedikleri için burada yapay bir tavır sergilemek zorunda kalıyorlar.”* diyerek Suriye’deki çatışmaların buraya taşındığı ve uzun vadede bu çatışmaların tekrardan Suriye’ye taşınabileceğini vurgulaması açısından önemlidir.

Bir diğer hak temelli çalışan STK temsilcisi, mültecilik sürecinde asıl desteğin mültecilerin birbirlerinden geldiğini vurgulayarak, bu süre zarfında mülteci-mülteci ilişkilerinin güçlendiği vurgulamıştır. Her ne kadar STK temsilcileri, Suriye’de yaşamakta olan çatışmaların kısmen burayı etkilediğini dile getirse dahi bu sürecin bundan sonra da böyle devam edeceğini söylemek zordur. Bu nedenle Suriye’de

yaşanan olayların, Türkiye'ye de yansımaları olabileceği kamu otoriteleri tarafından dikkate alınmalıdır.

Mülteciler arasında zaman zaman yaşanan sıkıntılardan bahseden bir hak temelli STK temsilcisi, Suriye'de DAESH adına savaştığı ortaya çıkan ve Torbalı'da yaşayan bir gencin, uzun süre kendisini gizlemesine rağmen daha sonra açığa çıkmasıyla birlikte Torbalı'da bazı olaylar yaşandığını vurgulaması aynı zamanda yine aynı yerde çocuk kavgası nedeniyle Türkmenler ve Kürtler arasında kavgalar yaşandığını belirtmesi, gerginliği azaltacak önlemler alınmadığı takdirde neler olabileceğini göstermesi açısından önemlidir. İnsani yardım noktasında çalışmalarını sürdüren bir STK temsilcisi, (Ek-3) *“Mülteciler arasında çatışma da yok, dayanışma da yok. Sadece akraba olanlar arasında dayanışma var, o da zaten kültürel.”* diyerek diğer STK'lardan farklı bir bakış açısı ortaya koymuştur.

Son olarak kendisi Suriyeli olan bir STK temsilcisi, *“gurbette birbirini sevmenin daha kolay”* olduğunu vurgulayarak, mülteciler arasında dayanışma ve çatışmanın her zaman olduğunu ve bunun insan olmanın bir gereği olduğunu belirterek (Ek-5) *“Mülteciler birbirlerini yönlendiriyorlar, biri İzmir'e geliyor mesela, kimlik alması gerekiyor, hemen sosyal medya üzerinden soruyor, bakıyorsunuz on kişi cevap yazıyor hemen altına, biri iş arıyor, yine hemen insanlar yardımcı olmaya çalışıyor ve oluyorlar. Aynı zamanda birbirleri ile ticaret yapıyorlar. İnsanın olduğu her yerde insan ilişkilerine dair her şey devam ediyor. Birbirlerine âşık oluyorlar, biz burada insana ait her şeyle muhatap oluyoruz.”* demiştir. Sonuç olarak insan olmaktan kaynaklanan her türlü ilişkinin buraya taşındığını söylemek mümkündür. Suriye'de yaşanan iç savaş mağduru bireyler Suriye'den Türkiye'ye gelirken nefretlerini, düşmanlıklarını, aşklarını ve hayallerini de getirmişlerdir. Hatta bir bakıma mülteci olmanın gereği olarak sadece bunları getirebilmişlerdir. Bu nedenle orada oluşmuş yargıların ve toplumsal bağların burada da devam etmekte olduğunu söylemek mümkündür. Sadece Suriye'deki döneme göre Türkiye'de gurbette olmanın ve birbirlerine ihtiyaç duymanın bir sonucu olarak birbirleriyle daha fazla iletişime geçmek ve tecrübelerini paylaşmak için çaba göstermektedirler.

STK'ların mültecilere temas etme ve mültecilere ulaşma konusunda herhangi bir sıkıntıları olmadığı görüşmeler boyunca vurgulanmıştır. STK'lar mültecilere saha çalışmalarıyla, muhtarlar aracılığıyla ve diğer STK'ların kurmuş oldukları ağlar

üzerinden ulaşmaktadırlar. Zaten görüşme yapılan STK'ların hepsi sahada çalışmalar yürüten STK'lardır ve bir kere sahaya inip çalışmalar yürüttüğünüz zaman, mültecilerin o andan itibaren size ulaşmaya başlayacaklarını STK temsilcileri vurgulamışlardır. Suriyeli mülteciler tarafından kurulan bir STK, mahalle bazında temsilcilikler oluşturarak, mültecilerle sürekli iletişimde olduklarını vurgulamıştır. Aynı zamanda WhatsApp uygulamasında kurulan gruplar üzerinden iletişim sağlandığını ve bu sayede mültecilerin aynı zamanda kendi aralarında da iletişimlerinin güçlendirildiği STK temsilcisi tarafından dile getirilmiştir. STK temsilcisi aynı zamanda bu grupları mültecilerin durumlarına göre sınıflandırdığını ve örneğin kadınlar için bir grup, iş arayan erkekler için bir grup şeklinde ortak noktalarına göre şekillendirdiğini ve bu sayede mültecilere daha kolay bir şekilde destek olabildiklerini açıklamıştır. Mülteciler arasında bu konuda bir paylaşım olduğu vurgulanmış ve bir mülteciye ulaşıldığı an diğer mültecilerin STK'lara ulaştıkları belirtilmiştir. Bir STK temsilcisi durumu genel hatlarıyla özetlemiştir: (Ek-3) *“Özellikle ihtiyaç sahibi olan kişiler bir şekilde ulaşıyor, çünkü muhtaç, genellikle birbirlerinden öğreniyorlar bizim varlığımızı, Suriye’de bir söz vardır: -Çok ararsan Allah’ı bile bulursun. O yüzden yardıma ihtiyacı olan bir şekilde buluyor bizi.”*

Mülteciler arasında kendileri ile ilgili çalışan STK'larla ilgili bir bilgi paylaşımı olduğu gözlemlenmiştir. Bununla birlikte hak temelli bir STK temsilcisi mültecilerin özellikle tanışılan ilk anlarda daha kontrollü bir yaklaşım sergilediklerini ve korktuklarını dile getirmiştir: (Ek-1) *“Suriye’de çok büyük bir muhaberat kültürü hâkim yani halk içerisinde birbirini gammazlamak söz konusu, aynı durumunda Türkiye’de de yaşanabileceğini düşünüyorlar. İlk önce bizim bir muhaberat olduğumuzu, devlet yanlısı olup olmadığımızı anlamaya çalışıyorlar, sonra samimiyetimizi ve yardımcı olmak niyetiyle geldiğimizi anlayınca daha açık davranıyorlar.”* Suriyeli mültecilerin olduğu bir ortamda, iç savaştan kaçan bir Suriyeli mültecinin özetlediği gibi (Ek-3) *“Ya ben komşularımı öldürecektim ya da onlar beni, sonra göçmenin de bir yol olduğunu fark ettik ve evimizi bırakıp buralara geldik. Kimseyi öldürmediğim için mutlu, evimi bıraktığım için hüznülyüm.”* demesi aslında durumun vehametini anlatmaktadır.

4.3.2. STK – STK ve Devlet – STK İlişkileri

İzmir özelinde mültecilerle çalışan STK'larda inanç temelli ve hak temelli STK'lar arasında bir ayrışma olduğu yapılan görüşmelerde açıkça ortaya çıkmıştır. İnanç temelli ve hak temelli STK'lar arasında herhangi bir bağ tespit edilememiştir. Kendi çalışma tarzına ve yaklaşımına yakın olan STK'lar arasında ise bir bağ olduğu ortaya çıkmıştır. Hak temelli yaklaşım benimseyen bir STK'nın ise sivil alanda pek alışık olmadığımız bir şekilde, bir koordinasyonun parçası olmaktan ziyade, koordinasyonu sağlayan üst STK vizyonunu kendilerine yakıştırdığını açıklaması, koordinasyon sürecinin ne kadar zorlu bir tecrübe olacağını göstermesi açısından önemlidir.

Özellikle STK'lar arasında işbirliği olup olmadığı ile alakalı bir soruya hak temelli bir STK temsilcisi, (Ek-2) *“İş birliği demeyelim ama birbirimizi desteklediğimiz durumlar oluyor.”* diyerek cevap vermiştir. Göç yönetimi gibi zor bir süreçte, aktörler arasında iş birliği olmadan sürecin devam ettirilemeyeceği daha önceki bölümlerde vurgulanmıştır. Bu doğrultuda aktörlerin birbirlerini tanınması ve sahada bir koordinasyon dâhilinde iş birliği yapmaları, hedeflenen noktaya daha az maliyetle ulaşılmasını kolaylaştıracaktır. Bunu destekler nitelikte bir anekdot aktaran inanç temelli bir STK temsilcisi, (Ek-5) *“Torbalı bölgesinde çok ciddi sıkıntılar olduğuna dair bilgiler elimize ulaştı. Biz de tabi hemen hazırlıklarımızı yaptık ve yardımlarımızı ulaştırdık. Daha sonra tekrardan son durumu incelemek üzere bölgeye gittiğimizde bizden sonra birçok STK'nın yardım amacıyla bölgeye geldiği ve çadırların ağzına kadar gıda kolileriyle dolu olduğunu fark ettik. Birbirimiz ile koordine içinde olmazsak, birbirimize alt-üst ilişkisi içinde seslenmeye çalışırsak böyle durumlar yaşanabilir.”* diyerek süreç yönetimin ve STK-STK ilişkilerinin nasıl olması gerektiğini vurgulamıştır.

Bununla birlikte görüşme yaptığımız hak temelli STK temsilcileri, sürecin başlarından itibaren STK'lar arasında koordineli çalışma refleksinin geliştiği ve STK'ların birbirini desteklediğini vurgulamışlardır. Bu noktada, koordinasyonun ve birbirini desteklemenin kendi yaklaşımlarına benzer yaklaşımlara sahip olan STK'lar arasında geliştiği gözlemlenmektedir. Lakin bu koordinasyon ve birbirini destekleme durumunun yeterli düzeyde gerçekleşmediği STK temsilcileri tarafından dile

getirilmiştir. Hak temelli çalışmalar yürüten bir STK temsilcisi, (Ek-1) *“Bu koordinasyonsuzluk durumu sadece göç alanında çalışan STK’ların değil, Türkiye’deki bütün sivil alana ait bir problem.”* diyerek aslında sorunun tahmin edilenden çok daha büyük olduğunu belirtmiştir.

Göç alanında çalışan STK’lar arasında mevcut bir rekabet olup olmadığı ile alakalı soruya STK’ların büyük bir bölümü olumsuz cevap vermiştir. Hem inanç temelli hem de hak temelli çalışmalar yapan bir STK temsilcisi ise, koordinasyon için yapılan toplantılarda, STK’ların neler yaptıklarını anlatırken sahada olanlar ile uyuşmayan bilgilere yer verdiklerini ve bunun bir rekabet ortamı içinde olmalarından kaynaklandığını vurgulamıştır. Bir STK’nın etkinlik diye gösterdiği bir durumun diğer bir STK için rutin olabileceğini, bunun STK’lar arasında herhangi bir hiyerarşik durum yaratmayacağını dile getiren STK temsilcisi, STK’ların ne yaptıkları ile alakalı bu kadar yüksek sesli olmasının bazı durumlarda mülteciler için kırıncı olabileceğini vurgulamıştır: (Ek-5) *“Yardımları kendi ofislerinden dağıtıyorlar, geliyor ofise onlarca kişi, kapının önünde bekliyor, zaten mültecilerle ilgili yanlış bilinen birçok bilgi var, insanlar görünce yine bunlara yardım veriyorlar, bak hep bunlara veriyorlar gibi şeyler söylüyor. İkincisi ve bence daha da önemlisi, sen insanları ofise çağırıyorsun, senden haberi olan, senin yanına gelebilecek durumda olan insanlara ulaşmış oluyorsun. Peki, senden haberi olmayan ya da evden çıkamayacak durumda olan insanlara ne olacak? Onlara kim ulaşacak?”* diyerek yardım içerikli faaliyetlerinin daha sağlıklı bir şekilde planlanmasına gerek duyulduğunu belirtmiştir.

Hak temelli çalışmalar yapan bir STK temsilcisi, mültecilerle ilgili yürüten süreç boyunca inanç temelli hiçbir STK’nın herhangi bir faaliyet göstermediğini belirtmiş ve sahada sadece hak temelli çalışmalar yapan STK’ların olduğunu vurgulamıştır. Çalışmamız boyunca, hem görüşme yaptığımız inanç temelli STK’ların görüşmelerde söyledikleri üzerinden hem de açık kaynaklardan ulaştığımız bilgiler aracılığıyla, hak temelli STK temsilcisinin ortaya koyduğu yaklaşımı doğrulayacak herhangi bir bulguya rastlamadık. İnanç temelli STK’ların faaliyetlerinin daha az görünür olduğu ile alakalı duruma, inanç temelli çalışmalar yürüten bir STK temsilcisi: (Ek-3) *“Bu bizim aramızdaki tartışmalardan biri. Duruşumuz gereği yaptığımız yardımları reklam olarak kullanmayı kabul etmiyoruz, zaten ihtiyacı olan bize ulaşıyor ve biz de bu sayede amacımıza ulaşıyoruz. Lakin bazı durumlarda bu durum, bizlerin bazı*

sorunlara sessiz kaldığı algısını yaratıyor, ben bu yaklaşımı samimi bulmuyorum. Çalışmalarımızı öğrenmek isteyenler kapımızı çalabilir, her türlü bilgiyi vermeye hazırız.” demiştir. STK’lar arasında bir rekabet hali olmasa dahi bir gerginlik hali olduğunu söylemek mümkündür. Bu nedenle STK’lar arasında iletişim eksikliği yaşanmasında bu gibi faktörlerin etkisinin bulunduğu unutulmamalıdır. Bunu doğrular nitelikte bir diğer bilgi ise, daha önceden bahsedildiği gibi, STK’ların kendileri gibi düşünen STK’larla çalışma motivasyonlarının mevcut olmasıdır.

Görüşme yapılan STK’lar arasında üst bir platforma bağlı olan STK sayısı azınlıktadır. İnanç temelli STK’larda ve 2011 öncesince kurulmuş olan hak temelli STK’larda üst bir platforma bağlı olma durumu daha sık gözlemlenmektedir. Özellikle inanç temelli STK’ların hemen hemen hepsi, daha büyük bir yapılanmanın yereldeki temsilcisi olarak faaliyet göstermektedir. Bu sayede daha fazla ayni ve nakdi yardım topladıkları gözlemlenmiştir.

Devlet-STK ilişkileri Türkiye’de sadece mülteci sorunu sürecinde gündemde olan ilişkiler değil, uzun yıllardır birçok başlık altında tartışılan bir konudur. Bu doğrultuda çalışmamızın bir önceki bölümlerinde anlamlandırmaya çalıştığımız bu ilişkilere saha çalışmamızda da yer verdik. Görüştüğümüz STK’lar devletin mülteci sorununa yaklaşımı konusunda hala bir takım sıkıntılar olduğu ve bu sıkıntıların temel sebeplerinden birisinin, STK’ların sürece aktif bir şekilde dâhil edilmemesi olduğunu vurgulamışlardır. Bu durumun sonucunda sahadan daha kısıtlı bilgi akışına sahip olan kamu kurum ve kuruluşlarının, politika üretim aşamasında yetersiz kaldığı vurgulanmıştır.

Görüşme yaptığımız hak temelli bir STK temsilcisi, (Ek-1) *“STK’larla daha fazla işbirliği içinde olunabilir çünkü biz sahayı onlardan daha iyi biliyoruz. Teorik ve pratik tartışması içinde teorik tartışmayı sadece kanunlar ve uluslararası anlaşmalar üzerinden gerçekleştirilip somuta temas etmediğiniz zaman sıkıntılar olabiliyor.”* diyerek STK’ların süreç içerisinde neden önemli aktörler olduğunu vurgulamıştır. Bir diğer hak temelli STK temsilcisi ise, her ne kadar sürecin genel seyri içinde STK’ların sürece dâhil edilmediği bir gerçek olsa dahi dönem dönem olumlu gelişmeler olduğunu vurgulamıştır. STK temsilcisi, (Ek-2) *“Sürecin başında hepimiz bocaladık, daha önceden de mültecilerle çalışmalar yürütüyorduk ama ani bir şekilde, bu kadar büyük bir insan hareketliliği olunca hareketsiz kaldık, çünkü devletin de*

bizim de bu durumla yüzleşecek bir hazırlığı yoktu. Biraz öyle bir şekillenme oldu, ister istemez bir araya gelmek durumunda kaldık. Eğer sahada STK'lar gerçekten Suriye'den gelen göçle ilgili çalışmalar yapmasaydı, devletin kaldırabileceği bir yük değildi. Çünkü personel yoktu, bu konuda profesyonelleşmiş kimse yoktu, ister istemez devlet STK'ları dikkate almak durumunda kaldı çünkü sahada çalışan kimse yoktu. Zaman zaman bir araya geldik ve görüşmelerimizi ilettik ve bu görüşlerimizin neticesinde birtakım çalışmalar yapıldı.” diyerek aslında STK-Devlet ilişkilerinin bir bakıma zorunluluk üzerine başladığını vurgulamıştır. Aynı zamanda devletin STK'larla olan ilişkisi noktasında da STK'ların seslerini yükselttiği gözlemlenmektedir. Hak temelli STK'lar devletin STK'larla kurmuş olduğu ilişkilerin tarafsız bir zemin üzerinde ilerlemediğini vurgulamışlardır. Özellikle kamplara ulaşım noktasında STK'lara yapılan engellemeler konusunda seslerini yükselten hak temelli STK temsilcileri, sürecin bu şekilde devam etmesinin öncelikle devlete zararı olduğunu ve şeffaflığın sorun olarak görülmesinin en büyük zararı mültecilere vereceğini belirtmiştir.

Suriyeli mülteciler tarafından kurulan ve hem inanç temelli hem de hak temelli çalışmalar yürüten STK temsilcisi (Ek-5) *“2013 yılında dernek olmak için başvurumuzu yaptık, 8. ay onaylandı derneğimiz. Yasa, kanun ve dil konusunda sıkıntılar yaşadığımız için iki kere tüzüğümüz geri geldi. Değişmesi gerekti, o yüzden biraz geç kaldık.”* demiştir. Bu doğrultuda Suriyeli mülteciler tarafından kurulan STK'larda buna benzer sıkıntıların yaşanabileceği göstermektedir. Hem valiliklerin hem de il dernek müdürlüklerinin bu gibi durumlarda dernek kurma taleplerine daha hızlı cevap verebilmek için güçlendirilmesi gerekmektedir. Yukarıdaki örnekte gibi sekiz ay gibi bir süre özellikle sivil alanda çalışmak durumunda olan STK'lar için uzun bir zamandır. Özellikle sağladığı fonlar ile çalışmalarını devam ettiren STK'lar, sekiz ay gibi bir sürede herhangi bir fon başvurusu yapamadıkları gibi bu süre sonrasında başvurdukları fonların olumlu ya da olumsuz sonuçlanması ve çalışmaların başlaması için de bir süreye ihtiyaç duymaktadırlar. Bu gibi gecikmeler hem desteğe ihtiyacı olan mültecileri hem de STK içinde çalışma yapmak isteyen gönüllüleri olumsuz manada etkilemekte, her türlü gecikme motivasyon düşmesine doğrudan etki etmektedir.

Devlet-STK ilişkilerinde özellikle mülteci sorunu sürecinde yaşanan en büyük problemlerden biri, STK'ların mülteci kamplarına erişim sıkıntısıdır. Türkiye, AFAD

tarafından koordine edilen kamplara, STK'ların girişini yasaklamıştır. 2011 yılında günümüze kadar birçok Suriyeli mültecinin yaşamını sürdürdüğü kamplarla ilgili çeşitli iddialar ortaya atılmış ve bu iddialar her ne kadar AFAD tarafından yalanlanmış olsa da mülteci kamplarına STK erişimi olmadığı için kesin bir sonuca varmamıştır. Bu doğrultuda özellikle hak temelli STK'ların ciddi eleştirileri mevcuttur. Her ne kadar İzmir ilinde mülteci kampı olmasa dahi, devlet-STK ilişkileri başlığında hak temelli STK'lar bu durumdan şikâyetçi olmuştur. Özellikle kampların rant alanı olduğunu vurgulayan hak temelli bir STK temsilcisi, (Ek-2) *“Kamplarda ciddi bir para akışı var, orada özel güvenlik var, jandarma var. Biz giremiyoruz ama ikinci eş bakanlar [STK temsilcisi ‘ikinci eş bakanlar’ derken daha önceki bölümlerde bahsedilen ve Suriyeli mültecilerle evlenmek için kamplara giderek oradan eş bakan kişileri kastetmektedir.] rahatlıkla girebiliyor.”* diyerek ciddi iddialar ortaya atmıştır. Bu gibi iddiaların değerlendirilmesi için AFAD tarafından koordine edilen kampların şeffaf bir şekilde STK'ların gözetimine açılmasının iyi bir adım olacağı değerlendirilmektedir.

Devlet-STK ilişkilerinde aynı zamanda bir diğer aktör uluslararası STK'lardır. Sürecin ilk zamanlarından beri uluslararası STK'ların varlığı ve yaptıkları çalışmalar tartışma konusu olmuştur. Uluslararası STK'ların varlığı ile ilgili yaptığımız görüşmelerde bir memnuniyet durumu olduğu gözlenmiştir. Hak temelli çalışmalar yürüten STK'lar, uluslararası çalışmalar yürüten STK'ların daha aktif bir şekilde süreç içerisinde yer almasının olumlu etkiler bırakacağını vurgulamışlardır. Bununla birlikte görüşme yaptığımız hak temelli bir STK temsilcisi, (Ek-1) *“Uluslararası STK'lar süreci domine ediyorlar, lakin uluslararası STK'lar devlet tarafından politik görülüyorlar, hatta yakın zamanda ABD fonlu STK'ların varlığı kısıtlanmaya çalışıldı, bankalara yatırmış oldukları paraları çekmeleri istendi.”* demiştir.

Bu doğrultuda, daha önce bahsettiğimiz gibi uluslararası STK'ların Türkiye'de faaliyet göstermeleri ile ilgili sıkıntıların devam ettiği ve güncel politik olaylardan doğrudan etkilendiği gözlemlenmektedir. Bununla birlikte hak temelli bir STK temsilcisi, Suriyeli mültecilerle çalışmakta olan uluslararası fonlu STK'ların yaptıkları eğitimlerde çok üst perdeden yaklaşım sergilediklerini vurgulamış ve sanki medeniyet öğreten bir tavırları olduğunu vurgulamıştır. Uluslararası STK'ların konuya daha farklı yaklaştığını vurgulayan hak temelli STK temsilcisi, (Ek-2) *“Adeta ellerinde*

kavramlar ve kullanma kılavuzları var ve dünyanın farklı yerlerine götürüp makine tamiri yapar gibiler. Başka bir yerde uyguladığın ve başarılı olduğun bir şeyi burada uygulayınca yine başarılı olacaksın diye bir kaide yok, başarısız da olabilirsiniz.” diyerek uluslararası STK’ların çalışma tarzları ile ilgili sıkıntıyı dile getirmiştir.

Mültecilik her ne kadar evrensel bir gerçek olarak önümüzde dursa da, özünde her bölge ve hatta her mülteci için farklı dinamikler barındırmaktadır. Bu nedenle mültecilerle çalışma yapan kurum ve kuruluşlarının, mültecilere belirli kalıplarla yaklaşmaya çalışması ve daha önceki mekânlarda kazanılan tecrübeleri aynı şekilde farklı mekânlarda uygulamaya geçirme çabası STK temsilcisinin de belirttiği gibi uygulanabilir değildir. Bu nedenle öncelikle çalışma yürütülen bölgenin ve mültecilerin içinde buldukları durumun değerlendirilmesi ve tam olarak kavranması, sonrasında mültecilerle yapılacak çalışmalara şekil verilmesi gerekmektedir.

Son olarak, devletin STK’lara olan yaklaşımı ile ilgili farklı bir yaklaşım sergileyen inanç temelli STK temsilcisi (Ek-4) *“Özellikle 2016 Temmuz sonrası dönemde, Fetullahçı Terör Örgütü ile mücadelenin sertleşmesi bizleri çok etkiledi, toplumun gözünde STK’ların değeri düşürüldü, insanlar STK’lara bağlı yapmaya çekinir oldular, bizim gibi bağışlarla insanlara yardım ulaştırmaya çalışan kurumlar bu süreçten olumsuz etkilendi, devlet bu süreci biraz daha kibar yönetebilirdi. Tabi biz bunları şikâyet olarak dile getiremiyoruz çünkü bu sefer insanların aklında şüphe oluşturuyor. Çok eski bir STK’yız, bizim duruşumuz belli, zaten onlar tarafından hedef alınmış bir STK’yız ama yine de bu düşünceleri yüksek sesle dile getirmeye çekiniyoruz.”* diyerek sahada pek bahsedilmeyen bir sıkıntıya işaret etmiştir.

4.3.3. Yerel Yönetim – STK ve Yerel Yönetim - Mülteci İlişkileri

Çalışmamızın yerel yönetim ayağından görüşme yaptığımız bir yetkiliden elde ettiğimiz veriler, STK’larla yapılan görüşmelerde yerel yönetimlere yöneltilen eleştirileri büyük ölçüde doğrular niteliktedir. Buna rağmen, belediyeler ve mülteci alanında çalışan STK’lar arasında yeni ilişki ve ortaklıklar da kurulduğu gözlemlenmektedir. İnanç temelli STK’lar, hak temelli STK’lar ile kıyaslandığında İzmir özelinde yerel yönetimlere daha mesafeli gibi gözükmektedir. İnanç temelli STK’lar, belediyenin diğer şehirlerle kıyaslandığında yeterli çalışma yapmadığını

vurgulamışlar ve bunun tamamen siyasi bir yaklaşım nedeniyle olduğunu söylemişlerdir. İnanç temelli STK'lar ve belediyeler arasında herhangi bir ilişki kurulamaması bu siyasi yaklaşımın sonucudur. Bunu kanıtlar nitelikte bir diğer veri ise gözlem yoluyla elde edilmiştir. Açık kaynaklardan yayınlanan faaliyetlerine göre, inanç temelli bir STK, İzmir'in dış ilçelerinden birinde gerçekleşen etkinlikte belediye ile ortaklaşa çalışmıştır. Bu belediye ise hükümet partisine ait bir belediyedir. Bu doğrultuda, inanç temelli STK'ların hükümetin belediyelerine daha yakın yaklaşım sergilerken, hak temelli STK'ların muhalefete yakın belediyelere yakın yaklaşım gösterdiği gözlemlenmektedir.

Yerel yönetimlerin mültecilerle olan ilişkisi sağlıklı bir zemin üzerinde ilerlememektedir. İzmir'de belediyelerin mültecilerle, adı konmayan bir şekilde, başka bir ifadeyle “örtük” olarak çalışmalar yürüttüğünü söyleyen yerel yönetim temsilcisi, *“Yerel yönetim olarak yapmakta olduğumuz çalışmalara yerelde yaşayan insanları davet ediyoruz. Bu durumda zaten mahallemizde yaşayan Suriyeli mültecilerde çalışmalarımıza dâhil oluyorlar. Bunu STK'ların desteği ile çift dilli olarak yapıyoruz. Bunu, faaliyetleri raporlarken ise mültecilerden bahsetmiyoruz.”* demiştir. Yerel yönetim temsilcileri böyle ara çözümler bularak çalışmalarına Suriyeli mültecileri dâhil etmektedirler. Yalnız bu durum bilinçli yerel yönetim çalışanlarının bireysel çabaları sonucunda gerçekleşmektedir. Yerel yönetimlerin, kurumsallaşmış bir mülteci politikası bulunmamaktadır. Sürecin bu şekilde kişisel girişimlerle devam etmesi mümkün değildir.

Yerel yönetimlerin mültecilerle ilgili süreçlere dâhil olmak gibi bir motivasyonlarının olmadığı sahada görüşme yaptığımız hak temelli STK'larca dile getirilmiştir. Zorunlu göç mağdurlarının İzmir'e yoğun olarak ulaştıkları 2016 yılında, yerel yönetimler ve özellikle belediyeler ilerisi için umut vadetmeyen politikalar izlemişlerdir. Görüşme yaptığımız hak temelli çalışmalar yürüten bir STK temsilcisi, (Ek-1) *“Yerel yönetimler çok önemli, belediyeler devleti mikro düzeyde temsil eden yüzler; hangi partiden olduğundan bağımsız olarak. Aslında tespit ettikleri çok fazla mağduriyet söz konusu. Ama orada da bir hiyerarşi var öncelik yurttaşlara yönelik.”* diyerek durumu açıklamışlardır. Benzer bir şekilde görüşme yaptığımız yerel yönetim temsilcisi, *“Üstlerimiz bizlere vatandaş olanların daha öncelikli olduğunu ve*

kaynaklarımızı mülteciler için kullanarak yerel halkın tepkisini çekmek istemediklerini söylüyor.” diyerek yerel yönetimlerin yaklaşımını özetlemiştir.

Daha önceki bölümlerde belirtildiği gibi, mültecilerle çalışma yürüten yerel yönetimler, hizmet etmekle sorumlu oldukları halkın tepkisinden çekinmektedirler. Bu nedenle mültecilerle ilgili yaptıkları çalışmaların görünmez olmaları noktasında çaba sarf etmektedirler. Türkiye’deki mültecilerin %92’si kentlerde yaşamaktayken, yerel yönetimlerin mültecilerle ilgili süreçleri aynı zamanda kendi yurttaşları ile ilgili süreçler olarak yorumlamaları gerekmektedir.

Mültecilerin sağlığı ile alakalı bir durum ani bir şekilde toplum sağlığı ile alakalı bir duruma dönüşebilir. Bununla ilgili anekdot aktaran bir STK temsilcisi, (Ek-2) *“2016 yılında İzmir mülteciler için Avrupa’ya geçiş noktası olarak kullanılıyordu. Bu süre zarfında mülteciler Basmane bölgesine gelip, burada Avrupa’ya geçiş için son ayarlamalarını yapmakta ve zamanlarının gelmesini beklemekteydiler. Tabi Basmane bölgesi şehir merkezinde. Yerel yönetimlerin bu durumdan haberdar olmama ihtimali yok. Bu insanlar o süreçte sokaklarda, camide yatıyorlardı. En basitinden bir tuvalet ve banyo ihtiyaçlarını giderecekleri bir yer bile yoktu. Sadece caminin tuvaleti vardı, o da ücretli. Belediye ile iletişime geçtik; fuardaki tuvaletlerin açılması için. Belediye tuvaletleri açmadı hatta Basmane bölgesinde insanların uyumakta olduğu çimleri suladı insanlar gitsin diye. Yani biz belediyelerden olumlu katkı beklerken, böyle olumsuz sonuçlarla karşılaştık.”* diyerek belediyelerle sürmekte olan ilişkilerin sağlıklı bir zeminde devam etmediğini vurgulamıştır.

Bir diğer STK temsilcisi, İzmir’de sürmekte olan Süt Kuzusu projesi ile 1-5 yaş grubunda çocuğu olan 46 bin aileye süt yardımı yapıldığını vurgulayarak, (Ek-2) *“Bu projenin mülteci çocuklarını da kapsaması için talepte bulunduk, görüşmeler yaptık ama belediye kabul etmedi.”* demiştir. Yerel yönetimlerden görüşme yaptığımız temsilci ise *“Süt kuzu projesinin mültecileri kapsaması için özel bir çalışmaya zaten gerek yoktu. 2018 yılı itibariyle mültecilere de dağıtılması için gerekli süreç tamamlandı. Henüz dağıtım başlamadı ama dağıtılmaması için bir sebep yok.”* demiştir.

Yerel yönetimler henüz Türkiye’nin mültecilere sunduğu imkânların ne olduğunu noktasında yeterli bilinçte değillerdir. Bu durumun ortaya çıkardığı bir

ayrımcılık durumu bulunmaktadır. İnanç temelli çalışmalar yürüten bir STK temsilcisi ise, (Ek-3) *“İzmir’de belediyelerin yerini STK’lar aldı, diğer bölgelerde böyle değil, hem belediyeler çalışıyor hem STK’lar. Belediye ya hiçbir şey yapmıyor ya da yaptığı zaman bunu çok kaba bir şekilde yapıyor. Çalışanları mültecilere çok kaba davranıyor. Ben bunun tamamen belediyenin siyasi duruşu ile alakalı olduğunu düşünüyorum.”* diyerek tepkisini dile getirmiştir. Yerel yönetimlerden görüşme yaptığımız bir temsilci ise *“Sosyal demokrat duruşa sahip bir parti olduğunu vurgulamasına rağmen, CHP’nin mülteciler konusunda takındığı tavır ortada, hükümet karşıtı bir politika yürütürken bile bunu mülteciler üzerinden yaptı.”* demiştir.

Daha önce vurguladığımız gibi Türkiye’de mülteciler ile ilgili durum siyasi alanın bir konusu olarak değerlendirilmekte ve tartışmalar bunun üzerinden ilerlemektedir. Görüştüğümüz STK’lar arasında yerel yönetimlerle olumlu anlamda ilişkiler kurmayı başarmış ve kendisi de Suriyeli olan bir STK temsilcisi ise, (Ek-5) *“Belediyenin yakın zamanda kadar herhangi bir desteği olmamıştı, 2017 yılının sonlarına doğru Büyükşehir Belediye Sosyal Hizmetler Başkan Yardımcısı STK’mızı ziyarete geldi. Bize eğitmen yolladılar ve biz onlarla çalışma yaptık. Belediye başta sıcak bakmıyordu bizlerle çalışmaya ama sonradan inandılar. Ben de onlara söyledim; siz isterseniz de istemeseniz de bir ortağız, beraber çalışmak zorundayız diye.”* demiştir. Yerel yönetimlerin, özellikle belediyelerin mültecileri görmezden gelmesi mümkün değildir. Mülteciler yerel yönetimlerin sorumluluk sahasına gelmiş ve yaşamlarını orada idame ettirmekte olan bireylerdir. Bu doğrultuda, yerel yönetimlerin sorunları görmezden gelmesi ya da erteleme, çözümsüzlüğe hizmet edecektir.

Yerel yönetim temsilcisi, mültecilerle alakalı olarak güçlendirme çalışmaları yaptıklarını ve bu noktada ayrıca STK’lardan destek alındığını belirtmiştir: *“Yalnız bundan merkezin haberi var mı bilemiyoruz, çok dilli çalışmalar yapıyoruz ve birkaç hafta içinde gözle görülebilir sonuçlar elde ediyoruz. Bunlar sosyal uyum çalışması aslında ama gerçek bir politika olmadığı sürece zor gözüküyor. Aslında sosyal uyum çalışmalarında burada yaşayanları kentli sayıp onlara seslenmek gerekiyor. Yani yapılacak çalışmanın Suriyeli mülteci grubu hedef alması ve işte şimdi biz sizin uyumunuzu sağlayacağız gibi yaklaşım ortaya konulması yanlış.”* Suriyeli mülteci

topluluğunun homojen olması kadar, şehirlerde yerleştikleri yerlerin de daha önce göç almış ve homojen nüfusa sahip yerler olması, sosyal uyum sürecine farklı bir yaklaşım ortaya koyulması gerektiğini göstermektedir. Mültecilerden önce bu bölgelere göç eden homojen grupların dahi sosyal uyumunun henüz sağlanmamış olması vurgulanması gereken bir başka önemli durumdur. Sosyal uyum konusu Türkiye'nin zaten, özellikle kentler için çok daha önce tartışması gereken sorunlarından biridir. Mültecilerin gelişi ile birlikte bugüne kadar üstü örtülen bir sorun su yüzüne çıkmış gibi gözükmektedir.

STK'larla ilişki konusunda başarılı bir performans sergileyemeyen yerel yönetimlerin, mültecilerle ilişkiler konusunda da iyi bir performans sergileyemediği gözlemlenmektedir. Görüşme yapılan hiçbir STK, belediyelerin mültecilerle doğrudan bir ilişki içinde olmadığını söylemektedir. Hatta görüşme yaptığımız Suriyeli bir STK temsilcisi, (Ek-3) *“Bizim mahallede kömür yardımı yapıldı, bize hiç gelen olmadı. Ben de öğrendim ki muhtar bu işte aracı oluyormuş, muhtara gittim görüşmek için, geldik size evde yoktunuz dedi, mümkün değil biliyorum. Zaten ben sadece ne diyeceğini görmek için gitmiştim, yoksa benim ihtiyacım yok.”* diyerek mültecilere negatif ayrımcılık yapıldığını vurgulamıştır. Bunu destekler şekilde yerel yönetimlerden bir temsilci, *“Bazı mahallelerde yemek dağıtımı yapılıyor, dağıtılacak aileler muhtar tarafından seçiliyor, bunun neye göre seçildiğine dair bir bilgi yok, bir eve veriyorlar diğer eve vermiyorlar, hâlbuki diğer evde de yemek yok, bu durumda insanlar birbirine nefret doluyor, imkânlar kısıtlı, belli yardımlar var ve bunlar dengesiz.”* demiştir.

Bununla birlikte, yerel yönetim temsilcisi zaten İzmir'de sosyal yardım konusunda yerel yönetimlerin çok ciddi çalışmaları olmadığını vurgulamıştır. Bu doğrultuda, kendi sorumluluk bölgesinde yaşayan vatandaşlara bile yeterli desteği sağlayamayan bir yerel yönetim mekanizmasının, vatandaş olmayan Suriyeli mültecilere yardım ulaştırma konusunda çok ısrarcı olacağı beklenmemektedir. Yerel yönetim temsilcisi, her ne kadar STK'lar, belediyeler ve mülteciler arasında bir ilişki olmadığına dair eleştirisini dile getirmiş olsa dahi, mültecilerle belediyeler arasında bir ilişki olduğunu vurgulamış ancak bu ilişkinin kurumsallaşmış ve sürdürülebilir olmadığını belirtmiştir.

4.3.4.Devlet-Mülteci İlişkileri ve Mülteci Politikaları

Devlet-mülteci ilişkileri devlet kurumları üzerinden mültecilerle kurulan ilişkiler bütünüdür. Devleti yöneten siyasiler her ne kadar mültecilere karşı olumlu söylemlere sahip olsalar dahi, devlet-mülteci iletişimin dışında yer almaktadır. Politikalar bahsedilen siyasiler tarafından şekillendirilmekte lakin iletişim kamu kurum ve kuruluşlarında görevli olan personeller tarafından yürütülmektedir. Bu nedenle mülteciler ile ilgili yürütülen işlemlerden sorumlu olan kamu personellerinin, mültecilere karşı takındıkları tavır devlet-mülteci ilişkisi açısından belirleyicidir. Devletin kamu kurum ve kuruluşlarına mültecilerin getirdiği yüke göre planlamalar yapması gerektiği görüşme yapılan STK'lar tarafından dile getirilmiştir. Yoğunluğunu kamu personeli üzerinde gerginlik yarattığı ve buna bağlı olarak kamu personelinin mültecilere yönelik yaklaşımında olumsuz bazı değişimler olduğunu vurgulayan STK temsilcileri, mültecilerin yine de bu durumlardan kurumları ve dolayısıyla devleti değil, sadece karşısındaki kişileri sorumlu tuttuğunu belirtmişlerdir.

Devlet-mülteci ilişkileri değerlendirilirken mültecilerin devlete bakışının nasıl olduğu da önemlidir. STK temsilcileri mültecilerin devlete bakışında genel manada bir benzerlik olduğu görülmektedir. Görüşme yapılan bütün STK temsilcileri, mültecilerin Türkiye'nin sınırlarını açması ile ilgili mutluluklarını belirtmişlerdir. İnanç temelli çalışan bir STK temsilcisi,(Ek-3) *“Mülteciler, Türk halkına ve devletine yardımsever, şefkatli, Müslüman ve bizden daha iyi olarak bakıyorlar, hatta ekliyorlar aynısı onların başına gelseydi biz onlara aynısını yapmazdık. Büyük bir bölümü devlete dua ediyor.”* Hak temelli çalışmalar yürüten bir diğer STK temsilcisi, (Ek-1) *“Mülteciler minnettar hissedyorlar kendilerini çünkü en azından kapıları açtı diyorlar, bilinçli değiller, şükür ki bu minnettarlık bilinçli olmaktan kaynaklanıyor.”* diyerek farklı bir bakış açısı ortaya koymuştur. Hak temelli çalışmalar yürüten bir STK temsilcisi ise kayırma yaşanan durumlarda mültecilerin hayal kırıklığına uğradığını vurgulamıştır. Bir mültecinin farklı sebeplerden dolayı diğerine karşı kayırılmasının mültecilerin devlete bakışını olumsuz etkilediğini vurgulayan STK temsilcisi, bu gibi durumlar yüzünden mültecilerin küstürülmemesi gerektiğini söylemiştir. Hak temelli STK'lar ise devlete karşı olumsuz bakışı olan herhangi bir mülteciye yardım etmelerinin mümkün olmadığını, zaten bu zamanda kadar böyle bir durumla karşılaşmadıklarını vurgulamışlardır.

Sonuç olarak, genel anlamda, Suriyeli mültecilerin Türk devletine bakışı olumludur. Bu mülteci sorunu sürecinde Türkiye'nin avantajlarından biri olarak gözlemlenmektedir. Unutulmaması gereken bir nokta ise ilk gelen zorunlu göç mağdurlarının genellikle ev sahibi devlete minnettar bir duruş sergiledikleri gerçeğidir. Bu doğrultuda, bir sonraki nesil devlete daha mesafeli yaklaşım göstererek, radikalleşme riski barındırmaktadır. Bu durumun ortaya çıkmaması için yukarıda bahsedilen olumsuz durumlarla alakalı olarak devletin yürütmesi gereken bazı çalışmalar olduğunu gözlemlenmektedir.

Devletin mültecilerle ilgili uygulamakta olduğu politikalar konusunda da inanç temelli ve hak temelli STK'lar arasında ortak ve farklı yönler bulunmaktadır. Bütün STK'lar devletin öncelikle sınırları açarak mültecileri kabul etmesini olumlu bir adım olarak görmektedirler. Hak temelli STK'lar devletin sınırlarını açmasına rağmen mülteci hakları konusunda eksik kaldığını söylemektedirler. Özellikle Geri Gönderme Merkezlerinde yaşanmakta olan olayların Türkiye'nin mültecilere olan insani yaklaşımıyla hiç uyuşmadığı dile getirilmiştir. GGM'ler ile ilgili hak temelli bir STK temsilcisi, (Ek-1) *“GGM'lerde olan insanların durumu fecaat, GGM'ler hapishanelerden çok daha kötü yerler, temel hakların gerçekleşmediği, insanlara işkence edilen ve kimsenin sesini duyuramadığı yerler. Tıpkı hapishaneler gibi dağın başında, avukattan uzak, aile görüşününün tamamıyla keyfiyete bağlı olduğu yerler.”* diyerek durumun ciddiyetini ortaya koymuştur.

Görüşülen hak temelli STK temsilcilerinden bir tanesi, Türkiye'de mültecilerle alakalı yürütülmekte olan politikaların AB endeksli ve yerel halkın tepkisine göre şekillenen politikalar olduğunu vurgulamıştır. Devletin, yerel halktan tepkiler yükselinceye kadar mültecilerle ilgili problemlere seyirci kaldığı ve tepkilerden sonra çözümler ürettiği vurgulanmıştır. Bu doğrultuda daha önce bahsedildiği gibi, dilenciler ile ilgili sıkıntı örneğinde olduğu gibi, böyle bir sıkıntı olduğu bilinmesine rağmen yerel halk tepki göstermeden harekete geçilmemiştir. STK temsilcisi daha genel bir şekilde mülteci politikalarını, (Ek-1) *“Devletin mültecilerle ilgili çalışmaları yetersiz, eksik, tam kaynaklı değil, bölgesel düzeyde. Sorunu çözen değil, sorunu hafifleten, uzun vadede çözüm üretmeyen, kısa vadede çözüm odaklı daha çıkarıcı, çıkar politikası anlamında hareket eden, somut problemi ortadan kaldırmayan tali sıkıntıları*

hafifleten ama somut problem ortadan kalkmadığı içinde sorunun devamını sağlayan politikalar izlediğini düşünüyorum.” diyerek açıklamıştır.

Devletin sistemini yurttaşları üzerine kurduğunu vurgulayan hak temelli çalışmalar yürüten bir STK temsilcisi, bu doğrultuda Türkiye gibi göç dahi beklemeyen bir ülkeye gelen dört milyon insan ile alakalı hızlı bir şekilde yapıcı politikalar üretmesinin mümkün olmadığını vurgulamış ve öncelikle bir sindirim sürecinden geçileceğini sonrasında ise mültecilerle alakalı politikalarının hayata geçirileceğini söylemiştir. Bu doğrultuda Türkiye'nin artık sindirim sürecini geçtiği ve politika üretim aşamasına geldiğini söyleyebiliriz. Türkiye'nin mülteci politikasına daha farklı bir açıdan yaklaşan ve kendisi de Suriyeli olan bir inanç temelli STK temsilcisi ise, (Ek-3) *“Türkiye buraya gelen Suriyelilere hiçbir zaman baskı yapmadı, onları savaşmaya zorlamadı, mesela Lübnan'da Hizbullah var, Hizbullah Lübnan'daki mültecilere sürekli baskı yapıyor.”* diyerek farklı bir açıdan Türkiye'nin yaklaşımını yorumlamıştır.

İnanç temelli bir STK temsilcisi ise mültecilerin kamplarda barındırılmasının daha iyi olacağını ama artık bunun için çok geç olduğunu vurgulamışlardır: (Ek-4) *“Ülke içinde değil de kamplarda olsa daha iyiydi, yani her toplumun iyisi var kötüsü var, her ne kadar hepimiz İslam olsak bile farklıyız, gittiğimiz yerlerde duyuyoruz mesela, Suriyeliler haraç kesiyor orada, oraya gitmeyin diyorlar, bunlar sıkıntı, bunlar büyük sıkıntı, sonra biz yardım ederken insanlar gelip bize kızıyor, bizi suçluyor.”* diyerek yönetilmesi zor süreçteki diğer zorluklardan bahsetmiştir. Özellikle Suriyeli mültecilerin dâhil olduğu bazı olaylar nedeniyle, onlara yardım eden STK'ların suçlanması durumu inanç temelli çalışan STK'lar tarafından vurgulanmıştır. İnanç temelli STK'lar bu durumun çalışmalarını etkilemediğini ama yine de ilerisi için sıkıntı olabileceğini vurgulamışlardır.

STK'lar eleştirilerine rağmen genel olarak mültecilerle ilgili yönetilen süreçte olumlu gelişmeler olduğu vurgulanmıştır. Hak temelli bir STK temsilcisi, (Ek-2) *“Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün kurulması bunlardan biri. Özellikle sahada çalışabilecek uzman alma, uzman yetiştirme, sahayı tanıma, mevzuat oluşturma gibi konularda çalışmalar oldu. Fakat şöyle bir şey var: Çağdaş ve demokratik ülkelerde STK'larla işbirliği esas alınmalıdır. Çünkü sahayı bilen, insanlara temas eden,*

insanların yaşamına dokunan, sorunları yerinde tespit eden yapılar olduğu için bunların düşünceleri esas alınmalıdır. Süreç STK'ların gözetimine, denetimine açık olunmalıdır. Ancak böyle sorunlar yerinde tespit edilip, tedavi edilebilir.” demiştir.

Son olarak, bir diğer hak temelli STK temsilcisi mültecilerin ve ev sahibi toplumun sıkıntılarına daha hızlı çözüm bulacak bir sistemin ancak (Ek-1) “*Yerel yönetimler, STK'lar ve hükümet bağlamında oluşturulacak bir işbirliği*” ile oluşturulabileceğini vurgulamıştır.

4.4. SOSYAL UYUM ÇALIŞMALARI VE KARŞILAŞILAN PROBLEMLER

Saha çalışmalarımız boyunca STK'ların bir bölümünün sosyal uyum çalışmaları yaptığını gözlemledik. Bu çalışmaların ise çok büyük bir bölümü sadece Suriyeli mültecilere Türkçe öğretme noktasında kalmaktadır. Ayrıca sosyal uyum sürecinin en önemli noktalarından biri olan karşılıklılık ilkesi ile alakalı herhangi bir çalışma bulunmamaktadır. Daha önceki bölümlerde birçok defa vurguladığımız gibi sosyal uyum süreci sadece Suriyeli mülteciler üzerinden yapılacak çalışmalar ile mümkün kılınmaz, aynı zamanda ev sahibi toplumunda sosyal uyum sürecinin bir parçası yapılması gerekmektedir. Bu doğrultuda İzmir genelinde herhangi bir çalışma yapıldığını gözlemleyemedik. Hâlbuki saha çalışmalarımız boyunca, bu tür çalışmaların ne kadar önemli olduğu, hak temelli çalışmalar yapan STK'lar üzerinden sahadan aldığımız bilgilerle doğrulanmıştır. İşlerini kaybeden ya da Suriyeli mültecilerin varlığından şikâyetçi olan ev sahibi ülke vatandaşları ile Suriyeli mülteciler arasında İzmir genelinde birçok şiddet olayı yaşanmış, hak temelli çalışmalar yapan STK'lar bu gibi bölgelerde çalışmalar yaparak bu tür olayların tekrardan yaşanmaması için önlem almaya çalışmıştır. Bu gibi durumlarda, hak temelli bir STK temsilcisinin de aktardığı gibi kamu yöneticilerinin bulduğu çözüm sadece mültecilerin yerlerinin değiştirilmesi olmuştur. İzmir'in Torbalı ilçesinde yaşanan problemlerden sonra, Torbalı bölgesinde yaşayan bazı mülteciler başka ilçelere nakledilmiştir. Bu gibi kısa vadeli çözümler, sadece sorunu görmezden gelmekle kalmamakta aynı zamanda uzun vadede yaşanabilecek daha büyük sıkıntılara hazırlıksız yakalanılmasına neden olmaktadır.

Suriyeli mültecilerin Türk toplumuna uyum süreci çoktan başlamış bulunmaktadır. Bunun ilk adımı olan Türkçe öğrenme konusunda ise ilerleme sağlandığı görüşme yaptığımız STK'lar tarafından vurgulanmıştır. Özellikle okullarda eğitim gören çocuklar ve çalışma hayatında aktif olarak yer alan mültecilerin Türkçe öğrendiklerini vurgulayan bir inanç temelli STK temsilcisi Türkçeyi çocukların ve meraklı yetişkinlerin öğrendiğinden bahsetmiş ve eklemiştir: (Ek-3) *“Çocuklar boş bardak gibi, ne verirsene alıyor, benim çocuklarım Türkçe konuşunca Suriyeli oldukları anlaşılıyor. Ben evde onlara Arapça öğretiyorum, onlar bana bazen Türkçe öğretiyor.”* diyerek özellikle Suriyeli mülteci çocukların eğitim hayatına dâhil edilmesinin sosyal uyum konusunda ne kadar etkili olduğunu göstermiştir.

Hak temelli STK temsilcileri mültecilerin *'toplumla temas etme noktasında'* sıkıntıları olduğunu vurgulamışlardır. Toplumla temas etmenin karşılıklı bir süreç olduğunu ayrıca vurgulayan hak temelli STK temsilcileri, yapılan uyum çalışmalarında bunun göz ardı edildiği ve bazı durumlarda sadece mültecilere odaklanıldığını ve bunun ilerde sıkıntı yaratabileceğini vurgulamışlardır. Bazı durumlarda ise mültecilerin kendi sosyal ağlarını kurmaya başladıkları gözlemlenmektedir. Görüşme yapılan bir STK'da gönüllü olarak çalışan Suriyeli bir mülteci, kendi çocuklarını devlet okullarına gönderdiğini ve okumaları için çaba gösterdiğini söylemiştir. Okul yönetimi ile kurduğu iyi ilişkiler sayesinde, okul yönetiminin çeşitli zamanlarda kendisinden yardım istediğini ve bu yardımı gönüllülük esasıyla yaptığını bahsetmiştir. İnanç temelli STK temsilcisi (Ek-3) *“Okul yönetimi beni çeşitli zamanlarda davet ediyor ve Suriyeli ailelere çevirmenlik yapıyorum, onlara çocuklarını neden okula göndermeleri gerektiğini anlatıyorum, çocukların eğitim alması gerektiğini, sokakların çocuklar için tehlikeli olduğunu vurguluyorum. Çeşitli zamanlarda ise okuldaki muhtaç Suriyeli ailelere yardım ulaştırıyoruz, bunu okul yönetimi ile koordineli halde yapıyoruz.”* demiştir.

Uyum konusunda her iki toplumun da istekli olması gerektiğini savunan ve kendisi de Suriye uyruklu olan inanç temelli bir STK temsilcisi (Ek-3) *“Suriyeliler aslında uyumlu bir millettir, dünyanın her yerinde, her zaman Suriyeliler yaşamışlardır, Türkiye'nin sosyal hayatı ile Suriye'nin sosyal hayatı benzerdir ama Türkiye genelinin sosyal hayatı ile İzmir'in sosyal hayatı benzer değil.”* diyerek aslında daha önce vurguladığımız gibi sosyal uyum noktasında neden yerel

yönetimlerin yetkilendirilmesi gerektiğini açıklığa kavuşturmuştur. Sosyal uyum konusunda her ülkenin farklı politikalar yürütmesi gerektiği gibi yukardaki örnekten anlaşılacağı üzere bazı durumlarda her şehrin bile ayrı bir politika yürütmesi gerekebilmektedir.

İnanç temelli çalışmalar yürüten bir STK temsilcisi, uzun vadede mültecilerle ev sahibi toplum arasında yaşanabilecek sıkıntılardan söz etmiştir. Buna göre (Ek-3) *“Suriye’den buraya gelen gençlerin bir bölümü Suriye’de silah tutmuş, savaşmış kişiler, ben bu insanlar ile Türkler arasında yaşanabilecek gerginliklerden çekiniyorum, şiddete eğilimli insanlar olarak değerlendirmek istemiyorum ama şiddeti görmüş insanlar ve bir şeyi birçok defa görürseniz bir noktadan sonra normalleşme başlar. Bu normalleşme gençler arasında sürtüşmelere neden olabilir, dikkatli olunması gerekiyor.”* diyerek olası bir gerginlik ile alakalı ön alıcı çalışmaları yapılması gerektiğini belirtmiştir. Türkiye henüz mültecilerle ilgili ön alıcı çalışmaları tam olarak yapamamaktadır. Daha önce bazı yaşanan olaylarında gösterdiği gibi bazı toplumsal gerginlikler ani bir şekilde mültecilere yönelik nefret söylemine dönüşebilmektedir. Bu doğrultuda hem Suriyeli gençlere psikolojik destek verilmesi hem de ev sahibi toplum üyeleri ile Suriyeli mültecilerin arasında iletişim ağı kurulması, uzun vadede yaşanabilecek gerginlikleri azami düzeyde tutabilir.

Suriyeli mültecilerle ilgili karşılaşılan en büyük sorunlardan bir tanesi ise evlilik mevzusudur. Türkiye ve Suriye’nin kanunlarındaki uyumsuzluk bu konuda kendini fazlasıyla belli etmektedir. Hak temelli bir STK temsilcisinin aktardığı gibi (Ek-1) *“Suriye’den dört tane kadınla gelen adam, burada hangi eşini kaydettireceğini bilmiyor, diğer kadınların durumun ne olacağı gibi şeyler büyük mağduriyetler”* yaratıyor demiştir. Bu gibi durumlar için bilgilendirme çalışması yapılması gerektiğini vurgulayan STK temsilcisi bir hukukçu olarak bu gibi bir soruna hukuki sınırlar içerisinde çözüm bulmanın büyük bir problem olduğunu vurgulamıştır.

İnanç temelli bir STK temsilcisi ise ev sahibi toplumdan bazı insanların fırsatçılık yaptığını belirterek; (Ek-3) *“Suriyeli kadınları imam nikâhı ile alıyorlar, daha sonra hamile kalınca sahipsiz bırakıp kaçıyorlar, o kadınlar çaresizlik içinde bizlere ulaşıyor.”* demiştir. Ev sahibi toplumun bazı üyelerinin bu süreci lehlerine çevirmeye çalıştığı ve dezavantajlı Suriyeli mültecileri zor durumda bıraktığı gözlemlenmiştir: (Ek-2) *“En büyük sıkıntı çocuk gelinler. Bazı aileler geliyor 8-9 tane*

çocukları var, iki tanesi kız. Diğer yedi tanesini kurtarmak için o iki tanesini para ile evlendiriyor. Bu evlilikler genellikle yaşça büyük erkeklerle oluyor. Burada ciddi bir ahlaki dram var. Bunu sadece cehalet ile görmeyin, doktor, mühendis, işadamı ya da avukatlar var, Suriyeli mültecilerden ikinci eş alan, maddi durumları daha iyi olanlar, ikinci eşlerine ev açıyor, nikâhli eşlerinin bu durumlardan haberi yok.” Bu gibi durumlar aynı zamanda karşılıklılık ilkesine çok ciddi zararlar vermektedir. Ev sahibi toplumun kadın üyeleri, Suriyeli mülteci kadınları evlilikleri için bir tehdit olarak görmekte ve nefretle dolmaktadır.

Bu durum sosyal uyum süreci önündeki en büyük engellerden biridir. Bunların ötesinde bazı işverenlerin yanlarında çalışan Suriyeli mültecilere yönelik yaklaşımları da çok ciddi bir ahlaki sıkıntıyı gözler önüne sermektedir: (Ek-3) *“İşverenler çok zalim olabiliyor, yanlarında çalışan Suriyeli kadınlara para karşılığı birlikte olmayı teklif ediyorlar, bu gibi durumlarla ilgili gınaşırı şikâyetler alıyoruz ve çözüm üretmiyoruz, tek yapabildiğimiz o kadınlar için daha düzgün bir yerde iş bulmak, bunlarla mücadele etmek çok zor.”* diyerek büyük bir ahlaki drama işaret eden inanç temelli STK temsilcisi, bu gibi durumlarla ancak devletin mücadele edebileceğini belirtmiştir.

Mültecilerin sosyal uyumunda STK’ların aktör olarak yer almasının önemi hakkındaki soruda, bütün STK temsilcileri, STK’ların mültecilerle alakalı her süreçte yer alması gerektiği ama sosyal uyum çalışmalarında merkezde yer alması gerektiğini vurgulamışlardır. Hak temelli bir STK temsilcisi, (Ek-1) *“STK’ların sosyal uyum sürecinde yer alması çok etkili çünkü sahaya direkt temas ediyorlar. Mutlaka sahaya temas edilmesi lazım, sahaya temas edilip iletişimle alakalı bölgesel farklılıkların, her bölgenin her yörenin hatta ve belki de her mahallenin dinamiklerini göz önünde bulundurarak bir çalışma yapılması gerekiyor. Çünkü Kilis’te gerçekleşen bir sosyal uyum çalışmasıyla İzmir’de gerçekleşen bir sosyal uyum çalışması aynı dinamiklere bağlı değil. Bazı yerlerde ahlaki kriterler, bazı yerlerde etnisite farklılık gösterebiliyor.”* diyerek STK’ların sosyal uyum sürecinin vazgeçilmez bir parçası olduğunu vurgulamıştır. Aynı zamanda hak temelli çalışmalar yürüten STK temsilcisinin bu vurgusu, daha önceden bahsettiğimiz, sosyal uyum sürecinde yerelde şekillenen politikaların önemini tekrardan vurgulamıştır.

Saha görüşmelerimiz sırasında STK temsilcilerine sosyal uyum kavramından ne anladıkları sorulmuş ve sosyal uyum ile ilgili farkındalıkları ölçülmeye çalışılmıştır. Görüşme yapılan hak temelli STK temsilcilerinden bir tanesi sosyal uyumu; (Ek-1) "*Sınıfsal ayrılıkların, etnisite ayrımcılığının ortadan kalktığı ve şeffaf bir iletişimin kurulabildiği bir ortam*" olarak tanımlamıştır. Hem hak temelli hem de inanç temelli çalışmalar yapan ve kendisi de bir Suriyeli olan STK temsilcisi ise (Ek-5) "*Sosyal uyum sürecini dört basamaklı olarak değerlendirmek gerekiyor. Öncelikle dili öğrenecek, ikinci olarak meslek eğitimi alması gerekiyor, iş sahibi olmadan yaşamını idame ettiremez, yaşamını idame ettiremezse uyum sağlayamaz, üçüncü olarak sosyal davranış ve ahlak seminerleri gerekiyor, bu eğitimleri alacak ki yaşadığı toplumu bilecek, son olarak hukuki eğitim, haklarını bilecek ve aynı zamanda burada neyi yapıp yapmaması gerektiğini bilecek. Bu aşamalardan geçtikten sonra sosyal uyum gerçekleşir, bu aşamalardan her mülteci geçebilir mi, insan her şeye kabildir, yeter ki istesin.*" demiştir.

Son olarak bir diğer hak temelli STK temsilcisi (Ek-2) "*Sosyal uyum sürecinden kesinlikle entegrasyon anlaşılmalıdır, biz entegrasyona karşıyız.*" demiş ama nasıl bir yol izlenmesi gerektiği hakkında bir yorum yapmamıştır. Bu üç STK temsilcisi dışında diğer STK temsilcileri sosyal uyum süreci hakkında yorum yapmamıştır. Özellikle inanç temelli STK'lardan sosyal uyum konusunda yeterli kadar bilgi alınamamıştır. Bu durum ile kalıcılığın tartışıldığı durum arasında bir bağlantı kurulabileceğini düşünmekteyiz. Mültecilerin gideceklerine inanan inanç temelli STK'ların, sosyal uyum ile alakalı olarak herhangi bir yaklaşımları mevcut değildir. STK'ların sosyal uyum sürecinin bir parçası olması gerektiği noktasında özellikle hak temelli STK'lar istekli görünseler de sosyal uyum süreci ile ilgili farkındalığının yeterli düzeyde olmadığı gözlemlenmektedir.

SONUÇ

Suriye’de yaşanan olaylar, 2011 yılından beri Türkiye’nin gündemini doğrudan etkilemektedir. Türkiye’nin en uzun sınır komşusu olan Suriye ile ilişkileri uzun süredir sıkıntılı bir zeminde ilerlemektedir. Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu’nun komşularla sıfır sorun politikasını hayata geçirmeye çalıştığı zamanlarda düzelme eğilimi gösteren ve hatta kısa bir süre sağlıklı bir zeminde ilerleyen ilişkiler, Suriye’de iç savaşın başlamasıyla eski günleri aratır hale gelmiştir. Türkiye ve Suriye arasında, terör örgütü PKK’ya Suriye tarafından verilen destek, Türkiye ve Suriye arasında sınırı aşan yaklaşık 10 su kaynağının paylaşımı ve Suriye’nin uzun yıllardır Hatay üzerindeki hak iddiası gibi sebeplerle gergin olan ilişkilerin 2011 sonrasında daha karmaşık hale geldiğini söylemek mümkündür. Bu sorunlara şimdi çok ciddi güvenlik sorunları, Türkiye’de yaşamlarını sürdüren Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşları ve terör örgütü PKK ile ilgili yeni sıkıntılar eklenmiştir.

Türkiye, Suriye’de devam eden savaştan en çok etkilenen bölge ülkelerinden birisidir. Yaklaşık dört milyon Suriyeli mülteciye ev sahipliği yapmakta olan Türkiye, bu insanların hayatlarını devam ettirmesi, kalıcı olurlarsa Türk toplumuna uyumları, eğer geri dönüş yapmak isterlerse bunun mümkün olması için Suriye ile sürdüreceği diplomasi gibi konularda yeni çalışmalar yapmak durumundadır. Suriye’den gelen bütün mültecilerin ülkelerine geri döneceğini beklemek son derece iyimser bir yaklaşım olacaktır. Kaldı ki, mültecilerin neredeyse tamamı, Suriye’ye dönmek için Suriye’de devam eden çatışma ortamının son bulmasını şart koşmaktadırlar. Yedinci senesini dolduran iç savaşta bugüne kadar böyle bir durum mümkün olmamış ve çatışmalar başkalaşım geçirerek devam etmektedir. Yakın gelecekte de çatışmaların son bulacağına dair herhangi bir emare gözükmemektedir. Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından başarıyla tamamlanan Fırat Kalkanı ve Zeytin Dalı Harekâtları ile geri dönüşler yaşanıyor olsa dahi, bu geri dönüşler toplam rakam içinde bir azınlığı ifade etmektedir. Türkiye, bu harekâtlarla geri dönüşleri mümkün kılmayı amaçlarken aynı zamanda daha fazla mülteci hareketliliğine maruz kalmamak için de çalışmalar yürütmektedir. Astana süreci ile birlikte, İdlib bölgesinde çatışmasızlığı mümkün

kılmak için konuşlandırılan Türk askerleri şu ana kadar rejim ve muhalifler arasındaki çatışmaların kontrol edilmesinde aktif rol oynamış ve İdlib bölgesinden Türkiye'ye herhangi bir mülteci hareketliliği yaşanmamıştır. Türkiye sürdürmekte olduğu bu mülteci hareketliliği engelleme politikasını uzun vadede de devam ettirmelidir. Suriye içinde sağlanacak çatışmasızlığın kısa vadede geri dönüş göçlerini mümkün kılması beklenmemektedir; yalnız bu çatışmasızlık ortamının inşa edilmesi, Türkiye'ye yönelen göç hareketliliğini durdurabilecek, ön alıcı bir politikadır.

Türkiye'nin mülteci hareketliliği ve yarattığı sonuçlar ile alakalı olarak, öncelikle ortaya bir politika belgesi çıkarması gerekmektedir. Henüz Türkiye, ilk aşamada durumun tespiti noktasında bile sıkıntı yaşamaktadır. Bu nedenle öncelikle Türkiye'nin kapsamlı bir şekilde durum tespiti yapması zaruridir. Suriyeli mülteciler homojen bir grup değildir, böyle bir grubun öncelikli olarak sınıflandırılması gerekmektedir. Mültecilerin hepsi eğitimsiz ya da kriminal insanlardan oluşmamaktadır, bu tür yaklaşımlarla sorunun anlaşılması zordur. Bu nedenle öncelikli olarak durumun ana hatlarıyla ortaya çıkarılması ve politikalara buna göre karar verilmesi gerekmektedir. Ancak bu süreçten sonra, farklı aktörlerin katılımı ile mülteciler ile ilgili politikalara şekil verilmesi gerekmektedir. Bu politikalar hayata geçirilirken, yerelin sürece katkısı mümkün kılınmalı, STK'lar, üniversiteler ve kamu arasında sürdürülebilir bir iletişimin mümkün kılınması gerekmektedir. Bu aktörlerin sürece katılmaları sırasında ise öncelik mülteci çalışmaları konusunda ki tecrübe ve yeterlilik olmalıdır. Sürece dâhil olan aktörlerin, sahada olana hâkim olması ve mültecilerle çalışma konusunda hem tecrübeli olması hem de dünyadaki diğer örneklerle alakalı olarak bilgi sahibi olması sürecin sağlıklı bir şekilde ilerlemesi için önemlidir. Son olarak, Türkiye'ye Suriyeli mültecilerin açtığı kapıdan aynı zamanda Irak, Afganistan ve Somali gibi ülkelerden de mülteciler giriş yapmıştır. Bu nedenle mültecilerle ilgili belirlenecek politikaların sadece Suriyeli mültecileri hedefleyen politikalar değil, uzun zamanda ihtiyaçlara cevap verecek, kapsayıcı politikalar olması gerekmektedir.

Türkiye, yukarıda bahsedilen askeri faaliyetler ile mülteci hareketliliğini durdurmuş ve az da olsa geri dönüşleri için ortam yaratmıştır. Lakin Türkiye'de yaşamlarını sürdürmekte olan yaklaşık dört milyon mülteci için de yapılması gereken birçok şey bulunmaktadır. Mültecilerin bireysel olarak güçlendirilerek, toplumun bir

parçası yapılmaması durumunda Türkiye, uzun vadede Suriye’de yaşanan iç savaşın sonuçlarıyla farklı alanlardan yüzleşmek durumunda kalacaktır. Bu doğrultuda, Türkiye’nin Türkiye’de yaşamlarını sürdürmekte olan Suriyeli mültecilerin sosyal uyumu ile ilgili bir takım çalışmalar yürütmesi gerekmektedir. Zaman zaman toplumdan yükselen ve Suriyeli mültecilerin varlığı ile ilgili tepki içeren sesler, sosyal uyum sürecinin acilen başlatılması gerektiğini ve bu sürecin hem Suriyeli mültecileri hem de ev sahibi içine alan bir şekilde, karşılıklılık ilkesine göre yönetilmesi gerektiğini göstermektedir.

Külfet paylaşımı konusunda mülteci hareketliliğinin yaşandığı ilk zamanlara göre ciddi ilerlemeler olsa dahi, sorumluluğun çok büyük bir kısmı hala Türkiye’nin üzerindedir. Türkiye, Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün kurulmasıyla birlikte uyum konusunda yapılacak bütün çalışmaları bu müdürlük altında yürütme kararı almıştır. Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün kurulduğunu günden itibaren Suriyeli mültecilerle ilgili henüz herhangi bir çalışmaya açık kaynaklarda rastlanamamıştır, yapılan tek çalışma Didim’de yaşayan İngiliz uyruklu göçmenlerle yapılmıştır. Bununla birlikte 2017 yılında Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün internet sitesi aracılığıyla uyum faaliyetlerinin içeriği ve uyum kapsamında yapılacak faaliyetler açıklanmıştır. 2013 yılında kurulmuş olan Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün, uyum çalışması yapmak için yetkilendirilen tek mercii olmasına rağmen 2017 yılı itibariyle henüz bir çalışma yapmamış olması içinde bulunulan durumu ifade etmektedir. Son olarak yaklaşık dört milyon mülteciye ev sahipliği yapmakta olan Türkiye’nin, uyum ve göç politikaları yönetimini genel müdürlük seviyesinde bir yapılanmaya bırakmak, etkili çalışmalar yürütülmesi önünde engel teşkil edebilir. Uzun vadede daha etkili çalışmalar yürütmek ve bir içtihat oluşmasını sağlamak açısından göç ve göç ile alakalı başlıklardan sorumlu olacak bakanlık seviyesinde bir yapılanmanın kurulması sürecin daha sağlıklı yürütmesine olumlu katkı sunabilir.

Sosyal uyum çalışmaları, ülkeden ülkeye, şehirden şehire ve hatta aynı şehir içinde farklı mahallelerde bile farklı dinamiklere sahiptir. Bu doğrultuda yürütülecek sosyal uyum faaliyetlerinde yerele yetki devri yapılması sürecin en kritik noktasıdır. Bu sayede farklı dinamikler barındıran bölgelere, ihtiyaç duyulan yaklaşımla ulaşılması mümkün olacaktır. Yerelin yetkilendirilmesi kadar, yerelde çalışmalar yürüten bütün kurum ve kuruluşların sürece dâhil edilmesi, bu kurum ve kuruluşlar

arasında ortaklaşa çalışmalar yapabilecek bir yapının kurulması önemlidir. Özellikle STK'ların sürece dâhil edilmesi gerekmektedir. Bununla birlikte, yaptığımız saha görüşmeleri ve açık kaynaklardan edindiğimiz bilgiler sonucunda, faaliyet göstermekte olan STK'ların büyük bir bölümünün henüz böyle kapsamlı bir çalışmaya ortak edilebilecek kurumsal bir olgunluğu bulunmamaktadır. Bu nedenle öncelikli olarak STK'lar desteklenmeli, bu süre zarfında ise belediyeler sürece olması gerekenden biraz daha fazla dâhil edilerek, 'geçici' bir süre için STK'ların boşluğunu doldurmalıdır. Yerelde faaliyet gösteren kurumlar içerisinde STK'lar ve belediyeler en önemli aktörlerdir. Suriyeli mültecilerin sosyal uyum süreci merkezi idarenin desteği ve yerelde faaliyet gösteren yapıların yürütücülüğünde uygulanmalıdır. Üniversitelerin ve çeşitli akademik odakların bu sürece dâhil edilmesi ise sürecin daha sağlıklı yürümesi ve sürecin ne durumda olduğunun ifade edilmesi açısından önemlidir. Bu yönetim tarzıyla hem merkezi idare sürecin yöneticisi olmaya devam edecek, hem yerel kurum ve kuruluşlar sahayı bilen odaklar olarak sürece dâhil olacak hem de üniversiteler sürecin bir parçası yapılarak süreç yakından izlenmiş olacaktır.

Mültecilerle ilgili sürecin en önemli ayaklarından bir tanesi ise koordineli çalışmanın mümkün hale getirilmesidir. Bu doğrultuda, STK'ların kendi arasında ve STK'lar ile kamu arasında iletişim ağları açılmalı ve süreç koordineli bir şekilde yürütülmelidir. Özellikle saha çalışmasında ortaya koyduğumuz gibi, farklı yaklaşımları kabul ederek çalışmalar yürüten STK'ların birbirleri ile iletişim kurmamaları, hatta birbirlerini görmezden gelmeleri uzun vadede sıkıntı yaşanabilecek bir durumdur. Bu koordinasyonun STK'lar tarafından sağlanmasını beklemek iyimser bir yaklaşım olarak gözlemlenmektedir. Koordinasyon sürecinde, kamunun inisiyatif olarak girişimlerde bulunması başlangıç açısından iyi bir adım olabilir.

Sosyal uyum çalışmalarının en önemli başlıklarından bir tanesi karşılıklılık durumudur. Sosyal uyum ev sahibi toplum ile mülteciler arasında yürütülecek bir süreçtir. Sürecin muhatabı ev sahibi toplum ve mültecilerdir. Bu nedenle yürütülecek bütün çalışmaların ev sahibi toplumu da kapsamaması gerekmektedir. Mülteciler konusunda yapılan çalışmaların büyük bölümünde, bizim de çalışmamızda kullandığımız gibi, Suriyeli mülteciler ve ev sahibi toplum denilerek tanımlanan kitleler homojen topluluklardır. Yani bizler Suriyeli mülteciler derken içinde farklı dil,

din ve etnik kökenden gelen insanları tanımlamaktayız. Aynı durum ev sahibi toplum içinde geçerlidir. Bu durumun ancak karşılıklılık ilkesi ile aşılması ve her gruba yönelik farklı araçlar uygulanarak, sosyal uyumun gerçekleştirilmesi mümkün olacaktır.

Türk siyaseti henüz sosyal uyum konusu ile alakalı bir vizyon ortaya koyamamıştır. Sosyal uyum konusunda gerekli yeterliliğe sahip kamu görevlileri tarafından yönetilmesi gereken sosyal uyum süreci, siyasi partilerin seçim söylemi yapılamayacak kadar önemli bir konudur. Geçtiğimiz seçimlerden elde ettiğimiz tecrübeler mültecilik mevzusunun siyasi bir araç olarak gündeme getirildiğini ve mültecilerin burada olmasının sonuçlarının siyasi bir söylem yapılmaya çalışıldığını göstermektedir. Bu doğrultuda, gelecek yıllar ve siyasi partiler için önerimiz, insan haklarını yakından ilgilendiren bu gibi konularda, mülteciliğin siyasi bir malzeme olarak değil, sosyal uyumun biz vizyon olarak parti programlarına konulmasıdır. Sosyal uyum sürecinin bu şekilde benimsenmesi, bu süreci devletin yürüttüğü bir süreç haline getirebilir. Mülteci sorununa siyaset üstü bir şekilde yaklaşılmalıdır çünkü popülist yaklaşımlar kısa vadede prim yapsa dahi uzun vadede toplum yararına olmayacaktır.

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, Y. (2016). *Göç Sosyolojisi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Akalın, A. (2015). Açık, Döner, Mühürlü Kapılar: 20.Yüzyılda Batı/Doğu Ekseninde Emek Göçünün Seyri. S. Ihlamur-Öner, & N. Ş. Öner içinde, *Küreselleşme Çağında Göç* (s. 89-107). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Akbaş, E. (2012). Göçmenler Arasındaki Dayanışmacı Ağların Dönüşümü: Göçmen Sivil Toplum Örgütlerinin Yeni Misyonu. S. Ihlamur-Öner, & N. Ş. Öner içinde, *Küreselleşme Çağında Göç* (s. 335-352). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Akççek, A. (2015). Türkiye'deki Suriyelilerin Toplumsal ve Ekonomik Uyumu. *Liberal Düşünce Dergisi*, 51-61.
- Akççek, A. (2016). Türkiye'deki Suriyelilerin Ekonomik ve Toplumsal Uyumu. *İller ve Belediyeler Dergisi*, 38-44.
- Akdeniz, E. (2014). *Suriye Savaşının Gölgesinde Mülteci İşçiler*. İstanbul: Evrensel Basım Yayın.
- Akgül, A., Kaptı, A., & Demir, O. Ö. (2015). Göç ve Kamu Politikaları: Suriye Krizi Üzerine Bir Analiz. *The Global / A Journal of Policy and Strategy Volume:1, Issue:2*, 1-22.
- Akınıcı, B., Nergiz, A., & Gedik, E. (2015). Uyum Süreci Üzerine Bir Değerlendirme: Göç ve Toplumsal Kabul. *Göç Araştırmaları Dergisi, Cilt:1, Sayı:2*, 58-83.
- Aksoy, Z. (2012). Uluslararası Göç ve Kültürlerarası İletişim. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt:5, Sayı:20*, 292-303.
- Aksürmeli, M., & Tekten, Z. S. (2016, Ekim 20). İnanç Temelli Organizasyonlar ve Toplumsal Birlik: Konya Örneği.
- Apak, H. (2015). Uluslararası Göç ve Sivil Toplum: Suriyeli Göçmen STK'lar. *Genç Akademisyenler Sempozyumu I* (s. 274-282). Mardin: Kadim Akademi.
- Bal, H. (2015). *Sosyolojide Yöntem ve Araştırma Teknikleri*. İstanbul: Sentez Yayıncılık.
- Baştürk, Ş. (2009). "Uyum"dan "Dışlanmaya"ya: Yirmi Birinci Yüzyılda Göçmenler ve Sosyal Politika. *İstanbul Üniversitesi Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 515-548.
- Bayraktar, Z. (2014). Geleneğin Aktarımında ve Yaşatılmasında Göçmen Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü: İzmir Bosna Sancak Kültür ve Yardımlaşma

- Derneği. *TÜRÜK (Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi)*, Yıl:2, Sayı:3, 193-206.
- Bedirhan, Y. (2009). Avrupa Birliği Ülkelerinde Yaşayan Türk Çocuklarının Kültürel Uyum Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Akademik Bakış*, Sayı:16.
- Bernard, P. (1999, Aralık). *Social Cohesion: A Critique*. Ottawa, Ontario, Kanada: Canadian Policy Research Networks.
- Çagaptay, S., & Menekşe, B. (2014 , Temmuz). The Impact of Syria's Refugees on Southern Turkey. The Washington Institute For Near East Policy.
- Canyurt, D. (2015). Suriye Gelişmeleri Sonrasında Suriyeli Mülteciler: Türkiye'de Riskler. *Akademik Bakış Dergisi*, Sayı:48, 127-146.
- Çağlar, İ., & Özkır, Y. (2014). Suriyeli Mültecilerin Türkiye Basınında Temsili. *Ortadoğu Yılığ*, 486-501.
- Çelik, S., & Aydın, A. (2016). Türkiye'de Suriyeli Sığınmacı Krizinin Avrupa Birliği İlişisine Yansımaları. *Uluslararası Multidisiplinel Konferansı*, (s. 837-846). Antalya.
- Çetin, İ. (2016). Suriyeli Mültecilerin İşgücüne Katılımları ve Entegrasyon: Adana-Mersin Örneği. *Gaziantep University Journal of Social Sciences 15(4)*, 1001-1016.
- Çiftçi, C. (2010). Sivil Toplum: Kökenler, Örgütlenme ve Çalışma Yaklaşımları. Kadın ve Kadın STK'larının Güçlendirilme Projesi.
- Çobanır, M., & Hassa, F. (2012). *Sivil Toplum Örgütlerinin Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler İçin Yaptıkları Çalışmalar İle İlgili Rapor*. Ankara: İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi- İGAM.
- Daoudov, M. (2015, Kasım). Türkiye'de Yabancıların Uyumunda Yerel Yönetimlerin Rolü. Y. Bulut içinde, *Uluslararası Göç ve Mülteci Sorununun Çözümünde Kamu Yönetiminin Rolü* (s. 39-64). Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Demirhan, Y., & Aslan, S. (2015). Türkiye'nin Sınır Ötesi Göç Politikaları ve Yönetimi. *Birey ve Toplum*, Cilt:5, Sayı:9, 23-62.
- Derya, H. (2016). 1950 Yılından Günümüze Kadar Almanya'nın Göç Tarihi ve Entegrasyon Sorunu. H. Paksoy, E. Yildirimci, K. Sarıçoban, & Ö. Özkan içinde, *Ortadoğu'daki Çatışmalar Bağlamında Göç Sorunu* (s. 58-86). Ankara: Efil Yayınevi.
- Dinçer, O. B., Federici, V., Ferris, E., Karaca, S., Kirişçi, K., & Çarmıklı, E. Ö. (2013). *Suriyeli Mülteciler Krizi ve Türkiye: Sonu Gelmeyen Misafirlik*. Ankara: Kasım.
- Erder, S. (2006). *Refah Toplumunda Getto*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

- Erdoğan, M. (2016). Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler İle Birlikte Yaşamının Çerçevesi. A. Esen, & M. Duman içinde, *Türkiye'de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler: Tespitler ve Öneriler* (s. 71-91). İstanbul: WALD (Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Vakfı).
- Erdoğan, M. (2016, Ocak). Türkiye'deki Suriyeliler ve Yerel Yönetimler. *Belediyelerimiz Sığınmacıların Yanında*. İstanbul, Türkiye: Korza Yayıncılık.
- Erdoğan, M. M. (2015). *Türkiye'deki Suriyeliler - Toplumsal Kabul ve Uyum*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi .
- Erdoğan, M., Şener, B., Sipahioğlu, E., Kavukçuer, Y., & Başçeri, E. Y. (2017, Ocak). Suriyeli Mülteciler ve Belediyelerin Süreç Yönetimi: İstanbul Örneği. *Kopuş'tan Uyum'a Kent Mültecileri*. Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları.
- Eroğlu, D. (2015). Ulusal Güvenlik Kaygılarından Mali Külfet Söylemine: Türkiye'nin Yeni Sığınma Politikaları. *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 209-226.
- Esen, A. (2016). İstanbul'daki Suriyelilerin Kurdukları Dernekler. *Günümüz İslam Dünyası'nda Meseleler ve Çözüm Yolları* (s. 710-728). İstanbul: ŞenYıldız Yayıncılık.
- Esen, A. (2016). Uluslararası Düzensiz Göçler ve Yerel Yönetimler. A. Esen, & M. Duman içinde, *Türkiye'de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler: Tespitler ve Öneriler* (s. 13-45). İstanbul: WALD (Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Vakfı Akademisi).
- Esen, O. (2016). Suriyeli Mültecilerin Bölgesel İşgücü Piyasalarına Etkisi. E. Y. H. Mustafa Paksoy içinde, *Ortadoğu'daki Çatışmalar Bağlamında Göç Sorunu* (s. 1-11). Ankara: Efil Yayınevi.
- Geiger, M., & Pecoud, A. (2010). *The Politics of Intenational Migraiton Management*. London.
- Hazan, J. C. (2015). Geçmişten Geleceğe Zorunlu Göç: Mülteciler ve Ülke İçinde Yerinden Edilmiş Kişiler. S. Ihlamur-Öner, & N. Ş. Öner içinde, *Küreselleşme Çağında Göç* (s. 183-199). İstanbul: İletişim.
- İçduygu, A. (2015, Nisan). Syrian Refugees in Turkey. *The Long Road Ahead*. Migration Polict Institute.
- İçduygu, A., & Keyman, E. (2000). Globalization, Security and Migration: The Case of Turkey. *Global Governance* 6 , 383-398.
- İnce, H. O. (2011). Almanya'da Farklı Olmak: Entegrasyon ve Hoşgörü Kavramına Eleştirel Bir Bakış. *bilig Yaz 2011, Sayı 58*, 173-200.
- International Crisis Group. (2018). *Turkey's Syrian Refugees: Defusing Metropolitan Tensions*. İstanbul: International Crisis Group.

- Istanbul Policy Center. (2013). *Turkey's Migration Policy from 2002 to 2012: An Assessment of the AKP's Reforms Workshop Report*. İstanbul.
- Jacobsen, K. (2006). Refugees and Asylum Seekers in Urban Areas; A Livelihoods Perspective. *Journal of Refugee Studies Vol.19, No:3*, 273-286.
- Kalaycı, S. (2016). *Sığınmacıların Korunmasına Yönelik Türk Sivil Toplum Kuruluşları*. İstanbul: İnsanı ve Sosyal Araştırmalar Merkezi - İNSAMER.
- Kalaycıoğlu, E., & Sarıbay, A. Y. (2009). *Türkiye'de Politik Değişim ve Modernleşme*. Bursa: Dora Yayıncılık.
- Kavlak, İ. V. (2011). Mülteci Hakları. Ö. Gökmen içinde, *Türkiye'de Hak Temelli Sivil Toplum Örgütleri* (s. 345-362). Ankara : Odak Ofset Matbaacılık.
- Kirişçi, K. (2014, Haziran). Misafirliğin Ötesine Geçerken: Türkiye'nin 'Suriyeli Mülteciler' Sınavı. Bookings Enstitüsü & Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (USAK).
- Korkmaz, A. (2016). Suriyeli Sığınmacılardan Kaynaklanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Akademik Hassasiyetler*, 83-116.
- Koyuncu, A. (2016). Nimet Mi? Külfet Mi? Türkiye'nin Suriyeli Sığınmacıları ve Göç Ekonomisi Üzerine Bir Derkenar. *Türkiye'De Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler: Tespitler ve Öneriler*, 109-133.
- Kutlu, Z. (2015). Bekleme Odasından Oturma Odasına. *Suriyeli Mültecilere Yönelik Çalışmalar Yürüten Sivil Toplum Kuruluşlarına Dair Kısa Bir Değerlendirme*. Açık Toplum Vakfı, Anadolu Kültür.
- Kümbetoğlu, B. (2015). Göç Çalışmalarında 'Nasıl' Sorusu. S. Ihlamur-Öner, & N. Ş. Öner içinde, *Küreselleşme Çağında Göç* (s. 49-88). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Libal, K., & Harding, S. (2011). Humanitarian Alliances: Local and International NGO Partnerships and Iraqi Refugee Crisis. *Journal of Immigrant & Refugee Studies*, 9:162, 162-178.
- Lordoğlu, K. (2015). Beş Sınır Kenti ve İşgücü Piyasalarında Değişim:2011-2014. *Turkish Migration Conference* (s. 421-429). Prag: Transnational Press London.
- Mackreath, H., & Sağnıç, Ş. G. (2017). *Türkiye'de Sivil Toplum ve Suriyeli Mülteciler*. İstanbul: Yurttaşlık Derneği.
- Marma Belediyeler Birliği Çalıştay Raporu. (2015, Kasım). Kent Mültecilerine Hizmette Belediyelerin Rolü. İstanbul: Marma Belediyeler Birliği.
- Martikainen, T. (2005). Religion, Immigrants and Integration. *AMID (Akademier for Migrationsstudier i Danmark)*, 1-13.
- Ongan, N. T. (2013). Sosyal Uyum-Sosyal Sermaye Eksenli Kalkınma Yaklaşımının Sınıfsal Sonuçlarına İlişkin Bir Değerlendirme. *Çalışma ve Toplum*, 211-227.

- Orhan, O., & Gündoğar, S. S. (2015). *Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri*. Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi.
- ORSAM. (2016, Ocak). Toplantı Değerlendirmesi No.1. *Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler: Uzun Vadeli Entegrasyon İçin Fırsatlar ve Zorluklar*. Ankara: Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi.
- Oruç, A. (2013). Türkiye'de Sivil Toplum ve Demokrasi İlişkisi. *Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt:14, Sayı:1*, 399-418.
- Örselli, E., & Babahanoğlu, V. (2016). Türkiye'nin Göç Yönetimi ve Göç Politikalarının Gelişimi: Bir Kamu Politikası Analizi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt:9, Sayı:43*, 2063-2071.
- Özer, Y. (2015). *Türkiye ve Fransa Örnekleriyle Uluslararası Göç ve Yabancı Düşmanlığı*. İstanbul: Der Kitapevi Yayınevi ve Dağıtım.
- Özer, Y., Ateşok, Ö., & Komsuoğlu, A. (2016). Türkiye'nin Göçmen ve Mültecilere Yönelik Eğitim Politikalarının Dönüşümü. *Türkiye'de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler: Tespitler ve Öneriler*, 147-173.
- Özpınar, E., Çilingir, Y. S., & Düşündere, A. T. (2016, Nisan). Türkiye'deki Suriyeliler: İşsizlik ve Sosyal Uyum. Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV).
- Punch, K. (2014). *Sosyal Araştırmalara Giriş*. Ankara: Siyasal Kitapevi.
- Ravat, L. C. (2015). Suriyelilere Yönelik Çalışmalarında Yerel-Uluslararası Eşgüdüm ve Tamamlayıcılık. Y. Bulut içinde, *Uluslararası Göç ve Mülteci Sorununun Çözümünde Kamu Yönetiminin Rolü* (s. 113-131). Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Sağıroğlu, A. Z. (2016). Türkiye'de Merkezi Göç Yönetimi. A. Esen, & M. Duman içinde, *Türkiye'de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler: Tespitler ve Öneriler* (s. 45-71). İstanbul: WALD (Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Vakfı Akademisi).
- Sarıpek, D. B. (2017). 'Hak Temelli' Sosyal Politikadan 'Hayırseverlik Temelli' Sosyal Politikaya Geçişte Sivil Toplum Örgütlerinin Rolü. *İNSAN&İNSAN*, 81-99.
- Sert, D. Ş. (2015). Uluslararası Göç Yazınında Bütünleyici Bir Kurama Doğru. S. İhlamur-Öner, & N. Ş. Öner içinde, *Küreselleşme Çağında Göç* (s. 29-49). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Sezgin, A. A., & Yolcu, T. (2016). Göç ile Gelen Uluslararası Öğrencilerin Sosyal Uyum ve Toplumsal Kabul Süreci. *Humanitas, 4(7)*, 419-438.
- Sönmez, M. E., & Mete, M. (2015). Türkiye'deki Suriyeli Göçmenlerin Profili İle İnsan Kaynağının Belirlenmesi ve Türkiye Ekonomisine Olası Etkileri. *Coğrafyacılar Derneği Uluslararası Kongresi Bildiriler Kitabı* (s. 234-241). Ankara: Coğrafyacılar Derneği.

- Strang, A., & Ager, A. (2010). Refugee Integration: Emerging Trends and Remaining Agendas. *Journal of Refugee Studies* Vol.23, No.4, 589-607.
- Sue, S. (1977). Community Mental Health Services to Minority Groups . *American Psychologist*, 616-624.
- Şahin, B. (2010). Almanya'daki Türk Göçmenlerin Sosyal Entegrasyonunun Kuşaklar Arası Karşılaştırılması: Kültürleşme. *bilig, Sayı:55*, 103-134.
- Tol, G. (2012). Entegrasyonu Etkileyen Makro Düzey Etkenler: Almanya ve Hollanda'da Türkler. *Migration Letters, Volume:9, No:4*, 303-310.
- Trends, T. (2014). Transatlantic Trends: Mobility, Migration and Integration. *Key Findings From 2014 and Selected Highlights From Transatlantic Trends and Transatlantic Trends: Immigration 2008-13*.
- Tuğsuz, N., & Yılmaz, A. (2015, Haziran). Siyasi Partilerin Mülteci Politikaları. Ankara, Türkiye: SETA.
- Tunç, A. Ş. (2015). Mülteci Davranışı ve Toplumsal Etkileri: Türkiye'deki Suriyelilere İlişkin Bir Değerlendirme. *Tesam Akademi Dergisi - Turkish Journal of TESAM Academy*, 29-63.
- TÜSEV. (2015, Kasım 24). *Suriyeli Mültecilerin Durumu Toplantı Notları*. Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı.
- Uluslararası Göç Örgütü. (2009). Göç Terimleri Sözlüğü. Cenevre: Uluslararası Göç Örgütü.
- UNDP. (2016). *3RP Regional Refugee & Resilience Plan 2016-2017*. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı. <http://www.3rpsyriacrisis.org/key-publications/> adresinden alındı
- Unutulmaz, K. (2015). Gündemdeki Kavram: 'Göçmen Entegrasyonu' - Avrupa'daki Gelişimi ve Britanya Örneği. S. Ihlamur-Öner, & N. Ş. Öner içinde, *Küreselleşme Çağında Göç* (s. 135-161). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Ügeöz, P. (2003). *Kültürlararası İletişim*. İstanbul: Üsütn Eserler Neşriyatevi.
- Üstün, N. (2016, Şubat). Suriyelilerin Türk İşgücü Piyasasına Entegrasyonu . Konya: Konya Ticaret Odası.
- W.Berry, J. (1997). Immigration, Acculturation and Adaptation. *Applied Psychology: An International Review*, 5-68.
- Woods, A., & Kayalı, N. (2017, Ocak). Suriyeli Topluluklarla Etkileşim: İstanbul'daki Yerel Yönetimlerin Rolü. İstanbul: İstanbul Politikalar Merkezi.
- Yaman, A. (2016). Suriyeli Sosyal Sermayenin İnşası ve Yeniden Üretim Sürecinin Sivil Toplum ve Ekonomik Hayat Alanlarında İncelenmesi. *Göç Araştırmaları Dergisi Cilt:2 Sayı:3*, 94-127.

- Yiğitbaşı, K. G. (2016). Medya ve Mültecileri Sivil Toplum Üzerinden Okumak: Mülteci-Der Örneği. *Marmara İletişim Dergisi*, Sayı:25, 53-76.
- Yıldız, S., & Özservet, Y. Ç. (2016, Aralık). Türkiye Göç Politikalarının Entegrasyon ve Yerel Yönetimler Açısından İncelenmesi. *Ortadoğu'daki Çatışmalar Bağlamında Göç Sorunu*. Ankara, Yenimahalle: Efil Yayınevi.
- Yılmaz, O. (2016). Almanya'daki Başarılı Entegrasyon Örnekleri - Rol Model Olarak Türkler. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 303-318.
- Yılmaz, S. A. (2016). Suriyeli Mülteci Kadınlar: Göç Travması ve Entegrasyon. *Türkiye'de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler: Tespitler ve Öneriler*, 197-215.
- Zafer, A. B. (2016). Göç Çalışmaları İçin Bir Anahtar Olarak 'Kültürleşme' Kavramı. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl:19, Sayı:30, 75-92.

EKLER

EK 1 – Hak Temelli STK Görüşmesi

- Kuruluşunuz ne zaman ve nasıl kuruldu?

Yaklaşık olarak 2014 yılında kuruldu. Kuruluş amacındaki temel niyetimiz şuydu; aslına bakarsanız ben zaten Suriyeli olduğum için bu meseleye daha öncesinden temas etmişim. Onun dışında da Suriye’de gerçekleşen iç savaşın burada yaşattığı sonuçlar anlamında belli eksiklikler olduğunu gördük. Pek çok göç derneği kuruldu ama kurulan göç dernekleri genellikle aynı yardımlar yapıyordu. İşte erzak yardımı, giyecek ya bunlarda temel haklar ama insanların genel anlamda temel haklarını bilmediğini fark ettik bu yüzden bizim derneğimizin asıl kuruluş amacı aynı yardımdan öte onları hukuksal olarak bilinçlendirmek veya işte sivil toplum kuruluşunun tam da kanunların çıktığı, çıkarılacağı komisyon çalışmalarında etki edebileceği noktada olabilme niyeti vardı.

- Çalışmalar da bu yönde mi devam etti peki?

Çalışmalar da bu yönde devam etti, bilinçlendirme çalışmaları üzerinden.

- O dönem de yürütülen bir proje var mıydı?

Bu anlamda bir saha çalışması yapıldı. Bir rapor hazırlandı ve bu rapor da komisyona yollandı.

- O süreç içerisinde profesyonel çalışan var mıydı?

Proje bazında uzman olarak geçen sosyolog, hukukçu, akademisyen ve sosyal yardımlaşma uzmanı dediğimiz arkadaşlarımızda vardı.

- Maaşlı çalışan şeklinde değildi ama değil mi?

Yok, proje kapsamında çalışıyorlardı, gönüllü çalışıyorlardı.

- Daha önce yani 2014 sürecinden öncede mültecilerle alakalı bir çalışma var mıydı?

Bireysel olarak vardı ama dernek bazında değildi.

- Peki, o süreç içerisinde İzmir’de çalıştığınız başka kurum var mıydı?

(3 kurumdan bahsedilmiştir.)

- Sürdürülebilirliği nasıl sağlıyordunuz?

Proje üzerinden ve aidatlar üzerinden.

- Çalışmalar sadece İzmir özelinde miydi?

Sadece İzmir özelindeydi.

- İzmir’de mültecilerle ilgili yürütülen çalışmalarda hangi alanlarda boşluk var?

İzmir’de genel olarak özellikle bu Basmane’de çok fazla göçün olduğu ve insanların sokaklarda yattığı dönemde her şey eksikti. Sonra bu bir şekilde koordine edildi; daha fazla STK’nın işin içine girmesi ve STK’lar aslında bu süreçte çok büyük bir sınav verdiler ve birbirleriyle koordineli çalışmayı ve birbirlerini desteklemeyi öğrendiler. Bu da Türkiye’ye getirdiği farklı bir kültür aslında birbirlerine hangi noktada destekleyebileceklerini öğrendiler ve dayanışmayı öğrendiler, çok fazla ortak saha çalışması yapıp dayanışma gerçekleştirdiler. Her anlamda bir eksiklik var, bu eksiklikler noktasında da maalesef STK’lar her zaman çok etkili olamayabiliyorlar, biraz çıkan sesler veya aslında göç mağdurlarının da işte mültecilerin şikâyetlerinden öte burada yaşayan yerel halkın şikâyetleri doğrultusunda düzenlemeler oldu.

- Hala çalışma yürütülmeyen ama çalışılması gereken konular var mı?

Bence hala hukuk alanında büyük eksiklikler var, bir STK yetişemez buna.

- İzmir’de resmi ve gayri resmi mülteci rakamlarını biliyor musunuz?

Tam sayı bilmiyorum. Tahminim şu kayıtlı olan ne kadar bilmiyorum ama rahat bir 3-4 bin vardır, bilmiyorum yani sallamış olurum. Urla’da bir kamp yaptılar, köy gibi bir şey yani hepsini oraya yerleştirdiler. Bir de zaten sosyo-ekonomik durum olarak çok kötü oldukları için İzmir’in genellikle ücra yerlerine gidiyorlar.

- Peki, mültecilerin İzmir’de en büyük sorunu nedir?

Hukuki sıkıntıların dışında sadece İzmir’le alakalı değil, bence Türkiye’nin genelinde çoğunluğunda olan bir şey toplumla temas etme noktasında belirli sıkıntılar var. Bu iki taraflı bir şey. Yani hem göçmenlerin yaşadıkları mağduriyet nedeniyle hem de evet yani eğer bir misafir olarak adlandırıyorsak ve yarın bir gün gideceklerse, ev sahibinin.

- Şu anda çalışmaların devam ettiği kitle nasıl bir kitle?

Bizim derneğimiz özelinde yaptığımız çalışmalar daha çok kadın ve çocuğa yönelikti. Çünkü çok fazla, hem bilinçli değiller çocuk sahibi olma noktasında hem de en büyük problem Türkiye ve Suriye mevzuatında farklı olarak düzenlenen evlenmeye, boşanmaya, ayrılmaya ve çocukların durumuna ilişkin şeyler burada işte Suriye’den dört tane kadınla gelen bir adamın hangi eşini burada kaydettireceği diğer kadınların durumunun ne olacağı falan gibi şeyler büyük mağduriyet yaratıyor; bu noktada bilinçlendirme.

- İzmir’de Basmane dışında çalışmaların yoğunlaştığı başka bölge var mı?

Kadifekale, Ballıkuyu o taraflarda da oldukça fazla sayıda Suriyeli var.

- Mültecilere nasıl ulaşıyorsunuz?

Saha çalışmasıyla yani gidip kapı kapı dolaşıyoruz, muhtardan bilgi alıyoruz veya diğer STK’ların çalıştığı arkadaşlar üzerinden ulaşıyoruz.

- Mültecilerin de size ulaştığı durumlar oluyor mu?

Tabi.

- Mülteciler size nasıl ulaşıyor peki?

Yine aynı şekilde bizim yaptığımız projelerde temas ettiğimiz yerler varsa oradan yani şey dedim ya STK’lar bu süreçte büyük bir destek gördü kendi arasında.

- Mülteci gönüllünüz var mı?

Tabi. Özellikle yer almak istediler bu anlamda da daha fazla verim alıyorduk. Çünkü hani etnik bağ dolayısıyla daha istekli ve daha gönüllüler bir de hakikaten

tercüman problemi yaşıyoruz. Bu noktada hem onları daha iyi bilen hem ülke hikayesini bilen daha işte geleneksel tavırların söz konusu olduğu davranış ilişkisinde Suriyeli birinden yardım almak epey pragmatik.

- Yürütülen çalışmalarda karşılaştığınız sorunlar nelerdir?

Genel olarak insanların hiçbir şey bilmediğini, çok büyük ayrımcılık yapıldığını her anlamda şiddete uğradıklarını hem sözlü hem fiziki şiddete uğradıklarını en temel nihayetinden insan olmaktan kaynaklı olarak sahip olduğumuz hakların gerçekleşmediğini görüyoruz. Bunun içerisinde eğitim, sağlık, barınma, özgür seyahat etme.

- Çalışanlarınızın göç ile ilgili bilgi düzeyi ne durumda?

Biz öncesince eğitici eğitmenliği gibi bir çalışma yapıyoruz; sahaya hazırlamak için. Hem doğru dili kullanmak hem bilinçlendirmek için hem de hızlı pratik çözüme ulaşabilmek için onları zaten bir uzman düzeyine getiriyoruz.

- Mültecilerle nasıl anlaşıyorsunuz?

Tercüman eşliğinde anlaşıyoruz.

- İletişimde sorun yaşandığı oluyor mu?

Tabi, şöyle çoğu mesela yardım alan insanlar oluyor ama hala yani verilen adı yardım olsa da belli temel ihtiyaçlarını hala karşılayamamış insanlar var. Konuşmak istemiyorlar çünkü sahip oldukları yardımdan da olacaklarını düşünüyorlar. Çünkü Suriye’de çok büyük bir muhaberat kültürü hâkim yani halk içerisinde birbirini gammazlamak söz konusu; aynı durumun Türkiye ’yede de yaşanabileceğini düşünüyorlar.

- Mültecilerin size bakışı nasıl?

İlk önce tabi ki bizim de bir muhaberat olduğumuzu, devlet yanlısı mıyız, neyiz, bizi de süzmeye çalışıyorlar, sonra samimiyetimize yardımcı olmak istemedeki niyetimizi anlayınca daha açık davranıyorlar ama biz onlara gidip bilinçlendirme çalışması yaptığımızda her birinin beklentisi bizden aynı bir yardım oluyor;

battaniyem yok diyor, çocuğumun ayakkabısı yok diyor bizden bunu bekliyorlar veya bazen, çoğu zaman da hatta paralı olarak görüşmek istiyorlar.

- Mültecilerin size ilettiği en büyük sorun nedir?

En büyük sorun yani her anlamda yani bunlar zaten bizim tespit ettiğimiz şeyler barınma anlamında büyük sorunları var, çalışma anlamında büyük sorunları var, eğitim anlamında büyük sorunları var yani temel ihtiyaçlara ulaşamama, bir rekabet halinde ulaşamama gibi problemleri var.

- Mültecilerle çalışırken iletişimde olduğunuz diğer kurumlar nelerdir?

Biz genellikle AB Uyum Projesi içerisinde fon bazında aldık ama İzmir’de sadece bilgi alabilmek anlamında Göç İdaresi.

- Mültecilerin kendi aralarında bir dayanışma gözlemlediniz mi?

Mülteciler kendi arasında dayanışıyorlar. Dayanışmak zorundalar, çünkü mesela İzmir’in en büyük problemlerinden bir tanesi Kadifekale’de yaşayan Kürtlerle, beyaz Türklerin temas sorunuyken Suriyelilerin gelmesiyle birlikte Kürtlerin şikâyet ettiği her şeyi Suriyelilere yaptığını gördük.

- Kendi aralarında kurdukları dayanışmanın sonucu olarak oluşan herhangi bir platform var mı?

Suriyelilerle Dayanışma Derneği diye bir şey var, onun dışında kendi aralarında oluşturdukları dernekler de var, mesela WAHA derneği var, bildiğim kadarıyla işte Kürt Suriyelilere yardımcı olan veya diğerlerine. Bir de kendi aralarında bir Facebook grupları var, kim nerede nasıl bir sonuç elde ettiyse onu orada paylaşıyor; Kilis’te bu çok yaygın onu biliyorum mesela.

- Mültecilerin kendi aralarında çatıştıkları konular var mı?

Tabi ki, özellikle işte yaşanan iç karışıklığın kimler tarafından olduğu, Esadçılar mı diğer taraftakiler mi ve bir şekilde de Suriye ile temaslarını sürdüren insanlar var, ve oraya gittikleri zaman fişlenmek ve oradaki mal varlıklarından olmak istemedikleri için burada bir apertif tavır sergilemek zorunda kalıyorlar.

- İzmir genelinde yerleştikleri yerler neresi?

Daha sosyo-ekonomik durumun düşük olduğu bölgeler.

- Suriye’de hangi şehirlerden geliyorlar?

Savaşın olduğu her yerden geliyorlar. Yani Şam’dan gelen çok az insan var eğer muhalif değilse yani muhalifse mutlaka Şam’dan da gelen olabiliyor.

- Konuşurken tercih ettikleri dil nedir?

Arapça. İngilizce de tercih ediliyor çünkü Suriye önceden Fransız sömürüsü altında olduğu için Fransızcada İngilizcede okullardan zorunlu olarak öğretilen diller. Bizim Türkiye’de olan gibi ama hani Türkiye’de ki İngilizce öğrenmek şekinden farklı.

- Mülteciler arasındaki farklılıklar kendi aralarında bir çatışmaya neden oluyor mu?

Yok, olmuyor çünkü Suriye’de çok kozmopolit bir yer Ermenilerin, Yezidilerin, Yezidi nüfusu çok fazladır mesela Suriye’de, Alevilerin ki Beşşar Esad yani %18’lik bir kitlenin temsilcisiyken bugüne kadar sıkıntısız bir şekilde yönetim gerçekleşti hadi Hafız Esad dönemini askeri bir dönemdi darbeydi diye nitelendirilelim ama Beşşar Esad ile ilgili belli bir sıkıntı yoktu açıkçası; ciddi bir sıkıntı yoktu yani öyle diyelim.

- İşbirliği yaptığınız STK’lar kimledir?

İşbirliği yaptığımız STK’lar anlamında da bu anlamda eğer niyetimiz eğer insan hakları üzerine çalışmaksa kimsenin bu konuda bir şerhi yok.

- Üyesi olduğunuz platform var mı?

Yok.

- STK’lar arasında ne tür problemler yaşanıyor?

İzmir genelinde şöyle, her ne kadar belli bir noktada dayanışma sağlansa da koordinasyon çok iyi sağlanamıyor. Bu ama sadece göç alanında çalışan değil bütün STK’lara ilişkin bir problem. Onun dışında belki ortaklaşa bir çalışma yürütüp STK olma amacını gerçekleştirme noktasında biraz etkisiz hale geliyoruz ama bunun tam olarak nedeninin STK’ların kendi çalışmalarından mı yoksa devletin STK’yı koyduğu

yerden mi kaynaklı olduğunu bilmiyorum. Çünkü biliyorsunuz STK'lar hani milletvekilleri var mecliste bizim taleplerimizi dile getiren insanlar ve milletvekillerinin her noktaya yetişemediği alanda bu toplumsal gösteriler, sivil toplum kuruluşları aslında meclise aslında bir işaret eder problem olduğunu, bir sibop görevi görür. Bu noktada yani STK'ların etkili bir sibop olduğunu düşünmüyorum.

- Uluslararası STK'ların varlığı ile ilgili ne düşünüyorsunuz?

Uluslararası STK'lar çok fazla domine ediyorlar ve uluslararası STK'lar politik görülüyorlar. Örneğin yakın zaman önce ABD fonlu STK'ların varlığı, lağvedildi yani kısıtlandı çalışmaları ve paralarının olduğu bankalardan bankalar o paralarını çekmelerini istediler, yakın bir zaman önce.

- Gönüllü ya da çalışan bulma konusunda bir sıkıntınız oldu mu?

Şöyle yani tabi ki işsizlik her yerde mevcut o yüzden gönüllü bulma noktasında sıkıntımız var.

- İzmir'de mültecilerle çalışan STK'lar arasında bir rekabet söz konusu mu?

Yok.

- Çalışmalarınızla alakalı kanuni bir düzenleme var mı?

Dernekler kanununa tabiyiz, ona uygun olarak çalışmalarımızı yürütüyoruz.

- Mevcut kanunlarla alakalı bir sıkıntı yaşıyor musunuz?

Çok fazla bürokratik şey var.

- İzmir'deki her STK bu kanunlara uygun çalışıyor mu?

Uymak zorundayız. Eğer gerçekten politik bir duruş sergiliyorsanız ve sibop olma görevini iyi yerine getiriyorsanız ekstra özen göstermeniz gerekir, bunu da göze alıyor zaten STK'lar.

- Kanuni düzenlemelerin olumlu bir tarafı var mı STK'lar açısından?

Belki raporlama olabilir.

- Devletin mültecilerle alakalı çalışmaları hakkında ne düşünüyorsunuz?

Devletin mültecilerle ilgili çalışmaları yetersiz, eksik, tam kaynaklı değil, bölgesel bazlı. Sorunu çözen değil, sorunu hafifleten, uzun vadede çözüm üretmeyen, kısa vadede çözüm odaklı daha çıkarıcı, çıkar politikası anlamında hareket eden, somut problemi ortadan kaldırmayan tali sıkıntıları hafifleten ama somut problem ortadan kalkmadığı içinde sorunun devamını sağlayan politikalar izlediğini düşünüyorum.

- Devletin STK'ların işini kolaylaştırma yönündeki rolü hakkında ne düşünüyorsunuz?

STK'larla daha fazla işbirliği içinde olabilir çünkü biz sahayı onlardan daha iyi biliyoruz. Teorik ve pratik tartışması içinde teorik tartışmayı sadece kanunlar ve uluslararası anlaşmalar üzerinden gerçekleştirilip somuta temas etmediğiniz o kanun oraya uymaz yani. Tıpkı şapka kanununun çıkıp da bu halkın uygulayamaması gibi.

- Mültecilerle çalışırken kendinizi güvende hissediyor musunuz?

İlk bir tanışma anında Türkiye'ye karşı yaklaşımlarının ne olduğunu bilip bilmediğimiz için biraz bir tedirginlik oluyor ama onun dışında hiçbir şey yok yani çünkü zaten çok mağdurlar ve ne kadar mağdur olabilirler.

- Devletin STK'larla ilişkisini tarafsız buluyor musunuz?

Hayır bulmuyorum.

- Devletin uluslararası fon sağlamadaki rolü hakkında ne düşünüyorsunuz?

Politik olarak izlediği ilişkilere dayalı olarak bunları sınırlandırıyor. Orada öncelik insan hakları değil, daha ulus devlet politikasının gerektirdiği argümanlar oluyor.

- Devletin mültecilere yaklaşımı nasıl?

AB odaklı, AB'nin rotasına, AB'nin izlediği stratejiye uygun olarak değişen ve şekillenen bir şey.

- Mültecilerin devlete bakışı nasıl?

Mülteciler biraz minnettar hissediyorlar kendilerini çünkü en azından kapılarını açtı diyorlar ve bilinçli değiller, şükür bu minnet duygusu bilinçli olmamaktan kaynaklanıyor.

- Mültecilerle ilgili yapılan çalışmalar yeterli mi?

Hayır.

- Mültecilerin 'sosyal uyumu' denilince aklınıza ilk ne geliyor?

Birazcık daha işte bu sınıfsal ayrılıkların, etnisite ayrımcılığının ortadan kalktığı ve şeffaf bir iletişimin kurulabildiği bir şey anlıyorum.

- Mültecilerin sosyal uyumu ile ilgili bir çalışmaya rasgeldiniz mi?

Bizim bir çalışmamız vardı, proje bazında kaldı, yeterli çalışan bulamadık, münazara derneğiyle, zorunlu göçe maruz kalmış çocukların ailelerine münazara yoluyla diyalog eğitimi diye bu da tam olarak çocuğun ya da çocuklara yönelik bir şeydi. Çocuğun sokakta yaşadığı çatışmayı nasıl absorbe edebileceği ve nasıl empati kurabileceği ve iletişimi nasıl sağlayabileceği üzerindendi, güzel fonlu bir çalışmaydı ama yeteri kadar, 5 farklı şehirde olacaktı; yeteri kadar gönüllü bulamadık.

- STK'ların sosyal uyumu sağlama konusunda bir rolü olduğunu düşünüyor musunuz?

Çok etkili çünkü sahaya direk temas ediyorlar. Mutlaka sahaya temas edilmesi lazım, sahaya temas edip bölgesel olarak farklılıklar var iletişimle alakalı, her bölgenin her yörenin hatta ve belki de her mahallenin dinamiklerini göz önünde bulundurarak bir çalışma yapmak lazım çünkü Kilis'te gerçekleşen bir sosyal uyum çalışmasıyla İzmir'de gerçekleşen bir sosyal uyum çalışması aynı dinamiklere bağlı değil. Bazı yerlerde ahlaki kriterler, bazı yerlerde etnisite farklılık gösterebiliyor.

- Yerel yönetimleri mültecilerle alakalı sürecin neresinde görüyorsunuz?

Yerel yönetimler çok önemli, belediyeler mesela yapılanla içerisinde mikro temsil eden yüzleri. Hangi partiden olduğundan bağımsız olarak. Aslında tespit ettikleri çok fazla mağduriyet söz konusu. Ama orada da bir hiyerarşi var öncelik yurttaşlara yönelik.

- Sahada yerel yönetimlerin herhangi bir çalışmasına denk geldiniz mi?

Toplum merkezleri var, toplum merkezi oluşturulduğunu biliyorum. Mesela o toplum merkezi içerisinde bir katının kadınların daha sosyalleştiğini bir katında çocukların ödevlerini yaptığını, bir katında çocukların oyun oynadığını böyle toplum merkezleri olduğunu, kendi içlerinde de dayanışmayı sağlayabilmek için çalışmalar yürütüldüğünü biliyorum.

- Yerel yönetimlerin STK'larla ilgili bir iletişim ağı var mı?

Duymadım.

- Mülteciler yerel yönetimlerle ilişki kuruyorlar mı?

Kaymakamdan gidip yardım alırsın edersin falan onu duyuyorlar, kapılarını çaldıklarını biliyorum.

- Şu anda mülteciler için mevcut olan yardım koordinasyon sisteminin yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?

Hayır düşünmüyorum. AFAM, ASAM yani bunlar hani genellikle daha etkili şeyler ama onlarında kaynakları kısıtlı olduğu için etkili değil.

- Kaynak kısıtlılığı?

Çünkü devletin üstlenmesi gereken bir rolü STK'lara yıkarsanız STK'lar orada etkili olmaz.

- Peki, nasıl bir yapı kurulması gerekiyor?

İşbirliği içerisinde, yerel yönetimler, STK'lar ve hükümet bağlamında, tam da soruların sorduğu gibi.

- Mültecilerin topluma entegrasyonu ile ilgili ne düşünüyorsunuz?

Şöyle yani her şeyden önce dil bariyerinin aşılması lazım. Bütün aslında problemlerin en başı orada gerçekleşiyor. Dil bariyeri eğer aşılsa uyum sağlanacaktır; dil öğrenmesi lazım.

- Geri gönderme merkezlerindeki sıkıntılar hakkında ne düşünüyorsunuz?

Türkiye'nin imzaladığı uluslararası anlaşmalar gereği geri gönderme yasağı dediğimiz bir şey var. Eğer iade edileceği ülkede şiddet göreceği, can kastının yaşanabileceği barizse geri gönderemezsiniz. Ama durum böyle olmuyor; çok büyük bir boşluk var, bu da şuna ilişkin; adli süreçte bir kişinin yaşadığı herhangi bir soruşturma bazen mağduriyet bile idari süreçte sıkıntı yaşıyor. Hakkında bir hüküm kurulmamış olsa bile genel kamu ahlakını kamu güvenliğini tehdit etmek maddesinden insanları sınır dışı etmek üzere geri gönderme merkezlerine götürüyorlar, haklarında idari gözetim kararı alıp 6 ay süreci ve sonra bir 6 ay daha uzatma hakkıyla birlikte sınır dışı etme kararı alıyorlar. Önceden idari dava açmak sürece ilişkin bunu durduruyordu ama en son yayınlanan 687 olması lazım KHK ile idari dava açmak süreci durdurmuyor. Bu nedenle de biz de şöyle bir yol bulduk: Anayasa Mahkemesine başvuruyoruz, Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yapmanın şartlarından bir tanesi etkin içi hukuk yollarını tüketmek ya da başvuracağınız iç hukuk yolu faydasızsa Anayasa Mahkemesine başvurabileceğiniz için son dönemde Anayasa Mahkemesi bu başvuruları kabul etmeye başladı ve bende pek çok müvekkilime Anayasa Mahkemesinden sınır dışı edilme kararı durdurulması kararını bu şekilde alıyorum.

- Peki, geri gönderme kararı durdurulsa bile yine o merkezlerde mi kalıyor?

Evet, idari gözetimi durduran bir şey değil, idari gözetimi durduran şey sulh ceza hâkimliğine başvurmak lazım, suç ceza hâkimliği de idari bir pozisyon alıp adli bir vakayı aslında idari bir süreçten değerlendiriyor.

- Eklemek istediğiniz bir şey var mı?

Şöyle, özellikle geri gönderme merkezinde olan insanların durumu fecaat. Geri gönderme merkezleri hapisanelerden çok daha kötü yerler. Temel hakların, sosyal hakların hiçbirinin gerçekleşmediği, bildiğiniz insanlara işkence edilen, kimsenin sesini duyamadığı tıpkı hapisaneler gibi dağın başında, avukattan uzak, aile görüşünün tamamen keyfiyete bağlı olduğu ve insanlara zorla tek bir yolları var geri göndermenin gerçekleşebilmesi için; gönüllü olarak imza almaları: 'ben gitmek istemiyorum, iade olmak istiyorum' dedikleri zaman oluyorlar ve bu imzayı alana kadar elinden geleni yapıyorlar. Bunlar belgeli, benim uydurduğum şeyler değil; raporlamalarda mevcut olan şeyler. İnsanları bir şekilde buradan göndertmeye çalışıyorlar ve insanlar burada yaşadıkları mağduriyet ne kadar büyük bir mağduriyet

düşünün ki gideceği ülkede ölümle karşı karşıya kalsalar da ve bir daha Türkiye'ye girmeleri mümkün olmasa bile bunu imzalıyorlar. Çünkü sınır dışı edildiği zaman hakkınızda bir tahdit kodu gerçekleştiriyor, ve belli süre ile 1 yıl, 5 yıl arasında değişen süre ile Türkiye'ye girişiniz yasaklanıyor. Bu bildiğiniz insanları kısır bir şeye atmaktan öte bir şey değil, haklarında yapılmış bir yargılama yok, verilmiş bir hüküm yok ama siz kamu güvenliğini tehdit etmek değerlendirmesiyle sınır dışı ediyorsunuz; neye dayanarak bu değerlendirmeyi yaptınız hangi muhakeme, karşı tarafa neyi sordunuz, asla bir adil yargılanma söz konusu değil, hukuki dinlenilme hakkının ayaklar altına alındığı bir durum söz konusu.

- Bunun dışında hukuki sıkıntıları neler mültecilerin?

En büyük hukuki sıkıntı bence bu geri gönderme merkezlerinde yaşanan şeyler, orası resmen bir tiyatro ve bu alanda çalışan avukat sayısı çok az, dolayısıyla etkili bir yöntem yok yani 3-5 avukatla da dönebilecek bir şey değil, bizlerde baskı görüyoruz tabi bu arada, çalıştığımız dosyalar anlamında da 'ooo İŞİD, ooo el Nusra, aaa şu' yani çalıştığımız müvekkillerimizle ilişkilendirilip itibarsızlaştırılmaya çalışıyoruz.

- OHAL dönemi de bunu biraz etkiledi mi?

Tabi ki, OHAL döneminde çıkan KHK'larla zaten bu tür, işte mesela idari davaya başvurmak süreci durdurmaz, fecaat, yani herhangi bir kontrol mekanizmasının da ortadan kaldırılıyorsunuz.

- Son olarak eklemek istediğiniz bir şey var mı?

Türkiye'nin büyük bir sınavı. Şu ana kadar sınıfı geçtiğini söyleyemem, çok büyük mağduriyetler devam ediyor. Hala milliyetçi reflekslerle yaklaşım, yurttaş olma bilincinin dışında hareket ettiğimizde şunu fark etmek lazım yani bu çocuklar burada kalacaklar, gitmeyecekler. Ve bunlar bizim yeni neslimiz olacak o yüzden onları bir şekilde kazanmamız lazım, bu her açıdan önemli hem kriminal anlamda hem sosyo-ekonomik anlamda hem de kamu güvenliği ya da kamu huzurunun sağlanabilmesi için bir entegrasyon durumunun olması lazım. Bu mültecilerle alakalı değil, hükümet politikalarıyla alakalı problem.

EK 2 – Hak Temelli STK Görüşmesi

- [...] ne zaman kuruldu?

1986 yılında kuruldu.

- Kuruluş amacı neydi?

12 Eylül'den sonra özellikle cezaevlerinde yaşanan hak ihlalleri, cezaevleri dışında yaratılan bir şey vardı, aslında yarı açık cezaevi haline getirilmişti ülke, insanların gidecek bir yerleri yoktu, sorunlarını anlatacak bir yerleri yoktu ve sorunlarını paylaşacakları bir yer yoktu ve o anlamda bu ihtiyaçtan doğdu ve insan hakları derneği kuruldu, o günden beridir özellikle hak ihlalleri ile ilgilenip raporlama yapıyor, başvurular alıyor bu yaptığı raporları işte uluslararası mekanizmalarla, insan hakları mekanizmalarıyla, ulusal kamuoyuyla, demokratik kitlelerle, örgütleriyle falan paylaşıyor.

- Bunun dışında başka yaptığınız çalışmalarınız var mı?

Komisyonlarımız var, özellikle cezaevi komisyonumuz var, mülteci komisyonumuz var, ekoloji komisyonumuz, kadın komisyonumuz, çocuk komisyonumuz, gençlik komisyonumuz var, kayıp komisyonumuz var işte daha önce faili meçhule giden insanlarla ilgili, bunlar kendi aralarında, kendilerine özgün çalışmalarını yaparlar. 15 günde bir, ayda bir, haftada bir eylemler düzenlerler, basın açıklaması ya da basın bildirisi şeklinde falan kurumlar eş uyum içerisinde çalışırlar ve yaklaşık [...] Türkiye genelinde hemen birçok yerde örgütlüüz. Uluslararası mekanizmalarla ilişkilerimiz var, orada da yönetimdeyiz [...] üyeliklerimiz var. Birinde temsilciliğimiz, birinde de genel sekreter yardımcılığımız var. Bunlar dünya çapında önemli kuruluşlar. Türkiye'yi temsilen orada bulunuyoruz.

- Dernekte çalışan profesyonel var mı?

Yok, en önemli şeyimiz gönüllülük esasına göre çalışırız. Yani hiçbir ücret almayız aynı zamanda aidat öderiz, aidatımız da çok semboliktir, ayda 5 lira, herkesin ödeyebileceği tarzdadır, onunla kiramızı, muhtelif giderlerimizi öderiz, kesinlikle kimse maaş almaz, para almaz, gönüllülük temelindedir.

- Suriyeli mülteciler ülkeye giriş yapmadan önce de sizin mültecilerle ilgili bir çalışmanız var mıydı?

Tabi tabi bizim zaten bir mülteci komisyonumuz vardı, genel merkez düzeyinde mülteci komisyonumuz var, merkez yürütme üyelerinden oluşuyor, ayrıca şubelerimizde de komisyonlarımız var, ben [...] , hem şubedeki çalışmalarını yürütüyorum hem de genel merkez düzeyindeki mülteci çalışmalarını yürütüyorum.

- Mültecilerle alakalı ne tür çalışmalar yapıyorsunuz?

Şimdi ilk etapta işte raporlama çalışması vardı, çalıştaylar falan düzenliyorduk ülkenin çeşitli yerlerinde falan, bununla ilgili işte mültecilerin sorunlarını, özellikle geri gönderme merkezlerindeki sorunlarını, özellikle sahada yaşanan sorunları raporlama yoluyla devletle paylaşıyorduk. Mesela Suriyeliler gelemeden önce devletin bir göç politikası yoktu, mülteci politikası yoktu, az sayıda denilebilecek bir politika vardı. İşte İran'dan, Afganistan'dan, Pakistan'dan gelen mülteciler vardı. AFAD bakıyordu. Devlet kademesinde çeşitli görüşmelerimiz oldu, daha önce Bülent Arınç bakıyordu ondan sonra Numan Kurtulmuş sorumluydu, onunla falan görüşmelerimiz oldu. Görüş ve önerilerimizi sunduk, Türkiye'nin bir mülteci ve göç politikasının olması gerektiğini, AFAD'ın bunu karşılamadığını, işleyiş olarak çünkü müfredatı buna uygun değildi, çalışma prensipleri buna uygun değildi, AFAD yardım kuruluşuydu. Bununla ilgili bir göç politikası oluşturuldu, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kuruldu, zaman zaman yine düşüncelerimizi belirttik çünkü profesyonel çalışan insan sayısı azdı, bu işe yabancıydı. Yeni yeni oturmaya başladı. Zaman zaman yine görüşlerimizi sunuyoruz. Bu öneriler sonrasında yeniden yapılandırma hızlanıyor yani.

- STK'ların görüşleri devlet tarafından dikkate alınıyor mu?

Dikkate alınıyor yani şu Suriye'den 3,5-4 milyon insan gelince hepimiz bocaladık. Ne yapacağımızı şaşırдық çünkü hiçbirimizin bu göçü karşılayacak bilgisi yoktu. Bu anlamda biz ihtiyaçtan doğduk, zaten örgütlülük ihtiyaçtan doğar. Biraz öyle bir şekillenme oldu, ister istemez bir araya gelmek durumunda kaldık. Eğer sahada STK'lar gerçekten Suriye'den gelen göçle ilgili çalışmalar yapmasaydı, devletin kaldırabileceği bir yük değildi. Çünkü personel yoktu, bu konuda profesyonelleşmiş kimse yoktu, ister istemez devlet STK'ları dikkate almak durumunda kaldı çünkü sahada çalışan kimse yoktu. Zaman zaman bir araya geldik ve görüşmelerimizi ilettik ve bu görüşlerimizin neticesinde bir takım çalışmalar yaptık.

- İzmir’de başla mültecilerle çalışan ve sizin iletişimde olduğunuz kurum ya kuruluş var mı?

(3 kurumdan bahsedilmiştir.) En çok [...] ile iletişimimiz var ama çünkü mülteciler geldikten sonra kurulan bir dernekti, sahada ciddi çalışmalar yaptı, sağlık taraması yaptı, yaklaşık 200.000 kişiye temas etti. Onların hem yardımcı sağlık personeli vardı hem doktoraları vardı, bunlarla sağlık taraması yaptı. Mesela kadınlarla ilgili çalışmalar yaptı, gerek tedavi gerek ilaç, çocuklarla ve diğer hastalarla ilgili çalışmalar yaptı. Yardım götürdü; giysi ve yiyecek gibi. Onlarda gönüllü çalışan kurumlardı, hiçbirisi de devletten bir kuruluş almadı bizim gibi. Sadece aidat ve bağışla devam ettiler.

- STK’lar genellikle bu şekilde mi sürdürüyor peki? Aidat ve bağışla?

Tabi tabi. STK’lar bu şekilde sürdürüyor. Hatta biz vergi veriyoruz, bakın vergi levhamız orada. Yani şu anda şirket gibi gözüktüyoruz, hiçbir gelirimiz yok ve üyelerimizden topladığımız 5 liralardan dolayı vergi veriyoruz. Danimarka Büyükelçisi geldi, [...] Levhayı görünce hemen dikkatini çekti, hemen sordu siz maaş alıyor musunuz diye, biz de gönüllü çalıştığımızı belirttik, devlet size ödenek ayırmıyor mu diye sordu hemen, bizde öyle bir şey yok dedik bizde, kendisi Danimarka’da sistemin nasıl işlediğini anlattı, devletin STK’lara ödenek ayırdığını ve bu fonu şans oyunlarından sağladıklarını anlattı. Yani bizim böyle bir durumumuz var. Stopaj ödüyoruz hatta stopaj bizi çok zorluyor zaten kirayı ödemekte zorlanıyoruz. Bunun dışında sahada çalışma yürütüyoruz, sahada insanlara temas ediyoruz. Sadece mülteci anlamında değil tabi cezaevinde yaşanan hak ihlalleri, sokakta yaşanan hak ihlalleri olsun, kadın cinayetleri olsun, kadına yönelik şiddet, cinsen istismar, çocuklara yönelik şiddet, iş cinayetleri, son 15 yılda 20.000’e yakın insan hayatını kaybetti, ekoloji çalışmaları var. Sistem kendi rantını yükseltmek için çevreyi pek önemsemiyor.

- Bu doğrultuda İzmir’de çalışılmaya bekleyen çok fazla şey var demek ki?

Tabi biz sadece hak ihlallerinden dolayı değil birçok alanda başvuru alıyoruz, kadına şiddet, bize başvuruyorlar, biz onları kadın sığınma merkezlerine yönlendiriyoruz, en azından koruma altına alınıyorlar. Özellikle kadınlar başvuruyor,

baroyla birlikte çalışmalarımız var. İnsan haklarını temel aldığımız için çevrede bunun bir parçası, şiddet bir parçası, kötü muamele ve darp, en önemlilerinden birisi özel güvenlikler, yani resmen terör estiriyorlar. Yani bir şey soramıyorsunuz, emniyet ile en azından iletişim kurabiliyorsunuz, bunlarla iletişim kurmamız mümkün değil. Hastanelerde durumlar daha kötü, özellikle mültecilerle alakalı. Çiğli devlet hastanesine kişisel bir nedenden dolayı gitmiştim, adam getirmiş çocuğunu, çocuk sürekli ağlıyor, adam dil bilmediği için iletişim kuramıyor en sonunda adam çocuğu yere çaldı. Ondan sonra biz yardıma gittik, adam derdini Kürtçe anlatmaya başlayınca biz hemen yardımcı olduk. Oradaki güvenlikçi sadece git orada bekle diyor. Yani maaş alıyor insanlara hizmet etmek için orda ama yapmıyor işte. Türkiye gibi bir ülkede özellikle son zamanlarda gerçekten müthiş derecede hak ihlalleri var, gerçekten her alanda hak ihlalleri var. Yani bunlar neden var? Bu ülkede cezasızlık kültürü var. Herhangi bir durumda hak ihlali yaşandığı zaman, savcılığa başvuru yapıldığında geçiştiriliyor, kovuşturmayaya yer yoktur denilerek geçiştiriliyor. Cezasızlık bir ülkede olduğu zaman adalet yıpranmış oluyor, adalet bittiği zaman her şey biter. Bu anlamda insanların sıkıntıları bize yansıyor. Ve bizde basın açıklamalarıyla ya da ulusal ve uluslararası mekanizmaları devreye sokarak bu gibi şeyleri dile getiriyoruz. Maalesef Türkiye'deki cezasızlık kültürü bizim elimizi kolumuzu bağlıyor.

- İzmir'de ne kadar mülteci var?

Yani resmi rakamlara göre 100.000 kişi görünüyor ama İzmir'de 400.000'in üzerinde mülteci var. Yani İzmir ve çevresi, köyleri çünkü birçoğu tarımda çalışıyor. Fakat aldığımız son şeye göre bir kısmı Avrupa'ya geçti bir kısmı geri döndü. Şu an için 220-230 bin civarında diye biliniyor.

- Mültecilerin İzmir'deki en büyük sorunu nedir?

İlk geldiklerinde Işıkent'te ayakkabıcılar sitesinde çalışıyorlardı. Oradaki işverenler mültecilerin çaresizliğinden yararlanarak onları çok ucuz fiyatlara çalıştırdı. Orada yürüyüşler yapıldı, sıkıntılar oldu. Biz araya girdik, araya girmesek çok ciddi sıkıntılar yaşanacaktı. Çünkü işveren mültecilerle diğerlerini karşı karşıya getiriyor yani bak işte bunlar bu paraya çalışıyor siz neden çalışmıyorsunuz gibisinden. Yani biz dedik ki bu insanlar zaten çaresizlikten buraya gelmiş yani bunlara karınlarını doyuracak para verseniz dahi bu insanlar çalışırlar. Zamanla onları bir araya getirdik,

hak ihlallerinin ciddi boyutlara ulaşmasını engelledik. İnşaatla buna benzer şeyler yaşandı ama en fazla tekstil ve deri, ayakkabıcılık sektöründe yaşandı. Şimdi biraz daha oturmuş durumda çünkü giden gitti, kalan kaldı. İşte her ailede birkaç tane çocuk var, onlar çalışıyor kimi inşaatta kimi tekstilde, ayakkabıcılıkta, hizmet sektöründe çalışan var, bulaşıkçı olarak. En çokta tarım sektöründe çalışıyorlar. Özellikle Foça, Menemen, Kiraz, Torbalı, Tire, Bayındır. Zaman zaman burada kalanlar portakal zamanı Antalya'ya, Mersin'e, pamuk toplama zamanında Adana'ya. Böyle bir transfer durumu da var yani. İlk geldiklerinde çok kötü evlerde kalmak durumunda kaldılar, yani biz bir eve gittik yardım etmek için 2 ton çöp çıkardık ve boyadık ancak o şekilde başlarını sokacak bir yer haline geldi. Yani başlarda şiddete çok açıklardı, kötü muameleye maruz kalabiliyorlardı. Türkiye'de kimsenin konuşmadığı bir durum var: 16.500 tane çocuk kayıp. Bu hep görmezden geliniyor, tabi bunlar tespit değil duyumdur ama kimlerinin organ mafyasına kimilerinin fuhuş mafyasına, kimilerinin dilendirilmek için kaçırıldığı söyleniyor. Bunun dışında ayrıca çocuk gelinler, 10 nüfus geliyor işte onları kurtarmak için 1-2 tanesini feda edebiliyor. Onları işte kendisinden yaşça büyüklerine para karşılığı verip, diğerlerinin hayatını kurtarabiliyor. Birebir görüşmelerimiz var, böyle hayat hikâyeleri var, yani Türkiye'de ciddi bir rakamdı 30.000 civarı böyle bir evlilik söz konusu. İkinci eş olarak ve öyle araştırmalarımızda sadece bekârdır gitmiş evleniş ya da yaşlıdır ikinci eş almış değil, bunun içerisinde sanayici, doktor, işadamı, eczacı, avukat var. Özellikle Hatay, Antep, Urfa, Kilis bölgesinde. İkinci ev tutmuş, eşinin bile haberi yok, orada onunla yaşıyor, yani bu durum ahlaki bir dramda getirdi. Biz STK'lar olarak hiçbir mülteci kampına giremiyoruz, hatta bir çalıştayda birisi Dünya Nüfus Fonundan bir arkadaş, doktor kendisi, biz giremiyoruz ama ikinci eş almaya gidenler girebiliyor dedi. İşin içinde jandarma var, güvenlik sorumlusu var ve orada bir para akışı dönüyor. O para akışından onlarda nemalanıyor. Gidiyor kadın beğeniyor, alıp götürüyor. Ciddi iddialar var. Şimdi STK'lara açık olmadığı zaman belki de iddiadır abartıdır, bilemiyorsunuz, kamuya açık olsa STK'lara açık olsa, bu şunu getiriyor, yani bir yerde münferit bir şey varsa siz onun üzerine giderseniz o orada sürümlenir.

- Mültecilere nasıl ulaşıyorsunuz?

Şimdi biz sadece burada çalışma yapmıyoruz, genel merkez üzerinden çalışma yaptığımız için, bölgede çalışmalar yaptık, 7 ilde. Orada STK'ların oluşturdukları kamplara gittik. Belediyelerin, bölgedeki demokratik kitle örgütlerinin, ticaret odalarının falan işte Diyarbakır, Urfa-Suruç bölgesinde STK'lar yardım koordinasyonu oluşturmuştu. Bunun içerisinde barosundan tut tabip odasına kadar [...] zaten mutlaka vardı. Çünkü insanı duyarlılık, farkındalık yaratmak adına. Biz 7 yerde 36 kampı dolaştık; incelemelerde bulunduk. 6 tane Ezidi kampını dolaştık, orada incelemelerde bulunduk. Ezidi kamplarında kalan insanlar tam olarak STK'ların yardımına ihtiyaç duyuyordu, çünkü devletin onlara yönelik bir politikası yok. Sadece işte Suriye'den gelenlerle ilgili Bakanlar Kurulu kararıyla hastanelerden gidip faydalanabilsinler diye onlara tanıtım belgesi verildi. Misafir olarak. Belirli bir katkı payı ödeyerek ilaçlarını alabiliyorlar. Tamamen STK'ların yardımıyla Ezidi kamplarının masraflarını karşılandı. Onlar da ötekinin ötekisi gibi bir duruma sahipti, hepsinin iç karartıcı yaşam hikâyeleri vardı.

- Mültecilerde size ulaşıyor mu?

Tabi. Hak ihlalleri olduğu zaman buraya geliyorlar, yardım talep ediyorlar. Bunu yaparken tabi çevresindeki insanlara söylüyorlar, insanlarda onları alıp buraya getiriyor.

- Mülteci gönüllünüz var mı?

Burada bulunanların birçoğu Kürtçe biliyor. Bu anlamda sıkıntı yaşanmıyor. Mülteciler arasında da Kürtçe ve Arapça bilen insanlar var. Çok zor kaldığımızda mültecilerden İngilizce ve Fransızca bilenler falan var, ihtiyaç anında koordineli çalışarak eksikliklerimizi kapatıyoruz.

- Mültecilerle çalışırken ne gibi sorunlarla karşılaşıyorsunuz?

Zaman zaman böyle karşı karşıya gelmeler oldu ama biz anlattık. Biz izah ettik, çünkü karşı taraf bilmeyebiliyor. Bu zamana kadar herhangi bir ciddi problemle karşılaşmadık.

- Yardımları nasıl karşılıyorsunuz? Projeniz var mı?

Bizde öyle bir şey yok, biz proje yapmıyoruz. Gönüllüler kendi ceplerinden, elindekileri, elbisedir, kadın peti, çocuk bezi, ilaç, doktorlar tarafından sağlık taraması, aynı yardımlar yani. Bizim hiçbir gelirimiz yok, herhangi bir projede çalışmıyoruz.

- Dernekte çalışanların göç ve mülteci olgusuyla alakalı bilgi düzeyi ne durumda?

Bizim [...] akademimiz var. Bu yıl ikincisini düzenledik, orada mültecilerle alakalı dersimiz var. Bizim derneğimizin yönetim kurulu üyesi, genel merkez yöneticimiz avukattır kendisi. Mülteci konusunda çok iyidir. Dersleri o kendisi veriyor. Burada çalışanlar o dersi de aldı, o anlamda farkındalar. 21 konu başlığından oluşan ve insan hakları, çocuk hakları, LGBTİ hakları, sosyal haklar, ekoloji hakları falan. Bu akademiye giren yöneticiler ve dışardan gelen katılımcılar, mülteci komisyonunda çalışan arkadaşlarımız, çalıştaylarımız var gelip bir takım kazanımlar elde ediliyor. Bir de sahada çalışmadan tecrübeyle kazanıyor. Bu anlamda sıkıntı yaşamıyoruz yani.

- Mültecilerin size ilettiği en büyük sorun nedir?

Buraya ilk geldiklerinde uyum sorunları vardı. Şimdi biz entegrasyona karşıyız yani insan hakları örgütleri olarak. Farklılıklara saygı göstererek, birbirlerine rıza göstererek, bir arada yaşamadır aslında uyum. Birbirini beslemedir aslında, birbirini dönüştürmedir, birbirine değer vermedir, önemsemedir. Bununla ilgili sıkıntılar vardı. Zaman içerisinde aslında bizim insanlarımız da onlara alıştı onlar da alıştı. Bazı yer yer ırkçı saldırılara maruz kaldılar, mesela memleketlerine dönsünler diye; ölümler oldu, yaralanmalar oldu. Burada da ülkenin başka yerlerinde de. Hala işte takip ettiğimiz bir yaralama olayı var. Eski İzmir tarafında evlere saldırı oldu. Arabalarını yaktılar, lokantalarını yaktılar, evlerini taşladılar. Yani istemediler, gelmişler ülkemize biz ekmeğimizi neden onlarla paylaşıyoruz gibisinden. Biz de her gittiğimizde onlara anlattık: mültecilik bir hak değil ihtiyaçtır. İnsanlar buraya gelip gezeyim diye değil, canını kurtarmak için gelmiş. Dünya toprağı yani burası onundur. Her türlü katkıyı da gerek devlet gerek buradaki insanlar sağlamak zorundadır. Bizim başımıza gelmeyeceğini kim garanti edebilir, her şey olabiliyor. Suriye'nin bu hale geleceğini kim tahmin edebilirdi. 4 Milyon insan ülkemize geldi, toplamda 7 milyon insan mülteci konumuna düştü. 9 bin insan Akdeniz'de boğuldu, 16 bin çocuk kayıp, 30

binin üzerinde çocuk dedeleri yaşında insanla evlendirildi. Dil sorunu vardı. İzmir’de nispeten bu çokta fazla yaşanmıyordu. Çünkü gelenlerin Arapça bilenler yakınlarını buldular bir şekilde, özellikle Kürt bölgesinden gelenlerin zaten burada daha önceden gelmiş akrabaları vardı. Oradan yıllar önce gelmiş; yani bir önceki gelen sonraki geleni bağrına bastı, katkı sundu, yani biz sahada bunu gözlemledik. Öyle olunca da çok ciddi bir uyum sorunu olmadı.

- Bu doğrultuda mültecilerin kendi aralarında birbirlerine destek olduklarını söyleyebiliriz?

Tabi tabi sadece Türkiye’de yaşayan STK’lardan veya işte diğer vatandaşların değil, asıl destek birbirlerinden geldi.

- Mültecilerin kendi aralarında yaşadığı problemler oluyor mu peki?

Oldu. Torbalı’da oldu mesela, bir tane çocuk vardı IŞİD için savaşmış, kaçıp gelmiş. Sonradan bunlar birbirlerini öğrenince kavgalar falan çıktı. Onlar daha sonradan uzaklaştırıldılar devlet güçleri tarafından. Onlar başka bir ilçeye götürüldü; sıkıntı yaşanmaması adına. Ayrıca burada Işıkkent’te yaşandı. Biz dâhil olduk, araya girdik. Türkmenlerle Kürtler sıkıntı yaşamıştı, onları barıştırdık. Yaşandı yani buna benzer şeyler yaşandı ama lokaldi yani, çok fazla kitlesel değildi ama kitlesel de oldu. Torbalı’daki insanlarla Kürtler çocuk kavgası yüzünden 500 kişi birbirine girdi. Bir bölümü başka yere götürüldü. Çocuk kavgası ırkçı bir saldırıya dönüştü.

- Mülteciler İzmir’e hangi şehirlerden geliyorlar?

Afrin, Halep, Kobani, Haseke, Azez ama daha az.

- İşbirliği yaptığımız STK var mı?

İşbirliği demeyelim ama zaman zaman sahada destek amacıyla çalıştığımız, birbirimize yardım ettiğimiz gerek dil bilme konusunda, mesela biz onlardan doktor isteyebiliyoruz, onlar bizden hukuksal yardım isteyebiliyor. O anlamda birbirimizi destekliyoruz.

- STK’lar arasında problemler yaşanıyor mu?

Biz yaşamadık. [...] yıllardır beri çalışan bir kurum ve biz sıkıntı olduğu zamanda biz onlara yetişiyoruz. Şimdiye kadar onlarla bir iletişimsizlik yaşamadık.

- Uluslararası STK'ların varlığı ile alakalı ne düşünüyorsunuz?

Bize bir uluslararası STK geldi ama o proje çalışmasıydı biz dâhil olmadık ona. Bizlerle de görüştüler, biz hiçbir projeye katılmayacağımızı, hiçbir profesyonel çalışmaya katılmayacağımızı bizim amatör çalışmalar yaptığımızı, gönüllülüğe dayalı olduğumuzu söyledik.

- Gönüllü bulma konusunda sıkıntı yaşıyor musunuz?

Hayır. Kurumsallaşmış bir dernek olduğumuz için ve sürekli [...] akademisi dolayısıyla burayı besliyoruz. Yani bir de insanlarda duyarlılık var, öğrencilerimiz var, hukukta okuyan, felsefede okuyan, burada gönüllü çalışıyorlar.

- Mülteci çalışmaları yapan STK'lar arasında bir rekabet var mı?

En azında bizim adımıza yok. Diğerleri arasında profesyonel çalıştıkları için aralarında zaman zaman olabiliyor, biz o topa girmiyoruz. Onlar fon alıyorlar, [...] tenzih ediyorum, onlar bizim gibi gönüllü çalışıyorlar. Fakat diğer mülteci dernekleri, Türkiye'deki bütün mülteci dernekleri proje çalışıyorlar. Bundan nemalandıkları için aralarında bir rekabet söz konusu. Hiçbiri bizimle rekabete girmezler, biz hiçbirleriyle rekabete girmeyiz. Çünkü bizim ilkelerimiz, prensiplerimiz bellidir, hak temelli olduğumuz için parayla işimiz olmaz.

- Sizin çalışmalarınız ile ilgili kanuni düzenlemeler nasıl peki?

Zaman zaman mevzuatı bilmedikleri için özellikle kollukla sıkıntılar yaşanabiliyor. Mevzuatı bilmiyorlar, Göç İdare Genel Müdürlüğü oluşturulmadan önce AFAD ile sıkıntılar yaşıyorduk. Mevzuatı bilmiyorlardır, fakat onlara anlattık, izah ettik, bunun yanlış olduğunu mevzuatın nasıl olduğunu, bizim hükümetlerle işimiz olmaz. Biz BM'nin Evrensel Beyannamesini esas alırız, hükümetle bir şeyimiz yok, bizi bağlamıyor. Yani evrensel hukukta bütün dünyanın kabul etmesi gereken bir şey.

- Hukuki düzenlemelerin olumlu / olumsuz yönleri nelerdir?

Yani biz kollukla mücadele ederken onlar kendi bildiklerini okumaya devam ediyorlar. Fakat zaman zaman müzakerelerimiz içerisinde bazı şeyleri hayata geçirdiler fakat yine de kendi bildiklerini okuyorlar.

- Devletin mültecilerle ilgili çalışmaları hakkında ne düşünüyorsunuz?

Mutlaka olumlu anlamda değişimler oldu; Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün kurulması bunlardan biri. Özellikle sahada çalışabilecek uzman alma, uzman yetiştirme, sahayı tanıma, mevzuat oluşturma gibi konularda çalışmalar oldu. Fakat şöyle bir şey var: Çağdaş ve demokratik ülkelerde STK'larla işbirliği esas alınmalıdır. Çünkü sahayı bilen, insanlara temas eden, insanların yaşamına dokunan, sorunları yerinde tespit eden yapılar olduğu için bunların düşünceleri esas alınmalıdır. STK'ların gözetimine, denetimine açık olunmalıdır. Ancak böyle sorunlar yerinde tespit edilip, tedavi edilmelidir. Çünkü müdahale edilmediği zaman büyür, bu anlamda eğer kampları STK'ların denetimine açmış olsalardı, belki de bu kadar çirkin, ahlaksız şeyler yaşanmazdı.

- Devletin STK'ların işini kolaylaştırdığını söyleyebilir miyiz?

Söyleyemeyiz. Mesela kamplar bir rant kapısıdır. Çok büyük paralar dönüyor, halbuki o paralar doğru kullanılırsa o insanların yaşamı çok daha kolaylaşır çok daha güzelleşir, demek onların böyle bir şeyi yok. Karşılaştırma da yapmak gerekiyor, mülteci çalıştayı yaptık Kuşadası'nda, uluslararası ve ulusal 66 katılım vardı, ben de katıldım [...] adına, orada daha önce sahada çalıştığımız bir arkadaşımız vardı, Ege Bölge temsilcisiydi zannedersen, o kendi izlenimlerinden bahsetti diğer kamplarla ilgili, Yunanistan örneğini verdi, Türkiye'deki kamplar Yunanistan'daki kamplar yanında Hilton Oteli gibi kalır. Şaşırdık bizde, yani biz beğenmiyoruz, orası daha berbatmış. Çünkü şöyle bir algı var yani ben burada yaşanılır koşullarda bir kamp dizayn edersem; burası cazibe merkezi olur ve diğerlerini çekerler. Çok kötü koşullar olursa buradaki insanlar bir an önce gitmeye çalışır ve gelmeye çalışanlarda engellenir. Bu bilinçli ve sistematik yapılan bir şeydi. Türkiye gerçekten o konuda daha iyi. Fakat orada insanların inisiyatifine bırakıyorsunuz, denetime açık bıraktığımız zaman, örgütlü toplumlar her zaman sonuç alıcıdır, gittiğiniz zaman orada otokontrol sağlarlar. Orada olanları paylaştıkları zaman gerek kamuoyuyla gerek hükümetle orada bir yaptırım gücü olur. Bu durumda orada keyfiyet olmaz, zaten sen bir maliyet

karşılıyorsun, masraf yapıyorsun, oradaki insanların inisiyatifinde olmaz sıkıntı burada.

- Mültecilerle çalışırken kendinizi güvende hissediyor musunuz?

Yani zaman zaman baskı oluşturmaya çalışıyorlar ama üstesinden geliyoruz. İnandığımız bir şey var, biz diyoruz ki yeryüzü bütün insanlarındır, mültecilikte bir haklıdır. Mülteci gelmiş, canını kurtarmıştır ve gerek devlet, gerek insanlar, gerek STK'lar yardımcı olmak durumundadır. Biz çok etkilenmiyoruz tepkilerle.

- Devletin STK'larla kurduğu ilişkileri tarafsız buluyor musunuz?

Hayır. Bu sahaya da yansıyor. Devlet kayırdığı zaman onlar bu işten nemalanıyorlar ve ben size söyleyeyim onları çok da fazla sahada göremiyoruz; sahada yoklar, sadece rapor yazarlar. Biz bunu yüzlerine söylüyoruz, defalarca buraya geldiler, yani sizin bilgilerinizi paylaşabilir miyiz diye, paylaşamazsınız dedik, çünkü sahada yoksunuz. Yani masada oturup rapor yazılır mı, insanlara dokunmadan, dertlerine çare üretmeden. Geri Gönderme Merkezinde sıkıntılar vardı, çok ciddi sıkıntılar vardı, deport edilecek İŞİD'lilerle ciddi kavgalar vardı. İnsanlar bize gelip dediler ki insanlar 'imdat, imdat' diye bağıyor. Biz oraya avukat gönderdik, vali yardımcısıyla bizzat görüştük, kamuoyu yarattık, ses getirdik, onları dağıttılar. Orada 600'ün üzerinde kişi vardı, hemen yarıya düşürdüler. Yani bu durum oradaki idarecinin işgüzarlığı, ya bunlar nasıl olsa mültecilerdir deyip sıkıştırmışlar. Ama mekanizmaları harekete geçirince oluyor yani biraz ses çıkarınca.

- Devletin mültecilere yaklaşımını nasıl buluyorsunuz?

Ya bizde bir atasözü var 'misafir misafiri sevmez, ev sahibi hiçbirini sevmez' hiçbir devlet mültecileri sevmez. Çünkü kendi kurulu bir sistemi vardır, kendi vatandaşları üzerine şekillenmiş, düşünün ki göç politikası yok, göç beklemiyor, birden bire 4 milyon insan size sığmıyor. İnsanlarımızın o konuda bir duyarlılığı var; çaresiz olana yardım etme gibi. Burada işte STK'lar devreye giriyor, STK'lar devreye girince işte artık devlet biraz bir şeyler yapmak durumunda kalıyor işte Suriyelilerle ilgili bir Bakanlar Kurulu kararı çıkarması sağlık hizmetlerinden yararlanmaları ile ilgili. Bu biraz STK'ların zorlamasıyla oldu yoksa öyle kendiliğinden olan bir şey değildi.

- Mültecilerin devlet algısı nasıl?

Bir minnet duydukları kesin. Mesela sahada zaman zaman görüştüğümüzde işte bize kapılarını açtı, tedavi imkânı tanıdı, en azından bizi burada barındırdı diye bir minnet duyguları var. Fakat zaman zaman şöyle bir şeyde var, özellikle kayırma olduğu zaman, mesela BM'ye bağlı çalışan kurumlar var [...] sahada çalışıyor, mesela ailelere yardımda bulunuyor, market kartı diye tanımlanan, alkol ve sigara hariç, alışveriş yapabiliyorlar. Bildiğim kadarıyla 290-300 lira bir şey veriyor aile başına. Proje çalışanların zaten aynı ve nakdi yardımları yok. Şimdi mesela [...], doktorlarımız var orada ve gönüllü olarak çalışan doktorlarımız var, onların bize çok ciddi yardımları oldu. Bu anlamda birlikte bu tür çalışmalar yaptık. Hayatlarına temas ettik. Diğer STK'lar maalesef rapor yazmakla meşgul idi. Mülteciler bunun farkında. Ha bu rekabet değildir, bu tespittir.

- Sosyal Uyum denilince aklınıza ne geliyor?

Sosyal uyum aslında biraz daha ön açıcı olmak, yani mesela işte adam oradan gelmiş ben mesela yaptığımız çalışmalardan bahsedeyim daha iyi olur. Onların bir müfredatı vardı mesela, Arapça eğitim görüyorlardı, biz onlarla birlikte [...] ile birlikte Arapça kitaplar bastırdık, onların müfredatına göre, çünkü onlara kendi şeyinizi dayatamazsınız, kendi dilinde öğrenmesi lazım, ama ister Türkçe de kendisi öğrensin, şimdi sizin zorlamanız farklı, zaten uyum sağlayabilmesi için öğrenmesi gerektiğinin farkında, STK'lar bünyesinde Arapça ve Kürtçe dersler verildi, kendi şeylerinden geri kalmamaları adına. Sonradan bunlar Türkçe öğrenmeye başladı, mesela diziler, ben her ebe gittiğimde dizi seyrediyorlar biliyor musunuz? Ben dedim neden dizi? Dediler ki biz diyaloglar üzerinde öğreniyoruz. Çok şaşırtıcı mesela 3 yıl önce gördüğüm insanları gördüm, dedim sen bana şaka yapıyorsun, sen Türkmensin, bu kendi rızasıyla oldu, ihtiyaçtan, siz bir şeyi dayatırsanız olmaz. Dili bilmesi gerekiyor, komşuyla iletişim kurmak için, devlet dairesine gidiyor, hastaneye gidiyor, iletişim kurması gerekiyor. Bize gelenlere biz tercümen verdik ama bu ona yeterli gelemedi. Biz ne yaptık uyum için en önemli şey dildi, dili de kendi çabalarıyla gerek STK'ların bu kurs diye tabir ettiği şeylerle müfredat doğrultusunda öğrendiler. Tabi zaten çalışıyorlar, oradan da en başta biraz sıkıntılıydı, gün geçtikçe o sıkıntıları aştılar. Komşularıyla geldikleri zaman sıkıntılar oldu daha sonra bu dil sorunu aşılınca bunun önüne geçildi.

Yani aslında mülteci çaresizdir, bize aslında şunu anlatıyorlardı, birisi bize sorsaydı, deseydi ki siz Alevi misiniz? Kürt müsünüz? Bir kızardık ve derdik ki ‘Biz Suriyeliyiz’. Çünkü Suriyelilik bizde üst kimlikti. Mesela Monica diye bir doktor gelmişti bizi ziyarete, ona sordum mesela siz savaş biterse dönmek ister misiniz diye, ‘bir dakika durmam orası bizim cennetimiz’ dedi bana. Herkes bizim Ermeni olduğumuzu bilirdi ama kimse bize bir şey demezdi. Mesela Çerkezler. Bir çocuk evden çıktığı zaman bir çocukla ilgili paniğe kapılmazdık bilirdik ki kazaya belaya uğramadan geri gelir. Farklılıklar içerisinde yaşamışlar. Fakat bence gelenler kısa vadede uyum sorunu yaşadılar, işin doğası gereğidir, biz dahi Türkiye’de bir yere gitsek ilk birkaç gün uyum sorunu yaşarız, yani yol bilmiyoruz iz bilmiyoruz, onlar dil dahi bilmiyor.

- Başka kurum ya da kuruluşların yaptığı bir sosyal uyum çalışmasına denk geldiniz mi?

Gelmedik. Sadece okula giden çocuklarla ilgili bir şeyler oldu ama o da öğretmenlerin kişisel çabalarıyla. Açıkçası devletin bu anlamda uyumla ilgili çok da fazla çabası olmadı ama entegre etmek ile ilgili çok çabası var. Bu da doğru değil yani, insani değil.

- Genel olarak sosyal uyum sürecinde STK’ların etkili olabileceğini düşünüyor musunuz?

Devlet kendi konumu gereği entegre etmeye çalışır, uyum onlar için pek de bir sorun değil. Entegre ederse en azından sorun olmaz, entegre etmek bir bakıma bağlamaktır aslında, hem kendine bağlamaktır hem de ön kesmektir. Kendi habitatında gelişmesini aslında engellemektir. Entegrasyonu kabul etmiyoruz. Uyum biraz daha kendi doğal ortamında oluşan bir şeydir. Mesela demin ihtiyaçtan bahsettim mesela alışveriş yapacak dile ihtiyaç var, çalışacak dile ihtiyaç var. Demin bahsettim bizim izlemediğimiz dizileriz iliyorlar mesela, çünkü sosyal doyuma ihtiyaçları var.

- Yerel yönetimlerle karşılaşıyor musunuz sahada? Çalışmalar yürütüyor mu onlarda?

Belediyelerin sahada bir çalışmalarına şahit olmadık. Hatta ilk başta mülteci akımı olduğunda, Basmane civarında park ve bahçelerde yatarlardı. Biz belediye ve il

sağlık müdürlüğü ile iletişim kurmaya çalıştık, dedik ki yani fuardaki tuvaletleri açın, şimdi bakın bu insanlar sağa sola tuvaletlerini yapıyor, bu insanlar mülteci her seferinde 1 TL veremezler, biz Konak belediyesine ve büyükşehir belediyesine fuardaki tuvaletleri açtıramadık. Hemen yakınlarındaki caminin tuvaletlerini dahi açtıramadık. İnsanlar camide sağda solda yatıyordu ya dedik ki bakın halk sağlığı açısından düşünün, bunlar dışarda pislerse bu bulaşıcı bir hastalığa dönüşecek. Ama açtıramadık. Ve fuardaki tuvaletleri kapatıp, oraları ıslattılar insanlar oturmasın diye, yani bırakın belediyelerin sahada çalışmasını olumsuz etkileri oldu. Onlara gidip dedik ki ya bu insanlar gelmiş, bu insanların çocukları ve süt projesi var, bunlardan bu insanları da faydalandırın diye kabul etmediler. Mesela [...] olarak biz büyükşehir belediyesinden randevu talep ettik, bu talebimize yanıt vermediler; olumlu ya olumsuz. Mesela Konak Belediye Başkanı Sema Pekdaş [...], o bile randevu vermedi yani bırakın destek vermeyi sekteye uğratmaya çalıştılar. Belediyenin hiç hayrını görmedik ne onlar ne de biz. Faydalanamadık, tersine şeyler gördük.

- Mültecilerin yerel yönetimlerle bir ilişkisine şahit oldunuz mu?

Mültecilere karşı [...] var, sanırsam Konak Belediyesi Kent Konseyinin bir mülteci komisyonu var, onlarla zaman zaman bir görüşme gibi bir şey oluyor. Çok da fazla onların faydalandığını düşünmüyorum, sadece görüşme, görüş alışverişinde bulunuyorlar.

- Mültecilere organizasyonel yardım yapısı şu an için İzmir genelinde yeterli mi?

Kendi kendilerine yeterli hale geldiler aslında. Çünkü artık çok fazla gelen yok, çünkü o zamanlar akın akın geliyorlardı ve hiçbir şeyleri yoktu. İnanın [...]’nin kurmuş olduğu koordinasyon ciddi anlamda bir şeyler yaptı, buranın yöneticisi olduğu için söylemiyorum, ciddi anlamda diğer kurumları da katarak. Ama dediğim gibi mülteci çalışan kimseyi görmedik, o zaman da yoklardı. Sadece rapor hazırlayıp gönderdiler, rapor da pek insanların yaşamını kurtarmasına ve idame ettirmesine yetmiyor.

- Mültecilerle ilgili uzun vadede yapılması gereken şeyler nelerdir?

Biz fikirlerimizi söylüyoruz, sahada gördüğümüz sıkıntıları, yapılması gerekenleri rapor şeklinde oraya söylüyoruz. Geçen ay içerisinde 4 tane mülteci

çalıştayı yapıldı, LGBTİ ve seks işçileri üzerinden, çünkü o ötekinin ötekisi gibidir, Dünya Nüfus Fonunun destekleriyle ve Kırmızı Şemsiye bir derneğin ve ayrıca ve mülteci çalışması yapan 2 dernek vardı ve de kendi kurumumuzdan bizler vardık. Orada bu sorunları dile getirdik. Çünkü İzmir’de sahada çalışan derneklerde buna dâhil oldu. ASAM ve Belediyelerin Sosyal Hizmet Müdürlükleri dâhil, İl Sağlık Müdürlüğü dâhil, sahadaki eksiklikleri orada tartıştık, orada sorunlar somutlaştırılıyor ve onlara sunuluyor. Onlar da mutlaka hayata geçiyor yani çünkü 2-3 gün beyin fırtınası estiriyorsunuz sahadaki izlenimler üzerinden. Zaten mültecilerde kendilerine yetmeye başladılar. Zaten çoğu da gitti, eğer ilk gelenlerin hepsi kalmış olsaydı İzmir bunu kaldıramazdı. Burası çünkü transit geçiş bölgesiydi. Yani mesela katile katile geliyordu, gidiyordu. Mesela bir gördüğünüz insanları ikinci kez göremiyordunuz. Biz orada kadın peti dağıttık, çocuk bezi dağıttık, çocuk maması dağıttık, sağlık kontrolü yaptık, gıda yardımlarımız oldu, [...] ile birlikte ciddi yardımlarımız oldu. Basın toplantıları yaptık, farkındalık yaratmak için. Yerel yönetimler bu sırada bizi izliyordu. Eğer onların elindeki güç bizde olsa o insanlar o kadar zor durumda olmazdı. Biz bir de sadece mültecilerin sağlığı ile ilgili değil, tabi sağlıkları çok önemli insandırlar onlar, sorunluluğumuz var onlara karşı bir de halk sağlığı vardır. Yani adam şunu düşünemiyor, bu insan tuvalete gidecek ya en doğal ihtiyaç, şu tuvaletleri açayım, yani bu kadar mı vicdansızsınız. İnsanlar sağda solda ihtiyacını gideriyordu. Ve camide duş alıyorlardı. Rezalet bir durumdu. Ama bu durum daha da motive etti bizi, yani demek bizim sorumluluğumuz daha fazla, bunlar sorumluluk almıyorlar. Üstümüze düşeni yapmamız gerekiyor diye düşündük.

Tabi bizimde raporlarımız oluyor, öngörülerimiz oluyor. Sahada öğrendiklerimiz oluyor. Sadece teknik olarak öğrendiklerimiz yeterli olmuyor. Bunları harmanlayıp, çalıştaylar yapıyoruz, çalıştaylarda profesyonel çalışma yapan arkadaşlardan yardım aldığımız gibi, sahada bizim yaptığımız çalışmalarını da orada sunuyoruz; ortaya bir harmanlama çıkıyor. Somutla soyutun bir araya gelmesinden bir kitapçık oluşuyor. Kamuoyu ile STK’lar ile paylaşıyoruz. Bu da bir farkındalık yaratmak aslında. Göç İdaresinin kurulması ve kendi mevzuatın olması, kendi uzmanlarını yetiştirmesi emin olun bizim sahadaki çalışmamızın yansıması idi. Çünkü sen sahadaki eksiklikleri görüyorsun, temas ediyorsun, diyorsun ki bu böyle olmalı, bu çalışma böyle yürütülmeli, bunu görüp yazıya döktüğün zaman önüne koyuyorsun

bak böyle olması gerekiyor diye, yani rahatsız da olsa faydalaniyor. Kibri kırılmasın diye kabul etmiyormuş gibi yapıyor ama yararlanıyor.

EK 3 – İnanç Temelli STK Görüşmesi

[...] savaştan önce Halep'te yaşayan bir Atom mühendisi. Japonya'da 5 yıl eğitim almış. Japonca ve İngilizce biliyor. 4 yıl önce Türkiye'ye gelmiş, ailesi ile birlikte, 3 kızı 2 oğlu var. Türkiye'de kendi alanında çalışabileceği iş fırsatı sadece Sinop'ta var. Savaş bitince dönmek istiyor. 'Vatan cennettir.' [...] Mülteci Biriminin başında. *(Görüşmede ses kaydı yapılmasına izin vermediği için, görüşme boyunca alınan notlara yer verilmiştir.)*

- [...] sağlık hizmetlerine ulaşmakta sıkıntı yaşayan ya da uzuvlarını kaybeden insanlara destek oluyor. Her gelen mülteci için bir dosya açılıyor ve yardım yapılıyor. Çoğu zaman protez ihtiyacı ile [...] başvuru yapıyorlar.
- [...] sadece yetim, ağır hasta, yaralı ve dullarla ilgileniyor. Onlara yapılan yardımlardan sonra ellerinde kaynak kalırsa Suriye'ye gönderiyorlar.
- Türkçeyi çocuklar ve meraklı yetişkinler öğreniyor. Çocuklar boş bardak gibi ne verirsene alıyorlar zaten, benim çocuklarım Türkçe konuşunca Suriyeli oldukları anlaşılıyor. Ben onlara Arapçada öğretiyorum.
- [...] çocuklarının gittiği okulla iyi ilişkiler kurmuş. Diğer Suriyeli aileler ile veli toplantısı yapıldığı zaman [...] çevirmen olarak davet ediyorlar. [...] gittiği zaman Suriyeli velilere neden çocuklarını okula göndermeleri gerektiğini anlatıp, nasihat veriyor. Çocukların eğitim alması lazım, sokaklar tehlikeli. Sokakta bırakırsak her türlü kötü şeye bulaşabilirler. Tek çare eğitmektir. Aynı zamanda [...] okul içinde yardıma muhtaç olan ailelere destek veriyor.
- [...] hasta mültecilerin hastane işleri ile ilgileniyor. Evlerinden alıp hastaneye götürüp tedavilerini takip ediyorlar. Aynı zamanda mültecilere kömür ve adak dağıtımını yapıyorlar.
- Mülteciler için yardım toplanmasını kolaylaştırmak için kermesler yapıyorlar. Aynı zamanda kıyafet yardımı yaparak mültecileri destekliyorlar.
- [...] bugüne kadar Suriye'ye 92 tır yardım yolladı: un, giyim, erzak, ayakkabı, battaniye.

- İhtiyaç sahibi bir şekilde ulaşıyor. Birbirlerinden öğreniyorlar bizim varlığımızı. (Çok ararsan Allah'ı bile bulursun.)
- 'Eğer bir ülkede STK'lar yoksa o ülke demesin ki ben devletim.'
- Suriyeli mültecilerin tek derdi ekmek parası.
- Türk halkına yardımsever, şefkatli, Müslüman ve bizden daha iyi bir halk olarak bakıyorlar, hatta ekliyorlar aynısı onların başına gelseydi biz onlara aynısını yapmazdık. Büyük bir bölümü devlete dua ediyor. Devlete tepkili olan kısım ise eğitimsiz olanlar ama % 80'lik kısım devleti seviyor.
- [...] hukuki destek vermiyor.
- Bazı Türklerin evlenme konusunda fırsatçılığı var. Suriyeli kadınları imam nikâhı ile alıyorlar, hamile kalınca sahipsiz bırakıyorlar.
- İzmir'e en çok mülteci gelen iller: Halep, İdlib, Şam, Hama
- Mülteciler arasında çatışma olmadığı gibi destek de yok. Sadece akrabalar arasında destek var.
- Suriyelilerin sosyal hayatı Türkiye'ye benziyor ama İzmir'in sosyal hayatı Türkiye'ye benzemiyor.
- Türkiye kendisine gelen mültecilere baskı yapmadı ama mesela Lübnan'da Hizbullah var, onlar baskı yapıyor.
- Suriyeli mültecileri çalıştırıyorlar ama paralarını ödemiyorlar. Bazı işverenler çok zalim.
- Suriye'de kadınlar çalışmaz sadece evine bakar ama burada çalışmak durumunda kaldılar. Patronlar onların kadınlığından yararlanmaya çalışıyor, sen burada 30 liraya çalışıyorsun, gel benimle birlikte ol ben sana 100 lira vereyim diyorlar. Kadınlar bize geliyor ne yapalım diye. Diyoruz ki işten çıkın, düzgün bir iş bulursak onları yerleştiriyoruz.
- İzmir'de ırkçılık Suriyeli mültecilere en fazla Balkan Göçmenleri tarafından yapılıyor.
- Suriyeliler aslında uyumlu bir millettir. Dünyanın her yerinde Suriyeliler her zaman yaşamışlardır.
- İzmir'de belediyenin yerini STK'lar aldı. Belediye hiçbir şey yapmıyor. Yaptığı zamanda kötü şekilde yapıyor. Çalışanlar çok kaba. Belediyeler başka

yerlerde böyle değil, çalışmalar yapıyorlar. İzmir’de neden böyle olduğunu siz de biliyorsunuz.

- Suriyeli mülteciler savaş biterse dönmek istiyorlar.
- Türkiye hala birçok şeyi yanlış yapıyor. Bilim adamları karton topluyorlar. Çoğu Avrupa’ya gitti ama gidemeyenler de var.
- Özellikle hastanelerde ırkçı davranışlar var. (*Kendisi ırkçı kelimesini kullanmak istemiyor, kültürsüz, eğitimsiz, cahil diyor.*) ‘Dişimi yaptırmak için hastaneye gittim, doktorla İngilizce konuştuk, uzunca bir süre sohbet ettik, bir dişimi yaptı diğerine geçeceği zaman Suriyeli olduğumu öğrenince beni başka doktora yönlendirdi, ben yapmam dedi.’
- ‘Ben demiyorum ki Suriyeliler hep haklılar ama haklı oldukları durumda da haksızlığa uğruyorlar.’
- 15-30 yaş arası Suriyelilerin %70’i silah kullanmış, savaşa girmiş, insan öldürmüşler, daha sonra orada yanlış işlerin döndüğünü görüp buraya gelen binlerce genç var. Bu insanların enerjisi hala üzerlerinde bu insanlara dikkat etmek gerekiyor. Ben ortaya çıkabilecek gerginlikten korkuyorum.
- Kilis’te bazı mülteciler Suriye tarafına geçip, yağma yapıp geri dönüyorlar. Bu insanlara dikkat etmek gerekiyor.

EK 4 – İnanç Temelli STK Görüşmesi

- Öncelikle derneğinizden bahseder misiniz?

Öncelik aşevi üzerine kurulan bir kurum olarak, öncelikle tam böyle muhtaç olan şahıslara mobil sistemi ile günde 1000-1200 arası iki öğün yemek veririz. [...] Bizim orada yemekhanemiz var, orada çalışanlarımız var. Yemek orada çıkıyor, tabi önce orada çalışanlar 1 aşçı, 2 aşçı yardımcısı, 1 şoför, bu derneğin gelirleri, aşevi için haftada bir pazara gidiyoruz, hale, sabah erkenden, tabi oradaki esnaf artık tanıyor biliyor ne amaçla gittiğimizi, ne hizmet yaptığımızı, oradaki arkadaşlar ayırıyorlar bir şeyler, satamadıkları oluyor, cılızı oluyor veya gönülden kopuyor veriyor. Bizde onları değerlendiriyoruz. İlle efendim bugün bu çıkacak değil, stoklarımıza bakıyoruz, öncelik hangisindeyse ona göre biz o şekilde hizmetimize orada devam ediyoruz. Genelde Konya ve Kütahya yardımları ile idare ediyoruz.[...] aslında bir [...] derneğinin kuruluşudur, oradan da tedarik ediyoruz, bir de buradaki hayırseverler var

İzmir’de, belirli tarihlerde ararlar bizi veya kendileri getirirler aşevine, hem de aşevini gezip görmek isterler, hatta bazen bizim şoförü takip ederler, bu nereye gidiyor, nasıl bir hizmet yapıyor, yaptığı hizmet doğru mudur, değil midir veya ne kadar yapabiliyor. Kendileri de mesela bazıları görünerek bazıları gizli gidiyor. Yani neticede hayırseverlerin yardımıyla bu kurum gidiyor, devletin yardımıyla değil, devletten biz yardım alamıyoruz. Hayırseverlerden alıyoruz. Aracımızın gitmediği yerlere de, bir güzergâhımız var, aşevinin güzergâhı, genelde Altındağ ve üzerine gidiyor. Ama İzmir’in diğer bölgelerine de aracımız gitmediği için, orada da bize müracaata bulunanları, ailede bir bir koli yapıyoruz, kolisini teslim ediyoruz. Başvurular bize yapıldığı zaman biz bazı evraklar istiyoruz. Kimisi getiremiyor, tabi getiremeyince irtibat kopuyor, getirenlere de biz buradan en az 2 kişilik heyette, ziyarette bulunuyoruz. Önce o şahsın evinin içine giriyoruz ama yani, gerçekten muhtaç mı gerçekten ihtiyacı var mı, formlarımız var o formlarımıza not tutuyoruz, o formlarımızı getiriyoruz buraya, tekrardan inceliyoruz. Eğer uygun görülmüşse tabi bu aşevine bildiriliyor listesi, bir de burada bir kart çıkarıyoruz, onu da aşevine veriyoruz, ondan sonra o şahıslara devamlı yardım gidiyor.

- Mültecilerde benzer şekilde mi geliyorlar size?

Tabi tabi hepsine geçerlidir. Onların da alabileceği evrak var, alamayacağı evrak var, mültecilere de gidiyoruz. Biz şu anda zaten %60 civarında mültecilere çalışıyoruz. Suriyeli aileler çoğalınca şimdi buralarda inşalar görmüyor, evlerine gittiğiniz zaman kümes gibi yerlerde kalıyorlar, kalınacak yerler değil aslında mecburen kalıyorlar. Rutubet, koku ya da bir iki aile birleşiyor bir daire kir alıyor, durumu biraz daha iyi olan ya da çalışanı olanlar bir yer tutuyor, gittiğimiz yerde genelde hakikaten mağdurlar zaten ihtiyacı olmayanlar istemiyorlar. Onlara da gidiyoruz, bir iki çalışanı varsa tamamdır sorun yok. Ama çalışamayan var, hastaları var, öğrencileri var, engellileri var, biz bunlara özellikle öncelik veriyoruz. Bizim de imkânlarımız kısıtlı olduğu için, yardımımızda öncelikli olarak aş olarak yani. Bazen bazı arkadaşlar geliyor diyor ki ya ben bir aileyi giyindirmek istiyorum, tespit edip yardımcı oluyoruz. Ya da bir şeyler getiriyor, biz bunları kullanmıyoruz, bunları verebilecek birileri var mı diye. Biz veriyoruz, kırtasiye malzemesi geliyor, kömür veriyorlar, kimisi adak veriyor dağıtıyoruz. Dikkatli oluyoruz tabi dağıtırken. Çünkü bu geçen yıldan

biliyorsunuz bir cemaat olayı var, neticede biz de cemaatiz, FETÖ olayı iyi olmayan şeyler bıraktı, insanlar artık korkudan yardım bile vermiyorlar. Çünkü bu yüzden, FETÖ olayında dolayı, yardım verelim dedik, bu sefer biri konuşunca nereden alıyorsunuz diye güvenlik güçleri ansızın basıyorlar evleri, insanlar da korkuyor artık yardım yapmıyor. Yani bu sene çok zor oldu. Tabi onlarda haklı, yardım ettikleri için yargılanıyorlar. Bizde şeffaf olmaya çalışıyoruz, başkanımız bu, arda kimse yok, çalışanı ben, arada kimse yok, bizim genel müdürlüğümüz [...]’dır, arada kimse yok, bu kadarız yani. Yani çeteleşme, örgütleşme şeyimiz yok. Bir de biz devletten de destek almadığımız için sıkıntılar yaşıyoruz. Bazı ihtiyaç kalemlerini karşılayamıyoruz. Bizim bir avantajımız var bu aşevi Işıkkent Ayakkabıcılar sitesinde olduğu için, ayakkabı falan lazım olduğunda biz hemen söylüyoruz, onlardan tedarik edebiliyoruz. Mesela bakıyoruz, belediyeden kömür yardımı almış ama soba yok, onları tedarik etmeye çalışıyoruz. Yani ücretiyle alıyoruz ama gittiğimiz yerde söylüyoruz bunun için diye onlardan da ikram bekliyoruz.

- Mülteciler çok fazla çalıştığı bir yermiş galiba Ayakkabıcılar Sitesi?

Çok fazla. Özellikle mülteciler ayakkabıcı, memleketlerinde de ayakkabıcılık yaptıkları için.

- Sizin İzmir’de yardımlaştığımız başka kurum var mı?

Yok. Biz sadece [...] adı altında çalışıyoruz.

- Mültecilerin en büyük sıkıntıları nedir?

Çok kötü evlerde kalıyorlar. Bende daha önce gitmediğim için bilmiyordum, dilekçelerden sonra ben de 60-70 aileye gittim. Hakikaten durumları kötüdür. Tek göz bir yer tutmuşlar mesela, araya bir perde çekmişler bir aile bir tarafta diğer aile diğer tarafta. Altındağ falan kırsal kesimlerde, durumları daha kötüdür.

- Mültecilerle nasıl iletişim kuruyorsunuz?

Şimdi bu gelenlerin çoğu Halepli. Halepli Türkmen. Onlar bilmesede dahi çocukları biliyor. Arap olan da çok var olmasa dahi bizim aramızda çat pat konuşanlar var, onlarla hallediyoruz.

- Sizin mülteci çalışanınız ya da gönüllünüz var mı?

Yok. Aşçı yardımcılarını Suriyeli, onları çalıştırıyoruz. Bizim bir tane ihtiyacımız vardı ama mecburen iki tane yaptık soru işareti kalmasın diye. Tek bayan caiz oluyor gibisinden.

- Mültecilerle çalışırken ne gibi sorunlar yaşıyorsunuz?

Yani yardım toplama konusunda sıkıntılar yaşanıyor. Yani gittiğimiz yerlerde inanmıyorlar, verdik de ne oldu diyorlar, bizi vurdunuz gibisinden, devlete memleketeye ihanet ettiniz, hepiniz aynısınız gibisinden. Biz sadece hayır biz öyle değiliz, ister inanın ister inanmayın, adreslerimiz bunlardır, yaptığımız hizmetlerde bunlardır, gelip bakabilirsiniz, görebilirsiniz diyoruz. Genelde cevap vermemeye çalışıyoruz.

- Mültecilerin size bakışı nasıl?

Onlar biliyor bizim devletten bir yardım almadığımızı. Sadece bize dua ediyorlar. Zaten saati geldi mi sefertasının dolusunu bırakıyoruz boşunu alıyoruz. Suriyeliler genelde kalabalık olduğu için biz belirli bölgelerde özellikle Pazar yerlerinde araç gelip duruyor, o civardakiler gelip alıyorlar oradan. Nüfusa göre kaplarına boşaltılıyor.

- Mültecilerin size ilettiği başka sorunlarda oluyor mu?

Çok çok her şey istiyorlar. Mesela biz anlatıyoruz ikinci el çamaşır, buzdolabı ne olursa, zaten isteyenleri de not alıyoruz, geldiği zaman biz alıp veriyoruz onlara. Yani elimizde olmasa bile not alıyoruz, mesela medikalle ilgili bir şey oluyor, biz diyoruz böyle bir hasta var böyle bir şey istiyorlar, var mı elinizde, yardımcı olur musunuz, yapabilir misiniz? Gibisinden. Bazen aklınıza gelmeyen şeyler oluyor, yani biz aşeviyiz ama bugün örneğin yemeği yapıp çıkıyoruz ama bambaşka ihtiyaçlar söylüyorlar. Kendi yönetim kurulumuza bunları sunuyoruz, onların içindekiler bakıyor, kendi içimizde hallediyoruz.

- Aynı yardım yapıyorsunuz değil mi?

Tabi, nakdi yardım yok zaten, biz zar zor çeviriyoruz. Çalışanlardır, kiradır. Hele özellikle bu sene bu FETÖ olayından dolayı, vermeyen insanlarda hak veriyorum, biz gittiğimizde hemen başımıza neler geldi deyip bize yardımcı olmuyorlar.

- Mültecilerin arasında bir dayanışma var mı?

Oluyordur. Çünkü onlar geldikleri yerlerde de genellikle beraberlermiş. Hatta bize müracaat eden mültecileri biz özellikle onlardan soruyoruz. Güvendiğimiz insanlar var, onlar bakıyor, mesela bunun durumu iyidir çalışanı var diyor ya da abi bu mağdur bunun hastası da var diyorlar. Daha gitmeden bu bilgileri alıyoruz. Tabi şimdi ille ondan aldığımız doğrudur demiyoruz. Mesela bakkala soruyoruz; günde ne kadar alışveriş yapıyor gibisinden. Hani olur ya bu adam bu adamı sevmiyordur.

- İzmir'deki STK'lar arasında bir dayanışma söz konusu mu?

Elbette. Bizim ayda bir toplantımız oluyor, genel olarak, [...] olarak. Orada da aşevi olarak sadece biz varız bir de belediyenin aşevi var.

- Devletin mültecilerle ilgili çalışmaları hakkında ne düşünüyorsunuz?

Vallahi ben isterdim ki devlet daha önce becerememiş olsaydı bunları ülke içinde değil de, sınırlarda kamp şeklinde daha iyi olurdu. Çünkü içeri girdikten sonra bazen bunların içinde bizde nasıl kötü inşalar çıkıyorsa haliyle onlardan da çıkıyor. Doğanlar taraflarında haraç toplayan Suriyeliler olduğunu bile duyuyoruz. Sınırlarda olmuş olsaydı daha iyi olurdu. Her ne kadar İslam olsak da çok farklıyız. Keşke içimize girmeselerdi, ha yardım keşke daha çok yapılırsa, ondan bir şeyim yok, o ayrı, onlar benim din kardeşim, ayırım yok. Keşke devlet zamanında yapmış olsaydı, çünkü içeri girdiği zaman buradaki esnafın dengesi de bozuldu. Ayakkabıcılar sitesinde bu çok bozuldu, yerliler örneğin ayda 1,5'e çalışırken bunlar geldi 500'e çalıştı. Bu sefer ne oldu; yerli işsiz kaldı. Yürüyüşler falan oldu. Örfümüz, âdetimiz farklıdır.

- Mültecilerle çalışırken kendinizi güvende hissetmediğiniz zamanlar oluyor mu?

Yok yok bizim gittiğimiz yerler gariban yerlerdir zaten. Bu zamanda kadar kötü bir şey gelmedi başımıza.

- Mültecilerin devlet hakkındaki görüşleri nasıl?

Sonuçta devlet bakıyor bunlara. Zaten kötü bir yaklaşım olsa o tür insanları biz de dışlarız ama karşılaşmadık. Yani alırım karşıma konuşurum, en azından devlet size bir şey vermese dahi seni oradan aldı burada bıraktı. Güvenli yerdesin işte, ben de

çalışıyorum sen de git çalış, Ayakkabıcılar sitesinde işyeri açan bir sürü Suriyeli var. Gerek market, gerek lokanta, gerek ayakkabıcı.

- Mültecilerin sosyal uyumu denilince aklınıza ne geliyor? Uyum sağlayabiliyorlar mı?

Gördüğüm kadarıyla yok.

- Suriyeli mültecilerin kalıcı olduğunu düşünüyor musunuz?

Çoğunluk gidecek. Yüzde 10 kalır sanıyorum, gerisi gideceğiz diyorlar, soruyoruz çünkü.

- Yerel yönetimlerin herhangi bir desteği söz konusu mu?

Aşevleri var, kömür yardımları yapıyorlar galiba. Kısmen oluyordur yani. Yapmaları da lazım.

EK 5 – İnanç temelli ya da hak temelli olarak sınıflandırılabilir STK Görüşmesi

- Kuruluşunuz ne zaman ve nasıl kuruldu?

2011 sonu, Suriye’de olaylar yaşanmaya başladıktan sonra göç, iltica oldu. İzmir’de bundan payını aldı. 2012’de baya çoğaldılar. Suriyeli olarak, şahıs olarak, aile olarak gelen gidene yardımcı olduk. Yani çoktan beri İzmir’de yaşıyordum ama Suriye ile bağlantım kopmamıştı, ben siyasetle uğraşıyordum, kopukluk olmadı. Biri geliyor hemen bana ulaşıyor, onlara biz yardımcı olduk bireysel olarak. Baktık çoğaldıktan sonra bireysel olarak olmuyor. Gelen gençlerden öyle bir topluluğa ulaştık, [...], onlarda gelenleri yönlendirmek için, ev kiralamak için, ev eşyaları vermek için. Baya bir çabaladık o konuda. 2013’de yasal olarak bir örgütlenme gerektiğini fark ettik. Onun için biz başvurduk 2013’de biz başvurduk dernek olarak, [...] olarak, 8.ay bizim onay geldi.

- Biraz gecikmiş?

Evet, yasa, kanun, dil, tüzük bilmediğimiz için 2 kere tüzüğümüz geri geldi. Değiştirmek istediler, o yüzden geç kaldık ama en sonunda başardık yani. Amacımız gelenlere onlar ve Türk STK’ları, Kamu Kuruluşları arasında biz köprü olmaktı.

Çünkü biz hem Arapça biliyoruz, hem Türkçe biliyoruz. Hem ortamı da biliyorum ben yıllardır buradayım; sosyal davranışı, kanunları, yasaları. Biz tam olarak köprü olduk. Yabancı Şubeler Müdürlüğü ile bağlantımız oldu, sonra Göç İdaresi ile Mili Eğitimle okullar için bağlantımız oldu, Halk Sağlık Müdürlüğü ile belediyeler, kent konseyi, en sonunda Konak Kent Konseyi Mülteci Meclisi kuruldu biz orada da varız. Ufak tefek aynı yardımlarda yaptık, iş adamları ve kuruluşlardan, battaniye, gıda malzemeleri, ufak tefek. Mali yardım da yaptık bazen yetimlere, hayır verenler vasıtasıyla. Sonra biz okullar için baya çabaladık, onda da başarılı olduk. Okullarda açtık, geçici eğitim merkezi, 4 tane açtık İzmir'de. Sağlıkta da baya payımız var, 4 sene önce hastaneler kabul etmiyordu, baya bastırdık. Şu anda düzene girdi. Bazı eksikler hala var, özellikle sağlık konusunda özel ihtiyaçlar konusunda sıkıntı var, gözlük, protez, baston vermiyor devlet. Bunları bazen STK'larla hallediyoruz. İsviçre Büyükelçiliği ile işitme cihazları için fon aldık, 60 tane işitme cihazı, Avustralya Büyükelçisinden gözlük aldık, 200 tane. Baktık eğitimde gerekiyor yetişkinlere, yaşıyorsan eğer dili bilmeden tabi zorluk oluyor. Biz dil kursları açtık. Fransız bir kuruluş vasıtaıyla AB'den bir fon aldık, yaklaşık 150 kadın şu anda eğitim görüyorlar; Türkçe öğreniyorlar hem de sağlık hizmetleri de yapıyoruz. Hastanelerden randevu alıyoruz, hastanın randevusu zamanında tercüman gönderiyoruz, hem rehberlik yapıyor hem tercümanlık yapıyor. Çocuklar için çok faaliyet var bizde; geri dönüşüm, resim, satranç, etüt, takviye dersler, ödev. Bu gönüllü öğretmenler Milli Eğitimden sağ olsun geliyorlar, üniversite öğrencileri geliyorlar, gönüllü bir doktorumuz var, ilk muayene yapıyoruz, Suriyeli o da. 5-6 sene önce bu aile buraya geldi, onları kurtarmak için, yönlendirmek için çalışıyorduk, şu anda bizim amacımız, hedefimiz değişti, entegre konusunda biz çalışıyoruz. Onlara hukuki seminerler yapıyoruz, psikoloğumuz var psikolojik destek veriyoruz, sosyolog var bizde sosyal davranış seminerleri yapıyoruz. Kadına şiddete karşı seminerlerimiz var, uyuşturucudan kurtarmak için Kızılay ile bir projemiz var, Belediye sağlık ve sosyal hizmetlerle bizim bir işbirliğimiz var. Hangi kurum mülteciler için en ufak bir şey düşünürse, bizi atlayıp geçemez. Büyük bir duvar, ona çarpıyorsun, duvarda biz varız.

- Burada profesyonel çalışan var mı?

Ben hep buradayım. Onun dışında ebe hemşiremiz var tam mesai devam ediyor, öğretmen tam mesai devam diyor, psikolog haftada 3 gün devam ediyor, Avukat haftada 1 gün o da tam gün. Onların hepsi ücretli ve hepsi Türk'tür.

- Suriyelilerin İzmir'de problem yaşadığı alan nedir?

Şu anda çözmeye çalışıyorlar, insan kendini ifade etmeden nasıl hizmet alır? Şu anda Sağlık Bakanlığı bir çözüm bulmuş, tercüman istemişler, İstanbul, Ankara ve Antep'te 2 gün önce bir sınav vardı; Türkçe ve Arapça bilenlerin girebildiği. Onlar istihdam edilecek. Bazen şahıstan kaynaklanan problemler oluyor. Sen Türkçe bilmiyorsun dışarı çık diye bağıyorlar, kurum demiyorum ama şahıs diyorum.

- İzmir'de ne kadar mülteci var?

200.000'i geçmiyor. Tabi kimse onları saymamış ama bize gelenler, biz randevu alıyoruz, çocuklara eğitim veriyoruz, hem de bütün mahallelerde üyemiz var bizim. Şu anda bir Facebook ilanı ile bütün mahalleleri buraya getirebilirim. Tek bir ilan, herkes bizi takip ediyor. Hem de bizim sayfamızdan fayda görüyorlar. Biz sayfada iş fırsatları paylaşıyoruz, fabrika beni arıyor, atölye beni arıyor. Evlenmek için bile beni arayan var, o konuda yardımcı olmuyoruz. Ama iş fırsatlarını ilan ediyoruz, o yüzden herkes takip ediyor. Biz tahmin ediyoruz 200.000 kişi İzmir'de var, hem kayıtsız hem yer değiştirmiş.

- İzmir'de nerelerde yaşıyorlar?

Konak en yoğun, sonra Karabağlar, Buca, Bornova, Bayraklı.

- Çevre ilçelerde?

Torbalı'da 10.000 kişi var, çadırlarda yaşıyorlar, tarım sektöründe çalışıyorlar, gezerek çalışıyorlar. Foça'da ve Salihli'de var.

- Mültecilere nasıl ulaşıyorsunuz?

Bizim WhatsApp'da gruplarımız var; Kadın kolları, gençler, yazarlar gibi.

- Mültecilerin size ilettikleri en büyük sorun nedir?

İltica hiçbir zaman tercih değildir. Mülteci zorla gelmiştir. Ufak tefek şeyler engel olunca sıkıntı yaşıyorlar. İş fırsatlarında sıkıntı var, çalışma izni. Türkiye’de çalışma izni %10. Her yerde %10 veriyorlar, bakıyorsun %10 normaldir ama bazı yerlerde eğer diyeceksin ki %100 Suriyeli çalıştır, Suriyeli bulamazsın. Yani dil bilmiyor, kimse çalıştırmıyor, avukatlık, doktorluk, mühendislik yapamıyor. Dış hekimi sokakta, hemşire sokakta, pratikte %10 orada yok. %10 nerede var? Tekstilde, ayakkabıcılıkta, inşaatta, o yüzdeliği iptal etmek gerekiyor, asıl orada çalıştırıyorsun. Bu da bir sıkıntıdır. Sağlık için bahsettim, engelliler ve yaşlılar için sıkıntılar var.

- Mültecilerin kendi arasında bir dayanışma var mı?

Şu anda mülteciler arasında sosyal medya aracılığıyla soba satan var, birbirini yönlendiriyorlar, biri diyor ben İzmir’e gelmişim, kimlik nasıl alacağım? Bana yönlendirme yapın; 10 kişi ona cevap veriyor. Biri geliyor, ben iş bulamıyorum, biri atlıyor, ben şurada çalışıyorum burada şöyle bir iş var. Özellikle gurbette birbirini sevmek daha kolay.

- Mültecilerin kendi aralarında yaşadığı bir problem var mı?

Tabi o da var. Kıskançlık oluyor, birbirine âşık oluyor, bazen kızıyor. Küçük bir ortam.

- İzmir’deki mülteciler Suriye’nin hangi şehirlerinden geliyor?

Değişik, en çok Halep ve Halep Kuzey bölgesi. Bütün vilayetlerden var ama İzmir’de. En çok Halep, Rakka ve Kuzey Halep.

- Suriye’deki gerginlik buraya yansıyor mu?

Buca’da gidiyorsun Gediz mahallesinde hepsi bir köyden gelmiş, yani oradan komşu olarak buraya gelmişler. Cerablus Bornova’ya gitmiş, Haseke ve Deyrizor Kadifekale’ye gitmişler. Yani dağılmamışlar.

- STK’lar arasında problemler yaşanıyor mu?

O da var. Çünkü STK’lar arasında bir koordinasyon yok, işbirliği çok az. Tabi bazı şeyler birbirine çarpıyor. Ben hatırlıyorum, Torbalı’da çadırlar vardı, biz de dağıttık biz de söyledik, mağdur çok var diye, baktık bir ay olmadı o çadırlarda dolu

gıda oldu. Artık şeker kilosu 50 kuruşa düşmüştü. Yani her şey gıda oldu. Eğer bir koordinasyon olsa biri gıda verir biri giyim verir veya bunların ihtiyacı tam oldu başka bir yere verin. Sanki bazı STK'larda propaganda yapıyorlar. Yani en ufak tefek bir yardım, çağırıyorlar, kapıda izdiham oluyor. Ben özellikle [...] söyledim, siz hakaret yapıyorsunuz dedim. Sonra sen kime veriyorsun? Sokakta veriyorsun, muhtaç mı muhtaç değil mi bilmiyorsun. Olmuyor öyle. Biz [...], 2500 aile için maddi destek verdik 1500 lira, biz hala daha kimse bilmiyor o para nereden geliyor. Sadece bizim elemanımız geziyor, tespit ediyor, biz gidip para veriyoruz. Komşu bile bilmiyor.

- Uluslararası STK'ların varlığı hakkında ne düşünüyorsunuz?

Biz proje yazıyoruz, onlar kabul ediyorlar. Ben şimdi Dünya Kadınlar Örgütüne proje yazıyorum.

- STK'lar arasında bir rekabet var mı?

Evet, var. Özellikle bazı toplantılar oluyor, ben gidiyorum, bazı STK'lar öyle bir yardım yapmıyor ama anlatıyor da anlatıyor. Bir aile yerleştirdik, onlara ev eşyaları verdik. Ben bunlardan bahsetmiyorum bile. Eğer bahsetsem ben 1000 tane aileye verdim, kimse bilmiyor, gerek de yok.

- Devletin çalışmalarını yeterli buluyor musunuz?

Yok, kimse yeterlidir demiyor zaten. İlla bir eksikliği var ama ben hep diyorum baya yük ağır. Bir ülke buraya geldi, en az 3,5 milyon var. 250.000 doğum olmuş Türkiye'de, neredeyse bir şehir. Ben AB Büyükelçilerine de söyledim, size kaç bin kişi geldi, siz hemen ooo kapatın yolları dediniz, Türkiye'de 3,5 milyon var, Türkiye nasıl idare eder? Nasıl hallediyorlar? Sizde yardımcı olun, sizin sorunuzdur. Bu sadece Türkiye'nin sorunu değil, bütün dünyanın sorunu.

- Devletten daha fazla yardım alan ya da korunan STK var mı?

Bilmiyorum.

- Mültecilerin devlet hakkındaki düşünceleri neler?

Bir kısmı memnun bir kısmı da bir engellisi var evde, bez bulamıyor onun için, o kızgın oluyor mesela.

- Devletin alışmaları yeterli mi peki?

Hayır değil.

- Sosyal uyum denince aklınıza ne geliyor?

Bizim farklı adet ve davranışlarımız var. Mesela Halep'te 12 yaşında biz kız evleniyor, burada yasaktır. Büyük bir duvar, hemen kızıyorlar, size ne? Biz Suriyeliyiz diyorlar, biz evleneceğiz diyorlar. Tabi bu konuda biz çalışıyoruz. Genç buraya gelmiş, 6-7 sene okuldan kopmuş, iş de bulamıyor bazen, uyuşturucu kullanıyor. Sokak her şeyi getiriyor. O konuda biz baya seminerler yapıyoruz, kazanmak için, kazandığımızda oluyor. Ama bazı sosyal davranışlar uymuyor yani zamanla.

- Uyum sağlayabiliyorlar mı peki buraya?

Evet, insan her şeye kabildir. Biz eğitim veriyoruz, sırada çok var mesela, yerimiz yok, önceden öyle değildi. şu anda inandılar, burada kalıyorlar, bir kısmı kalıcılar, bana dil gerekiyor diyorlar. Arazi sahibi ve köy sahibi olanlar dönmek istiyor. Eğer yarın sakinleşe, koşarak giderler, %60'ı böyle. Halep bölgesinden gelenlerin çoğu arazi sahibi, Kuzey Halep sırf arazidir, çiftçilik yapıyorlar.

- STK'ların sosyal uyum noktasında rolü nedir?

Biz piknikler yapıyoruz Kızılay ile ortaklaşa. Gezi yapıyoruz kadın ve çocuklar için, Suriyeliler ve Türkler bir arada. Kent Konseyinde bizim çocuğumuz üye olmuş, Amerikan kolejinde bizim ocuklarımız Türk ocuklarla oyun oynuyorlar. Futbol turnuvasına katılıyor, STK'larla müzik falan etkinlik yapıyoruz. Ben her zaman STK'lara söylüyorum entegre sadece bir tarafta olmuyor, iki tarafta olması lazım. Karşılıklı olması gerekiyor. Sizde bize inanın, biz ne yapabiliriz.

- Belediyelerin bir desteği oluyor mu size?

Olmadı, olmamıştı. şu anda Büyükşehir Belediye Sosyal Hizmetler Başkan yardımcısı bize geldi, kadınlara eğitim verdik, bize eğitmen verdiler. Önce sıcak bakmıyorlardı ama sonradan inandılar. Ben kaç kere toplantılarda söyledim, istesenez de istemesenez de biz ortak çalışacağız, biz ortak olduk. (İrtibatta olunan 5 STK'dan bahsedilmiştir.) Yani eğer biri Suriyeli ile ilgili bir şey yapılacaksa bize geliyorlar. Yani en azından tercümanlık için.

- Mültecileri entegre etmek için nasıl bir yol izlenmeli?

Dil ve meslek eğitimi gerekiyor. Hukuki destek gerekiyor, haklarının ne olduğunu bilmesi gerekiyor mültecilerin. Sosyal davranış ve ahlak seminerleri, toplantılar gerekiyor. Yoksa insan her şeye kadirdir.